

Uppsala
Universitetsbibliotek

ET

Blåsenhusbiblioteket

Tidskr.

UPPSALA UNIVERSITET
Inst för lärarutbildning
BIBLIOTEKET

Avd/ämne: *Mag.*

Signum: *E. Joh. Blomberg*

Exemplarnummer: *1*

UNIV.-BIBL.

1981-11-27

UPPSALA

223/83-84

*E(p)
[Års-
böcker]*

ÅRSBÖCKER I SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA
150

Gunnar Wikmark

Carl Johan Blomberg

En språkforskares studieår och livsgärning

FÖRENINGEN FÖR SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA

Carl Johan Blomberg
En språkforskares studieår och livsgärning

ÅRSBÖCKER I SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA
BOKSERIE GRUNDAD AV B.RUD.HALL OCH UTGIVEN AV
FÖRENINGEN FÖR SVENSK UNDERVISNINGSHISTORIA
ÅRGÅNG LXI 1981
VOLYM 150 UNDER REDAKTION AV BJÖRN SJÖVALL

Tryckt med bidrag från
Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet

Gunnar Wikmark

Carl Johan Blomberg

En språkforskares studieår och livsgärning

STOCKHOLM - UPPSALA 1981

Innehåll

Källor och litteratur	7
Studiens motivering	13
Föräldrahemmet	17
Gävlegymnasisten	19
En gymnasistballad	32
Studentexamen och möte med Uppsala	41
Hotade framtidsplaner	46
Första Uppsalaterminen	48
Konditionsplaner	56
Sommarinformatör	61
Uppsalahöst	68
Långkondition och »älsklingsstudier»	73
Åter i Uppsala	98
Språkvetenskapliga föreningar	120
Nationsliv	133
Disputation för graden	137
Återblick på studiematerialet	144
Översättningsarbeten	149
Lärarevikariat, adjunktur och lektorsdisputation	154
Till England	159
I Frankrike	180
Bland tyskar	201
Belöningar från Svenska Akademien	217
Nytt lektorsspecimen	219
Kamp om lektorat	224
Lärareprofil	227
En gång studiosus — alltid studiosus	230
Populärföreläsningar	238
Tidningsredaktör	242
Kommunal- och landstingsman	245
Ledamot av domkapitlet	248
Riksdagsman	251
Personlighet	267
Frånfälle	271
Noter	274
Personregister	285

ISBN 91 85130 23 0

© Gunnar Wikmark och Föreningen för svensk undervisningshistoria
Uppsala 1981 HR-Tryck
Sättning: Infograf

Källor och litteratur

OTRYCKTA KÄLLOR

Riksarkivet

Eckl.dep. handl. 1878.

Kungl. biblioteket

Brev från C.J. Blomberg till C. Eichhorn.

Brev från C.J. Blomberg till Fritz Leffler.

Urvasi eller hjeltekraftens Lön. Romantiskt skådespel i fem akter af
Kalidasas. Öfversättn. från Sanskrit. Första häftet.

K. Svenska Akademien

Brev från C.J. Blomberg till H.L.H. Hamilton.

Uppsala universitetsbibliotek

C.J. Blombergs efterl. handlingar.

Filosofiska fakultetens protokoll 1855, 1864, 1865.

Filosofiska fakultetens examensprotokoll 1863.

Studentexamensprotokoll 1855.

Gästrike-Hälsinge nations handlingar.

Stadgar för Gefle Kongl. Gymnasium.

Protocoller hållna vid Concilia Gymnastica i Gefle 1844–1857.

Brevväxling mellan A. Uppström och J. Grimm m.fl. ang. Codex
argenteus m.m.

La Société des langues modernes à Upsal.

Föreningen för allmän språkvetenskap.

Språkvetenskapliga föreningen.

Philologiska föreningen.

Föreningen för nordiska språk och Fornkunskap.

Dialekt- och folkminnesarkivet, Uppsala

Brev till Herman Geijer från Anna Blomberg.

Brev till Herman Geijer från W. Uppström.

Härnösands landsarkiv

Ljusdals kyrkoarkiv.

Hudiksvalls kyrkoarkiv.

Härnösands domkyrkoförsamlings kyrkoarkiv.

Hos förf.

Brev från C.J. Blomberg till modern Mathilda Blomberg f. Caspolin.
Min hembygd. Dikt av gymnasisten C.J. Blomberg.

TRYCKTA KÄLLOR

Tidningar

Hernösands-Posten.

Hudikswalls Weckoblad.

Post- och Inrikes Tidningar.

Upsala-Posten.

Vesternorrlands Allehanda.

Tryckta källor från C.J. Blomberg

Bidrag till den germaniska omljudläran med hufvudsakligt afseende på Forn-Norskan. Akademiska Afhandling, som med Vidtberömda Filos. Fakultetens i Uppsala samtycke till offentlig granskning framställes af *Carl Johan Blomberg* filosofie Kandidat af Gestr. Hels. Nation å större Gustavianska lärosalen den 27 September 1865 p.v.t.f.m.

Ueber das Schwinden des Genus Neutrum bei der Bildung der Romanischen Sprachen aus der Lateinischen, eine sprachwissenschaftliche abhandlung, die, nebst einigen derselben angehängten sätzen in englischer und französischer sprache, mit erlaubniss des Hochw. Consistoriums in Hernösand, am 21:sten September um 4 uhr nachm. wird öffentlich vertheidigt werden von C.J. Blomberg, Ph. D., Unterlehrer. Hernösand, 1870.

Utdrag ur aflidne herr Janus Snors dagbok, meddelade af herr Smits, senior. Öfvers. från Holländskan af C.J. Blomberg. Hernösand 1871.

Några prof af en materialsamling till etymologisk ordbok öfver Svenska språket, af D:r C.J. Blomberg. (Ur: Redogörelse för elem. läroverket i Hernösand 1871/1872.) Hernösand 1872.

Ångermanländska bidrag till de svenska allmogemålen ljudlära. Hernösand 1877.

Om kvantitet och accent i de indisk-europeiska språken. (Inbjudning

till bivistande af årsexamen vid Högre Elementar-Läroverket i Hernösand 1877.) Hernösand 1877.

Lennepe J. van, Dekamas ros. Historisk roman. Öfversatt från Holländskan af C.J. Blomberg. Sthm 1881.

Lennepe J. van, Klaasje Zevensters lefnadsöden. Öfversatt från Holländskan af C.J. Blomberg. I-V. Hernösand 1868-1869.

Neumann-Strela, Karl, Hvem är den rätte prinsen? Humoristisk berättelse. Öfversättning från tyskan af C.J. Blomberg. Hernösand 1875.

Övriga tryckta källor samt litteratur

Allmänna läroverkets i Hernösand redogörelser för läsåren 1865-1890. Hernösand 1865-1890.

Berglund, Sten, Västernorrlands läns landsting. En krönika. (Västernorrland. Ett sekel 1862-1962. I-II. Red. av Harald Wik.) Sthm 1962.

Belfrage, Å., Svenska skolprogram 1872. Hernösand. Pedagogisk Tidskrift 1873.

Boom, J. van, Necken, eller Elfspelet. Romantisk opera i tre akter. Svenskt original. Sthm 1844.

Bucht, G., Härnösand såsom norrländskt bildningscentrum i gångna tider. Sundsvall 1921.

Carlsson-Carlbo, J. Axel, Minnen från det gamla Härnösand. II. Härnösand 1933.

Eriksson, Manne, Anders Herman Geijer. (Sv. Biog. Lex. 17.) Sthm 1967-1969.

v. Friesen, Otto — Grape, Anders, Om Codex argenteus, dess tid, hem och öden. Uppsala 1928.

Förteckning öfver Lärjungarne vid Hudiksvalls Högre Lärdomsskola. Vårterminen 1851. Hudiksvall 1851.

Förteckning öfver lärare och lärjungar i Gefle förenade gymnasium och högre lärdomsskola vårterminen 1855. Gefle 1855.

Geijer, H., Carl Johan Blomberg. (Sv. Biog. Lex. 5.) Sthm 1924-1925.

Gestrike-Helsing nation 1811-1911. Uppsala 1911.

Gestrike-Helsing nation 1646-1946. Uppsala 1947.

Handlingar rörande Prestmötet i Hernösand den 15, 16 och 17 Augusti 1871. Hernösand 1872.

Handlingar rörande Prestmötet i Hernösand den 14, 15 och 16 Augusti 1883. Hernösand 1884.

Handlingar vid den Sekularfest, hvarmed Hudiksvalls högre lärdomsskolas grundläggande år 1650 firades i Hudiksvall den 1 Maj 1850. Sthm 1850.

Heden, Hjalmar, Västernorrlands läns Kungl. Hushållningssällskap 1805-1904. II. Sthm 1915.

Hedengren, J. - Beskow, Emma, Elsa Borg. Lefnadsminnen. Sthm 1910.

Hofberg, Herman, Svenskt Biografiskt Handlexikon. Ny uppl. Senare delen. Sthm 1906.

Härnösands domkapitels cirkulär 1878-1890.

Inbjudning till öfvervarande af Års-Examen vid Högre Elementarläroverket i Hudiksvall den 8 och 9 juni 1863. Hudiksvall 1863. D:o 1864-1870. Hudiksvall 1864-1870.

Kallstenius, Gottfrid, Blad ur Härnösands historia. Härnösand 1919.

Katalog öfver Gestrike-Helsing nations bibliotek. Uppsala 1902.

KFUM Härnösand 1890-1950. Härnösand 1950.

Kungl. Universitetets i Uppsala redogörelse för det akademiska året 1923-1924. Avgiven av universitetets rektor. Uppsala 1924. — D:o 1926-1927. Uppsala 1927.

Lemke, O.W., Visby stifts herdaminne. Örebro 1868.

Lenep, J. van, De Roos van Dekama. I-II. Amsterdam 1836.

” De Lotgevallen van Klaasje Zevenster. I-V. 'S Gra-venhage, Leiden, Arnhem 1866.

Lilljeborg, Wilhelm, Inbjudningsskrift till Philosophiae Doctors-Promotion 1866. Uppsala 1866.

Lindberg, Bernh. — Johansson, J.A., Adress-bok för Westernorrlands län. Hernösand 1875.

Lindroth, Sten, Uppsala universitet 1477-1977. Uppsala 1976.

Ljungberg, P.A., Vesterås stifts herdaminne. Ny följd 1800-1880. I-II. Örebro 1880, 1881.

Lundgren, Jacob, Skeireins Aivaggeljous Þairh Iohannen eller förklaring öfver Johannis evangelium, från Mösögötskan öfversatt med anmärkningar. Akad. afh. Ups. 1860.

Lägnert, Folke, Jordbruket, vad det givit och ger. (Västernorrland. Ett sekel 1862-1962. I. Red. av Harald Wik.) Sthm 1962.

Läroverks-matrikel för år 1874. Sthm 1875.

Matrikel över Gästrik-Hälsinge nation i Uppsala 1811-1961. (Red. Gösta Thimon.) Uppsala 1963.

Nordlander, Johan, Ordbok över Multrå-målet. Uppsala 1933.

Noreen, Adolf, Frykdalsmålets ljudlära. (Uppsala universitets års-skrift 1877.) Upsala 1877.

Vårt språk. Nysvensk grammatik. I. Lund 1903.

/Palmgren, Herman/, Matrikel öfver Gestrike-Helsing nation i Uppsala 1811-1912. Sthm 1913.

Pettersson, Knut, Register till Svenska akademiens historia av Henrik Schück. Sthm 1939.

Redogörelse för Hudiksvalls Högre Elementarläroverk under läse-året 1860-1861. Hudiksvall 1861. — D:o 1861-1862. Söderhamn 1862.

Redogörelse för Nya Elementar-Läroverket för flickor i Hernösand Läse-året 1876-1877. Hernösand 1877.

Redogörelse för Kongl. Universitetet i Upsala under det akademiska läsåret 1892-1893. Af universitetets rektor. Ups. 1893.

Reglemente för Ränte- och Kapitalförsäkringsanstalten inom Westernorrlands län. Af Kongl. Maj:t fastställt den 5 Maj 1876. Hernösand 1876.

Riksdagens protokoll med bihang, 1882-1887.

/Rosval, Albin/, Nationshusen i Uppsala. Sthm 1915.

Schück, Henrik, Svenska akademiens historia. Sjunde delen. Sthm 1939.

/Selander, Sven Fredrik/, En Historisk Forskande Blick på Religion, Bibel, Kristendom, Skola, Kyrka och Prester. Sanningsälskande Reflexioner uttalade i Bref-form till en Wän af En lekman. Örebro 1857.

Sidenbladh, Karl, Allmogemålet i Norra Ångermanland. Akad. afh. Ups. 1867.

Stephens, George, Some Runic Stones in Northern Sweden from the papers of the late Prof. Dr Carl Säve. Ups. 1878.

Svenska ättartal. 1894. Sthm 1894.

Svenskt porträttgalleri. XVI. Tidningsmän. Sthm 1897. — XXV. Riksdagens första och andra kammare 1867-1904. Sthm 1904.

Säve, Carl, Runstenen vid Fjuckby i Upland. Ups. 1858.

Thyselius, E., Lars Berg. (Sv. Biog. Lex. III.) Sthm 1920-1922.

- Treffenberg, Curry, Arbetarestrejken vid sågverken i trakten af Sundsvall år 1879. Hernösand 1880.
- Tullberg, Hampus Kristoffer, Svensk Rättskrivningslära, stödd på vettenskaplig grund. Lund 1862.
- Ulf, Herman Wilhelm, Om den babyloniska förbistringen. Ett försök i vår tids språkforskning. Ups. 1860.
- Uppström, Andreas, Codes argenteus sive sacrorum evangeliorum versionis gothicae fragmenta. Ups. 1854.
- ” De lapide runico tunensi. Ups. 1858.
- ” Decem codicis argentei rediviva folia cum foliis contiguis et intermediis. Ups. 1857.
- Wadström, Bernhard, Gustaf Beskow och Denis Borg (Frideborg 1900.) Sthm 1899.
- Westernorrlands läns Fångvårdsförenings Stadgar. Hernösand 1876.
- Westernorrlands läns landstings protokoll jämte utskottsbetänkanden. 1879–1890.
- Wieselgren, P., Ny Smålands Beskrifning inskränkt till Wexiö stift. Första delen: historia. Wexiö 1844–1845.
- Wigforss, Vera, Cecilia Fryxell. En märkeskvinna inom pedagogik och missionsarbete i 1800-talets Sverige. (Rostads elevförbund.) Kalmar 1960.
- Wikmark, Gunnar, Ett blad ur den kyrkliga ungdomsrörelsens historia. (Från ådalar och fjäll 1967.) Sundsvall 1967.
- ” Den prästbiografiska forskningen i Härnösands stift. Örnsköldsvik 1972.
- ” Kyrkligt och frikyrkligt vid Sundsvallsstrejken 1879. (Från ådalar och fjäll 1979.) Sundsvall 1979.
- Åslund, Daniel, Beskrifning öfver Westernorrlands län. Hernösand 1880.
- Ödman, N.P., Aftonunderhållningar och annat mera. Sthm 1902.

Studiens motivering

När Härnösandslektorn Carl Johan Blomberg gick ur tiden en marsdag 1890 — bara 51 år gammal och alltså en man i sina allra bästa år — förlorade svensk språkforskning en av sina mest hengivna arbetare i vingården.

Blomberg var en vidfamne i sitt lingvistiska intresse. Den översiktliga komparativa språkforskningen vann hans hjärta redan vid början av hans akademiska studier och detta t.o.m. i sådan grad att den — hur underligt det än kan låta — rent av höll på att korsa och grusa hans egentliga examensplaner.

Visst startade han vederbörligt med historia och grekiska, ämnen i den filosofie kandidatexamen, som han närmast syftade till. Men redan under den första uppsalaterminen gav han sig dessutom på götiska, portugisiska, italienska, sanskrit, persiska, arabiska och turkiska. Under den första sommarferien tillkom engelska och syriska förutom den blivande kandidatexamens hebreiska. När sedan fortsättning skedde inte endast med det obligatoriska latinet utan också med spanska, ryska, polska och isländska, började han omsider befara, att han studerade i »bakvänd» ordning och kommit »på sned» i sin studiegång. Då omsider också flera av hans närmaste kamrater gjorde honom uppmärksam på faran, greps han av svärmod, samvetsförebråelser och nära nog leda vid livet. Ändå hade han inte kraft att genast överge »den lockande sidovägen utan att närmare undersöka dess omgifningar». I stället skaffade han sig en treårig kondition ute i landsorten för att kunna ägna all sin fritid åt jämförande språkforskning utan att riskera, att hans långivare förebrådde honom för att använda lånfångna medel till annat ändamål än det uppgivna, d.v.s. studium för kandidatexamen och grad. Nu fick nya språk komma till: finska, japanska, hottentotska, forntyska, plattyska, slaviska, litauiska, malajiska, ungerska, färöiska, rumänska, wallachiska. Hårtill kom, mirabile dictu, matematik. Det var en glädje för honom att vid den här tidpunkten kunna uppvakta en språkintresserad kamrat på spanska med en noggrant utarbetad tabell över räkneorden på omkring 150 olika språk. I brev till sin mor låter han förstå, att han inte alls längtar

tillbaka till Uppsala och den reglementsensliga läsningen där. Vore det inte för brödfödans skull, skulle han överhuvud taget inte alls bry sig om examina och graduering utan helt enkelt ägna sig åt sitt älsklingsstudium enbart för dettas egenvärde.

Nu kom han dock åter till Uppsala, och det blev både filosofie kandidatexamen och filosofie doktorsgrad till sist. Men sedan följde inte, såsom många väntat, en direkt akademisk karriär med professur såsom krönande slutresultat. Han gav sig in på lärarbanan. Och även om det var i »Norrlands Athen» som han fick verka först såsom extralärare, sedan som adjunkt och slutligen såsom lektor, så var det många som, efter hans frånfälle, med en av hans mest intresserade elever — med tiden kyrkoherde och egyptolog — ville beteckna hans flyttning från akademien till Härnösand som »ett fullständigt misstag». Till och med Härnösandsläroverkets rektor förenade i en nekrolog sin höga uppskattning av och sin tacksamhet för Blombergs läraregärning med ett uttryckligt beklagande, att denne, »sliten mellan de mest olikartade uppgifter, aldrig fick ro och tid till en vetenskaplig verksamhet, motsvarande hans begåfning och lärdom». Härvidlag apostroferade rektorn dock rättvisligen också Blombergs krävande engagemang i allmänna värv, bl.a. som stadsfullmäktiges ordförande, som landstingsman och som ledamot av riksdagens andra kammare: »Få personer», heter det, »torde hafva varit i allmänna värf mera använd än B., och ännu färre torde så som han hafva räckt till för allt.» Allt nog var det säkert en allmän uppfattning i den norrländska lärdomsstaden, som kom till uttryck i en av de dikter, som publicerades i ortspressen vid hans bortgång:

Större klarhet, högre lärdom
såg väl sällan Sveriges land
på en lärostol än Blombergs
i det ringa Hernösand.

Utan tvivel skall ord sådana som dessa dock i en viss mån ses mot bakgrunden av det faktum, att »Kalle» hade svårt att upprätthålla en vederbörlig disciplin bland sina adepter. Det berodde på vekheten i hans väsen. Den nyssnämnde kyrkoherden-egyptologen deklarerar, att Blomberg var »mera vänlig och tjänstvillig än pojarna förtjänade», »den älskvärdaste bland lärare, som någonsin trampat lärarstigen i ett

par skor utan strumpor». Sagesmannen fortsätter: »Stundom kunde ouppmärksamheten gå alltför långt, så att det blev ett störande uppträdde i klassen. Läraren såg upp från sin läsning» — stycken ur samtida författare, västgöotalagen, norskt landsmål eller dansk litteratur — »något förvånad och uttryckte denna önskan: 'Om vi kunde få litet tyst i klassen.' En gång slog samvetet en av pojarna, som därvid yttrade: 'Det är svinaktigt, vad dom kan vara svinaktiga mot Kalle.'»

Det var i en fullt riktig känsla av att Blomberg på grund av de nu antydda omständigheternas makt lämnat efter sig mer än en ofullbordad språkstudie, som tidningen Härnösands-Posten — där han själv vid sidan av de många andra uppdragen varit chefredaktör och utgivare i många år — uttalade den förhoppningen i sin dödsruna över honom, att hans litterära kvarlåtenskap skulle bli omhändertagen av den akademiska sakkunskapen och därigenom komma vetenskapen till godo åtminstone postumt. I varje fall i någon mån gick denna förhoppning också i uppfyllelse. I sin redogörelse för läsåret 1892–1893 kunde Uppsala universitets rektor meddela, att »42 fasciklar, innehållande den för tidigt bortgångne språkforskaren Lektorn Dr. C.I. Blombergs efterlämnade vetenskapliga anteckningar, hafva af hans änka öfverlämnats» till universitetsbiblioteket. I motsvarande redogörelse för åren 1923–1924 heter det: »En mindre rest av den som språkforskare märklige Härnösandslectorn C.J. Blombergs (Se Sv. biograf. lexikon Bd 5, s. 27 ff.) papper (huvudsakligen av historiskt och språkvetenskapligt innehåll) har skänkts av hans dotter, fröken Anna Blomberg, Härnösand, såsom ett komplement till Blombergs sedan länge i biblioteket befintliga manuskript.» Och slutligen läser man i rektors redogörelse för 1927: »Fröken Anna Blomberg, Björna, har till sin föregående gåva av hennes faders, lektorn i Härnösand C.J. Blombergs (f. 1838, d. 1890) efterlämnade skrifter fogat ytterligare några manuskript af hans hand.»¹

Det vill synas, som om ingen forskare av facket begagnade tillfället att fördjupa sig i materialet i fråga redan då lejonparten därav hamnade i Uppsala universitetsbibliotek i början av 1890-talet. Men det observerades tre årtionden längre fram i tiden, när Blomberg skulle få sin välförtjänta biografi i Svenskt biografiskt lexikon. Det presenterades och kommenterades då relativt utförligt av den framstående folkmåls- och folkminnesforskaren Herman Geijer, docent i nordiska språk och sedermera filosofie hedersdoktor och titulärpro-

fessor, initiativtagare till och ledare av landsmålsarkivet i Uppsala.

Emellertid kan till det nu nämnda tryckta eller handskrivna primärmaterialiet läggas ytterligare handskriftsmaterial och ett utomordentligt betydelsefullt sådant. Blomberg överlevdes vid sin bortgång inte bara av sin maka och sina två minderåriga döttrar — däribland den ovannämnda dottern Anna Blomberg — utan också av sin åldriga, då 82-åriga moder, änkefru Mathilda Blomberg f. Caspolin. När omsider också hon gick ur tiden, närmare bestämt 1899, visade det sig, att hon noggrant och omsorgsfullt hade bevarat i sina gömmor alla de omkring 200 brev, som hon fått från sin son under dennes gymnasistår i Gävle, under hans studentår i Uppsala, under hans första tid såsom lärare i Härnösand samt under en språkstudieresa, som han företog till England, Frankrike och Tyskland vid något mer än 30 års ålder. Hela detta i både yttre och inre mening imponerande brevmaterial ställdes till min disposition av den andra av C.J. Blombergs båda döttrar, fru Mimmi Hedberg i Björna, kort före hennes frånfälle i slutet av 1930-talet.² Enligt löfte till fru Hedberg kommer det att nu efter användningen vidarebefordras till Uppsala universitetsbibliotek som ett värdefullt komplement till de Blombergsakter, som redan förvaras där.

Breven ifråga är betydelsefulla ur två aspekter. Dels bereder de en oväntad möjlighet att lokalisera de flesta av de förut kända disparata Blombergshandlingarna till både tid och rum. Dels har de ett högt egenvärde så till vida som de — via Blombergs personliga upplevelser — ger en mångsidig och intim skildring av svenskt gymnasist- och studentliv på 1850- och 1860-talen, liksom av de miljöer som kunde möta en konditionerande eller utrikesresande student eller nybliven lärare vid ungefär samma tidpunkt.

Ändå är att tillägga, dels att en mångfald intresseväckande upplysningar om Blombergs tidigare och senare studieår nu har kunnat utvinnas också ur Gävlegymnasiets äldre arkiv och ur Gästrik-Hälsinge nations arkiv — båda i Uppsala — samt ur protokollen från inte mindre än tre Uppsalaföreningar för språkvetenskap, dels också att ett stort antal andra akter av varierande art har visat sig kasta ett pregnant ljus över den märklige Härnösandslektorns mångsidiga, men numera nästan helt glömda, gärning som skolman, domkapitelsledamot, journalist och politiker på kommun-, läns- och riksplan.

Föräldrahemmet

Carl Johan Blomberg var född den 29 maj 1838 och genuin hälsinge till börd. Både fadern, modern och han själv hade första gången skådat dagens ljus i hjärtat av hälsingebygden, fadern i Färila, modern i Hudiksvall och han själv — enda barnet i familjen — i Ljusdal. Vi skall omsider lära känna en omfångsrik, i det närmaste tusenradig ballad, *Min hembygd*, som Carl författade som sextonårig gymnasist och som vid hans frånfälle påträffades i handskrift bland hans mest personliga kvarlåtenskap.³ I själva inledningsorden sjunger han eldigt den hälsingländska hembygdens lov:

»Herrliga land, i hvars sköte sig först mina ögon ha öppnat,
Mätte din Genius gifva mig kraft att dig värdigt besjunga,
Sjunga din nejd, dina skogar och fält, dina sjöar och strömmar,
Sjunga hur silfverglitrande böljorna ängarna gröna
Flyta omkring, och hur *Ljusnans* vågor stränderna vattna,
Sjunga det lyckliga folk, som bor i torftiga hyddor,
Nöjda och glada ändock, som ärliga männer i Norden,
Sjunga hur ros och lilja tecknas på kindernas sammet
Hos dina döttrar och hur dina söner, de härdiga, raska
Glädjas när till sitt arbet de gå, då ännu ej solen
Stigit ur hafvet på himmelen opp; de heliga böner,
Hvilka, från hjertan, fyllda af tro och fyllda af andakt,
Höjas till den allsväldiges thron: deras eldiga kärlek,
Trogen i lif och i död; — Stäm, Genius, högre min lyra
Att i en saga allt jag värdigt måtte besjunga.»

Carl hade förmånen att växa upp i ett kultiverat hem och kunde säkerligen spåra sin påfallande stora begåvning från både fäderna och moderne. Fadern, Carl Ludvig Blomberg, född 1808, var postmästare i Ljusdal. Modern, Mathilda Caspolin, född 1807, var litterärt intresserad samt skicklig i sömnad och teckning. Husförhörboken i Ljusdal vittnade, att bägge makarna Blomberg ådagalagt god kristendoms-kunskap och berömlig frejd.⁴

När Carl var sex år gammal, alltså 1844, befordrades fadern till postmästarebefattningen i Hudiksvall, där han i högtidliga sammanhang nämndes som »Konungens Trotjenare Post-Förvaltaren».

Förmodligen gladde sig Carl över flyttningen till större förhållanden, även om folkmängden där i moderns hemstad ännu inte nådde upp till fullt 2 000 personer. Säkert kunde han bl.a. påräkna en bättre och varaktigare skolundervisning i Hudiksvall än den som stod till buds i det lilla Ljusdal. Det var med en god underbyggnad som han på hösten 1851 skrevs in som elev vid gymnasiet i Gävle.

Helt molnfri var dock inte hans barndoms himmel före och under gymnasisttiden. Dels var postmästarens ekonomiska förhållanden ingalunda så solida, som man nog trodde dem vara, då man såg denne bo med sin familj i en egen gård i staden. Dels kunde unge Carl i längden inte undgå att märka, att det personliga förhållandet mellan föräldrarna var långt ifrån så harmoniskt som det egentligen borde vara. För egen del ställde han sig i påkommande konfliktsituationer avgjort på moderns sida. Överhuvud taget stod han tydligen närmare till sin mor än till sin far. Säkert var det från henne som han hade ärvt den vekhet i sinnet, som Härnösandsgymnasisterna så gärna slog mynt av. Så var det nästan undantagslöst till modern som han ställde sina brev hem under hela gymnasisttiden.

Gävlegymnasisten

Säkert var det både mångt och mycket som kom Carl Blomberg att känna sig stå inför livets allvar såsom aldrig tillförne, när han, såsom nyss antytts, anlände till gymnasiet i Gävle vid början av höstterminen 1851. Men man riskerar inte att ta miste, om man vågar påståendet, att det för honom mest dramatiska i sammanhanget var det visserligen informella men ändå sakligt betydelsefulla inlemmandet i elevernas egen kamratorganisation. För att räkna sig till denna måste han genast underteckna en förbindelse att ovillkorligen lyda organisationens stadgar. Och man kan inte förtänka honom, om hans häpnad bara växte alltunder det att han fördjupade sig i dessas innehåll.

Organisationen i fråga var av gammalt datum, och stadgarna hade säkerligen omarbetats då och då med längre eller kortare mellanrum. Det äldsta till våra dagar bevarade stadgeformuläret härrör från år 1832. Detta hade omarbetats först 1835 och sedan även 1847. Och det var alltså det sistnämnda årets statuter, som undertecknades av nyblivne gymnasisten »C.J. Blomberg» och sedan underskrevs av honom år för år, 1852 såsom junior, 1853 som senior och 1854 som superior.

Den inledande stadgeparagrafen kunde näppeligen överraska: »Emot Herrar Lectorer iakttages vördnad, aktning och uppmärksamhet så i deras närvaro, som annars i allmänhet, äfvensom ordning och sedlighet, såväl i Gymnasium, som öfverallt annorstädes.» Men redan i paragrafen därnäst brände det till: »Hvar och en åligge, att, så vidt möjligt är umgänge med Skolungdomen» — d.v.s. ungdomen vid de andra, lägre skolorna — »och andra obehöriga personer undvika.» Beträffande gymnasisternas inbördes förhållande till varandra föreskrevs sedan, att »emellan Gymnasister utan undantag råde den grad af jemnlighet, som emellan kamrater billigt är, såsom Skollagen föreskrifver, hvilken dock», heter det, »stadgar, att en lägre afdelning bör visa en högre tillbörlig aktning och företräde». Man slog vidare vakt om tystlåtenhet och konfidentialitet: »Ingen må, under hvilken förvändning eller på hvad sätt som heldst, utsprida, hvad som inom Gymnasium eller kamrater emellan sig tilldrager.» Ingen personlig

nävrätt fick förekomma: »Alla vexationer, skymfliga åtgärder eller slag enskildt» — personliga slagsmål alltså — »vare alldeles förbudne, utan bör hvarje fel häremot vid concilium upptagas.» Man förhöll sig i detta kamratlag mycket självständigt gentemot lärarna: »Skulle Hrr Lectorer finna någon hafva bristande kunskaper att uppflyttas i en högre klass, njute han samma rättigheter med dem, som uppflyttas. Såvida ej flyttning från nedersta till Öfre afdelningen kommer i fråga, då honom endast vid Concilierna tillkommer en Superiors rättigheter.» Eleverna indelades i recentiorer, juniorer, seniorer och superiorer. I de s.k. concilierna deltog superiorer och seniorer. Och medan dessa sammanträdde måste alla recentiorer och juniorer vara tillstädes på sina respektive rum för att omedelbart vara till hands, om någon eller flera bland dem skulle inkallas till förhör inför de sammanträdande. Ordningsreglerna var legio. Gudstjänsterna måste respekteras: »Ingen må, under hvad förevändning som heldst, under Gudstjensten eller sjelfva bönestunden drista, att sysselsätta sig med böcker, som vid dessa tillfällen obehörige äro, och störa det lugn, som bör råda vid dessa heliga förrättningar.» All slags åverken på väggar, bord och bänkar var givetvis förbjuden. Viktig i mer än ett avseende var bestämmelsen i § 12: »Enligt häfdvunnen plägsed åligger ovillkorligen hvarje Gymnasist att sig förse med en Hvit Hatt.» Disciplinen vid sångtimmarna behövde tydligen speciella paragrafer. Ingen fick utebli från utsatt sångövning utan förfall, som godkändes av sånganförelaren. Både olaga bortavaro från sångtimmarna och försenad ankomst till dessa beivrades med bötesföreläggande. Upprepad försummelse skulle straffas enligt beslut av concilium. Om sånganförelaren så påfordrade skulle alla gymnasister — alltså även icke-sångare — samlas. Allt vistande på källare borde »så mycket som möjligt» undvikas. De nu refererade, mera allmänna stadgarna avslutades med deklarationen, att den som icke godtog dem skulle anses »från sina kamraters gemenskap skild».

Utöver de allmänna stadgandena fanns sedan specialstadgar beträffande resp. elevgrupper.

Recentiorerna skulle vid sin ankomst till gymnasium på morgonen bege sig till sin plats i Coetus och sedan gå därifrån genast och under ordning och stillhet till bönerummet, så snart de blev tillsagda om bön. De fick inte väcka uppseende på gator och gränder genom »springande och oljud». Enligt skollagen skulle för varje vecka tillsättas två custo-

des för envar recentiorcoetus. Den ene av dessa hade till uppgift att svara för »snygghet», och den andra skulle anmäla »Herrar Lectorers ankomst».

Bland juniorena skulle varje vecka i tur och ordning utses en annotator, som skulle övervaka stadgarnas efterlevnad på nedersta avdelningen och i förekommande fall anmäla förseelser hos concilium. Ingen junior fick ha huvudet betäckt i lärorummet. Den junior, som beträddes med »kittslighet» mot custos skulle straffas för detta enligt conciliets beslut. Utan giltig anledning fick ingen junior besöka gymnasiets första avdelning.

Seniorerna utgjorde concilium gymnasticum, där ingen fick ta till orda utan tillstånd av fungerande praeses. Två av dem skulle utses till Lectorer med uppgift att verkställa ådömda kroppsliga bestraffningar. Den senior, som utspridde vad som sig vid ett concilium tilldragit, exempelvis för en kamrat på lägre avdelning, skulle förklaras ovärdig att vidare deltaga i concilierna. I tur och ordning tillsattes för varje vecka en senior att övervaka ordning och skick på nedre coetus, givetvis med skyldighet att anmäla eventuella förseelser till conciliet. Ingen senior fick utan tillåtelse inträda på övre coetus.

Superiorerna slutligen bestämde när concilium skulle hållas. Praesesskapet där gick i tur och ordning emellan. Endast superiorer fick deltaga i överläggning om brott av superior. Votering skulle ske med slutna sedlar, och fungerande praeses skulle anses ha två röster. Custos morum på övre coetus skulle förvalta gymnasiekassan.

Huruvida Blomberg fick del av gymnasiets fastställda »Straffbalk» allredan vid sin första ankomst till Gävle kan möjligen betvivlas. Säkert är emellertid, att han redan kort därefter fick personlig kännning av den på ett mycket närgående sätt.

Alltnog stadgades, att den som genom »sturskhet och gensträfvigt uppförande» brast i aktning och uppmärksamhet mot herrar lektorer skulle »utom det straff Lärarn honom ålägger» avstraffas med »stut» inför concilium. För sidovördnad mot lektorer »i mindre mån» pliktades genom »tilltal» av conciliet eller genom direkt avbön. En recentior, som utan giltigt skäl vistades på förbjuden plats inom gymnasium, skulle bestraffas genom »tilltal» av praeses. För oljud och oordentligt uppträdande på gator och gränder skulle concilium utdöma antingen tilltal eller stut såsom straff. Om någon anträffades »i sällskap med Personer, med hvilka det ej anstår honom umgås»,

skulle han näpsas med »strängt tilltal» inför concilium vid första förseelsen. Och, heter det, »tager han sig ej det oackadt till vara, varde han ådömd att 1/4 timme före det utsatta klockslaget, då lectionerna börjas, infinna sig vid Gymnasium och der intaga sin plats i Bönrummet, der han oafbrutet qvarblifver till någon af Lärarnes ankomst, och fortfare han dermed till dess han får concilii tillstånd att dermed upphöra». Om en yngre gymnast brast i aktning för en äldre sådan, skulle han straffas med avbön, därest han inte redan före anmälan »afbedit sitt brott enskildt hos den förolämpade». För utspridande av »hvad som inom Gymnasium sig tilldrager och obekant hållas bör» varierades straffet efter åldersgrupperingen. En recentior avstraffades med stut, en junior med tilltal och avbön, en senior med avbön och en superior med »förlust af rättigheten att vara Praeses».

Om någon gjort sig skyldig till »wexationer, skymfliga åtgärder eller slag enskildt», skulle concilium alltefter brottets beskaffenhet döma till avbön hos den förolämpade eller tilltal av concilium.

Den, som visade försumlighet såsom custos t.ex. genom att komma för sent, skulle straffas för detta första gången genom strängt tilltal inför concilium, andra gången genom erläggande av 4 skilling banco till den gemensamma kassan samt tredje gången genom förlängning med en vecka av custossysslan.

Den som tog till orda vid concilium utan medgivande av praeses skulle böta 4 à 8 skilling banco. Den som utspridde hemligheter för övre eller nedre avdelningen skulle förklaras ovärdig att deltaga i concilium till dess att detta funne för gott att åter upptaga honom såsom värdig. En försumlig annotator skulle åläggas ett vite av 12 skilling. Den som störde bön eller gudstjänst »på ett synnerligt sätt» skulle avstraffas med stut. Den som utan laga skäl uteblev från sångtimme fick böta 12 skilling banco för var gång. Därest någon vägrade att undergå honom ådömd bestraffning, skulle straffet ökas enligt conciliets beslut. Likaså skulle straffsatsen ökas för varje gång ett redan beivrat brott förnyades. Överhuvud föreskrevs, att ett straff alltid skulle lämpas såväl efter brottets beskaffenhet som efter »den felandes ålder, lynne och constitution».

Redan den 6 oktober 1851 var det dags för Blomberg att bli inkallad till concilium.⁶ Protokollet för denna dag förmåler: »Inkallades rec. Hillström och Blomberg, den sednare anklagad att, ehuru Custos, sig på rättan tid, för sitt embetes förvaltande, icke inställt, utan

kommit sent, 12 min. Månd. d. 29 September, samt Onsdag den 1 October 5 min., och svarade den anklagade på Praeses' tillfrågan, om han redan glömt de stadgar, han icke längesedan underskref, att han ännu ihågkom dem och de skyldigheter deri anbefallde voro, hvarför han, sedan han af Praeses erhållit en 'efter sin person lämpad' varning, fick taga afträde».⁷

Man behöver inte betvivla, att Blomberg verkligen ämnade ta den givna skrapan ad notam. Men ändå dröjde det inte mer än en vecka, innan han på nytt stod inför den stränga kamratdomstolen: »Inkallades Rec. Blomberg och Öhrn anklagade att för skolgossar hafva omtalat hvad som tilldrog sig på Gymnasium. Begge nekade till dessa anklagelser. Den förra äfven anklagad att hafva sprungit på gatorna i sällskap med Skolgossar; den sednare att hafva swarat sturskt på Anotators tillsägelser, hvilka anklagelser de äfven nekade till. Efter några skarpa varningar af Praeses, att hädanefter skicka sig bättre, fingo dessa Herrar afträda.» Dock bara för en stund. Protokollet fortsätter nämligen med upplysning om, att alla recentiorerna sedan inkallades och »anbefalltes att hålla sig stilla, under den samma afton förestående sången och att rätta sig efter den, af sånganförelaren, upprättade listan och förbjödos att suppa något före sången och att under sången röka cigarr, tillika uppmanades de att bättre passa på tiden.»

Redan den 3 november var tiden inne för en ny inkallelse. Då varnades Blomberg och några andra recentiorer för »sin vanliga slarfaktighet, att som oftast, under den tid de varit Custodes hafva kommit sent». Praeses uppmanade dem »att i ungdomen lära sig uppfylla sina pligter, för att i en framtid kunna blifva dugliga medlemmar i samhället». Det skulle bli vida värre. Omedelbart efter det att de anklagade fått avträda »behagade Concilium i nåder sig låta förekalla samtliga rec., derföre att de åtskilliga gånger uppfört sig högst oskickligt d.v.s. ej såsom en Gymnast eggar och anstår». I »stränga ordalag» förebrådde dem praeses deras uppförande och framhöll, »huru Gymnasii anseende, hvilket på allt sätt bör upprätthållas, derigenom skulle helt och hållet förfalla». Och därefter meddelade han, att Concilium många gånger låtit nåd gå före rätt i hopp om bättring men nu måste näpsa dem — »till deras egen nytta». För en stund fick pojarna så lämna rummet — säkert med onda aningar — och därpå »fällde Concilium öfver dessa förbrytare följande Dom: Aldenstund

rec., alltsedan den tid de blefvo upptagna på Gymnasium uppfört sig så, att Concilium förut nödgats bestraffa åtskilliga af dem, och de ändock icke visat någon rätt syndånger eller bättring, så dömmas de nu genom lottkastning till stut, på det okynne, som ännu synes beherrska dem, må från dem landsförvisas.» Protokollet fortsätter: »Lotterna bestämdes efter omröstning till tre och slagen till 2 på hvardera. Liljedahl, Söderlund, Spilhammar och Kempe undantogos. Invitations lotterna föllo på Nordström, Aurivillius och Blomberg, hvilka undergingo sitt straff. Den sistnämnde» — alltså Blomberg — »i anseende till sin späda ålder, för svag, att kunna fördraga ödets slag, utbrast i tårar, hvaraf Concilium rördes. Efter actens slut, lade dem Praeses i warma ordalag på hjertat huru de alltid så borde uppföra sig, att deras äldre camrater ej skulle se sig nödsakade att vidtaga dylika åtgärder.»

Emellertid dröjde det inte längre än till den 18 i samma månad, förrän Blomberg och tre andra recentiorer inkallades till rannsaking på nytt, denna gång med påstående att de hade »pratad och setad oanständigt under lektionerna». Denna gång stannade det dock omsider vid att praeses »påminde alla samtliga om hvad deras frid tillhörde och, ifall de icke bättrade sig, lofvat dem smörj».

Betydligt värre gick det för Blomberg, då han inkallades ensam den 8 december, då anklagad för att »hafva visat osnygghet, och att hafva uppfört sig på ett sätt som ingalunda anstode en Gymnast». Concilium ansåg saken vara av så svår beskaffenhet, att den måste bestraffas på det strängaste. Domen lydde: »Emedan Blombergs brott är af den svåraste beskaffenhet, så förbjudes han, sig sjelf till straff och androm till varnagel, att tills vidare få nyttja hvit hatt, annat än vid serskild tillåtelse.»

Den 12 mars året därpå, 1852, inkallades recentioren Jonsson, som anklagats för att ha slagits med Blomberg. Tydligt låg skulden helt eller åtminstone huvudsakligen på Jonsson denna gång: »Jonsson tillstod det straxt och tog afträde.» — Samma dag inkallades alla juniorer och recentiorer och förmanades att lyda den nye sånganförelaren och att överhuvud taget iakttaga större ordning under sånglektionerna.

På höstterminen samma år, närmare bestämt den 4 oktober, inkallades alla juniorerna — bland dem Blomberg — därför att några av dem hade sysselsatt sig med »högst verldsliga saker» under bönen,

läxläsning t.ex. »De förbjödos strängeligen sådant ofog och åtvarnades att i allmänhet bättre lyda Custos Morum och Superiorerna.»

Concilieprotokollets sista anteckningar angående Blomberg härrör från november 1852. Anklagelsen gällde också denna gång en brist på personlig hygien, som besvärade både lärare och kamrater. Och då han trots varning inte visat några tecken till förbättring, avstraffades han nu osedvanligt hårt. Han ådömdes nämligen »en stut af tre (3) rapp, som han» — säger protokollet — »troligen med särdeles nöje mottog».

*

Det är föga troligt, att Carl rapporterade händelser sådana som dessa i breven hem till föräldrarna, närmast modern. En sådan rapportering skulle ju bara inge far och mor oro och bekymmer vid tanken på att deras förhoppningsfulle son inte skötte sig särdeles exemplariskt, då han nu hamnat på ganska långt avstånd från föräldrarnas vakande ögon. Och därtill kom naturligtvis, att det skulle ha känts försmädligt för honom själv att berätta för de hemmavarande om upprepade inkallelser, tilltal, varningar och stut. F.ö. hade han ju ett gott försvar för sin tystlåtenhet härvidlag i conciliets stränga förbud mot lösmynthet beträffande vad som sig inom gymnasium tilldragit.

Trots concilieprotokollets ofta gäck samma tonfall torde emellertid både lärare och elever til syvende og sidst ha funnit den märkliga kamratdomstolen vara vida mer av godo än av ondo.

Det äldsta av de bevarade breven från Carls skoltid i Gävle saknar datering, men en jämförelse med det närmast därpå följande brevet, som är daterat, utvisar, att det måste vara skrivet kort efter det att han i slutet av maj 1853 fyllt femton år. Det brev, som modern vid en sentida registrering angett såsom brev nr 2 från året 1854, är nämligen i verkligheten det årets första bevarade brev, daterat den 14 april 1854. Och då det tidigare brevet — skrivet med långt barnsligare stil än det därpå följande — tydligen är avfattat den 20 juni, eftersom det redogör för vad som skett den 16, den 17, den 18 och den 19 juni, måste nu sagda 20 juni hänföra sig redan till året 1853, inte — såsom modern tänkt sig — till 1854.

Junibrevet 1853 till »Goda Mamma!» har emellertid de facto haft åtminstone en — och förmodligen åtskilliga — föregångare. Det betecknades nämligen såsom en »Fortsättning af Dagbok», något som ju låter förstå, att Carl redan förut brukat rapportera hem åtmins-

tone något så när kontinuerligt. Det är väl ingenting särskilt märkvärdigt, som han redogör för undan för undan. Men säkert har föräldrarna kunnat läsa ut ganska mycket ur de korthuggna satserna. När den »snälle Calle» berättar i det ifrågavarande junibrevet, att han besökt den eller den namngivna familjen, vågar mor nog utan vidare räkna med, att den unge brevskrivaren är i gott förvar både hos Vallbergs, hos Holmstedts och hos Vidmarks. Tydligen uppför han sig artig och belevat: »Skall jag göra någon visit hos mamsell Hütter och Piras?» Och det måste ha varit med ett gott, igenkännande leende som modern läste, att hennes matematikintresserade skolpilt vunnit samtliga sex schackpartier med kusinerna Sophie och Lena. Hon anade måhända redan nu, att hågen för det ädla schackspelet skulle komma att följa sonen vidare genom livet — både hemmavid och utomlands.

I det nämnda brevet från mitten av april 1854 berättas, att våren håller på att övergå i sommar och att det redan finns tjugo, trettio olika blommor att hålla reda på. »Med skodona står det bra till; jag har nyss lagt af galoscherna, på samma gång som lifstykke och strumpor.»

När sommarferierna omsider nalkas, längtar han hem: »Med vexande glädje ser jag hvar morgon som bebådar en dag, allt mer närmande sig den, då jag får återse er, mina goda Föräldrar. Glad räknar jag hvarje avslutadt ämne. Vi hafva redan slutat: Thema, Homer, Fransyska, Algebra och Historia. Tack för er omsorg och omtanke för min hemresa.» Så heter det i ett odaterat brev från slutet av vårterminen 1854, d.v.s. då tredje Gävleåret är avverkat. Brevet fortsätter: »I förgår kl. omtrent 7 hördes från kyrktornet 5 hemska slag. Elden var lös. Hvar, hör man på en gång frågas ur tusen munnar. På Strömsbro, i ett hus nära fabriken — gasen och bomullen, fabriken der många människor — bland hvilka äfven faster hade största delen af sin egendom. Kl. 9 slutades branden — Fabriken antändes lyckligtvis icke.» En annan nyhet, som brevet förtäljer, skulle rent av kunnat bli av betydelse för brevskrivarens egen framtid. Och den saknar ingalunda intresse: »Kl. 4 i afton blir Collegium angående kursläsningen, som kommer att enligt Ständernas beslut börja vid denna termin — I följd häraf och enligt Strengnäsianernes föredöme hafve vi beslutadt: Gymnasium och Gymnasii lagar upphävas — Nästa termin infinna vi oss allmänt med svarta sorgflor på våra hattar på Skolan. Efter nya ordningens uppläsande tåga vi i procession ut till en skog nära kyrkogården, bärande hattarne i en likkista, barhufvade.

Framst går äldsta fjerdeåringen bärande en svartklädd sköld, i hvilken en hatt, en lyra, en lager äro målade. Framkomne till stället uppgräfvä vi en grop hvari kistan sänkes. Skölden kastas efter. Äldste fjerdeåringen håller derefter ett tal om det fordna Gymnasii enighet, kamratskap och fosterlandskärlek. I vår försöker hela Gymnasium (!) utom första året upp till Uppsala.» Huruvida dessa ungdomliga hotelser omsider också sattes i verket förmåler icke historien.

Den följande höstens första brev hade visserligen att förtälja om vissa missöden på återfärden från hemmet till Gävle. En häftig stormby vid utfarten från Stugsundet hade berövat ett flertal passagerare och bland dem Carl deras huvudbonader, och vid avlastningen i Gävle hade hans bokhylla skadats av en smörbytta. Men där fanns också goda nyheter. Carl och hans tre klasskamrater Tjerneld, Sundberg och Öhrn — »in nonam classem transportari cupientes» som läraren Selggren uttryckte sig — hade alla klarat den första themaskrivningen för terminen. Nu förestod nya prov under de närmaste dagarna, på måndagen inför »Lectores» Sahlin, Selggren och Aulin, på tisdagen inför lektorerna Berndtsson, Forssell och Viberg samt slutligen på onsdagen inför lectores Carlsten och Hartman.

Fem pojkar bodde nu tillsammans i familjen, och inom kort tillkom ytterligare två. Carl presenterade då: »Vi bo sålunda: i kammaren innanför salen: Molen & Iggbom, i min kammare: Jag och Åkerberg, i 'Karpkammaren' Nordendalarna begge och Axel.» Carl kan spela piano, och han ber modern skicka honom hans noter. Av fadern hoppas han få 6 à 7 riksdaler, eftersom terminsavgiften för hösten på 5 R1 och 12 s snart skall erläggas.

Livet i staden saknade ingalunda vissa mörka sidor: »Förmodligen har ni ock i Hudiksvall hört de många ohyggliga händelser, som här har timat: en käring, som med phosphor ihjeligfvit en hos henne inaccorderat flicka, en flicka som skurit halsen af sig, en karl, som hängt sig, en — dito — som malt ihjäl sig här i vestra qvarnen, en käring som jag ifrån Gymnasiifönsterna såg i fara att drunkna i storån, m.m.»

Om en verklig ambition bland de unga kamraterna vittnar vad Carl kan berätta i början av oktober samma år, alltså 1854: »I Tisdags voro vi, jag och några andra af samma qualité, hos 'Calle Zetterbergs'. Der togo vi oss en liten Toddy, under hvars tömmande vi kommo i en allvarlig disput. Morgonen derpå funno vi att sådana disputationer voro på det högsta både nyttiga och nöjsamma. Innom fem minuter hade vi

beslutat att återinföra disputationerna på Gymnasium, och derom till-
 sagt Carlstén. I afton, kl. 2, skall jag, under hans praesidium responde-
 ra sex af mig utgifna theser, få se hur det går!» Hur det gick får man
 veta i ett senare tillägg till brevet: »Först föredrogs 'För en monarchie
 är rättigheten af fritt konungaval af största nytta'. Oppon. Öhrn. Efter
 någon stunds kackel, förlikades frågan af Carlsten, genom en förkla-
 ring, som af oss båda gillades, att valriket i idéen hade företräde, men
 att arfriket under vissa omständigheter, och bland vissa folk var af
 större nytta. Derefter föredrogs: 'Om man ej vill hylla en dualistisk
 åsigt, måste man, från förnuftets ståndpunkt, anse de onda anlagen
 såsom nödvändiga villkor för ett ofullkomligt väsendes moralité'.
 Oppon. C. Tjerneld. Efter ett temligen kort gräl, nödgades opponen-
 ten concedera. Derefter föredrogs: 'Hvarken Idolatri eller Polytheism
 finnas'. Oppon. Sundberg. Opponenten var nära undergång, när han
 genom att nämna ordet Dualism tvang mig att concedera. Slutligen
 föredrogs 'Fosterlandskärleken grundar sig på ifvern för individuella
 intressen'. Oppon. L. Berg, hvilket icke hann afhandlas.»

Tydligen går studierna bra för Carl. Han har t.o.m. vänt sig till
 lektor Carlsten med begäran om dennes rekommendation till en god
 kondition i Uppsala efter vårterminens slut, och lektorn har lovat göra
 sitt bästa i det hänseendet. Men — än mer — Carl har fått veta, att
 mathematices professorn i Uppsala brukar erbjuda alla dem, som fått
 laudatur i hans ämne, telegraförsplatser. Och han räknar med att rent
 av kunna erhålla en »öfvertelegraförsplats» i Uppsala så länge han vill
 med tre timmars daglig tjänstgöring och en årslön på 800 Rl Rgs,
 eftersom lektor Forssell förklarar, att han faktiskt skulle varit villig att
 ge honom ett ännu högre matematikbetyg än laudatur, om bara ett
 dylikt hade funnits. I så fall bleve frågan om kondition inaktuell.

Mot slutet av oktober spekulerar Carl över sina »aspecter till
 studentexamen» och presenterar följande schema:

	Vid afgång I Upsala			
	Maximum	Minimum	Maximum	Minimum
Latin	3	2	3	2
Grekiska	3	2	3	2
Hebreiska	1	0	1	0
Lefvande Spr.	2	1	2	1
Theologie	1	1	2	1
Philosophie	3	3	2	1

Historie	3	2	3	2
Naturalhist.	1	0	1	0
Mathem.	3	3	3	3
Summa:	20	14	20	12

Breven från Gävle under vårterminen 1855 — alltså sista gymna-
 sieterminen — är åtta till antalet och har åtskilligt att berätta.

Uppsala skymtar redan tidigt: ett februaribrev meddelar, att ett
 nyss utkommet kungl. edikt ger vid handen, att Carl och hans kamra-
 ter bör avresa till universitetsstaden den 15 maj.

Disciplinförhållandena vid läroverket har givit anledning till vissa
 »oroligheter» under senare delen av februari månad: »Lector Sahlin
 behagade en dag på Hr. Steinmetz verkställa sin hotelse om 'kroppslig
 aga', hvilket af vederbörande 'Wi' ej särdeles väl upptogs. Anseende
 detta för en kränkning af våra lagar och rättigheter, marscherade vi,
 hela Gymnasistchoren till Rektor Selggren. Massan formerade queue
 utanför bron, och som befullmäktigade deputerade begåfvo jag, Öhrn,
 Tjerneld och Sundberg — h.e. hela Gymnasii fjerde år — samt
 Steinmetz, Berg och Brandt upp till Rektorn och framställde våra
 klagomål mot den allmänt hatade Lectorn. Till våra påståenden om
 lagliga rättigheter svarade Selggren: 'att i Schollagen funnes visserligen
 det stadgande att: — — — straffes skolpilt med lindrigare eller
 strängare skolaga, Gymnast med nedflyttning under sina medlär-
 jungar, men 1mo vore detta stadgande utan laga kraft, då intet straff
 finnes bestämdt för dess öfverträdande, 2do vore det i tysthet
 upphäfvat genom Gymnasiernas förening med elementarläroverken.
 3^{tio} vore Svenska Skolan 'de facto' för närvarande i ett fullkomligt
 laglöshetstillstånd, och Consistorium hade ej längre sedan än i fjol till
 lärarens förmån afdömt ett dylikt af dervarande elementarister öfver-
 klagadt förfarande; men vore han dock så pliktig som villig, att om vi
 det oaktadt så fordrade, samma dag skrifva till Upsala och anmäla
 vårt klagomål. Men som vi insågo, att detta skulle hafva varit fruktlös
 möda, troppade vi af och styrde vidare våra steg till Lector Sahlin och
 underrättade honom att 'om han för framtiden ville förblifva i ett vän-
 skapligt förhållande med oss, vore det ej rådligt att han vidare så
 betedde sig', hvarpå han svarade med ett långt tal öfver — religions-

undervisningens vikt och värde, planen för hans theologiska föreläsningar, och så vidare. — (Mannen har en särdeles förmåga att tala om allt annat än ämnet.) Efter slutet af detta tal, som, så att säga, utgjorde en enda gigantisk tautologie, framställde jag den frågan, 'huruvida han trodde att detta sätt skulle vara så utmärkt verksamt att utbreda flit och goda seder'. Svar: 'Gosse! Gosse! Tror du inte att de borgeliga straffena har till ändamål förbättring? Tror ni inte det? Säg! Och hela skocken mumlade ett 'ja', och en höll på och skulle fabricera någon slags splitterny skilnad mellan borgerliga straff och disciplinärstraff, så att jag stannade i minoriteten — 1 mot 6 — med mitt högljudda 'nej'. Jag tror verkligen jag alldrig i mitt lif har varit så förargad. Jag frågade sedan de andra — och de stackarna erkände verkligen att de borgerliga straffen förbättra!! Då vore det ju bäst att han piskade oss alla dagar, så blefve vi allt bättre och bättre. Innan vi gingo fick jag likväl en lycklig idé. 'För mig vill det synas, som just detta vårt förfarande sjelft bevisar, att kroppslig aga långt ifrån att förbättra, tvertom försätter oss i vrede.' Först teg han och se'n — sa' han assint. Jag hade således det nöjet, att åtminstone ha haft sista ordet med i laget. Sedan dessa 'politiska förvecklingar' hafva nu öfver 14 dagar förflutit. Vår opposition hade till utseendet inga följder; men jag har mig dock från enskildt hand bekant, att Lector Sahlin af Rector erhållit tillrättavisning för ett så 'oklokt' förfarande, och att fullkomlig garantie är vunnen för att något sådant alldrig mer kommer att inträffa. Denna lilla episod» — tillägger brevskrivaren — »är endast skriven till Pappas och Din vetskap och underrättelse.»

Mot slutet av terminen kom tentamina i olika ämnen slag i slag, och brådskan blev allt större. I ett brev av den 14 april heter det: »Jag sofver annanhvar natt och annanhvar bara 2 timmar.» Tentamensresultatet blev i regel synnerligen gott med ett flertal laudatur. Ett undantag fanns dock från regeln: 'I går tenterade jag Hebreiska, men lyckades dervid ej erhålla något betyg; dock tänker jag se på den något till examen, så att jag får approbatur; skulle jag också icke få det, så gör det naturligtvis rakt ingenting, då jag ej på något villkor vill eller tänker gå den presterliga vägen.»

Om själva slutspurten berättade ett brev av den 5 maj: »Två timmar återstå för mig i Gefle. I Onsdags hade vi skrifexamen, i dag förmiddagen examen. I Praemier erhöi jag oförmodadt 53 R1 4 s.B^{co}, hvaraf Nordströmska stipendiet 16 R1 32 s.B^{co}. För en timme

sedan har jag uttagit mitt afgångsbetyg till Akademien, och har således skiljts från detta läroverk. I Theologie fick jag 1 ½ betyg, i Hebreiska 1, i Latin 2, i Grekiska 3, i Lefv. Språk 1 ½, i Historie 1 ½, i Natural-Historie 1, i Mathematik 3, i Philosophie 3.» Betygssumman blev alltså 17 ½. »Men», heter det, »emedan Examinatorerna i Upsala ej acceptera halfva betyg, vill detta säga antingen 16 eller 19.» Bland kamraterna hade också Tjerneld fått 17 ½ betyg, medan Sundberg stannat på 10 och Öhrn på 7. Minst 6 betyg erfordrades i princip för godkänd avgång, och Blomberg kunde alltså se optimistiskt på den väntande prövningen i Uppsala: »Jag är nu just ej särdeles ängslig för examen i Upsala, utan tror jag, att det kommer att gå ganska bra.»

En gymnasistballad

För den som känner Blombergs framtida intresse för poesi, t.ex. indisk sådan, ligger det nära till hands att ställa frågan, huruvida hans skriftliga kvarlåtenskap innehåller några prov — kanske många sådana — på vad som brukar kallas gymnasistdiktning.

På den frågan måste svaret ges ambivalent. Det måste bli nej, om man bespetsar sig på att finna en större eller mindre mängd smådikter av exempelvis personligt romantisk art från Gävletiden. Men å andra sidan har förf. tillgång till ett diktverk av gymnasisten Carl Blomberg, som visserligen är enastående i det ordets egentliga mening, unikt alltså, utan motstycke och paralleller, men som ändå genom sin art och sitt skick måste sägas vittna om, att den som har förmått skapa ett dylikt verk utan tvivel måste ha varit van vid diktningen både som genre och som hantverk, konsthantverk.⁹

Dikten i fråga, *Min hembygd*, kan närmast karakteriseras som en ballad i romantikens anda, och den för tankarna till exempelvis Tegnér, A.A. Afzelius, Runeberg, E.J. Stagnelius och möjligen Gunnar Wennerberg.

Det är fråga om ett omfattande opus på närmare 1 000 versrader, fördelade på sex huvudavdelningar, av vilka fyra är i sin tur delade i underavdelningar: huvudavdelningen nr I i fem underavdelningar, huvudavdelningen nr II i två underavdelningar, huvudavdelningen nr IV i tre samt huvudavdelningen VI i två underavdelningar. Skiftningarna mellan huvudavdelningar och likaså mellan underavdelningar inom dessa markeras alltid genom byte av versmått. Versfötterna är två- eller trestaviga, alltså jamber och trokéer, resp. daktyler och anapester, däremot aldrig fyrstaviga — gärna med användning av spondé. Orimmad hexameter förekommer dels såsom inledning och dels såsom inskott i första huvudavdelningen och dessutom i avslutningen. Dessemellan växlar flitigt rimmade eller orimmade stycken av avsevärd längd eller likaså rimmade eller orimmade strofer om vardera fyra verser. Rimmen är också genomgående antingen manliga eller kvinnliga, aldrig löpande. Och variationen mellan rim av olika slag är riklig och lekfull. Somliga strofer har enbart manliga rim,

medan andra har enbart kvinnliga. Återigen andra har både manliga och kvinnliga, kanske med schemat a+b+a+b i en strof och med schemat b+a+b+a i nästa strof.

Inte bara diktverkets längd utan också dess innehåll tyder på, att det har tillkommit under en flödande inspiration. Men beträffande själva proveniensens är eljest ingenting känt utöver en i efterhand av Blomberg själv gjord påskrift: »Författad af Carl Johan Blomberg, under Gymnasiitiden i Gefle, år 1854.» Sista siffran i detta årtal — alltså fyran — är visserligen mycket otydlig och skulle rent principiellt och t.o.m. närmast kunna tolkas såsom en etta. Men att Blomberg skulle ha författat diktverket i fråga allaredan som trettonåring, under första Gävleterminen 1851, motsäges alldeles bestämt såväl av det mogna innehållet som av en jämförande handstilsundersökning. Den handstil, som möter i balladen, stämmer utan vidare med 1854 års handstil i brev till hemmet och lämnar långt bakom sig den mycket barnsliga handstil, som man finner i det äldsta av de bevarade Gävlebreven, vilket är daterat 1853 och i sin tur måste antagas ha utvisat betydande framsteg i stilistiskt hänseende utöver 1851 års skrivsätt.

Om den konkreta orsaken till balladens tillblivelse kan alltså ingenting sägas bestämt eller ens tillnärmelsevis bestämt. Men det må vara tillåtet att uttala en förmodan, att Blomberg inte skulle ha lagt ner så mycken tid och så mycket arbete på manuskriptet, om han inte hade hoppats på att omsider få se det befordrat till trycket i ett eller annat sammanhang, kanske såsom tävlingsskrift, kanske genom rent privat initiativ. Härpå tyder också den noggranna renskriften. Manus utgör nämligen inte den unge diktarens arbetsexemplar utan måste betecknas såsom utan vidare tryckfärdigt.¹⁰

*

När det hittills okända diktverket av Blombergs hand nu här presenteras såsom en ballad, sker detta utifrån den moderna definition, som beskriver balladen såsom en episk-lyrisk folkdikt med ofta dyster och lidelsefull stämning.

Epiken, händelseförloppet, genombrytes ofta av lyriska partier, men den berättande ledtråden förloras dock aldrig helt ur sikte. Skeendets logik är ofta överraskande men klar. Och i dysterheten och den lidelsefulla stämningen fattas verkligen intet.

Lyriken är naturlyrik, visserligen knuten till naturens underbara värld i allmänhet men alldeles särskilt till hembygden, som i detta fall

är Ljusnans dalgång, *Ljusnevåg*.

»Herrliga land, i hvars sköte sig först mina ögon ha öppnat,
Mätte din Genius gifva mig kraft att dig värdigt besjunga,
Sjunga din nejd, dina skogar och fält, dina sjöar och strömmar,
Sjunga hur silfverglittrande böljorna ängarna gröna
Flyta omkring, och hur *Ljusnans* vågor stränderna vattna,
Sjunga det lyckliga folk, som bor i torftiga hyddor,
Nöjda och glada ändock, som ärliga männer i Norden.»

I inte mindre grad är det fråga om kärlekslyrik, en ballad om unga människors längtan efter varandra, och framför allt därvidlag en hyllning till den rena, trofasta kärleken, som håller i både liv och död och som bevakar inte bara egen utan också andras rättighet att vinna kärlekens lycka.

Balladen i fråga har också ett starkt religiöst underlag. Renheten och troheten vilar på en fast gudsfuktan, och tro får skapa tro. Den bedjande lär andra att börja bedja.

I den kristna tron inmänger sig emellertid här ett stycke magi, en ond sådan. Onda önsknings har makt att skada den, som de riktar sig emot — kanske av avund och på grund av svikna kärleksförhoppningar. Sådant är ett utslag av kvardröjande hedendom och anknyter därför lätt både till enklaste folktro och folklöre och till mer eller mindre högtstående litterär mytologi. Just denna företeelse har fått göra sig mycket bred i Blombergs ballad och detta faktiskt på ett sätt, som på en och samma gång kan betecknas såsom poetiskt verkningsfullt och såsom sakligt oriktigt. I skildringen av en drunksningsdöd under mer än vanligt tragiska omständigheter för Blomberg in det fornordiska Näcken-motivet, alltså uppfattningen om Näcken såsom den där söker draga ner människor i vågornas djup genom att spela ljuvligt och förförande på sin gyllene harpa. Och — och det är det speciellt märkliga i sammanhanget — under sitt skaldande med tillhjälp av hexameter och andra klassiska versmått gör sig Blomberg skyldig till en s.k. tankeglidning, som kommer honom att identifiera de nordiska sagornas Näcken-gestalt — en rätt underordnad skepnad — med de klassiska kulturfolkens mäktige havsgud, grekernas Poseidon, romarnas Neptunus, som inte har sin närmaste motsvarighet i Näcken, strömkarlen, utan i den nordiske Ägir, han som gungas fram av de vågor — blida eller vredgade — som är »Ägirs döttrar», inte Näckens. Strax i början av det dramatiska skeendet tycker sig yng-

lingen Axel visserligen höra »toner från Neckens harpa, hvilken vid strängarna rör». Men redan några ögonblick därefter talar skalden till den romerska gudasagans »fader Neptunus» och till »Nerei döttrar» i den grekiska mytologin. Och inom kort är det den nordiske Näcken, som följs inte bara av nereiderna utan också av de najader, delfiner, tritoner, dryader, nymfer och oreader, som hos de grekiska skalderna följde havsguden Poseidon. Och i balladens alltmera upprörda fortsättning öppnar diktaren porten till Näckens fantastiska kristallpalats och låter denne pröva makten i den trollring, som han säger sig ha fått av okeaniden Amphitrite, en av de 3 000 döttrarna till den grekiska mytologins Okeanos, den stora världsströmmens personifikation.

Då Blomberg överhuvud taget inte tycks ha kommenterat denna sin maktpåliggande ballad, kan man inte veta, huruvida den här påtalade anakronismen beror på ett förbiseende eller på en avsiktligt usurperad licentia poetica. Skulle det förra vara fallet, kan man möjligen däri spåra orsaken till att den unge gymnasisten inte kom att befordra sitt stora opus till trycket. Måhända har någon vaksam lärare påpekat det mindre lyckliga i identifikationen mellan å ena sidan grekernas och romarnas mäktige havsgud och å andra sidan Näcken i hälsingarnas *Ljusnevåg*.

Ett måste väl ändå anses visst i en dylik tänkt kritikersituation: ett varmt erkännande från kritikerns sida för tankens fantasirikedom, ungdomlig idealitet och lyhörddhet för språkets välljud.

Axel och Maria älskar varandra innerligt, men de kan enligt gammal god sed inte förena sina öden utan tillstånd dels av Axels gamle far — modern är död — och dels av den föräldralösa Marias bror Carl, som har fattat hat till den fine, fromme Axel. När de unga tu nu har stämt möte med varandra på »Ljusnevågsstrand», är det inte för att trotsa dem som i alla fall makten haver utan tvärtom för att hädanefter vandra skilda vägar:

»Icke längre vi böra
Nära vår kärleksbrand,
När vi nu säkert höra
Alldrig vi enas af band.»

Just som deras läppar möts till en avskedskyss, överraskas de av de bäge, som med sin vägran står i vägen för deras drömda lycka. Carl tar obönhörligt Maria med sig i båten och för henne hem. Axel sitter sörjande kvar på stranden. Egentligen önskar han sig döden. Men han

är villig leva vidare för att inte försänka Maria i sorg:

»Nu sköna död!
Ack, om blott Herren dig genast böd
skörda med lian all smärta
Uti mitt hjerta.

Nej, icke så!
För den jag älskar jag lefva må;
eljest du sänktes i smärta
Älskande hjerta.»

Situationen är emellertid komplicerad. Carl älskar nämligen Axels syster Sigrid, och hans kärlek är visst inte obesvarad av henne. Men Sigrid är lika själsfin och osjälvisk som sin bror. Och då hon nu får veta, att Carl visserligen söker sin egen sällhet men samtidigt ställer sig hindrande i vägen för Axels, hotar hon att genast dra sig tillbaka:

»Din maka jag
ej blir en dag,
då sol gått opp
bak fjellets topp,
om till min bror
hat hos dig gror.»

När Axel nästa morgon står utanför sin hydda och beder fromt om välsignelse över sitt arbete och om lugn och frid i sin själ trots allt, kommer Carl vandrande över bron. Han bjuder försoning och ber om vänskap:

»I morgon uti templet ljuder
för er välsignelsen, den helga.
Ej mer min vilja er förbjuder
med ägtenskap er kärlek helga.»

Så skildras i finstämda ordalag söndagens gudstjänst, då det först lysar till äktenskap för Axel och Maria och då sedan Carl och Sigrid vigas till make och maka.

I kyrkan tonar orgeln åter —
Hvad är den skara, som i gången
framträder brokig? Sedan stadnar
vid altaret — en man, en qvinna —
och fyra svenner hålla pellet.

Balladen tycks alltså ha nått fram till ett lyckligt slut. Men — så är faktiskt ingalunda förhållandet. Det är först nu som den verkligt stora

dramatiken tar sin början. I templet sitter »med mulen panna» en ung man, som ända från sin barndom har hoppats kunna vinna »skön Marias» hjärta men som inte har lyckats med detta. Nu önskar han henne döden:

»Nu du tillhör en annan — aldrig —
det skall ej ske — långt hellre må du
ditt öga sluta, vissna, förr än
en annans arm ditt lif omsluter,
en annan fjäril honung suger
ifrån din kalk; — dö, skön Maria!» —
Ifrån hans hjerta flyga tvenne
svartalfer, för att bringa döden.
Tillsammans skynda de till henne.

Glädjen står högt i tak i bröllopgården:

Skön Axel ibland marskalkarna står,
Maria i tärnornas skara.

Men när brudgummen utbringar en välgångsskål för brudens och sin egen lycka, sjunker Maria plötsligt till golvet. De bägge svartalfernas giftiga andedräkt har gjort sin verkan. Maria är visserligen inte verkligt död. Men många tror, att det förhåller sig så. Och när Axel hör detta sägas från olika håll i bröllopsalen, mister han förståndet.

Vansinnig han störtar ur hyddan till sjön,
sin båt, sjöhästen, bestiger.
Med händerna sträckta mot höjden till bön
åt flodguden han sig inviger.

Axel vet, att han en gång skall få möta sin älskade »vid Herrans tron». Ty »evigheten intet afsked känner». Men:

Necken hufvud sjögrönlockigt visar
öfver vågen, slår på harpan ljufdigt,
för att lätta sorgens tunga börda.
Tjust af tonen störtar han i djupet
uti Neckens armar, vida manteln
kastar denne öfver honom, hastar
ned åt djupet till christallpalatset.

Necken förärrar honom »trolldemanten», den ring som han en gång själv fått av Amphitrite för att han en dag i sin tur skulle ge bort den, då han skänkte sin dotter och ringen åt

mannen, som från jorden skulle störta
först i djupet ner, att der begrafva
sorg, uppväckt af kärlekslågans yrsel.

Om Axel tar Näckens dotter till äkta, skall han efter dennes död få
övertaga hans spira och sedan regera över de omätliga skatter, som
han nu får kasta en blick på i det fantastiska »demantehvalfvet».

Uppå hvarje guldtorn sitter bister
drunknad sjöman, för att skatten vakta.

När Axel ändå säger sig hålla fast vid sin Maria, blir Näcken
ursinnig och försöker i förstone skrämma honom till eftergift:

Ut ur hvalfvet störtar vilda skaran —
rädda spjuten Axel genom bröstet.
Smala spetsen lämnar intet märke,
dödar ej, blott smärtar, thy på fingret
ännu bär han Amphitrites trollring.

Då Axel alltjämt förblir ståndaktig i sin trohet mot skön Maria,
söker Näckens dotter intala honom, att Maria inte bryr sig om honom
längre. Hon håller sin trollspegel framför hans ögon och förvänder
hans syn:

Står ur kistan upp en mö — Maria!!
Närmar sig till stranden, arme Axels
kropp. Hon ser den, skrattar vildt och sparkar
åter ut den uppå vågens tummel.
Ve! En yngling kommer, i hans armar
hon sig kastar, nämner honom brudgum.

Inte ens denna falska syn förmår dock rubba Axels tro på sin
Maria. Näcken rycker fördenskull plötsligt trollringen från hans finger
och gör honom därmed genast sårbar för de stingande spjuten: »Ned
han sjunker, döende, till golfvet af palatset.» —

Nu följer diktens vackraste skildring:

Ångren fattar Neckens hårda hjerta.
Undersåtarne han bjuder fira
Axels dödsfest, sorgligt och högtidligt.
Framst tritoner gå, ur purpurnäcken
toner, herrliga och djupa trolle.
Kistan bärs derefter af najader
höljda in i mantlar, såsom natten
svarta, uti händren cypressqvistar.

Locket pryds utaf neckrosor hvita
Sakta Neckens gyllne vagn derefter
skrider fram. Den drages utaf tvenne
hafsdjur, glänsande som silfverstjornor.
Framtill manar af det sköna djuret,
som Neptunus skapte, fordom skänkte
jorden af den ädla ras som ströfvar
kring uti Arabiens vida öknar.
Baktill stjertar af guldfjällig hafshval.»

Näcken står med hjässan böjd. Han sänker sorgset »udden, med
hvilken han styr havvets böljor». Också livvakten sänker sina vapen
inför åsynen av den döde:

I en håla, mjukt med sjögräs bäddad,
sänks hans soft. — Frid med hans ädla ande.

När hösten kommer med sina stormar, flyter Axels kropp i land.

Benen i dag skola lemnas åt graf
Jorden skall taga hvad fordom den gaf.

Sedan begravningsföljet åtskilts, knäböjer Maria ensam på den
blomstersmyckade graven och beder:

»Lof ske dig, gode, som ej lät mig dö,
fast svåra sorgen har hvitnat till snö
lockarnas guld, har den lärt mig att be
att till dig, Herre, från jordgruset se.»

Då också Maria omsider avlägsnat sig, träder ännu en gestalt fram
till gravplatsen:

Ack, det är den som med önskningens magt
två unga menskor i olycka bragt.

Mannen med de bägge svartalferna alltså. Hans skuld har brutit
ned honom: »Håret har grånat. Han stöds af en staf.» Också han har
lärt sig att bedja — vid åsynen av Marias krafthämtning genom bön.
Ödmjukt beder han den Högste om förlåtelse. Och han talar till den
döde:

»Vill du väl taga en blomma emot,
hvilken har haft i din hembygd sin rot,
ifrån din ångrande mördares hand,
blicka på mig ifrån andarnas land!»

Även om Gud förlåter honom, vill han straffa sig själv. Han drar bort till främmande land — för att aldrig mer kunna se Maria, »den som han älskat och dock sänkt i sorg».

När ett år har förrunnit, har den i förtid åldrade ynglingen återvänt till hembygden på ett kort besök — nu med frid och lugn i sin själ. Han uppsöker inte Maria — men väl den grav där Axel vilar, »den ädlaste blomman bland ynglingahjertan i Norden». På graven finner han — två kors!

»Hvad? Två kors! O Gud, här är Marias graf. —
Hvila då ljuft ifrån världens sorg. Du var engel på jorden.
Engeln ej passade mig. Jag hennes själ ej var värd.»

Skön Maria hade alltså inte länge orkat leva utan skön Axel. Men Carl och Sigrid hade ordnat det så, att det i alla fall förunnades henne att vila i samma grav som han. Den ånyo bortdragande känner sig tacksam över, att han fått veta detta, då det slutliga avskedets stund nu är inne:

»Nu jag er säger farväl, I andar, Axel, Maria,
om I här finnas mer än annorstädes på jord.»

Hälsningen vidgar sig och famnar hela hembygden:

»Dig jag säger farväl, du hembygd, älskade, sköna,
Dig jag säger farväl, du nordiska stjärnenatt.
Långt härifrån på en främmande kust ställde ödet mitt hemvist. —
Frid öfver denna nejd — frid öfver detta folk!»

Studentexamen och möte med Uppsala

I ett utförligt brev av den 8 maj 1855 — från »Upsala, Quarteret Oxen No 14, Smedgränd No 5» — kunde den unge studentkandidaten omsider berätta för »Goda Mamma!» om färden till lärdomsstaden och om sina första intryck av denna.

Det var meningen, att avresan skulle ske efter häst kl. 7 på examensdagens afton, men man blev en timme försenad genom den kamratliga kollation, som anordnats kl. 6 för de utexaminerade. Kl. 8 var man emellertid i väg — med »goda hästar och medgörliga skjutsbönder» men långt ifrån utan nostalgi: »Jag kände något — jag vet ej hvad jag skall kalla det, men det liknade ganska nära de känslor jag erfor, då jag första gången skildes från hemmet — då jag passerade Gefle tull, då jag småningom aflägsnade mig från nejder, der jag hade så många minnen fästade — Då Gefle Kyrkotorn slutligen försvann ur min åsyn, var jag nära att gråta.» Efter vartannat passerades Harnäs, Elfkarleby, Mehede och Yfre. När man kom till Elfkarlebyfallet, var klockan redan 11, och mörkret hade fallit på: »Jag såg blott ett hvitt moln, som omgaf en klippa ett stycke från bron och hörde ett dån likt åskans.»

På morgonen var man framme vid Högsta gästgivargård. Gästgivaren själv — »Högsta väsendet» — var inte hemma för tillfället, men det beklagade man inte alls. Det berättades nämligen, att högst densamme hade för vana att helt generöst servera alla studerande han träffade på antingen punsch eller rent av champagne — alltid med brorsskål. »Men» — så kunde Blomberg förtälja för modern — »när man väl satt sig i åkdonet kommer högsta väsendet fram, och säger: »Hör, hur var det, skulle icke bror betala punschen, som Bror tog in.» Skribenten fortsätter: »Prins Gustaf, bland andra har varit ut för en dylik otur.» — Alltnog hade man knappt hunnit tvätta resdammet av sig och fått sig litet till livs ur respektive matsäckar, förrän helt andra »väsenden» stormade in med buller och bång. Det var en liten grupp Uppsalastudenter med vita mössan på huvudet — alla hemmahörande i Gävle — som hyrt häst och vagn med uniformerad kusk för att skynda sina anländande vänner till mötes en god bit utanför staden.

Helt och hållet altruistiskt var nog detta hjärtliga välkomnande ändå inte. Fem minuter efter det att en av studenterna druckit brorsskål i punsch med Blomberg »framkom han med ödmjuk anhållan att få vigilera en Tjugofemma, hvilken dock visligen afböjdes». På den fortsatta färden fram till Uppsala — »det gick med en gräslig fart» — lämnade en annan av studenterna plötsligt den fina »Studentvagnen» för att placera sig bredvid Blomberg i en av »bondvagnarna» för att »tolka sin åstundan att — få låna en 'Tia Bcko', hvilket dock, äfven det, lika visligen afstyrdes». Blomberg fortsätter: »Sålunda hade jag redan före ankomsten till Upsala varit utsatt för två vigilansförsök, om jag ej räknar det första, då C. Berg i Gefle till mig framförde Helsing Nations Sånganförares helsning och — bön om en 'Femtia'.»

Brevets fortsättning blir vältalig: »Med vördnadsfulla känslor såg jag gamla Upsala och dess tempelruin samt ofantliga grafkullar — Straxt derefter ser jag Akademiens stadens domkyrkotorn — men det är ännu ½ mil dit. Ändtligen dåna hjul och hästhofvar mot Upsala gator — Sakerna voro så packade att jag ej kunde stanna vid Tullen och efterfråga Rektor Bergman, utan jag måste följa med de öfriga. Vi foro förbi gamla och nya observatorium. Vi svängde af vid torget — och plötsligen ser jag den vackra, ståtliga Carolina midt emot mig. På en kulle till venster — slottet med sina båda torn, till höger den präktiga 'dom-' och den ohjelpiga 'bond-'kyrkan omgifna af idel Notabla byggnader. Här är Odenslund, der 'Gustavianum', der 'Nosokokomium', der erkebiskopshuset, der 'Skyttianum', der Helsingarnas 'Nationshus', der 'Ecclesiasticum', der 'Kuggis', der postkontoret, der akademiastallet.»

Efter att ha installerat sig i sin tillfälliga bostad — »som kan ses af första raden af detta brev» — och efter att »behörigen ha snyggat om» sig begaf sig Blomberg till »Mackens» för att äta middag. Snart träffar han på ett flertal forna gymnasiekamrater, och tillsammans med dessa beser han sedan staden: »Vi gå upp på den särdeles trevliga¹¹ Nationssalen, vi sitta och språka i Odenslund, vi spatsera i Carolina parken, vi gå upp på 'Styrbiskop', bese de ofantliga Slottsruinerna, Sturehvalfven med sina underjordiska gångar, Östgöta-trädgården, Botaniska trädgården, Engelska parken. Derpå går man ner i Strömparterren, skåda än en gång upp till slottet med dess gapande kanoner på vallarna, och den ståtliga Gustaf I^s bysten på borggården, samt bort till Carolinaparken med dess fjortone Carl. Vi gå öfver Fyrisån på

en högvälfd vid hvarje steg ett helt kvarter svigtande bro, bredvid hvilken två svanor stolt kroma sig — Der, mellan strömparterrens träd framskymtar det trefliga 'Flustret' eller 'Lilla Förderfvet'. Men det är Böndag i dag, det är stängdt. Vi vandra förbi ut till 'Hofvet' eller 'Eklundshof'. Der bortom utbreder sig det vidsträckta Fyrisvall. I trädgården sitta 20 à 30 studenter af alla möjliga nationer. Der — en värmländsk quartett framför ett bord med toddys och noter, der ett punschdrickande kotterier, som talar om sättet att fira 11te Maji. 'Stockholmarnes drægter skola kosta 100 Krigs hvardera.' — 'Vestmanländningarna skola uppträda i en Rebus: en anka på en telegrafsträng, med afseende den på telegrafväg hitkomna underrättelsen om Sebastopols jemmerliga förstöring.' — 'Stockholmarna skola uppträda i en parodie af nu pågående Wiener-Congress; drottning Victorias drägt ensam kommer på 200 Bcko', o.s.v. Vi stiga upp i andra våningens salong och beställa vårt kaffe. I salen finnes ett piano: straxt upphemtas källarnympherna och en animerad bal anställes. Ser man ut genom fönstret ut åt Fyrisvall får man der se Vermlands nation, sysselsatt med bollspel. Vi gå hem till staden igen — Eklundshof är beläget en fjerdingväg derifrån — Här ha vi 'Imperfectum'. Detta hus bebos af en Uppländsk Cursor och har erhållit sitt namn 'det ofulländade' deraf att det alldrig blir färdigt. Så ofta en Student kommer och frågar efter rum, får han till svar: 'om åtta dar', och om åtta dar är ett nytt rum tillskapat stundom triangelformigt, stundom formlöst, men alltid propert. Se, här möter jag 'Anjou, utan både kropp och själ'. Den Akademiska distinktionen kallar neml. proffessor för 'Anjou med själen' — han är ett stort snille med oansenlig kropp —, en dum tjock komminister med samma namn, för 'Anjou med kroppen' och här ha vi nu 'Anjou utan både kropp och själ', en liten spenslig Cathedralist, tillika hufvudlös — Här möta vi den mägte lärd utseende Observatorn Ångström, der V.D.M. Akademie-Adjunkten Hultman, der Ribbing, Professor Philosophiae Theoreticae, med sin hvita snäfva rock som J.H. Schröder, hvilken af Rektor Bostrom kallas en '60 år gammal narr', definierar som 'den färglösa materiens aposterioriska hänslutighet'. Nu» — så slutar den verkligen inte »färglösa» förstadagsskildringen — »går man hem för att ställa sina papper i ordning till morgondagen — Sedan går man till 'Emma', som stället gemenligen kallas efter uppasserskans namn och äter qväll — Nu är jag sömnig, jag har icke soffit en blund hela förra natten, jag går

till kojs.»

Den närmast följande dagen skildras detaljerat i brevets fortsättning: »Sedan jag väl vaknat igen och fullbordat anordnandet af mina papper beger jag mig i kurdrägt upp till 'Kuggis' åtföljd af P. Widmark. Jag stiger dristeliga in i Consistorierummet, går fram till 'Rector Magnificus' Boström, som har sin plats vid bordsändan. Efter att hafva skjutit upp glasögonen i pannan, och tittat på mina Papper täcktes högstdensamme nådeligen yttra några ord om mitt Gymnasiibetyg, hvarefter han tog ett af mina Papper, hvilket såg jag ej efter. Nu vände jag på hans anvisning till bordet bredvid der jag lemnade ett betyg jemte en summa penningar åt hvardera af tvänne 'Amanuenser', hvarefter jag blef visad till Professor Böttiger med skurkansigtet, som också tog litet penningar och derpå skref in mitt hedervärda namn i Philosophiska facultetens rullor. Från honom blef jag visad till Cursor, som stod längst ned vid dörren och der jag under No 8 antecknade mig för en chriaskrifning d. 10de kl. 1 e.m., och Latinskrifning kl. 7 f.m. d. 11te. — Derpå bockade jag mig, och tog afträde.»

Också i fortsättningen blev måndagen innehållsrik med frukost, middag och kaffe hos rektor Bergman, familjens gode vän, med kamratträffar i mängd — forna och nya bekantskaper om vartannat — samt med avlyssnandet av sångövningar först på nationen och sedan på Gustavianum, där hela studentkåren hade sitt »allmänna sångsammansträde» och dit hälsingesångarna marscherat genom gatorna under ljudelig sång.

Tisdagen ägnades åt brefskrifning. Dock, heter det, »håren började resa sig på mitt hufvud, då jag tänkte på huru många jag borde skriva till.» Omsider beslöt sig Blomberg för att avfatta bara ett enda brev och sedan låta detta cirkulera bland de påtänkta brevmottagarna: »När det kommer Mamma tillhanda har det redan lästs i Gefle.» Men så blev det ju också en epistel nästan non plus ultra till både form och innehåll: »Underskriften ryms ej bra men Mamma gissar nog ändå från hvem det är.» — — —

Blomberg hade ju inte känt sig »särdeles ängslig» inför studentexamen. Avgångsbetyget från gymnasiet hade låtit förstå, att prövingen inför de akademiska fäderna skulle komma att gå »ganska bra». Förmodligen reste han hem till Hudiksvall direkt efter prov och betygsättning utan att brevledes underrätta de hemmavarande om resultatet. Men Filosofiska fakultetens vederbörande »Protocoll

öfver Student-Examen vid Kongl. Akademien i Upsala» — daterat den 29 maj 1855 — utvisar, att han erhöll praktiskt taget samma betyg nu i Uppsala som dem han fått tidigare i Gävle: berömlig i grekiska och i matematik; med utmärkt beröm godkänd i filosofi; med beröm godkänd i latin; icke utan beröm godkänd i teologi och kyrkohistoria, i historia och geografi samt i levande språk; slutligen godkänd i hebreiska och i naturalhistoria.¹²

Såsom Blomberg mycket riktigt förutskickat i ett brev hem från Gävle, räknades endast hela betyg i nedsummeringen av betygsvärdena vid akademien, varför hans sammanlagda betygssumma stannade vid 15. Det var i själva verket något, om än obetydligt, lägre än betygssumman från gymnasiet: i Uppsala fick han inte, såsom i Gävle, betyget berömlig i filosofi utan »bara» med utmärkt beröm godkänd.

En jämförelse med andra betygssummor i examenskatalogen ger vid handen, att Blombergs examensresultat är att beteckna såsom synnerligen gott. Endast undantagsvis träffar man på högre betygssummor vid den ifrågavarande tidpunkten. En av hans två examenskamrater hemifrån Gävle fick samma betygssumma som han, alltså 15 poäng. Den andre stannade på 8. Samtidigt examinerades en stockholmare, som fick 10 betygsenheter, samt fyra abiturienter från Härnösand, som erhöll resp. 10, 9, 9 och 6 poäng.

Hotade framtidsplaner

Just som den nyblivne studenten beredde sig på att bege sig till Uppsala på nytt, nu för att definitivt påbörja högre studier med först filosofie kandidatexamen och därpå också graden såsom mål, seglade helt plötsligt ett hotfullt moln upp på hans blå himmel. Fadern insjuknade på sådant sätt, att man genast förstod, att det var fråga om liv och död. Uppsalaresan måste skjutas upp utan vidare, och den 27 oktober 1855 spreds meddelandet i Hudik, att postförvaltaren gått ur tiden, endast 47 år gammal.

Såsom redan antytts, hade hemmet ingen stark ekonomi. Men nog hade Carl ändå vågat räkna med åtminstone någon pekuniär hjälp till studieutgifterna från fadern, som i alla fall ägde en respektabel lön från själva staten. Hur det nu skulle bli med de hägrande åren som liber studiosus stod i vida fältet. Och det är inte svårt att förstå, att en så studiehågad och så studiebegåvad ung man som Carl Blomberg måste ha uppfattat sin livssituation såsom en katastrof hart när utan like. Åtminstone till att börja med föreföll det honom, som om alla de ljusa studieplanerna måste skrinläggas och som om han genast måste söka sig direkt ut i det allmänna förvärvslivet för att skaffa dagligt bröd åt sig och sin till hälsan ganska klena mor.

Man kunde inte ens behålla gård och bohag. Den 15 december kunde man läsa i stadens Weckoblad, att postmästarens sterbhus bjöd ut, genom en visserligen frivillig auktion på tredjedag jul, både sin ägandes fastighet »Gården och Tomten N:o SS. 125 i 4:de Roten sådan den befinnes» och all där befintlig lösegendom: »Silfwer, Tenn, Malm, Järn och Blecksaker, Bord, Stolar, Sängar, Soffor, Commoder, Matskänkar, ett Fortepiano, Porslin och Glas, Linne och Sängkläder, Böcker, Jagt- och Fiskeredskap, en Släde med Fotsack m.m.» Även om auktionen såsom nämnt var frivillig och inte exekutiv, utvisade uppräknningen av auktionsgodset med full evidens, att sterbhuset hade funnit det ofrånkomligt att låta snart sagt rubb och stubb gå under klubban för att om möjligt kunna likvidera alla åvilande skulder.

En liten ljusning i läget tyckte man sig emellertid se, då auktionsresultatet faktiskt visade sig ha blivit så gynnsamt, att alla fordrings-

ägare kunde tillfredsställas utan att man nödgades tillgripa ett genant ackordsförfarande. Någon liten summa blev t.o.m. över vid boupp-teckningen. Och härtill kom sedan, att en syster och svåger till änkefru Blomberg, som var bosatta i Odensala invid Östersund, helt generöst erbjöd henne att för framtiden flytta över till dem såsom deras gäst. Följden blev, att man omsider vågade sig på beslutet, att Carl trots allt skulle få studera i Uppsala såsom han tänkt med löfte om åtminstone vissa lånemedel från de närmaste släktingarna på både mors och fars sida. Det hotande molnet drog sig tillbaka. Faran var över i varje fall för tillfället.

Första Uppsalaterminen

Så var då äntligen tiden inne för den så länge uppskjutna färden till akademien och till den frie studentens mångfasetterade liv där.

Den 7 februari 1856 begav sig Blomberg till »hållkarlen» i Gävle och beställde gästgivarskjuts för första »hållet» på vägen till Uppsala påföljande dag. Färden gick programenligt och utan alla missöden med övernattnings i Läby och med ankomst till det hägrande målet kl. 10.30 på förmiddagen den 9 februari. »Det var både roligt och tråkigt under vägen, och att höra huru tråden sjöng, då telegrafan var i rörelse antingen i Upsala eller Gefle, utan att man visste hvilka viktiga nyheter, som med detsamma löpte fram öfver tråden, som man hade ett par famnar uppom sig.»

Första brevet till »Goda Mamma!», skrivet tre dagar senare, upplyste om, att hennes sons adress var: »Upsala, Quarteret Swanen, Sundstenska gården, Dragarbrunnsgatan No 3, trappan till venster i Portgången, dörren till venster om trappan». Till yttermera visso innehöll episteln en liten »planritning» över det hyrda rummet och dess möblering. Carl sade sig förstå, att modern var intresserad av att få veta, hur han hade det på sin kammare, och hans skiss kunde verkligen inte ha gjorts noggrannare. Rummet hade en något »konstig» form, eftersom väggarnas vinklar ingenstädes var sedvanligt räta, men det var »snällt» i alla fall, helst sedan även gardinerna kommit på plats: »Jag har till och med solskens der.» Fönstret vette mot gatan, och där var bordet placerat tillika med två stolar. På väggen mitt emot fanns dörren, som till vänster hade »bureaun, hvarpå bokhyllan, m.m. står» och till höger en kakelugn och ett »klädeskontor». På den ena sidoväggen stod sängen med sin »commod» och på den andra »liggsoffan». I huset mitt emot bodde en fru Nordlinder, och hos henne intog han sina måltider »kl. 1 och klockorna 8». Till middagarna hade hon inte mindre än femton »spisgäster».

Redan första dagen hade kamratlivet tagit sin början med »landskap» på nationslokalen — »ett rymligt debatt- och convent-rum, ett med utsökt lux möbleradt läsrum, ett välförsedt biblioteksrum, 1 rum och kök för vaktmästaren, samt 1 dubbel, som uthyres». Det betyd-

sefullaste av aftonens landskapsbeslut innebar, att nationen skulle använda en del av sina kontanta tillgångar till inköp av ett jordbruks-hemman i Waksala — »och har sålunda nationen nu blifvit bonde».

Allra viktigast var ju, att studierna kom i gång så snart som möjligt, och uppenbarligen blev det så. Allaredan i nästa brev — skrivet jämt en vecka senare — hette det: »Det går mycket raskare undan för mig än jag någonsin vågat hoppas med läsningen.» Och så får mor veta, dels att han går på professor F.F. Carlssons föreläsningar i historia fyra dagar i veckan, varvid han för varje gång måste ägna inte mindre än sex efterföljande timmar till att sammanfatta och precisera sina anteckningar under föreläsningens lopp, dels att han har börjat studera götiska under veckans två övriga vardagar, också då med sex skrivningstimmar som påföljd, närmare bestämt för att avfatta kommentarer till den götiska översättningen av Matteus evangelium. Han behöver inte alls fundera på var han skall göra av sin fritid. Han har t.ex. upptäckt, att det finns ett utmärkt forte-piano på nationen med tillhörande notförråd, och han har bestämt sig för att regelbundet använda instrumentet en timme i veckan. Om fjorton dagar skall han vid vite av 2 Rl Bco uppträda vid en disputation på nationssalen. Och bokauktionerna lockar med sina utbud av värdefull litteratur till billigt pris. För ett par dagar sedan hade han inköpt Ciceros verk i tjugo band för två riksdaler och Tacitus arbeten i två band för 24 skilling banco. Vid samma tillfälle hade J.O. Wallins predikningar sålts för 32 skilling banco, och han hade verkligen varit betänkt på att ropa in dem för moderns räkning, eftersom hon en gång uppmanat honom att försöka komma över en Wallinutgåva till billigt pris i Uppsala. Men han hade inte vågat ropa vid utbudet, enär han inte kände sig övertygad om att modern var hågad att kosta på den utgiften »i nuvarande omständighet». Han hade emellertid gjort sig underrättad om, att de wallinska predikningarna brukade förekomma vid så gott som vartenda bokauktionstillfälle och då mestadels till ännu billigare pris än denna gång.

I samma brev talade han om, att han anskaffat »en utmärkt lux här i Upsala, nemligen ej sjelfegande matta, som ligger under bordet och på hvilken jag med stort välbehag sträcker mina ben». Modern visade sig omsider ha mera praktiska synpunkter att anlägga på det inköpet. Hon påpekade i sitt svarsbrev, att han rent av kunde spara in utgiften i fråga i det långa loppet: mattan skyddade en del av golvet, och man slapp

skura så ofta. Sådana aspekter kände han sig dock inte behöva anlägga på sin »lux»: »Men — har du hört så underligt! Möbler får man betala särskild hyra för, postlinskärl följa ej med rummet, och icke heller gardiner — men skurning, det hör dit, och är inberäknadt under allmänna uppapperskearfvodet; och icke dess mindre lära uppapperskorna komma och be att få skura — en gång i månaden!» Han tillägger: »Hos mig har det redan skurats en gång, men icke blef jag husvill för det. Jag tog min Herodotos under armen och gick upp på Nationssalen. Således finner Du att jag har dubbla hem. — Det är också bra, att jag på Nationssalen får läsa en hel mängd tidningar, som Nation har.»

Den förutnämnda nationsdisputationen hade gått »ganska bra». Dock berodde detta huvudsakligen därpå, att respondenten hade varit »i högsta grad usel» och utan vidare fallit undan för Blombergs opposition även på punkter där han de facto hade rätt.

Ytterligare kan Carl rapportera, att han nu har gjort upp ett detaljerat arbetsschema för studierna dag för dag: »Måndag, Thisd., Thorsd. och Fred.: kl. ½ 6 – 12, Herodotos; 12 – 1. Prof. Carlssons föreläsningar och 2 – 8, Herodotos; 9 – 10 Götiska. 10 – 11, Doc: Uppströms föreläsningar. 11 – 1 anordnande af anteckningar öfver dessa föreläsningar; 2 – 4 Herodotos. 4 – 5 Tidningsläsande, Lörd. kl. 5 – 6. Disputation, Onsd. 5 – 8, Lörd. 6 – 8. Herodotos, — och dessutom alla qvällar kl. 9 – 11, Portugisiska och Italienska.»

Inte underligt att modern skyndade sig att berömma sonens onekligen imponerande flit. Men han lät ingalunda detta stiga sig åt huvudet: »Det är ledsamt att jag måste bekänna att min flit, som så mycket gläder Dig, nu nära en hel vecka » — brevet är skrivet långfredagen — »varit ganska klen, och därför, att jag har nära full vår och grannt solsken ute, men solen bara tittar in i mitt rum en liten stund före kl. 8 om morgonen. Men», så heter det i fortsättningen, »just i går fann jag ett botemedel, nämligen att ta böckerna med mig upp på nationssalen, der solen lyser hela förmiddagen.» Resultatet har inte uteblivit: »Jag har emedlertid hunnit 3½ bok i Herodotos, 7 Rhapsodier av Homeros, Göthiska Grammatiken och 5 capitel af Matheus på Göthiska, samt halfva Sanscritgrammatiken. Det värsta arbete jag någonsin haft var att lära mig läsa Sanscrit innantill.»

Studierna såsom sådana är dock ingalunda det enda som fångslar. »Jag skall nu tala om åtskilliga roligheter här i Upsala», heter det i

fortsättningen av samma långfredagsbrev. »Den första var Professor Rydins högtidliga installation i sitt embete. Denna fest förkunnades om morgonen genom klockringning. Akademiestaten samlades på Consistorium och precis kl. 10 satte sig processionen i rörelse till Gustavianum, der föreläsningen skulle hållas. Afståndet från Consistorium till Gustavianum är högst 15 famnar, och under den tid processionen tillryggalade denna väg, klämtade det i Domkyrkotornet — I spetsen för tåget gingo 4 cursorer, klädda ungefär som jag har föreställt mig Chinesiska soldater, en riktig förargelse för förnuftiga menniskor. Under föreläsningen stodo två af dem med stora förgyllda stafvar i händerna framför Cathedern, liksom 'målade bockar' som man säger. — Sjelfva föreläsningen var högst tråkig, mannen är professor i Sveriges grundlagar, Svensk Kyrko- och Krigs-lagfarenhet samt allmän folkrätt.»

Så berättas också om en s.k. allmän studentsammanskomst: »Studentcorpsen är verkligen det mest fullständiga Democratiska samhälle, man kan tänka sig. En vald direction har rättighet att väcka motioner, men kan ej besluta något eller ge ut en styfver af corpsens penningar utan corpsens medgifvande. Ett dylikt beviljande eller beslut tillgår så, att det å offentliga ställen uppspikas, att 'studentcorpsen behagade sammanträda å Gustavianum Majus' vid den och den tiden. De som då infinna sig hafva lika beslutande rätt, de må vara Docenter, Magistrar eller Studenter från igår — Sedan ordföranden slutat sitt föredragande, uppmanar han några af de närvarande att tala öfver saken, hvarefter en 7, 8 talare uppträda. Slutligen göres proposition, den ena sidan af rummet bestämmes för ja och den andra för nej, hvarefter rösternas öfvervigt afgör frågan — Den gång jag var tillstädes afslogs en af Directionen väckt motion om en gratifikation af 100 Rl Bco till corpsens f.d. skattmästare och bibliothekarie, Mag. Frigell, med 57 röster mot 53. Ingen af directionens medlemmar har rösträttighet. — Hela proceduren erinrade både om Athens folkförsamlingar och Frankrikes conventer.»

Den förutnämnda lyckade oppositionen vid en landskapsdisputation har givit mersmak: »Efter mitt första disputerande blev jag så pickhågad att jag nu har disputerat för andra gången och det utan allt tvång, och om någon mer har lust att lega mig, så är jag redobogen. Stadgarna ha nemligen den konstiga clausulen, att de fungerande kunna vidtala andra i sitt ställe.»

Senaste bokauktionen gällde kvarlåtenskapen efter ingen mindre än ärkebiskop Hans Olov Holmström, och givetvis utropades bl.a. Johan Olof Wallins prediktningar. Den här gången hade ropet dock ingalunda stannat vid 32 skilling. Redan första budet lydde på 3 riksdaler. »Jag teg.»

Som synes är det här fråga om ett synnerligen innehållsrikt brev. Carl motiverar detta faktum: »Upsala, Långfredagen 1856 (derföre har också brevet blifvit *längre* än vanligt).» Man förstår till fullo hans besvikelse, då han omsider fick veta, att just denna epistel inte kommit modern tillhanda i normal tid utan måste ha råkat på avvägar av något slag: »Det var det längsta och intressantaste jag skrifvit på hela termin. Att skriva om dess innehåll en gång till åtar jag mig icke, utan Du får låf att skaffa Dig det förra.» Omsider kom dock brevet till rätta.

Mitt i all sin tillfredsställelse över sonens flit oroar sig modern emellertid för eventuell överanstängning och uppmanar honom något senare till flit också beträffande rörelse och motion. Men han själv hyser inga som helst farhågor: »Att taga motion behöfver väl jag minst bland alla menniskor uppmanas till, jag som dagligen vandrar från Gedrosien, sålunda från Indiens gränсор, ända till Gustavianska auditoriet i Upsala, — och det på 10 minuter!» Inte behöver modern heller tro, att han »umbär kaffe». Mathållningen är fullt tillfredsställande: »Mina värdinnor äro af två slag, den ena min mätterska, den andra min städerska ... Om hvardagarna dricker jag två, om Söndagarna tre koppar kaffe. Frukosten består nemligen af smörgåsbord, med kaffe, hvaraf jag efter bordskamraters föredömme dricker två koppar med fyra skorpor, och om Söndagarna består tre rätter och dessutom kaffe till middagen.»

Ett första besök på universitetsbiblioteket med dess 200.000 volymer hade inte saknat sina poänger: »Jag råkade tyvärr ut för en den aldra odrägligaste och höglärdaste vaktmästare, som i största hast genomgick samlingen, i det han med stora steg marcherade genom salarna och visade hvar hvarje vetenskap hade sitt residens. Emedlertid bar det icke bättre till, än att hans höglärdhet också visade hvar Sanskritlitteraturen hade sin plats. Han gjorde mig äfven den äran att i det han förevisade Codex Argenteus underrätta mig om att den var skriven på ett längesedan utdödt språk Musogöthiska, hvarförutan han täcktes tillägga att med dödt språk menades ett språk som ej mer talades.» Brevskrivaren tillägger för moderns upplysning: »Nämnda

Codex är bibliothekets största dyrbarhet. Den är efter all sannolikhet *tryckt* på 500-talet. Purpurpergamentet är belagdt med silfver och der större afdelningar i kapitlen inträda, med guld, hvarefter silfret och guldets är intryckt med heta typer. Denna bok är en af de förnämsta trophéerna från 30-åriga kriget, då den togs af en De La Gardie i ett Westphaliskt kloster; boken skänktes sedan till Akademien af Grefve Magnus Gabriel, som äfven försedde den med det silfverband hvaraf den har sitt namn. (Codex Argenteus = Silfverboken.) Den utgör den rikaste och dyrbaraste lemningen af Göthiskt språk, ehuru den blott räknar 187 blad och i medeltal omkr. 200 ord på bladet; den enda betydande lemning, som finnes utom denna, en Codex Ambrosianus i Milano räknar ej fullt 100 blad.»

Egentligen är det nu ifrågavarande brevet avslutat i och med skildringen av biblioteksbesöket. Men efter namnteckningen kommer ett omfångsrikt P.S., som börjar med en förklaring till talet om motionsvandring från Gedrosien: »Det kvarter der jag bor heter Gedrosien bland studenter, skälet är mig obekant. Jag har ingenstädes kunnat få veta det, lika litet som rätta betydelsen af Inscriptionen på Skytteani facad: H.I.S.F.R.S., etc. hvarpå jag alldrig fått annan förklaring än: Här Inne Sitter Fröken RudenSköld, — en föga tillfredsställande förklaring i synnerhet som inskriptionen är åtföljd af årtalet 1625.» — Vidare låter han modern få veta, att han på långfredagen varit i den s.k. bondkyrkan och därvid funnit, att denna till sin byggnadsstil var »en fullkomlig — Moskee». Pelarna som höll upp läktaren var refflade i arabiskt mönster och inåt ornerade med en krumelur, som var identisk med den kufiska bokstav, som betydde Allah, något som han kunnat uppdaga därför att han sedan någon tid studerade också persiska, arabiska och turkiska. Spetsbågarna och gallerierna var helt och hållet arabiska. Eftersom man hade domkyrkan — »ett af det skönaste minnesmärket af Göthisk konst» — på bara ett stenkasts avstånd, kunde man således »ställa sig emellan båda och se huru den Göthiska konsten utvecklade sig ur den Arabiska, äfvensom man har för sina ögon ett kroppsligt bevis på huru vida den sednare var utbredd innan den födde den förra» — Nyheter fanns också från nationen. Bl.a. hade man överlagt om en eventuell sångarfärd till sommaren för att finansiera ett nu beslutat inköp av bord till nationssalen, dock inte längre norrut än till Gävle, »emedan omkostnaderna för resan till de nordligare städerna blefve för stora i förhållande till inkomsten, ehuru denna

i förhållande till folkmängden visserligen var större der än i Gefle». Om färden inte skulle bli av, finge man betala de nya möblerna genom personlig uttaxering bland nationsmedlemmarna. Ett speciellt skäl för en sångaresa just nu hade man däri, att man måste räkna med en sprängning av sångkören vid nästa promotion, som komme att omöjliggöra sångarfärder fyra, fem år framöver. Vid samma landskap hade man beviljat ett bidrag på 24 skilling pr medlem av nationen till »Studentföreningens» firande av P.D.A. Atterboms minne någon av de första dagarna i maj: »Af denna summa voro 200 Rl BCO anslagna som Gratification till Docenten Malmström (den beryktade Bernh. Elis) för utarbetande af ett minnestal, och 50 Rl som gratification till Uplänningen Nyblom för författande af verser till detta tillfälle.»

Det närmast följande brevet talar liksom ett par av de föregående om disputation på nationen men nu med ombytta roller: »I morgon afton skall jag disputera såsom respondens, d.v.s. försvara af mig uppsatta theser både på Svenska och Latin; det är första gången jag försöker tala Latin på rak arm. Detta åliggande har jag åtagit mig i stället för en af de äldre i nationen.» En annan disputation, en sådan för lektorat och alltså en betydligt viktigare sådan, hade han bevistat, därför att respondent hade varit hans forne lärare i grekiska under Gävletiden, Aulin. Men, heter det, »den förste opponenter gick ensam på i hela två timmar och tilltygade honom förfärligt illa, ehuru Aulin talte Latin betydligt bättre än opponenter.» — En väldig studentsammankomst med deltagande från tre andra universitet är förestående. Borgerskapet har visat stort tillmötesgående och lovat att hålla 300 hästar i beredskap för en utfärd till Dannemora. Gästgivaregården har åtagit sig att härbergera ett trettiotal av de tillresande studenterna. — Våren är nu »fullfärdig», men det går bra att plugga utomhus: Herodotos, Homeros, Thuchydides och sanskritgrammatik.

Detta skrevs den 18 april. Men de vårliga vindarna visade sig bedrägliga detta året. Den 5 maj lät det så här: »Sista April samlades studentcorpsen på stora torget och marcherade under flygande fanor upp för slottsbacken, der åtskilliga vårsånger, enligt vanligt bruk, afsjüngos, accompagnerade af vindens tjut och haglets smattrande mot fanorna, af hvilka ett par söndersletos af de vårliga fläktarna; i går såg man slädar ute på gatorna. Jag har knappt varit längre än tvärs öfver gatan, på hela veckan — Den vanliga majconcerten lär ha haft lätt räknade åhörare.»

Angående ett par av stadens notabiliteter kan nog så pikanta upplysningar lämnas i samma brev: »Emot all vana har Helsing Nation här om dagen beslutat, att icke välja Ercebiskopen till hedersledamot. Svedelius (det är sannt, kanske Du ej känner till honom; han var adjunct i historia härstädes, och en allmänt aktad och omtyckt akademisk lärare) har nyligen blifvit nämnd till Professor i Lund; studentcorpsen uppvacktade honom då med sång, under nationsfanorna (då vid Ercebiskopens helsning endast sångfanan begagnades); efter ett utmärkt tal — han är vår störste vältalare — helsades han med niofaldigt hurra (då ett par dagar förut ercheciskopen och ett par dagar sednare konungen och fäderneslandet blott fingo tre hvardera).»

Konditionsplaner

När den första Uppsalaterminen närmade sig sitt slut, aktualiserades frågan hur sommaren borde användas.

Modern har beslutat sig för att återvända till Hudiksvall, eftersom hon endast mycket ogärna vill ligga system och svågern till last i Odensala. Carl tycker emellertid, att han inte fördenskull kan lägga sig hemma hos modern och därmed vålla henne extra utgifter för hans skull. Hon lever ju under knappa omständigheter, även om hon faktiskt på sistone har fått en viss förhoppning om, att ett länge fördröjt besked om den henne tillkommande pensionens storlek till slut skall visa sig bli en smula gynnsammare än hon ursprungligen vågat hoppas. Hon vill f.ö. försöka försörja sig med sömnad antingen i det egna hemmet med tillhjälp av anställda »syflickor» eller genom besök hos olika familjer ute i staden. Carl menar dock för sin del, att hon hellre bör gå in för att skaffa sig elever i ritning. Hon är fullt kompetent som ritlärarinna de facto om också inte rent formellt. Vare sig det gäller sömnad eller ritning måste hon emellertid hushålla mycket vaksamt med krafterna. Enligt vad som nogsamt framgår av många brev är dessa nämligen ytterst begränsade.

Överhuvud taget längtar Carl efter att snart kunna hjälpa modern ekonomiskt i stället för att som dittills äta och dricka på hennes bekostnad vid de visserligen fåtaliga besöken i hemmet och t.o.m. ta emot en och annan penninggåva från henne eller åtminstone ett och annat handlån tills vidare: »Gud låte mig skyndsammeliggen kunna få något sätt att reda mig på egen hand; ty det är ej rätt att jag, unga raska gossen, skall undandraga Mamma, som börjar bli gammal, sitt understöd.» Under själva terminerna går det väl någorlunda för sig att skriva direkt från akademien mer eller mindre enträgna brev om hjälp till morbrodern eller någon av farbröderna, fastän också det sannerligen kostar på: »Till Farbröderna har jag visst tänkt och tänker ännu skriva, men jag har svårt att förstå, hur jag skall skriva, så att det icke låter ungefär så här: 'nu är jag här; skicka mig pengar.'» Men ferierna måste under alla omständigheter göras inkomstbringande eller åtminstone självbärande.

Givetvis gick hans tankar närmast till möjligheten att få en kondition som informator under den stundande sommaren. F.ö. hade han redan förut syftat till dylika konditioner i flera olika sammanhang och då t.o.m. med tanke på anställning under längre tid än enbart jul- eller sommarferier. Det var ju mer än en student som höll sig borta från akademien också under där pågående terminer för att studera vederbörande kurser på egen hand vid sidan om arvoderad undervisning av ungdomar i skolåldern. Men dylika konditioner växte ingalunda på träd. Redan under sista läsåret i Gävle hade han direkt vänt sig till lektor Carlsten med anhållan om hjälp att finna en passande informatorsplats, och denne hade verkligen då gjort sitt bästa, dock tyvärr utan att lyckas. Omsider hade han i brist på bättre rätt Carl att åtaga sig privatlektioner för elever vid katedralskolan i Uppsala, något som denne dock kände sig föga tilltalad av. Strax före avresan från Gävle till universitetsstaden i februari, hade Carl sedan tagit ett eget djärvt initiativ. Från flera håll i sin gamla skolstad hade han hört berättas, att brukspatron Stedingk på det relativt närbelägna Oslättsfors önskade en informator för sin son baron Victor, och att de erbjuda ekonomiska villkoren var synnerligen förmånliga: 400 riksdaler banco om året och därtill en utländsk resa efter tre år. Efter samråd med lektorerna Aulin och Carlsten begav han sig personligen ut till Oslättsfors och anmälde sig vördsamt som spekulant på platsen i fråga. Han blev visserligen ytterst väl emottagen, men brukspatron sade sig numera ha frångått planerna på informator för sin son, som i stället skulle skickas till en offentlig läroanstalt. Samvaron där ute på herrgården kom därför för Carls del att inskränka sig till en god middag i familjekretsen och — hur det nu kom till — ett parti schack med friherrinnan. Dock med ett tillägg till sist: när patron efter middagen fick se hans fina studentbetyg, förklarade han, att han givetvis skulle ha honom i minne, om han fick höra, att någon i hans bekantskapskrets önskade en informator, eller om han möjligen själv skulle komma på andra tankar beträffande sonens undervisning.

F.ö. hade en ny möjlighet till en förmånlig informatorsplats åtminstone skymtat kort därefter — uppenbarligen på grund av Carls goda renommé. Han visste berätta för modern i det förut citerade långfredagsbrevet: »Jag har nyligen fikar efter en annan Condition, neml. — i Paris. Genom en kamrat fick jag en dag helsningar från Rektor Kjeldahl, att jag skulle gå upp till Rektor Annerstedt, emedan han hade en

condition om hand, till hvilken denne recommenderat mig, en condition med 400 B^{CO} lön. Jag gick således upp till Rekt. A., och han frågade efter mina betyg i Mathematik och döda Språk, således just mina starkaste sidor, och bad mig sedan visa honom mitt studentbrev; då han genomläst det sade han bara: »jaså 38» (mitt födelseår), och bad mig ej ta saken för afgjord, dock skulle han ha mig i minne — om Conditionens beskaffenhet svarade han blott, att det var 400 B^{CO} i lön, men icke ett ord om hvar den var — Genom andra som han sedan erbjudit denna condition har jag emedlertid hört, att discipeln vore en brorsson till Rektor A., styfson till en f.d. Major i Westergöthland, hvars namn jag glömt, hvilken jemte den blifvande informatorn skulle vistas ett par år i Paris, hvarefter Conditionen skulle blifva Akademisk — Genom dessa upplysningar inser jag hvarföre Rektor A. lade vikt på min ålder, och att något hopp om Conditionens erhållande ej återstår för mig. — Emedlertid förefaller det mig besynnerligt, att Rektor A. alldeles ej frågade mig efter mina betyg i Lefvande språk, och att han ej gaf mig bestämdt afslag, sedan han sett mitt årtal — Jag skall således med första begära Rektor A^s ultimatum, och sedan, om det, såsom sannolikt är, utfaller nekande, skrifva till Erik Brun.» Enligt vad modern kunnat upplysa hade det just blivit aktuellt med en kondition hos familjen Blombergs goda vänner apotekare Bruns i Hudiksvall. Sedan ett förnyat besök hos rektor Annerstedt utvisat, att en annan — troligen äldre — student kommit i åtanke åtminstone i första rummet och sedan dessutom en rask framstöt i en helt annan riktning visat sig resultatlös, bestämde sig Carl för att skriva till rektor Fredrik Wennberg i Hudiksvall och erbjuda sig att ta hand om den privata elevundervisningen under sommaren vid läroverket där. Finge han samtidigt vara informator hos Bruns mot ett arvode, som åtminstone svarade mot kosthåll och utgifterna för resan till Hudiksvall och åter till Uppsala, borde han kunna räkna med inkomsterna från läroverkseleverna såsom ograverad behållning av sommararbetet.

Saken utvecklade sig emellertid hastigt i en helt annan riktning i det att han helt oväntat fick mottaga ett direkt erbjudande att bli informator under sommaren hos konstmästaren Husberg i Berga av Björksta socken, »9 ½ fjerdingväg från Västerås». Trakten sades inte vara särskilt lockande ur naturskönhetsaspekt: »Det lär vara odrägligt fult; så säga de infödde, och hur måtte det då inte vara.» Men det viktigaste och därför helt avgörande var ju, att det ivriga sökandet efter

en kondition nu äntligen lett till ett definitivt resultat. Konstmästaren var änkeman — »frun i huset lär i många Herrans år ha bott på Fahlu kyrkogård» — och det skulle bli Blombergs uppgift att undervisa två av hans fyra barn. Det skulle omsider visa sig, att fadern inte för närvarande bodde tillsammans med barnskaran i Berga. Han hade rätt nyligen inköpt en stor egendom, Skälby i den närbelägna Breds socken — »hans egendomar upptaga 2/3 af Bred» — och där vistades han dels för att se till sina »ofantliga» odlingar, dels för att så småningom uppföra »ett passande residens».

Det akademiska läsåret närmade sig ju sitt slut. Men då konditionen inte skulle tillträdas förrän i början av juni och Blomberg inte gärna ville infinna sig i förväg i Berga och där »äta nådebröd», antog han en vänlig inbjudan från farbrodern Fredrik att under några dagar gästa denne och hans familj på Dalarö, innan det bar av till Västmanland. Han såg det f.ö. som en fördel i sammanhanget, att han tack vare Dalaröresan skulle slippa vara med om det förutnämnda stora studentmötet, vars syften och appeller tydligen inte intresserade honom något nämnvärt. Däremot hann han vara med om ett flertal andra högtidligheter, däribland Atterbomfesten, som uppenbarligen tilltalade honom: »Studentcorpsens direction utfärdade dertill ett program, som tillika innefattade en i mitt tycke ganska träffande historik öfver den aflednes litterära verksamhet. Studentcorpsen samlades på Gustavianum, Akademistaten på Consistorium och åhörare på Carolina Redivivas sollennitetssal, dit äfven studentcorpsen och akademistaten i procession aftågade. Salens fond pryddes af studentcorpsens och Stockholms nations standarer, de öfriga nationernas fanor voro draperade på ömse sidor. Öfverst satt innom en lagerkrans en medaljong af Atterbom. På hvardera sidan höjde sig två resliga cypresser. Salen var ornerad i svart och guld. Verser, författade af Grafström afsjüngos med accompagnement af kapellet, hvarefter Docenten B.E. Malmström höll ett föredrag öfver 'Phosphoristernas historia, med särskild hänsyn till den plats Atterbom intog i deras leder'. Minst 2 000 personer voro närvarande.»

Resan till Dalarö blev intressant i många hänseenden. Ångbåten Upland befanns dock vara »ett riktigt trögdjur», som behövde 7 ½ timme till Stockholm, och vädret var bedröfligt. Skokloster »tog sig mycket bra ut», men Blombergs vaksamma öga konstaterade, att torntaken hade en annan form än den som de hade på alla de Skoklos-

territningar, som han kände till. I Stockholm mötte farbror Janne, som också skulle ut till Dalarö, och en »nöjsam» kväll tillbragtes på kungl. operan, som gav »Ladyn af Worsley-Hhall». Alla släktingarna ute på Dalarö — flera av dem just nu tillresta — visade sig vara utomordentligt vänliga och tillgivna. Men den fasta befolkningen därute bestod mest av »stora tokar, aldrevärst fruntimren», varför han fått rikligt tillfälle att öva sig i »konsten att drifva» — efter gott exempel av farbror Fredrik. (Det skulle småningom visa sig, att modern blev en smula oroad av detta gyckel, men Carl lugnade henne: »Föremålen voro sådana, som ej gillade annan conversation än drift.») Ett trevligt besök gjordes en dag hos en farbror, som var handlande i Djurhamn men som just funderade på att flytta till något annat ställe: »Sedan brännvinshandeln upphörde, lär det vara mycket klennt med förtjens-ten, ty när gubbarna på orten i alla fall måste in till Stockholm för att få sitt bränvin, köpa de allt annat der på samma gång.»

Under vistelsen på Dalarö anlände ett brev från rektor Wennberg i Hudiksvall, som glädjande nog meddelade, att Blomberg på grund av särskilda omständigheter kunnat tilldelas det s.k. Bobergiska stipendiet ännu en gång utöver den regelmässigt maximala sjätte gången. Någon privatläsning vid läroverket kunde den gode rektorn däremot visserligen inte utlova men i gengäld en kondition hos inspektör Sillén på Ströms bruk. I ett brev till modern låter Carl förstå, att detta var en informatorspåst, som skulle ha tilltalat honom i hög grad, men att han givetvis måste stå fast vid den allaredan överenskomna konditionen hos konstmästare Husberg.

Sommarinformator

»Naturen här är högst fatal», skrev Blomberg i sitt första brev hem till modern efter sin ankomst till Berga, »men», tillade han frejdigt, »den som har glädje och friskt mod inom sig, behöfver ej någon glad natur för att vara glad.»

Han hade i förväg hört sägas, att den ene av hans elever, Henrik, skulle vara jämnårig med honom själv. Men detta visade sig vara ett misstag. Pojken var visserligen »en lång drasut», men han var dock bara sexton år gammal. Carl, den andre discipeln, var yngre, »en pigg och rask pojke». Pojkarnas bägge systrar Henrika och Augusta — äldre än bröderna — tycktes vara »ganska trefliga flickor».

I nästa brev bjuder han på en noggrannare »revy af umgängeskretsen»: »Mitt residens Berga ligger just i midten af societetsmedlemmarnas bostäder. Här bo utom mig och mina disciplar, dessas båda systrar Augusta och Henrika, två flickor med smak, omdömesförmåga och behagligt sätt, samt en djup religiositet, som i Helsingland skulle kallas 'läseri'. Den sednare har en tid vistats i Helsingland, och till och med varit i Ljusdahl. ½ fjerdingväg nord-ost ligger Näs, boställe för Stud. Denis Borg, med hvilken jag blev bekant redan i Upsala, och hans syster Elsa, en högst svårmodig och tungsint flicka, som man ej utan svårighet kan vexla ett ord med.» (Denis Borg, med tiden uppmärksammas och av många högt uppskattad kyrkoherde och prost i Mora, räknades i Uppsala till »läsarstudenterna».¹³ System, som var lärarinna i Gefle och även hon »läsare», blev omsider vida känd för sin kristet sociala verksamhet vid bibelkvinnohemmet Hvita Bergen i Stockholm.¹⁴) Blomberg fortsätter: » 1½ fjerdingväg österut ligger Östanbro, bebodt af en enka, en fru, en mamsell Krok och en häradshöfding Nordencreutz. 1 ½ fjerdingväg nord-ost ligger Nyqvara, med duschinnrättning. 1/4 fjerdingväg österut ligger Åbylund, bebodt af två nästan för mycket lifliga mamseller Westermärk. En half fjerdingväg nordvest ligger slutligen prestgården, bebodt af stud. Törnblom med syster och en mamsell Krok, den vackraste flickan i orten. Herrskaperna på Näs, Åbylund, Berga och prostgården umgås, ordagrannat dagligen, och Berga är vanliga samlings-

stället.»

Informatorstjänsten var tydligen inte alltför krävande: »Förmiddagarna kl. 7 – 1 läser jag med gossarna, eller rättare: jag sitter för det mesta och ser på huru de läsa, så att jag för min egen läsning säkert kan beräkna 4 ½ af dessa 6 timmar.»

Sällskapslivet florerar: »På eftermiddagarna spelas och sjunges det en par timmar, så glammars det, så spatseras det, så går jag med mina disciplar till Nyqvarn och duschar. Alltemellanåt tar jag ett parti schack. Både Törnblom, Mlle Augusta Husberg, Henrik och Mlle Otilia Westermark äro hemma på schackbrädet.» Det var ju också Blomberg själv i högsta grad, även om han ännu inte hade börjat de verkligt seriösa studier i schackets ädla konst, som omvittnas av katalogen över hans rikhaltiga bibliotek.¹⁵

Societetens brunnsdrickning saknar visst inte sitt intresse för herr informatorn: »På morgnarna innan läsningen börjar, går jag ner till Helsobrunnen och ser på huru hela herrskapet der dricker sina sex glas. Det är skada att jag ej skall bli jurist, ty om så vore, hade jag nu en god öfning. Jag har nemligen låtit engagera mig som advocat för alla under brunnsrätt stående damer, och arbetar på att, det må vara rätt eller orätt, frälsa deras — tvåstyfrar. Vore icke det tyranniska stad-gandet, att man skall vara i säng vid viss tid, så skulle jag i denna dag börja dricka brunn — för mitt nöjes skull.»

Omdömet om traktens natur har mildrats något: »Björksta skulle vara en ganska vacker socken, om man bara gjorde en sjö här och strödde ut några berg.»

Brevets fortsättning får formen av dagboksanteckningar och skildrar därför i tur och ordning en stor födelsedagsbjudning för mamsell Henrika, brunnsmarsch och brunnsdrickning, schackspel, stort avskedskaffe med hela societeten samlad i prostgården för att ta avsked av Denis Borg och dennes syster, som nu skall lämna orten.

Porträttgalleriet utökas. Konstmästare Husberg, som nu anlät, har visat sig vara åtskilligt till åren kommen men ändå »i besittning af sin fulla ungdomliga kraft och liflighet både till kropp och själ». Prosten Törnblom, som just tillsammans med sin maka återvänt hem från en vistelse vid Sätra hälsobrunn, har befunnits vara »en ofantlig man, lång, tjock öfver både hufvud, bröst och mage, bastant, med hela snusdrivor i vestveckan».¹⁶ Hans prostinna »utmärkte sig ej genom annat iögonfallande än sin långa näsa». Om ett par mamseller i pros-

tens sällskap heter det, att den ena är »den trefligaste flicka i Björksta — näst mina principalinnor» och att om den andra »intet är att säga». Konstmästarens dotter Lina karakteriseras som »en liten, liten ganska behaglig dame». Komministern Sundvalls maka skildras som »en dam, som med mycken lätthet, snart sagt ungdomlighet, bar sina sextio år» och som, född i Hälsingland, alltjämt talade sin hembygds tungomål, så att Blomberg tyckte det vara »ett verkligt öronnöje att höra den kära dialekten här uppe i Westmanland». Alltför finkänslig tycks denna prästfru ändå inte ha varit: »Sedan hon fått veta, att Mlle Aspling var dotter till en af hennes pensionskamrater, kunde hon ej upphöra att förundra sig öfver huru racen gått till försämring. Hennes mormor var mycket vackrare än hennes mor, och mellan hennes mor och henne var det stor skillnad.» Med fog tillade Blomberg i sitt brev: »Det der var naturligtvis föga nöjsamt att höra för ett 20-årigt fruntimmer.» Elsa Borg hade åtminstone i någon mån förändrat sig till sin fördel: det hade lyckats honom att »sätta fullt lif» i henne genom att leda samtalet in på teologiska ämnen. Och med hennes bror Denis hade han fördjupat sig i ett filologiskt samtal, som slutade med, att Borg lovade honom, att han skulle få låna sanskritlitteratur ur Västmanlänningarnas nationsbibliotek, något som Blomberg givetvis satte stort värde på.

Det är mycket möjligt, för att inte säga troligt, att Carls mor — såsom allaredan antytts i det föregående — kände sig en smula oroad av den lätta, gäck samma tonen i sonens personskildringar, förut från Dalarö, nu från Björksta. Kanske saknade hon tecken på förståelse för det fromhetsliv, som representerades t.ex. av mamsellerna Husberg och syskonen Borg. Tydligen har hon i ett brev av den 3 juli direkt frågat honom, om han gått till nattvarden på senare tid. Svaret på den frågan kom i Carls brev av den 16:e i samma månad: »Till Nattvarden har jag ej gått, sedan jag följde Pappa och Dig i Hudiksvall, jag har tänkt göra det första nattvardsgång som inträffar.» I samma brev antyder han, att han inte är främmande för tanken att skaffa sig en kondition också för den kommande höstterminen: »Att få vara inne i Upsala nästa termin vore vist mycket bra, dock föredrager jag en god condition, om sådan erbjudes, för att slippa sätta mig i skuld.» F.ö. kan han förtälja bl.a. att han har börjat undervisa Augusta Husberg och Mlle Westermark i grekiska, eftersom de uttalat sin livliga önskan att kunna läsa Nya testamentet på grundspråket. Det skulle visa sig,

att de bägge grekeleverna gick in med allt allvar för det ingalunda lätta språkstudiet. I ett brev av den 23 augusti kunde den skicklige läraren skriva: »Mina lärjungar i grekiskan hafva redan hunnit så långt, att de öfversatt de 5 första capitlen af Romarebrevet.»

Också Blomberg själv hade hunnit med »åtskilligt» i studieväg: sanskrit, grekiska, italienska, engelska, arabiska, hebreiska och syriska. Tack vare bekantskap med löjtnanten och författaren Tersmeden på Hellby gård hade han rent av fått ett första tillfälle att praktisera sin färdighet i italienskan.

Fritiden fick emellertid också sitt: »Alla fem spela vi schack. Går man på qvällen ner till Prestgården, så kan man der få en liten dans. Visserligen har min trogna bundsförvandt i dansarrangeringen Jenny Krok, rest härifrån, men våra bemödanden hafva redan burit så varaktiga frukter att detta ingenting gör till saken. Jag har till och med efter 3 ½ timmes disput omvänt en Carlslundian Mille Westermarck, som häftigt ifrade mot dansen.» Tydligen räknade Blomberg med, att hans mor allaredan kände till »läseriet» på Carlslund, mamsell Cecilia Fryxells kända flickpension, där ett så »världsligt» nöje som sällskapsdans axiomatiskt räknades som synd.¹⁷ I umgängeskretsen har pastorskan Sundvall — en syster till framlidna fru Husberg — numera tillvunnit sig Blombergs växande beundran, och detsamma gäller hennes make, komministern: »Är man ledsen behöfver man bara träda öfver deras tröskel, se deras klara ansigten, blicka in i deras harmoniska stämning, för att bli glad igen: mången yngling kunde af dem lära att vara ung.»

Tillsammans med Fredrika Husberg har Carl besökt pigmarknaden i Västerås. Han rapporterar sina iakttagelser: »Det skådespel som här erbjöd sig var det mest komiska, men om man blickade djupare i saken det mest bedräfliga som kan tänkas. De flesta gatorna voro helt och hållet uppfyllda med menniskor. Här och der smög sig en värfare in på en krog med någon ankommen bonddräng. Öfverallt raglande, svärande, skrikande menniskor. Tjenstsökande pigor i för dagen lånta sidenklädningar. En skock sprättar från Stockholm, kringstrykande under skärande skämt och lättfärdiga later — se der en tafla af det hela. Och under allt detta ljödo klockorna till aftonsång från domkyrkotornet, detta torn, som stolt skådar ner på alla sina kortväxta bröder i Skandinavien. Fjorton ångbåtar hade hitfört den massa av slödder, som betäckte gatorna. Vid deras afresa såg man däcken

och efterhängande storbåtar så i ordets egentliga mening fullpackade, att jag ej kan förstå huru de stackrarne kunde andas.» — Brevet fortsätter: »Trött på allt larm, gjorde jag en tur ut till Carlslund, medelpunkten för Sveriges fruntimmersbildning, en inrättning, som utöfvar inflytande på elevernas hela lif. En vanlig qualification på ett fruntimmer här i Westmanland är: hon är en gammal Carlslundska, och detta uttryck innefattar då hon hafva alla goda egenskaper, utom hos de flesta ensidighet, hos några andeligt högmod.»

Omsider närmade sig sommaren och därmed också konditionen sitt slut. Både Blomberg själv och hans mor har misslyckats i sina försök att finna en lämplig kondition åt honom för den stundande höstterminen, och han gör sig förtrogen med tanken att återvända direkt till Uppsala — för den händelse morbrodern alltjämt är villig att hjälpa honom med lån. Han vill försöka få hyra sitt gamla Uppsalorum igen: »Icke var rummet just så treffligt, men det var ganska passande till läsrum och i afseende på logis är jag mycket stationär af mig.»

In i det sista gör han nya bekantskaper. Societeten har utökats med en familj Lönnbom, bestående av en fru med fyra döttrar och två söner. Det är framför allt en av flickorna, som har tilldragit sig hans speciella uppmärksamhet, på gott och ont. Hon är i hela orten betraktad som »ett ljus, neml. i afseende på vetenskaplig bildning», och visst har hon också enligt Blombergs åsikt »verkeligen ett utmärkt hufvud». Men, säger han, »alla ha hjälpts åt att skämma bort henne med smicker deröfver, som jag har hört sägas, så att hon, ehuru begåfvad med en, efter hvad jag tycker mig märka, i botten ädel karakter, nu talar med en viss stolthet, och gerna låter påskina att hon kan något.» Han fortsätter: »Det är verkeligen synd. Troligen är det också detta fördömda smicker, som drifvit henne till överdrifna ansträngningar, så att hon nu är en klen stackare, som ingenting tål i fysiskt hänseende, och en lättretlig, ömtålig natur, som ej kan tåla den minsta själsskakning.» Blomberg reflekterar vidare: »Jag vet ej om det var rätt eller icke; men i hennes sällskap antog äfven jag en slags höglärd min, och lyckades derigenom verkligen nedstämman hennes, hvarefter min genast föll. Det olyckligaste är att hon fäst sig vid filosofien, såsom en vetenskap, den der vore i stånd att bringas till matematisk evidens, och därför gjordt upp en philosophie för sig sjelf, på hvars sanning hon ej tviflat. Detta är bestämdt den säkraste vägen till andeligt högmod.» Så följer en självdeklaration från Blombergs sida, som

kastar ljus över hans livsåskådning vid tidpunkten i fråga: »Hvar och en må för mig hafva hvilken filosofisk åsigt han vill, bara han sjelf tviflar på den, och anser den obevislig.» Han tillägger: »Jag lyckades verkligen göra en brèche i hennes filosofiska bålverk, synnerligast från den estetiska sidan.» Alltnog hoppades Blomberg få tillfälle att träffa den begåvade men klena flickan på nytt och detta visst inte enbart därför att konversationen med henne kunde föras på italienska: »Samtalet med henne är för det första en verklig njutning, sedan man lyckats få henne att bortlägga den öfverlägsna ton och min, som gör det så obehagligt; och för det andra, kanske hennes bibliotek har något för mig, liksom mitt törhända något för henne. Jag förvånar mig sjelf, när jag ser upp åt bladet, och finner att jag nu skrivit en tredjedels sida om denna Demoiselle Hedvig; men ett bland mina största nöjen, sedan jag så här kommit midt ibland obekanta, har blifvit att studera de personers karakter, med hvilka jag kommit i beröring, och det är några bitar af resultaten som stundom söka sig plats i mina bref till Dig, och denna karakter var den intressantaste, men tillika den olyckligaste jag efter detta studiums påbörjande, mött på min väg.» Som kontrast till den nu avhandlade flickan skildrar brevskrivaren helt kort en av hennes yngre systrar, »en glad, liflig flicka med behaglig umgängesförmåga, till snille gränsande qvickhet, fin bildning, men hvarken systemens dyrkan för vetenskapen, eller de fel, som hos denna åtföljde denna dyrkan; med ett ord den ena är melankolisk och lärd, den andra sprittande och bildad. Hvilkendera tycker Du mera om?»

Det var emellertid inte endast andra personer som Blomberg gav akt på. Han försökte också iakttaga sig själv: »När jag jemför mig sjelf nu och mig sjelf om ock endast för ett halft år sedan, faller jag i verklig förvåning; jag kunde då någorlunda skicka mig i herrsällskaper, men var tölpig och tafatt i fruntimmerssällskap; nu är det rakt tvertom. Orsaken är visst den, att jag förr haft mera tillgång på det förra, nu deremot på det sednare. Det är verkligen eget hvad vana och omständigheter förmå uträtta.»

Det långa, nu senast citerade brevet — daterat den 29 augusti — avslutas med en överraskande rent språkvetenskaplig diskurs. En pastor Pettersson hade varit på besök i Björksta under några dagar, men först sedan han gett sig i väg hade Blomberg fått veta genom sin vän Törnblom den yngre, att Pettersson just kommit från Särna, den i språkligt avseende egendomligaste delen av Dalarna, och där gjort

åtskilliga anteckningar om dialekten på orten. Först kort före avresan hade Pettersson visat Törnblom sina uppteckningar och därvid beklagat, att han inte förrän nu fick vetskap om Blombergs jämförande språkforskningar. Törnblom mindes nu bara ett enda av de dialektord, som Pettersson apostroferat. »Men», heter det i brevet, »denna ordbildning var så intressant, att den gjorde min ledsnad öfver hvad jag möjligen gick miste om, ännu större. Särna-bon lär nemligen kalla sina smärre barn 'barillar'; nu finns i Göthiskan ett ord 'barnilo', förminskningsord af 'barn'. Denna förminskningsändelse '-ilo', hvartill motsvarighet finnes i Sanskrit och Latin, har ansetts lånad ur sistnämnda språket, emedan intet mera spår af denna ändelse finnes i andra Germaniska språken. Men nu bevisar detta ord 'barill' ändelsens tillvaro i ett Germaniskt idiome, och således dess äkta Germaniska börd. Ett så viktigt resultat kunde således dragas af det enda ordet. Döm då om min ledsnad att ha gått miste om det öfriga.»

Den 18 september skrev Blomberg sitt sista brev från Björksta. Färden till Uppsala skall tas över Stockholm på inbjudan av farbrodern Janne. Intet har avhörtts beträffande den förut omtalade Paris-konditionen. Hösten kommer av allt att döma att tillbringas i lärdomsstaden: »Mina kläder äro redan tvättade. Några strumpor har jag ej haft med hitut. Hvad torrmaten beträffar, tror jag nog att jag skall kunna styra och ställa; och dessutom är tre måltider om dagen uppenbarligen ett stort öfverflöd.»

Uppsalahöst

Det är tydligt, att Blomberg trivts synnerligen väl i Björksta och längtade efter vännerna där vid återkomsten till akademien. Han hade inte stort mer än installerat sig på sin kammare förrän han beslöt sig för att fotvandra ända till den trakt, som varit hans vistelseort under sommarkonditionen. Det blev sammanlagt 11 mil att gå, men det kostade honom ingen möda, fastän han gick så raskt han förmådde för att vinna tid: »Jag är alldeles icke trött i benen, men högra stöfveln måtte ha något skafvande, ty den foten är alldeles trasig, under det den andra är alldeles sund.» När modern läste om detta, torde hennes tankar bra säkert ha gått till sonens vana att i regel inte använda strumpor — den som ännu långt fram i tiden skulle komma att observeras och kommenteras av eleverna vid läroverket i Härnösand.

Först efter hemkomsten till Uppsala fick han tid att rapportera till modern angående vad som tilldragit sig i olika hänseenden efter sommarkonditionen slut. Som lön för sitt arbete såsom informator hade han erhållit 50 riksdaler rgs av konstmästare Husberg, och med den summan var han nöjd framför allt med tanke på, heter det, »det välvilliga bemötande jag hela tiden rönt, och det goda inflytande denna sommar utöfvat på mig, isynnerhet på den indre delen af min yttre menniska». Hos släktingarna i Stockholm hade han stannat i flera dagar och därvid tagit tillfället i akt både att se operan *Preciosa* på Kungl. Teatern och att lyssna till den ryktbara finska sångerskan Barba Toll. Med farbroderns hjälp hade han inhandlat en bonjour för 34 riksdaler och ett par byxor för 16.

I Uppsala hade han diskuterat mathållningen med den i sommarbrevet omnämnde »för sparsamhet allmänt aktade Stud. Borg». På dennes inrådan hade han visserligen först fortsatt med sin »ätning hos fru Norlinder», men för att förbilliga matkostnaderna hade han omsider börjat äta på »källare» i stället, aldrig för mer än 40 skilling pr mål. Och just nu sökte han efter matlagsplats tillsammans med någon hälsinge. Rummet som han nu bodde i var detsamma som förr.

Vad studierna beträffade har han bestämt sig för att stanna vid professor Sponbergs föreläsningar i grekiska samt föreläsningar i

sanskrit av docenten Uppström. Privat fortsatte han emellertid med arabiska och hade dessutom nyss börjat med isländska.

Möjligt var emellertid, att höstterminen för hans vidkommande kunde bli kortare än avsett. Han hade nämligen blivit erbjuden en treårig kondition hos löjtnant Hjalmar Geijer på Tengrenstorp i närheten av Wenersborg. Handledningen gällde tre barn, en gosse »från ABC»-stadiet och två något äldre flickor. Årslönen kunde anses rimlig — 200 riksdaler banco. Även om han givetvis måste räkna med vissa avbränningar, skulle han nog sammanlagt kunna förtjäna ett belopp, som skulle täcka utgifterna för två hela läsår vid återkomsten till akademien. Att studietiden bleve avsevärt förlängd på detta sätt var ofrånkomligt, men det bekymrade honom föga: »Visst kan det tyckas vara länge att ligga 7 år på sin grad, eller till och med 7 ½. Men det betyder ingenting.» Han tillägger: »Det sorgliga i att på hela tre år ej kunna få träffa Dig, ansåg jag mig ej få taga i betraktande.» Något bestämt löfte om konditionen i fråga hade han ännu inte fått. Vad som närmast bekymrade honom var tanken att eventuellt nödgas tillträda denna redan före höstterminens slut. Han måste i så fall avbryta sanskritstudiet för Uppström, och han skulle bli tvungen att återlämna de många, delvis mycket dyrbara verk, som han hade lånat från olika bibliotek: »Huru Wenersborgs Gymnasiibibliothek ser ut, har jag intet begrepp om.»

Beskedet från löjtnant Geijer lät vänta på sig länge, och många brev hann växlas mellan mor och son, innan saken förelåg avgjord. Sonens principiella inställning var klar: »Hvad min framtid beträffar kan antagandet af denna condition ej vara annat än fördelagtigt; ty jag får nu utom dessa tre år, på hvilka väl något bör hinna uträttas, lika lång tid att bereda mig på, som jag eljest skulle ha inalles, och att min examen blir fördröjd bekymrar mig alls icke; hade jag tillräckligt med pengar, så skulle jag *aldrig* taga någon examen. Mina betyg böra af angifvet skäl bli högre 1863 än 1860.»

Det brev, som nu här citerats, avstämplat den 28 oktober 1856, hade en märklig bilaga, ett resultat av och prov på hans sanskritmödor. Det måste ha varit med gripenhet som modern läste: »Nalôpâkhjânam, 1:sta Sången. En förstling af mitt studium af Sanscrit såsom ett bevis på sonlig tillgifvenhet: Goda Mamma! Jag har velat egna Dig denna första omogna frukt af mitt nybörjade studium i Indiens heliga språk, stammodern af hela vår språkfamilj. Denna öfversättning har

jag sökt göra så ordagrann som möjligt, i det jag troget återgifvit originalets bildliga uttryck, äfven det dessa af oss ej kunna förstås utan särskild förklaring. Äfven metern har jag troget bibehållit. Så länge jag har texten att tillgå, skall Du efterhand erhålla de följande sångerna.»

På denna personliga tillägnan följde en redogörelse för originalet och dettas huvudinnehåll: »Nalöpåkhjanam, en episod af det ofantliga epos Mahabharata, ett verk om 100 000 locos, förefinnes i en del af detsamma, som kallas Vanaparva. Genom tärningarnas dom måste den vise konung Judhischthiras och hans bröder lemna sitt fäderneärfda rike och tillbringa tolf år i en stor skog. Eremiterna i skogen söka trösta dem genom förtäljande af sagor om forntida äfventyrliga tilldragelser, och det är dessa sagor, hvaraf Vanaparva består. De förnämsta är berättelsen om konung Nalas. Huru högt Indierns värdera denna dikt, synes af det betydliga antal sednare bearbetningar, hvari dess ämne upplefvat, så väl på Sanscrit som på de flesta af Indiens lefvande språk. Kalidasa, Sakontales berömda författare har skrivit en dikt Nalódajum, som dock står efter sin förebild. På tamuliska språket finns en roman, som behandlar detta ämne, öfversatt på Engelska af Kindersley, hvaraf jag vid någon af de följande sångerna skall meddela ett prof.»

Till sist återger Blomberg originalets inledande ord för att ge ett kort prov på vederbörande främmande alfabet och ljudformer.

Den unge forskaren höll ord. Undan för undan tillställde han sin mor verkets alla 26 sånger i egenhändig översättning och med förklarande anmärkningar. Det säger sig självt, att han sedermera begärde att återfå sitt opus, som omsider påträffades i hans efterlämnade handlingar vid hans timade frånfälle och som följaktligen därpå anförtroddes Uppsala universitetsbibliotek.¹⁸

I slutet av november började det brinna i knutarna. Löjtnant Geijer bekräftade äntligen, att Blomberg de facto skulle få bli informator hos honom med ankomst till Tengrenstorp strax före jul. Och nu blev det mångt och mycket, som måste ordnas i flygande hast.

Modern underrättades givetvis genast om, att hon i sakernas nya läge inte kunde få vänta sin son hem under den stundande julferien — för övrigt knappast före sommaren 1860: »Det är länge till dess, stackars min Mamma!»

Sängkläderna skulle skickas till Stockholm med diligens. En del

böcker skulle överlämnas till en kamrat, som skulle vidarebefordra dem till försäljning på bokauktionskammaren. Lånfångna böcker måste lämnas tillbaka till resp. Detsamma gällde texten till dikten om Nalas. Som väl var hade Blomberg redan hunnit översätta alla de 26 sångerna, så att det inte behövde bereda honom några bekymmer att nu helt plötsligt lämna originalet ifrån sig. I all denna brådska måste modern t.o.m. vänta på de utlovade översättningsproven en och annan gång. Vid ett sådant tillfälle skickade sonen i stället översättning av en Petrarca-sonett: »Om kärlek ej det är, hvad känner mitt hjerta? Men om det kärlek är, o Gud!, hurudan är dess låga?» Översättningen tillkom i en hast, och översättaren kände sig efteråt långt ifrån nöjd med sin efemära prestation: »För öfversättningen af Petrarcas sonnett, ber jag Dig tusen gånger om ursäkt; den var högst usel och hadanefter skall jag aldrig försöka öfversätta rimmad vers, aldrahelst italiensk.»

Problemet framför alla andra var emellertid det ekonomiska. Hela terminen hade varit ganska bekymmersam i det avseendet. »Men» — så hette det i ett brev av den 18 november — »jag har till all lycka fått vigilera af hela världen, derföre att jag, när jag haft mera än jag för tillfället behöft, vigilerat ut åt hela världen.» Nu hade dock situationen i en handvändning blivit en helt annan. Nu måste alla de uppsaliensiska handlånen betalas tillbaka i en hast. Det gick ju inte an att försvinna från lärdomsstadens horisont på flera års tid utan att ha infriat sina ekonomiska förbindelser i alla möjliga riktningar. Garderoben behövde ett och annat tillskott. Ett kollektstipendium hägrade visserligen tack vare ett välvilligt beslut av nationskonventet. Men dels belöpte sig detta inte på högre belopp än 10 riksdaler, dels kommer det inte att utbetalas förrän inemot terminens slut, eftersom nationsförslaget skulle bekräftas av stiftets konsistorium. Och då måste han redan ha lämnat staden. Vissa respengar kunde väl förväntas komma från löjtnant Geijer, som måste förstå att det kostade en hel del att förflytta sig från Uppsala till Wengersborg, men den kassaförstärkningen tycktes dröja oroväckande länge. Redan tidigare under terminen hade det ena vädjande brevet efter det andra avgått både till morbrodern i Östersund och till farbrodern Janne i Stockholm — utan resultat på någotdera hållet. Nu måste de vädjandena absolut förnyas och detta helt visst med ökad intensitet.

När tidpunkten för avresan hart när var inne och det visat sig, att löjtnanten på Tengrenstorp ämnat vänta med att lämna respengarna

till dess att Blomberg realiteter anlät till ort och ställe för den åtagna konditionen, var goda råd verkligen dyra. Morbrodern skickade emellertid i sista stund 75 riksdaler, och modern skrapade ihop en liten summa såsom lån tills vidare. Men för att fullgöra sina åligganden behövde den absenterande studenten faktiskt ändå åtskilligt mer. Och omsider beslöt han sig för att på resan till Wenersborg göra en avstickare till konstmästare Husberg i Björksta för att be denne om ett lån av erforderlig storlek. Det vittnar gott om förhållandet mellan Blomberg och hans förste uppdragsgivare som informator att han så utan vidare vågade räkna med, att denne skulle vilja rycka in som en hjälpare i nöden på hans väg till nästa kondition.

Blomberg skulle inte ha varit den entusiastiska studiosus, som han var, om han hade låtit denna anhopning av ekonomiska och överhuvud taget praktiska angelägenheter sätta en käpp i hjulet för terminens avslutande studier. Förmodligen fick Spongbergs grekiska undervisning alltför sitt. Alldeles säkert är, att Uppströms handledning i sanskrit fick sin beskärda del. Men härtill kom, att ännu ett intresse just gjort sin entré på den idoge unge språkforskarens ständigt expansiva gebiet: »Jag har mycket brottom med att genomläsa verk öfver Aegyptiska hieroglyphspråket, som jag fått låna, men naturligtvis måste återlämna innan jag far.»

Långkondition och »älsklingsstudier»

Resan från Uppsala till Wenersborg företogs hela vägen efter häst, från skjutshåll till skjutshåll, sammanlagt något mer än 40 mil. Första dagsetappen gick till Björksta, och eftersom Blomberg då hade sällskap med unge Törnblom från prostgården där, blev han inbjuden att övernatta hos »gubben prosten». Hela »sommarsocieteten» var nu »sprängd», men samvaron med prostfamiljen var stimulerande. Det gick bra också hos konstmästaren, som villigt lånade ut den summa, som Blomberg behövde tills han fick respengar av löjtnanten, 33 riksdaler. Men nu hade Husbergs flyttat definitivt till Skälby, och Blomberg fann det vemodigt att se »Bergamöblerna» i den nya miljön: »Jag tyckte just att det var tråkigt att se dem på en annan plats, då hvar och en af dem påminte mig om så många glad stund.» I Västerås fick han tillfälle att höra sin forne discipel Henrik klara sig riktigt bra på en examen i tyska, och sedan hade han »en trefligare afton än på länge» vid visit hos familjen Tersmeden. Färden gick vidare över Köping och Arboga, bitvis med en kusk som körde så fort och vårdslöst, att Blombergs boklåda gick sönder med påföljd att nästan alla hans böcker blev totalt fördärvade — en förlust som han beräknade till åtminstone 20 riksdaler. Under de 4 à 5 milen mellan Arboga och Örebro fick han sällskap med en ingenjör från den sistnämnda staden, »som hela tiden predikade om huruledes undervisningen åter borde ordnas i samma skick, som den meddelades af Sokrates, Christus och Linné, hvilket jag», heter det i första brevet från Tengrenstorp till modern, »på intet villkor ville medgifva». Det var mycket intressant att se arbetet på den nya järnvägen mellan de bägge nu nämnda städerna, och Örebro tedde sig »praktfullt». Landskapet Närke överhuvud taget verkade »trefligt och omvexlande» med »skog, berg och sjöar om hvartannat»: »Folket är sturskt och nackstyft, här skulle jag heldst ha velat stanna.» På Vretstorps gästgivaregård, fyra mil bortom Örebro, satt »den store Anders Henriksson» och pratade politik med »en massa bönder». Politik talade sedan också skjutsbonden Nils Nilsson, som »hade alldeles märkvärdigt bra reda på århundradets riksdagshistoria, äfvensom historia i allmänhet». Blomberg konstaterade i sitt stilla

sinne, att denne Nilsson var »en högst ovanlig bonde», som mycket väl »kunde tjena till förebild för alla Svenska bönder».

Gränsen till Västergötland passerades vid Ramundeboda, och sedan fick resenären »pinas med den odrägliga, klanglösa vestgötdialekten och den vida enformiga vestgötaslätten». Färden gick över Hofva — »den största och prägtigaste by jag sett, hälften så stor som hela Hudiksvalls stad» — och Hasselrör till Mariestad med nattkvarter i Enebacken. När Blomberg omsider var framme i Lidköping på fredagens förmiddag — resan hade börjat måndag morgon — konstaterade han med tillfredsställelse, att han nu hade bara drygt sex mil kvar att färdas. Och det skulle visa sig, att dessa slutmil rent av bjöd på en »ganska vacker» natur: »I trakten af Vennersborg voro furuskogar, hvilkas make jag alldrig sett, och de båda präktiga bergen Halleberg och Hunneberg». Också sista skjutsbonden var i och för sig »en ganska bra karl». Men, heter det, »under det vi rastade i Lidköping, hade han låtit narra sig något, så att han på vägen till Mellby satt och hickade och alltemellanåt beklagade sig öfver huru högst förderligt bränvinet var, samt bad slutligen mig, som var lärd, att säga om det var någon synd att supa, hvarpå jag uppträdde med en mycket väl anlaggd nykterhetspredikan, så att karlen dängde i en sten en flaska som han nyss hade köpt i staden, fast jag bad honom låta bli.»

Efter övernattning på ett hotell i Vennersborg lejde Blomberg slutligen en pojke, som visade honom fram till den långa färdens mål, Geijers Tengrenstorp, där han nu skulle ha sin varelse i hela tre års tid — med den nu dubbla uppgiften att lära ut åt andra något av det myckna, som han visste själv, och att samtidigt på egen hand, fjärran från universitetet, vandra vidare på de lärda mödornas fascinerande stråt.

Också den nya konditionen förde Carl Blomberg in i den s.k. societeten. Hans principal löjtnanten Hjalmar Wilhelm Geijer tillhörde Krokstadgrenen av den kända Geijersläkten. Född på Uddeholm hade han efter skolgång i Skara och vid Lunds lyceum kommit till Karlbergs krigsskola, och efter sin examen där hade han tjänstgjort såsom underlöjtnant först vid Smålands grenadjärregemente och därpå vid Värmlands fältjägere. 1847 hade han tagit avsked från militärlivet och blivit förvaltare hos sin far, bergsrådet Jacob Gustaf Geijer på Frugården. 1849 och fem år framåt ägnade han sig åt spannmålsaffärer i Vennersborg. Och vid den nu ifrågakvarande tidpunkten skötte

han sitt gods Tengrenstorp i Tengene socken i Skaraborgs län. I Bolstads socken i Värmlands län ägde han ett annat gods, Hede.¹⁹

Fru Eva Augusta Charlotta Geijer var dotter till överstelöjtnanten Jean Toussaint Charpentier och dennes maka Helena Kristina af Klercker.

Makarna Geijer hade fem egna barn, födda 1848, 1850, 1852, 1853 och 1855. Av dessa skulle de bägge äldsta, flickan Helena och gossen Hjalmar, undervisas av informatorn. Och detsamma gällde också den tioåriga fosterdottern Adolfinna Hallgren, dotter till en kanslivaktmästare i Vennersborg och efter sin mors död helt nyligen upptagen nästan som eget barn av löjtnant Geijer och hans maka.

Mötet med familjen på Tengrenstorp föreföll synnerligen lovande. Löjtnanten själv gjorde ett enbart positivt intryck: »På hans ansigte står skrifvet allt hvad han är; han är rättfram och bra, en dugtig karl, med varmt hjerta och klart hufvud. Jag tycker att jag har varit bekant med honom i många, många år. Vi äro redan i kamratförhållande.» Vad frun i huset gick för var visserligen inte lika lätt att säga, men hon verkade »hygglig». Inte minst viktigt var, att informatorn genast lyckades att komma på god fot med sina blivande elever — undervisningen skulle inte ta sin början förrän tjugonedag jul. F.ö. tycktes alla barnen — »6, af olika storlekar» — vara »ovanligt snälla och beskedliga, verkligen älskvärda». Det heter: »Jag skulle vara riktigt förtjust i dem, om de ej — skratta icke nu! — pinade mitt öra med den fasliga västgöthadialekten.»

*

Under den långa konditionstiden hann Blomberg skriva ett 40-tal brev hem till modern och fick således rikliga tillfällen att komplettera — i någon mån också korrigera — sin förstahandsintryck av den nya miljön och att överhuvud taget redogöra för sina mångskiftande upplevelser på sin nya informatorsplats.

Ett av de tidigaste breven beskriver Tengrenstorp och trakten däromkring: »Tengrenstorp ligger på norra stranden af Götha elf, och läget måtte om sommaren vara rätt vackert. På båda sidor om byggnaden går en ansenlig park. Vid elfven är ett varf. Straxt på andra sidan om elfven ligger Malmens egendom. Ett stycke närmare staden ligger den vackra egendommen Lyckhem med sin präktiga park och sitt ståtliga orangeri. Mitt rum», så heter det i fortsättningen, »är beläget mot norr, med utsigt åt staden och Vennern der bakom samt åt andra sidan

Halle- och Hunne-berg. Med möbler är jag mycket väl försedd. Mitt rum är hett när det ej blåser nordan, men när denna, här verkligen förfärliga vind kommer båtar ingen eldning.» Blomberg var skicklig i att rita, och i ett något senare brev fick modern se en välgjord detaljrik teckning över den ifrågavarande trakten. — Snart nog gjorde han en utfärd till den närbelägna Trollhättan: »Omkring Trollhättan var naturen den mest pittoreska, jag ännu sett; äfven menniskoverken var här storartade. I synnerhet var den s.k. Polhems sluss märkvärdig; den var sprängd i hårda hälleberget som jag efter ögonmått kunde dömma till mellan 60 och 50 fots djup; af någon mig obekant orsak har emellertid denna sluss blifvit öfvergifven, och de nya slussarna gå en krok förbi de högsta klippkammarna. Vattenfallen gjorde stort intryck, då man stod så att man såg dem alla — de följa omedelbart på hvarandra under 1/4 fjerdingväg —; men sedt hvar för sig kunde intet jemföras med Elfkarleby.» — Ännu något senare kunde Blomberg berätta om två fotvandringar i nejden, den ena till Halle- och Hunne-berg, den andra till Gustafsberg: »Till bergen är det blott tre fjerdingväg; de äro utmärkta af sina lodräta, kala och skrofliga sidor, af en egen vegetation och framför allt af den mängd sjöar som finnas på deras plåter. Ifrån Hunne-berg ser man ända bort till Kinnekulle, ser hela Västgöthakusten i det närmaste; der finnes ock en ättestupa, en offerkälla och tingsstenar.» På vandringen till Gustafsberg fann han strax invid vägen Rührs kyrka, den uslaste han någonsin sett: »Det är naturligtvis en trädkyrka; fönstren likna mycket stallfönster, och när man dertill lägger den grofva röda färg, hvarmed hon är struken får det hela betydlig likhet med ett uthus.» Brevskrivaren fortsätter: »Jag hade gått något öfver två mil, då ett ståtligt equipage med två hästar och livréklädd kusk kom rullande bakom mig på vägen från Vennersborg. Det kom i bredd med mig — och stannade; kusken förde tom vagn och frågade, om jag ej ville åka med; jag tackade, steg upp, och gjorde sålunda ett ganska ståtligt intåg i staden Uddevalla, eller såsom den gemenligen icke så orätt kallas, Squallervalla. Staden ligger ungefär som Söderhamn, inklämd mellan berg; i öster äro dessa berg af en högst egen character; deras fot upptager ungefär så mycket som en ordinär gårdstomt, formen är nästan helt och hållet cylindrisk, endast något kullrig upptill; icke ett träd vexer på dem. Det är snarare jättestenar än små berg. I Vester begränsas staden af en vik af Saltsjön. Blotta åsynen af en hafsvik gladdde mig; jag tyckte mig vara hemma;

det var väl också ett helt år sedan jag såg en skärgård.» Så vandrade han vidare till Gustafsberg, beläget en fjerdingväg ut i skärgården: »Trakten deromkring är en af de vackraste jag sett. Der finnes att bese 'Gibraltar', 'Schweitz', 'Magisterns grotta', 'Magisterns utsigt' med flera vackra utsigter och platser.» Syftet med Gustafsbergsvandringen var att där hälsa på några damer från Hudiksvallstrakten, vilka varmt välkomnade den långväga fotvandrararen från Tengrenstorp.

Här på västgötakonditionen hade Blomberg inte att räkna med samma oavlåtliga och stimulerande umgänge med grannfamiljer som i Björksta. Men då och då fick han i alla fall tillfälle att umgås med släktingar och vänner till familjen Geijer. Och rapporter avgick givetvis till modern: »Löjtnantens föräldrar ha nyligen varit här, fadern var en träig Gubbe, som bara lefde i siffor och kalkyler, modern ett högst trefligt och aktningvärdt fruntimmer.»²⁰ Kort efter midsommar fick Blomberg följa löjtnantens till bergsrådets egendom Frugården, »belägen tre mil härifrån vid sjön Vettern, ett mycket vackert, till och med praktfullt ställe». — Vid samma tidpunkt hade det överhuvud taget varit »ett evinnerligt kalasande, så att man rent af kunnat bli yr i hufvudet. Malmens (boende på Namnesberg, på andra sidan Canalen) hafva på 14 dagar hållit ej mindre än tre dundrande gästabud.» — Ett av breven till modern ger en nog så ingående presentation av åtskilliga bland umgängesvännerna: »Jag börjar då, som tillbörligt är, med fruntimren: Ida och Sophie Westman, två rätt hyggliga och språksamma flickor, i synnerhet den förra, hvilken ganska ofta är här ute; två Mller Malm, närmsta grannar, sägas vara ortens förnämsta skönheter, ehuru jag ej kan upptäcka denna skönhet; Ida och Elvira Agrell, den förra ser ganska bra ut, men är särdeles inbunden (i parentes bör Du veta att jag nu mera är alldeles fri från det felet), den sednare deremot så varm om tungan att man får med våld hålla hufvudet tillsammans, för att hon ej skall drifva en till yttrande eller gillande af hvilka åsigter hon behagar; en passande slipsten för att vässa min sjelfständighet på; dessa bägge fruntimmer jemte Fru Geijer och jag läsa emellanåt Engelska tillsammans. Jag slutar nu denna förteckning med en Fröken Smitterlöf, som med sitt tillgjorda intresse för vetenskap och sin pedantiska ton, är min fasa — Dessa äro fruntimmer som umgås här i huset; en hel hop andra gjorde jag bekantskap med på tjugondagsbalen, men dem har jag till och med glömt namnen på — Jag öfvergår nu till mitt eget kön: Stud. C. Malm, min broder af glaset; jag

har blott träffat honom en gång här, och tycker just icke alldeles om honom; han talar till alla i ungefär samma ointresserade och afmått artiga ton, hvarmed man komplimenterar en dam på en bal — Två Westmänner, Studerande, mina bröder af glaset, tycker jag rätt mycket om för öppet hjerta, och öppet sinne för allt vetenskapligt, och komma de vist att avancera från bröder af glaset till bröder af hjertat — Ytterligare få nämnas en telegrafist Hr. Krook, efter egen utsago verksam som novellförfattare under namnet 'Axel', och begåfvad med en god portion fåfänga och en särdeles hög tanke om sig sjelf, ehuru han helt och hållet saknar snille för sällskapslifvet; Kapiten Scharf, en gammal militär vid flottan, en hedersgubbe men tillika en erkenarr, som ständigt talar om sina förvånande framgångar hos könet, och än i dag tar sig min af att vara unga fruntimmers förtrogne i alla ömtåliga ämnen, tillika hetlefrad, inskränkt och särdeles tråkig, men innerligt god och vänfast; Hr. Lloyd, den ryktbare jägaren och fiskaren, Engelsman till börd, med ett uttal som kan förstöra alla öron, utan intresse för annat än sitt älsklingsstudium, hvarom han oafbrutet talar; fordrar att man städse skall sysselsätta sig med honom; jag hade en gång den äran att hjälpa honom begripa och på Engelska öfversätta ett par afhandlingar om själfångst, hvilket räckte i hela fem timmar. Jag trodde jag skulle spricka af harm öfver den vårdslöshet, hvarmed han behandlade vårt ädla språk, och ännu värre Norrskan. »Men», heter det, »det får bli fortsättning en annan gång med dessa 'personalier'». I det just nu citerade brevet omtalar brevskrivaren också, att han erhållit kallelsebrev till ledamotskap av Vennersborgs musiksällskap samt att han redan besökt detta sällskap ett par gånger och där haft trevligt, »fast jag», heter det, »första gången skämdes litet för att jag, okunnig om etiketten på sällskapet ensam kom i frack.» I ett annat brev reflekterar Blomberg över det faktum, att han tycker sig ha långt bättre utbyte av umgänget med fruntimmer än av samtal med enbart herrar: »Herrarna samtala vid glaset om sina åkrar, sina affairer, huspriser, stigande, jernexporten, o.s.v. — Ett fruntimmer vet att med intresse samtala i hvarje ämne som rör vetenskap eller konst och inflätar ofta rätt snillrika och lärorika anmärkningar. Det tycks som om hjertat vore mindre förkrympt hos det svagare könet.»

Omsider fick Blomberg — och det var synnerligen betydelsefullt för honom — några mera stadigvarande umgängesvänner av kvalitet. En bland dessa var telegrafisten Gustaf Jacobsson i Vennersborg, en

gammal skolkamrat från Gefletiden, som han besökte nästan varannan dag, sedan de kommit i förnyad kontakt med varandra. Blomberg undervisade kamraten i italienska och spanska, och det var givetvis det gemensamma språkitresset som band de bägge kamraterna tillsammans i en uppriktig vänskap: »Jag har fått mycket trefligare och roligare, sedan jag stötte på honom.» Men så återgäldade Blomberg också på ett nog så märkligt sätt allt vad han tyckte sig ha fått genom samvaron med Jacobsson, när han — Carlos Juan Blomberg — före avresan till Uppsala skänkte honom en egenhändigt och säkert med mycken forskningsmöda avfattad sammanställning av räkneorden på över 150 olika språk: »Recopilacion de Los Nombres Numerales usados en mas de 150 diversas lenguas con una pequena disertacion sobre esa materia. Estrenes humilidemento dedicades a s:r Gustavo Jacobsson par un amigo.» I det spanska företalet till »Amigo Carisimo» apostroferas Jacobsson intresse för den komparativa språkforskningen, och där accentueras, att gåvan vill vara ett enkelt uttryck för givarens tacksamhet för vänskap och givande samtal. Framställningen är uppdelad i åtta huvudavdelningar: A. Språk som ännu icke tilldelats någon av de stora språkfamiljerna men som sannolikt bör räknas till den Ural-Altiska familjen (kinesiska och tibetanska). B. Familia Ural-Altica (japanska, mongoliska etc.). C. La Gran Familia Indo-Europea (13 språkstammar). D. Lenguas Varias de Africa. E. La Gran Familia Malaya. F. La Gran Familia Ural-Altica. G. Lenguas Varias de America Meridional. H. Lenguas Varias de America Septentrional.²¹

En annan bekant, vars vänskap Blomberg satte stort värde på, var en magister von Sydow, som gav honom fri tillgång till sitt synnerligen välförsedda bibliotek: »Han kan tala om allt, men är företrädesvis språkkarl. Vi hafva inrättat lån mellan våra bibliothecker.»

Läsningen med barnen i familjen på Tengrenstorp pågick i regel mellan kl. 9 och 11 samt mellan kl. 3 och kl. 4 och omfattade från början innanläsning, skrivning, räkning samt något geografi. Dessutom undervisade informatorn Adolfina och Helena i pianospelning kl. 11-12, fast detta egentligen inte ingick i hans skyldigheter. Tyvärr tycktes Adolfina, fosterdottern, vara den enda av de bägge flickorna som hade »något hufvud eller fallenhet» för studier. Hjalmar skulle nog med tiden få »båda delarne» men var ju ännu så ung, att man f.n. inte kunde begära särskilt mycket av honom. Snart nog började Blom-

berg plågas av tanken att han gjort orätt som åtagit sig att undervisa så små barn: »Det går ingenting framåt och jag fruktar att det är mitt fel.» Så småningom fick också Hjalmar börja att spela piano, och mot slutet av första året fick flickorna begynna med franska. Emellertid yppade sig inte minst i detta sistnämnda sammanhang vissa menings-skiljaktigheter angående »läseplanen», som syntes Blomberg helt enkelt »vanvettig»: »Jag har därför», heter det i ett brev till modern, »reserverat mig, men mer kan jag ej göra; jag söker göra mitt bästa i den ordning föräldrarna önska. Hvad jag nemligen tycker vara på tok är att barnen nästan alls icke hafva någon öfning för minnet, utan bara för förståndet, då det väl vid deras ålder snarare borde vara tvertom.» Småningom »somnade» Helena nästan helt och hållet, och då en tillkallad läkare ansåg undervisningen vara »för sträng», minskades lästimmarnas antal, och till yttermera visso avbröts höstterminen något för tidigt för att ge rum för jullovet. Säkert hade dock informatorn gott samvete för egen del — både nu och senare. På sommaren påföljande år skrev han: »Jag har som Du ser ganska trägen tjänstgöring, 37 timmar i veckan, då man i skolorna har blott 32.» Ändå tillkom så småningom också undervisning i tyska språket.

*

Det är närmast otroligt, att Blomberg vid sidan av denna trägna och trogna informatorstjänst orkade arbeta på sina egna studier så som skedde. Det började väl så sakteliga: »Min egen läsning går temligen bra framåt; jag håller på med Geijer och med Ciceros afhandling om talaren, hvilken sistnämnda rätt ofta bringar mig att gäspa.» Men steg för steg ökade tempot rent av till furioso. Undan för undan inregistrerade modern de språk, som han fortsatte med eller startade: sanskrit, spanska, ryska, polska, finska, italienska, isländska, persiska, arabiska, hottentottska, japanska, plattyska, fornhögtyska, littauiska, slaviska, malajiska, ungerska, färöiska, wallachiska, rumänska och kurdiska. Man kan knappast förvåna sig öfver, att modern befarade att han överansträngde sig, när hon gång på gång fick läsa om hans arbetspass för egen räkning, t.ex. så i ett augustibrev 1857: »Den bästa tid jag har för egen räkning är de fyra morgontimmarna kl. 5-9.»

Faktum är, att också Blomberg själv oroade sig allvarligt, dock inte med tanke på den fysiska hälsan utan med avseende på hela studie-gången såsom sådan. Det är i ett brev av den 30 augusti 1858, som han oförbehållsamt yppar detta för modern. I skrivande stund har han »de

verkligen nedstämmande bekymren» bakom sig, framför allt tack vare ett mycket uppmuntrande brev från docent Uppström. Men, heter det, »Jag vill nu i sin sanna dager skildra för Dig gången af mina studier alltsedan första ankomsten till Upsala». Han fortsätter: »Jag anlände, fullt besluten att med all flit arbeta på min grad; jag bevistade under den första terminen historiska föreläsningarna, och studerade med verklig flit de Grekiska författarne, men utan att bekymra mig om, hvilka författare, den 'regerande' professorn fordrade för graden. Jag hade dessutom mycket för brottom, ville medhinna mycket — mycket, och alltsammans blef derföre mindre noggrant och säkert. Emedertid är det otvifvelagt, att jag deraf hade stor nytta, ehuru jag kunnat haft större. Under samma termin gjorde jag Uppströms bekantskap, och han meddelade mig godhetsfull undervisning i Göthiska språket, i det han med detsamma lät mig kasta en och annan blick in på den jemförande språkforskningens område, ett område som straxt blef föremål för min längtan, men som ännu var mig alltför fremmande för att det kunde falla mig in att tänka på att der inträda. Jag tror således att få använt sin första universitetstermin bättre än jag — och det ehuru jag ingalunda använde den väl. — Under sommaren gjorde jag bekantskap med Sanscrit, hvori jag ytterligare inläts genom Uppström under höstterminen. Der hade jag nu framför mig hela den jemförande språkforskningens hufvudnyckel; jag inträdde — och alltsedan kan jag ej anse mig hafva kommit ett fjät närmare min grad; de föreläsningar i Grekiskan hvilka jag under denna termin bevistade, voro nästan blott för syn skull, för att inbilla mig sjelf, att jag läste 'på graden'. Dock började jag alltmer märka att det bar på sned, att jag afvek från den trampade och omtrampade stråkvägen, i synnerhet som alla mina kamrater, äldre och yngre, klandrade mina studier, alla utom en enda neml. Mag. Bergman, vid hvars afvikande från de öfrigas mening jag dock ej fästade mycken vikt, i synnerhet som hans skäl ('läs hvad ingen menniska förstår sig på, läs Grönländska, läs Chinesiska; det gör man lycka med') föreföllo och verkligen ännu förefalla mig litet besynnerliga. Kännande mig sakna kraft att lemna den lockande sidovägen, utan att närmare undersöka dess omgifningar, hvaraf de första ögonkasterna redan så förtjust mig, fann jag det orätt att ligga kvar inne i Upsala och låna penningar, hvilka ej användes till det af lån-gifvaren och på visst sätt äfven af min pligt föreskrifna målet. Jag sökte mig en condition och mottog den genast. Den var ställd på en temligen

lång tid; desto bättre! Jag kunde då i tre år vara fri från sjelfförelse, och huru det sedan skulle gå — ja dermed blefve väl någon råd. Jag kom hit, och fortfor ihärdigt med mina studier; ett i mitt fack någorlunda väl försedd bibliotek anträffades händelsevis härstädes; och en hop böcker, kanske alltför mycket, men jag tror detta slöseri skall uppvägas af en utomordentlig sparsamhet i andra utgifter, införskref jag från Tyskland, hufvudlandet för all vetenskap, i synnerhet för den, hvilken jag redan anser mig ega rättighet att kalla min. Jag gick således på; det blev småningom till en bestämd öfvertygelse hos mig att jag *alldrig* skulle kunna taga någon examen; huru min framtid skulle gestalta sig, derom kunde jag ej göra mig något begrepp. Jag fann mig handla orätt emot Dig, emot mig sjelf, men frestelsen var för stark, den var helt och hållet inre, jag *ville* ej besegra den. Stundom, då jag tänkte på Dig derhemma, som kanske satt och gladda Dig öfver de steg, Du trodde mig göra mot mitt mål eller rättare till en oberoende ställning i världen, eller på framtiden, hvilken stod så dunkel framför mig, fattades jag af ett djupt svårmod, nästan af leda vid mig sjelf och vid lifvet, ett svårmod, som jag blott kunde dränka i — just de studier, hvilkas, som jag ansåg, missbruk hade framkallat detsamma; småningom minskades denna nedslagenhet; jag började tänka: framtiden må bli huru den vill, *detta* är dock min kallelse, min högre pligt, för hvilken den lägre, af omständigheterna betingade, måste vika. Det var orätt tänkt; man får ej, ej ens i tankarna, öfverlemna framtiden åt slumpen. Uppdrifven till större fasthet i viljan genom ... ett bref från Uppström, hvare denne, med anledning af några meddelanden om åtskilliga i mitt tycke intressanta och viktiga upptäckter, i synnerhet i afseende på Finskans språkbyggnad och dess sammanhang å ena sidan med Sanskrit, å den andra med Japanskan, med hvilken jag på sednare tider gjort en bekantskap, som jag har i sinnet att med tiden bringa till större förtrohet, i för mig serdeles smickrande ordalag erkänner mig ega en bestämd kallelse för den jemförande språkforskningen, ja till och med vara ämne till en storhet i detta fack, hvilket ock utan all stolthet eller allt skryt är mitt eget medvetande, och tillika återtager det råd, han förut gifvit mig att såsom alltför otacksamt i afseende på världslig framkomst, åtminstone tills efter tagen grad öfvergifva detta studium, i hvars ställe han nu uppmanar mig att oförtrutet dermed fortfara, men dock ej derföre glömma eller åsidosätta 'brödstudierna', hafva mina tankar inträddt i ett tredje stadium. Jag ärnar nemligen

utan uppehåll fortsätta mina älsklingsstudier så länge jag är här, för att på denna tid hinna tillfredsställa den brinnande nyfikenheten genom ett en smula ytligt skärskådande af de yttre contourerna i det obegränsade ämnet; troende mig sedan efter ankomsten till Uppsala, kunna, under den tid jag har nödig att göra från mig min examen, skjuta den lugna mera djupgående forskningen å sido. Och nu ser Du, huru jag har det med studierna; blif nu ej ängslig för min framtid; jag sjelf fruktar nu mer ej för den, det *skall* gå framåt för mig.»

*

Mitt under allt detta krävande och pressande språkstudium beslöt sig Blomberg för att försöka tjäna pengar på översättningsarbete till svenska från ett och annat främmande språk.

Det var i ett brev till modern den 12 oktober 1857 som han yppade dessa sina »spekulationer» för första gången: »Jag har satt hela 2 Riksdaler på en spekulation, hvilken möjligen skulle kunna inbringa mig aldraminst hundra- och kanske t.o.m. tvåhundra-faldt, men som jag också möjligen kan ha gifvit ut för intet. Speculationen går ut på att öfversätta arbeten på fremmande språk på Svenska, och de två Riksdalerna äro arfvode för en annons i Aftonbladet (Thorsdagens 1. Fredagens) och Götheborgstidningen, af följande innehåll: »hos herrar Förläggare och tidningsredaktörer erbjuder sig en ung arbetsam man att verksställa öfversättningar från Spanska, Portugisiska, Italienska och Ryska språken, heldst det sistnämnda. Öfverenskommelse kan träffas genom brevexling med 'Öfversättaren, Wenersborg'.» Modern får veta, att uppslaget härrör från magister Sydow samt att sonen ämnar fortsätta med översättningsarbete också efter återkomsten till Uppsala, om detta tillvinner sig intresse från tidningarnas och förläggarnas sida. Tyvärr blev aktionen dock resultatlös, och detta fastän Blomberg strax på nyåret skrev »ej mindre än åtta bref åt alla möjliga håll och kanter» för att kungöra sina planer, bl.a. för docenten Uppström: »Jag tycker att det är halfväges en moralisk pligt för akademiboktryckaren att bistå mig; möjligt är ock att nationen — jag menar naturligtvis Gestrike-Helsing, ej den Svenska — åtager sig förläggarskapet, ty sådant har händt förut.» När Uppström omsider rapporterade, att han för sin del verkligen gjort ett flertal allvarliga framstötter men misslyckats, resignerade Blomberg och räknade spekulatören i fråga såsom »alldeles fallen åtminstone för det närvarande».

Knappt hade han emellertid gjort detta, förrän ärendet helt plötsligt

tog en högst överraskande vändning: »Nu ändteligen har jag fått höra, att min annons blifvit läst; men gissa af hvem? — Jo, af tjenstemännen vid Kgl. Bibliotheket; dessa hade, sannolikt hos mig förutsättande större kunskaper än jag i sjelfva verket eger, haft en rådplägning om att tillskapa någon liten lön och få mig upp till Stockholm för att ordna åtskilliga samlingar af utländska manuscripter och böcker. I sådan afsigt hade en af dem tillskrifvit min gode vän härstädes, Mr. Sydow, med förfrågan om mitt namn och hvad mig i öfrigt rörde. Derpå har han lemnat besked, men något vidare har ej afhörts. Skulle en ordentlig kallelse följa, så afslår jag den naturligtvis; ty på en sådan lön, som der kan fås — ifall jag af särskild grace sluppe gå några år lönlös som extraordinarie först — är det alldeles omöjligt att lefva, äfven med den yttersta sparsamhet — Så har jag t.ex. låtit mig berättas, att en Herre, som tjenstgjort vid Bibliotheket sedan 1842, för närvarande har en lön af 200 Rd B^{co}. Emedlertid», så heter det i fortsättningen, »anslog det der mig, jag tyckte det skulle vara högst roligt att få handhafva en större boksamling, och mina funderingar hafva tagit ungefär den här riktningen: om jag, då min tid här tar slut, kunde få en condition i Stockholm jemte en liten anställning vid bibliotheket och möjligen öfversättningsarbete dertill, så borde jag sannerligen derpå kunna lefva ganska godt. Kanske kunde jag ock med tiden få en förmånligare plats vid bibliotheket och förblifva der till döddagar. Men hvad jag icke blifvit rätt ense mid mig sjelf om, är huruvida jag, ifall utsigt öppnas till förverkligande af dessa luftslott, bör slå lagern ur hågern eller först skaffa mig den; kanske vore dock det sednare säkrast.» — Problematiken löste sig s.a.s. av sig sjelf i och med att Kungl. Biblioteket inte vidare hörde av sig. Men som vi sedermera skall finna kom översättningsplanerna såsom sådana igen, låt vara att det skulle dröja praktiskt taget ett helt decennium till dess.

*

Det säger sig sjelvt, att Blomberg kände sig i hög grad uppmuntrad av docenten Uppströms redan apostroferade välvilliga inställning. Denna hade f.ö. också tagit sig ett direkt och rent konkret uttryck allredan vid Blombergs tillfälliga avsked från Uppsala strax före jultiden 1856: »Vid afskedet från Doc. Uppström erhöll jag af honom en mycket dyrbar present, neml. hela hans edition af silfverboken.²² Det var verkligen påkostande att skiljas från honom; umgänget med honom är det, som hufvudsakligen gjordt vistandet i Uppsala trefligt

för mig.» I ett något senare brev, daterat den 5 januari 1857, informerades modern — liksom en gång tidigare — något närmare angående gåvan och dennas historiska sammanhang: »Under 30-åriga kriget togs af en de la gardie i ett kloster i Westfalen en gammal bok, innehållande Ulphilas Göthiska öfversättning öfver de fyra Evangelierne, tryckt med heta typer, hvarmed guld- och silfver-bokstäfver inbrändes i det purpurfärgade pergamentet. Denna bok förseddes af Magnus Gabriel de la Gardie med silfverpermar och skänktes till Upsala Akademie, hvars förnämsta prydnad den alltsedan varit. Den bok Doc: Uppström skänkte mig, är en edition af denna dyrbara urkund, som jemte en vida obetydligare codex i Milano, utgör enda lemningen af Göthiskt språk.»

Föga anade Blomberg då han skrev detta, att Uppström just i de dagarna kommit över de tio blad ur silverbibeln, närmare bestämt ur dess Markustext, som skurits ut av okänd hand i början av 1830-talet och som Uppström efterforskat med stor iver under flera års tid. Den 19 mars 1857 skrev Blomberg emellertid till modern: »Jag har nyligen haft bref från Uppström, deri han underrättar mig om de tio bladens tillrättakommande, hvarjemte han ger åtskilliga upplysningar om sättet för återfäendet, hvilka visa att berättelsen i tidningarna bara är en saga. Den Person, af hvilken bladen återlemnades, påstod sig ha erhållit dem af en betjent hos resande Engelsmän, såsom tacksamhetsbetygelse för en af de båda herrarna tillsammans tillbragt glad afton i Upsala!!» Blombergs resumé av Uppströms information och likaså det dubbla utropstecknet står i full samklang med vad Uppström sjelf meddelade offentligt i skilda sammanhang.²³ Det stämmer också med Uppströms personliga promemorier från samtalen med »Personen» i fråga — en biblioteksvaktmästare — den 5, den 6, den 7 och den 21 januari 1857, vilka promemorior överlämnades till Uppsala universitetsbibliotek 1875, ungefär ett tiotal år efter Uppströms död.²⁴ Klart och tydligt lät Uppström vaktmästaren sjelf förstå, att han inte för sin del kände sig övertygad av dennes påstående, att han innehaft de tio bladen endast en kort tid och att han försenat överlämnandet till biblioteket helt enkelt i förargelsen över en tvist med universitetsmyndigheterna angående ett vedförråd. Men då häla ren energiskt vidhöll sin berättelse, trots att Uppström gång på gång och nära nog som själasörjare uppmanade honom att besinna sitt ansvar inför den levande Guden och påminde honom om den yttersta dagen,²⁵ vågade han

ännu ej vare sig privat eller offentligt beskylla vaktmästaren för själva stölden och för åverkan dessförinnan på dyrgripen. Det var uppenbarligen denna Uppströms ambivalenta hållning som lyste igenom i hans vänbrev till Blomberg. Och Blombergs meddelande till modern kan och bör därför uppfattas som en gensaga gentemot den både samtida och sentida men felaktiga uppgiften, att biblioteksvaktmästaren kort före sin död²⁶ direkt skulle ha erkänt sig vara tjuven. Ännu så sent som 1962 skrev Åke Ohlmarks, att bibelbladen »helt enkelt var stulna av en biblioteksvaktmästare, som på sin dödsbädd 1857 bekände brottet».²⁷ Det är nog riktigare att med Otto v. Friesen och Anders Grape tala om »Uppströms på en gång besinningsfulla och energiska uppträdande», konstatera att den sjuke värjde sig mot misstanken för stöld »envist till det yttersta», samt slutligen nöja sig med faktum, att vaktmästaren tog hemligheten med sig i graven.²⁸ F.ö. bör tilläggas, att Blomberg i ett brev till sin mor av den 30 mars betecknade tidningarnas tal om vaktmästarens »dödssäng» såsom »diktadt».²⁹

*

Breven från långkonditionen innehåller en och annan antydning om Blombergs livsåskådning vid tidpunkten i fråga och då närmast om hans inställning till religionen, enkannerligen kristendomen.

I ett junibrev 1857 läser man: »Jag har nu verkligen fått en vän, af hvilken jag mycket njuter, en M:r v. Sydow, lärare vid skolan härstädes, med hvilken jag sympathiserar i allt utom deruti att han är theolog.» Det ligger nära till hands att tolka den avslutande reservationen som ett vittnesbörd om, att Blomberg kände sig främmande för kyrkan och kanske för allt vad kristendom hette. En dylik tolkning vore emellertid ett misstag.

Vi har redan i det föregående träffat på ett och annat i breven, som har låtit förstå, att Blomberg fick mottaga i varje fall några religiösa intryck i sitt barndomshem. Vi erinrar oss moderns intresse för J.O. Wallins predikningar och likaså notisen om att han gått till nattvarden hemma i Hudiksvall tillsammans med bägge föräldrarna — med tillägget att han visserligen inte hade sökt sig till nattvardsbordet sedan dess under Uppsalatiden men att han faktiskt ämnade göra så vid närmaste nattvardsgudstjänst i Björksta kyrka.

Säkerligen låg det ett personligt allvar bakom, när han skrev till mor i januari 1859: »Gud låte Dig få behålla krafterna, annars vet jag sannerligen icke hur det skall gå för Dig.» Men — och det är ett viktigt

men — för den teologiska dogmatiken såsom sådan kände han sig främmande. Och det var givetvis detta som rörde sig i reservationen mot den nyförvärvade gode — och som vi redan vet också pålitlige — vännen v. Sydow såsom »theolog». Av ett brev till modern på själva midsommardagen framgår, att det påtänkta nattvardsbesöket i Björksta aldrig blev av men också varför icke: »Jag är ledsen att nödgas bedröfva Dig: att jag under dessa 4 åren skulle hafva försummat att gå till Nattvarden. Det förhåller sig verkligen så, men» — så heter det i fortsättningen — »ej bör Du blifva bedröfvad deröfver. Snarare borde Du bli bedröfvad om jag berättade dig att jag ehuru af en religiös öfvertygelse, enligt hvilken sakramenterna blott äro tomma yttre ceremonier, dock af hyckleri begagnat mig af dem. Säg», heter det vädjande, »om Du är mycket missnöjd med Din gosse i detta fall.» Modern utvecklade tydligen sin syn på saken men lyckades uppenbarligen inte övertyga sin son, som skrev några veckor senare: »Att betrakta nattvarden som en föreningsmåltid har jag visserligen intet emot; men då man har åsigter stridande mot sjelfva Christendomens grundvalar, kan man svårligen förena sig i ett yttre bekännelse-tecken.»

I och för sig behöver man väl inte söka efter ursprunget till Blombergs dragning hänemot vad han nog ville beteckna som en dogmfri kristendom. Den dragningen låg ju i tiden, liberalismens tid. Men det är faktiskt så, att han vid den nu ifrågavarande tidpunkten kom över ett kontroversiellt arbete, som målmedvetet verkade för att rasera en myckenhet av det traditionella och fäderneärvda i kyrkolivet och som fängslade honom starkt. »Här har i dessa dagar», heter det i ett brev av den 30 mars 1857, »utkommit första delen af en ganska märkelig bok: 'Tankar om Religion, Bibel, Christendom, Kyrka, Presterskap och skola, framställda i brefform af en Lekman' — Författaren är en Brukspatron Sellander här i grannskapet som på detta verk lär ha nedlagt 40 års oförtrutet arbete; och till tack blir han törhända hugnad med fritt husrum på någon fästning! — Förf. är en sansad och förnuftig man, icke svärmiskt hängifven något parti; det är en glädje att läsa honom; hufvudtendensen af hans bref är att visa förderfligheten af den biskopliga institutionen. Koms Du åt att få läsa den, så är den värd din uppmärksamhet.» Några månader senare kunde Blomberg meddela hem, att Sellander avlidit, att hans nu ifrågavarande arbete »väckt ofantligt uppseende» samt att meningarna var delade huruvida hans framställning skulle betraktas som »religiös» eller »irreligiös». —

Den fullständiga titeln på Sven Fredrik Selanders anonymt utgivna arbete lydde: »En Historisk Forskande Blick på Religion, Bibel, Kristendom, Skola, Kyrka och Prester. Sanningsälskande Reflexioner uttalade i Bref-form till en Wän af En Lekman.» Författaren planerade att ge ut sammanlagt 12 »Bref» men hann inte före sin inträffande död publicera mer än 8 sådana, vilka dock — fördelade på fem häften — omfattade inte mindre än omkring 850 sidor. Arbetets syfte sammanfattades i just det »Inledningsbref», som kom under Blombergs ögon. Här opponerade författaren mot åsikten att lekmännen hade att åtnöjas med »den portion av religiöst ljus och wishet, hvilken den theologiskt lärda och privilegierade areopagen behagar utminutera», en fördom som han ville beteckna såsom »werldens största olycka, ända ifrån den tid då ljuset skiljde sig från mörkret». Han fortsatte: »Som protestantiske troförwandter kunna wi ej förswara wår frihet, wår rätt, wårt namn, om wi ej sjelfwe ege, följe, främje de grundsatser af äkta evangeliskt sinne och frihet, som reformationen öppnade för oss, men hvilka glömdes af ett följande tidehwarf och derföre i våra dagar af rättsinnige theologer och tänkande menniskor med så mycket mera skäl yrkar.»³⁰

I de omfattande och initierande dagboksbrev, som Blomberg skrev ett drygt decennium senare, då han under en utrikes studiefärd konfronterades med engelskt, franskt och tyskt kyrkoliv, kommer vi att känna igen hans ständigt vaksamma och avvaktande hållning i religiöst avseende.

*

Breven från konditionen hos Geijers avhandlade emellertid inte uteslutande Blombergs egna förhållanden och upplevelser utan också moderns situation i skilda avseenden.

Gång på gång förs hennes ekonomi på tal. En och annan ljusning i denna kan nog skönjas, bl.a. därför att hon omsider tillerkänts ett litet tillägg till den obligatoriska pensionen efter maken-postmästaren, enligt sonens vokabulär en »fattigpension». Men trots sin kläna hälsa — värk i benen, nedsatt synförmåga och försvagade nerver — måste hon i alla fall för att inte falla samhället till last fortsätta att försörja sig med sömnadsarbetet eller med ritningsundervisning. Undervisning i ritning var ännu inte införd vid läroverket i Hudiksvall. Men det fanns faktiskt barn som ville lära sig rita ordentligt och som därför önskade privatlektioner i teckning. Carl var mer än villig att på grundvalen av

den teckningsundervisning, som han själv en gång fått, ge goda råd och anvisningar: »Om Du sedan för öfning af säkerheten i Dina elevers hand och öga behöfver några uppgifter eller mönster för tecknande af rät- och krok-liniga figurer, så skall det vara mig ett nöje, att efter min förmåga förse Dig med dylika», heter det i en epistel. Redan i nästa brev finner man goda råd och instruktioner från den ritkunnige sonen till den ritkunniga modern, som då faktiskt fått sina två första ritelever: »Om du vill hafva en matematiskt riktig elips, så slå ner tvenne knappnålar i bordet, sätt omkring dem en tråd, större än dubbla afståndet mellan nålarne och för blyertspennan rundt omkring under det hon så mycket som möjligt spänner nämde tråd.» Snart nog ökade elevernas antal på ett glädjande sätt. Men — och det var ett bekymrande men — det förspordes så småningom, att Hudiksvallsskolan inom kort verkligen skulle få en statligt avlönad teckningslärare, vilket givetvis kunde innebära att fru Blomberg då komme att mista en eller flera av sina privatelever. Självt saknade hon ju formell meritering för att söka tjänsten i fråga. Farhågorna besannades, och omsider återgick hon till sitt arbete med sömnad. Emellertid ljusnade det skyndsamt på nytt. Det visade sig nämligen helt överraskande, att den nyinrättade ritlärarbefattningen var alltför lågt avlönad för att locka kompetenta sökande till ordinarie tjänst, och fru Blomberg blev relativt snart anställd såsom vikarie eller rättare sagt som medhjälpare till en t.f. ritlärare. Sonen jublade i ett brev av den 7 februari 1859: »Du kan ej tro hvad det gläder mig att höra, huru Du fått en så betydlig förbättring i Din ekonomiska ställning. Måtte den blott fortfara! Jag tycker det der bör rycka upp Dig litet också, att dagligen få styra och ställa med en hel hop pojkar.» Innerligt lyckönskar han henne till att nu ha blivit »en så högt uppsatt — jag hade så när sagt man» och föreslår, att hon nu direkt skall upphöra helt och hållet med sömnaden för att i stället försöka få även några få ritlektioner med privatelever: »Det tröttar visst mindre än syendet, och så tar det bättre se'n i afseende på förtjensten.» För ett ögonblick gick solen så åter i moln. »Det var en ytterst ledsam nyhet att Din anställning vid skolan skall så snart upphöra», hette det i ett brev i mitten av september samma år. Men det ljusnade på nytt. Alltjämt utannonserades befattningen visserligen med krav på vederbörlig formell kompetens, men det skedde med samma negativa resultat som förut. Och fru Blomberg blev helt överraskande anmodad att fortsätta sin tillfälliga anställning hela läsåret

1859–60. Än mer. Den 6 juni det sistnämnda året förordnades hon av eforus, d.v.s. ärkebiskopen, »att tills vidare bestrida lärarebefattningen i Teckning», eftersom denna inte lockat några sökande trots upprepade annonsering. Och ett studium av läroverkets årsredogörelser framåt i tiden utvisar, att detta förordnande sedan förnyades från år till år utan avbrott i närmare tio års tid. Först i november 1870 tillträdde för första gången en ordinarie teckningslärare. Givetvis lämnade fru Blomberg då sin skola och sina elever med verklig saknad. Men i rektors officiella redogörelse för läsåret 1869–1870 kunde hon läsa med glädje: »För det samvetsgranna nit och den lyckliga framgång, hvarmed hon ledt undervisningen i sitt ämne, har hon gjort sig förtjent af tacksam hogkomst hos både lärare och lärjungar.»³¹ — Det säger sig självt, att sonen levde med av hjärta och själ i alla dessa många skiftningar från glädje till besvikelse och tvärtom. Han kom med nya råd och med nya teckningar. Och det framgår successivt av många brev från hans hand, att han t.o.m. gång efter annan grep in både direkt och indirekt, när det med tiden faktiskt blev fråga om att modern sent omsider skulle söka förvärva föreskriven formell teckningslärarekompetens genom att sända in några prov på sitt kunnande till »Målare-Akademien».

Också på många andra sätt gav Blomberg under denna speciellt långa skilsmässa från modern uttryck för sin omtanke om och tillgivenhet för henne. Redan den flitiga brevskrivningen i och för sig talar här sitt tydliga språk. Detsamma gäller hans kontinuerliga översändande av sanskritöversättningarna. Med vetskap om moderns starka litterära intresse ger han anvisningar på olika möjligheter att tillfredsställa detta: »Jag ser, att läsebibliotheket upphört; skulle Du ej kunna få tillträde till Skolans bibliotek, ty der finnas visst många böcker, som kunna intressera Dig; att vara utan lecture måste vara förfärligt», heter det i ett av de allra första breven från Tengrenstorp. Något senare får modern rådet att försöka få läsa tidningar om söndagarna hos någon bekant: »Jag tycker det skall vara tomt för Dig annars, som är van att på kontoret », d.v.s. makens postkontor, »se och läsa alla möjliga tidningar.» Undan för undan får hon som gåva sig tillsända i svensk översättning samtliga tre delar av Dantes trilogi Inferno, Purgatorio och Paradiso. Och hon gjorde verkligen bruk av den fina gåvan. I november 1858 kunde sonen skriva: »Men apropos Italienska, så fagnar det mig att Du tycker om dess fader, Dante.» Till den

påföljande julen skickade han pengar, för att modern själv skulle inhandla i Hudiksvalls boklåda »Don Quixote de la Mancha af Miguel Cervantes de Saavedra, öfversättning utkommen på Axel Hellsténs förlag 1857. Jag kommer ihog», heter det, »att Du tyckte om den, och den nyssnämnda öfversättningen lär vara mycket vårdad. Kanske ock att detta arbetes komiska sidor kunna i någon mån förmildra Din melankoli.»

Gång på gång ger sonen uttryck för sin längtan efter den tid, då han inte bara skall återse modern igen utan också blir i stånd att ta henne till sig, kanske redan under studietiden. »Icke tänkte Du hvad Du sade, att det skulle vara störande för mig att bo tillsammans med Dig.» För att ständigt ha moderns bild framför sig ritade han ett »skuggporträtt» av henne och satte upp detta över sin säng: »Men kan Du få något bättre, så är jag högst förbunden; detta är ritadt af mig sjelf och icke rätt lyckadt.» I ett brev av den 1 juni 1858 läser man: »Din kärleksfulla önskan att erhålla en lock af mitt hår, uppfylles härmed; Du torde på sträfheten märka, att det nu, tyvärr!, på länge ej varit under Din vård. Skicka mig äfven Du en lock af Ditt hår, hvilket väl bekymret betydligt grånat på dessa sista åren.» Ett egenartat inslag i denna oavslutliga kommunikation mellan mor och son möter i ett av de allra första Tengrenstorpens breven: »Var blott god och säg mig, hvad Du gjorde, tänkte eller drömde d. 29nde Decemb. 1856 kl. 11 ¼ på natten; ty då ropade Du mig tre gånger vid namn.» I närmast följande brev heter det: »Jag skulle visst önska att Din tolkning af Ditt ropande d. 29 Dec. vore riktig; men rösten var så ångestfull, att jag nästan blef rädd. Jag var fullkomligt vaken; fast jag lagt mig och höll på att läsa en af Sophocles' tragoedier, då jag hörde det ängsliga ropet, och först en stund derefter släckte jag ljuset. Det anar mig, ehuru jag i allmänhet visst icke är någon vän af aningar, att den 29nde Dec. för mig förr eller sednare blir en sorgedag.»

I ett avseende fick sonen rent av uppträda som moderns själasörjare. Det gällde minnet av den bortgångne maken och fadern. Förhållandet makarna Blomberg emellan hade, som tidigare antytts, inte varit fullt harmoniskt, och därför hade postmästarens död nog inte väckt en sådan sorg och saknad i familjekretsen som eljest hade varit att förvänta. Omsider upptäckte dock den efterlämnade änkan, att hon trots allt varit och alltjämt kunde sägas vara på visst sätt fästad vid sin hänsövne man. Redan den 17 oktober 1856, alltså nästan precis ett år

efter faderns frånfälle, hade Carl skrivit från Uppsala: »Att Du mår bra och har det någorlunda drägligt, gläder mig innerligen. Jag känner icke ringaste bekymmer för Dig nu i afseende på själslidanden; ty den omständigheten, att Din förra kärlek till Pappa alltmer uppvaknar, bevisar att en inre frid uppfyller Ditt väsende, en frid, för hvilken sorg och saknad endast är en uppfriskande dag.» Nu visade det sig emellertid, att moderns återvändande kärlek till sin man så småningom började ta sig uttryck i självförebåelser, och hon lät sonen förstå, att hon börjat känna sig meddelaktig till de forna misshälligheterna i hemmet. Men Carl visade till rätta: »Stackars min Mamma, som skulle sitta ensam hemma om julaftonen! Den återblick Du i sådana ensamma stunder kastar tillbaka på det förflutna, tyckes mig vara en orättvisa mot Dig själf. Vål må vi med fridfullt och försonligt, ja - kärleksfullt sinne tänka på den bortgångne, men den nakna verkligheten minnas vi dock. Jag fäller det omdömet utan bitterhet: hela felet till den bristande hemtrefnaden, det bristande äktenskapliga förtroendet låg — i min tanke — hos honom. Att uppföra oss rätt mot dem som göra oss rätt, det går väl för sig, såsom Du ock anmärker; svårare är att med ödmjukt sinne bemöta dem som handla orätt mot oss. Vål må vi — jag såväl som Du — ångra hvad vi i det fallet brutit; men är ej ångern till sitt sanna väsende snarare upplyftande och derigenom fröjdgifvande, än nedslående?»

Det var emellertid inte så lätt att skingra moderns dystra tankar i sammanhanget. Efter någon tid skickade hon sonen en ring såsom gåva — tydligen den förlovnings- och vigselring som fadern burit i livstiden. Och när sonen tackar för gåvan och säger sig skola bevara den som ett kärt minne av modern och av sin »olycklige Far», uppfattar hon detta som en »medelbar anklagelse» mot henne. Carl lägger dock saken till rätta än en gång: »Du bör ej göra Dig förebråelser för Ditt uppförande mot Pappa. I mitt omdöme åtminstone har han alltid varit och kommer alltid att blifva den *ende* felaktige. Utan bitterhet och med upprigtig saknad fäller jag detta omdöme, och styrdt af denna känsla samt af det undseende man är skyldig de aflidnes minne, uttryckte sig detta mitt omdöme i just de ord, 'min olycklige Far', hvilka Du anser som en medelbar anklagelse mot Dig. Min Far var olycklig, men han skapade sjelf sin olycka; den felaktige är alltid beklagansvärd just för sitt fel. Minnet af alla de år jag tillbragt i hemmet ingifva mig för Dig inga andra känslor än kärlek och *aktning*;

äfven aktning: Jag minnes huru länge Du för mig sökte dölja eller åtminstone i mina ögon förminska Pappas — jag måste gifva saken sitt rätta namn — brottslighet; jag minnes, huru Du kärleksfullt och med glömska af det förflutna kom honom till mötes, då han någon tid tycktes hafva ändrat uppförande; — denna ånger, hvilken Du nu hyser, öfver den andel Du anser Dig hafva haft i det sorgliga förhållandet, måste, om möjligt ännu mer stegra min aktning för Dig.»

*

Blomberg hade inte varit mycket länge hos Geijers, förrän han märkte, att där vilade ett hotfullt moln över familjeidyllen, ett moln som visserligen närmast gällde familjemedlemmarna men som också skulle kunna medföra komplikationer för honom personligen.

Både löjtnanten själf och hans maka bemötte sin informator på bästa sätt: »Löjtnanten bemöter mig som ett mellanting mellan son och bror, fru Geijer som en vän.» Den sistnämnda visade sig för övrigt äga långt fler positiva karaktärsdrag än vad Blomberg upptäckt vid första mötet. Hans ursprungliga omdöme om henne visade sig snart vara »förhastadt»: »Jag sade att hon var ingenting. Intet kan vara osannare; hon är ett fruntimmer, som icke intager till sin förmån vid första anblicken; man behöver tid för att lära känna och värdera henne. Hennes hjerta är innerligt godt, ehuru i grunden barnsligt; sin man och sina barn älskar hon med en tillgifvenhet, som är verkligen rörande. Ehuru hennes lynne stundom är hysteriskt, är hon i mitt tycke ett mönster — icke för qvinnan sådan jag tänkt mig henne, d.v.s. med en fast, stark, kraftfull och bestämd karakter; men för husmodren. Ehuru kretsen af ämnen med hvilka man kan samtala med henne är ganska inskränkt, uppfostrad som hon är efter den gamla methoden att bara helt simpelt pladdra Franska, är det dock för mig ett verkligt nöje att samtala med henne, ehuru min conversation visserligen stundom måste förefalla henne något narraktig.»

Emellertid kom Blomberg inom kort underfund om, att löjtnanten inte kunde behärska sitt begär efter starka drycker: »Nästan alltid, då han varit till staden, kommer han hem oredig — jag antar det åtminstone, ty på annat sätt kan jag ej förklara det helt skiljaktiga lynne han då har. Under sken af öfverdrifven känslsamhet pratar han då den värsta Galimathias; jag har vid dylika tillfällen ofta måst begagna stort öfverseende med honom; enär jag om han talat det han då talat i nyktert tillstånd, skulle ansett mig vara skyldig min sjelfkänsla att genast

börja packa ihop.»

När det visade sig att löjtnanten inte själv var i stånd att vårda sina bägge egendomar, ställdes han under »administration», och den tillsatte förmyndaren ingav cessionsansökan om egendomarnas försäljning. Nu räknade man visserligen med, att denna försäljning skulle sluta med ett visst överskott, sedan borgenärerna fått sitt, varför Blombergs konditionsarvode inte tycktes vara i fara. Men så mycket stod klart, att familjen måste avflytta från Tengrenstorp, möjligen till Stockholmstrakten, och då skulle informatorn följa med enligt det ingångna treårsavtalet. Eventuellt skulle man interimistiskt tillbringa någon tid i Värmland före definitiv flyttning till huvudstaden.

Efter en del framstötter i olika riktningar skedde flyttningen emellertid till egendomen Grinnhult i Bohuslän, »7/4 mil från Wennersborg, 5/4 mil från Uddevalla». Man skrev då mitten av april 1858, och flyttningsdagarna hade varit »fasligt tråkiga»: »Allt i hela huset vändes upp och ned, dels i och för resan, dels för auktionen.» Glädjande nog utvisade dock en undersökning av löjtnantens affärsställning, att hans båda egendomar inte måste direkt säljas utan skulle komma att förvaltas »för massans räkning» av en särskilt tillsatt »inspector». Godemännen hade gjort upp ett hyreskontrakt på Grinnhult, och löjtnanten skulle av dem tilldelas ett visst månatligt underhållsbelopp. F.ö. hade en avsevärd del av lösöreboet ropats in vid auktionen av löjtnantens bröder. De nya förhållandena hade alltså blivit relativt drägliga i yttre avseende. Och — vad ännu viktigare var — Blomberg kunde rapportera: »Löjtnanten har allt sedan ankomsten hit noga afhållit sig från sitt hufvudfel, och allt här har derigenom blifvit trefligare; det rika fisket i sjön Grinn, vid hvars strand stället ligger, utgör både en nödig förströelse för honom och en god inkomstkälla för hushållet.» Blomberg prisar traktens skönhet och berättar, att han har haft »många roliga stunder» med barnen under bestigning av åtskilliga av de omgivande bergen. Och han avslutar sitt första Grinnhultsbrev med skisser över såväl landskapet som själva byggnadens exteriör och rumsindelning. »Men», heter det, »tråkigt var det i alla fall, att ej flyttningen skedde uppåt Stockholmstrakten.»

Inom kort blev det överraskande nog fråga om flyttning på nytt. Grinnhult bytte ägare, och löjtnanten, som ju endast var hyresgäst på stället, måste ge sig i väg. Julen 1858 tillbringade man visserligen »i allsköns lugn och fred» på Grinnhult, men sedan fick man inte stanna

längre där. Och eftersom löjtnanten visserligen börjat se sig om efter en ny egendom till »något brödstycke», emedan han och hans hittillsvarande egendomar omsider trots allt måst gå i konkurs, men ännu inte kommit över någon passande gård med anhörigas erbjudna bistånd, flyttade han med de sina provisoriskt till Frugården, föräldrarnas vackra egendom vid Wenners strand — enligt Blomberg »en ståtlig halft palatslik byggnad». Här trivdes informatorn synnerligen bra — han fick t.o.m. två rum för egen räkning — och det enda som i viss mån »generade» honom på stället var den gammaldags sällskaps-tonen i bergsrådets och framför allt bergsrådinnans regi. I löjtnantens familj tillämpade man redan »den nymodiga etiketten»: »Vi satte oss till bords, togo för oss utan vidare uppmaning, och om vi voro hungriga, togo vi en portion till utan ytterligare påstöt. Kom man in i sällskapsrummet, så slog man sig ner helt obesväradt.» Här på Frugården rådde dock en helt annan »etikett». Där levde man »i minnet af en förflutan tidsålder». Där trugades med »öfverdrifven artighet»: »Det blir aldrig slut på 'får det icke vara', 'befaller inte herrn' o.s.v. Kommer man in i salongen (det trefligaste rum jag någonsin sett) så heter det straxt 'var så god och sitt ner', 'befaller herrn äpplen?« Men visst var bergsrådinnan »en ståtlig gumma, man kan säga ett vackert fruntimmer — ehuru hon går på sjuttioalet; det är ytterligare en människa, som menar väl med hela världen, och särskildt egnar sina underhafvande en oafslätlig omsorg, fyllande både prestens och läkarens plats; — mången promoverad doktor skulle kanske ta sig ganska illa ut i en disput med henne i medicinska ämnen.»

Man förvånar sig inte över, att Blomberg tyckte det var bra omotiverat, då löjtnanten — som kände sig sysslolös på Frugården — inom kort vände tillbaka till Grinntorp, fastän han måste lämna den bostaden ifrån sig senast vid mitten av april månad. Vart familjen sedan skulle ta vägen stod i vida fältet: »På förslag hafva varit egendomar i W-Götland, Halland, Gottland, Lappland — och Amerika.»

När respittiden omsider löpt ut och ännu ingenting blifvit klart beträffande egendomsköp vare sig i hemlandet eller i någon annan världsdel, såg sig löjtnanten ingen annan råd än att på nytt ta föräldrarnas gästfrihet på Frugården i anspråk. Och i samband härmed måste Blomberg vidkännas en förlust, som syntes honom ytterst kännbar. Tolvåriga Adolfin, bästa eleven, måste lämna familjen Geijer:

»För att gifva löjtnanten någon hjälp, hafva hans bröder nu ovillkorligen fordrat, att han ej vidare skall 'föda andras barn'.» Blomberg skriver till modern: »Med hennes aflägsnande kommer hela behaget af undervisningens meddelande att försvinna. Jag tror ej jag kan skiljas vid henne utan tårar.»

I nästföljande brev tackar han modern för att hon uttalat en förhoppning om, att han skulle bli »skonad från ytterligare flyttning». Men han måste förtälja, att ännu en sådan allaredan har ägt rum: »Löjtnanten har nämligen fått på 13 år arrendera en, som det tyckes rätt god egendom vid namn Tydje, 1 ¼ mil söder om Åmål. Således tredje landskapet, hvari jag vistats på dessa tre åren: Tengrenstorp låg i Westergötland; Grimhult i Bohus Län och nu slutligen Tydje i Dalsland eller som man här brukar säga: på Dal.» Familjen Geijer hade för sin del färdats från Frugården till Tydje efter häst. Men själv hade Blomberg fått ta sjövägen med ångfartyget Åmål, och det hade varit en upplevelse, som ingalunda kunde sägas ha varit av det behagligare slaget: »Du kan aldrig föreställa Dig hur salongerna se ut på de här små Wenersångbåtarna. Det är ett litet eländigt kyffe, der man får packa sig in så godt man kan, och hvad sängställena, hvilka provisoriskt tillredas för hvarje natt, beträffar, så måste man ligga krokig om man öfverskrider — 2 alnar.»

Givetvis får också den nya vistelseorten sin vederbörliga beskrivning. Där har nu undervisningen återupptagits efter allt flyttningsrabaldret. F.ö. hade de många flyttningarna satt sina spår också i ett oväntat sammanhang: »Mönstringen försummade jag af okunnighet om mönstringsdagen. Jag tror ej att någon egentlig olägenhet deraf kan uppstå. Orsaken hvarför jag ej blifvit kallad, är den, att jag är helt och hållet lösdriofvare på orten.»

När midsommaren gick in, började tanken på återfärden till Uppsala redan att skymta i kulisserna: »Det skall emedlertid sannolikt blifva ganska upplifvande och vederqvickande att träffa Dig, min äldsta och bästa vän, samt återse bekanta både nejder och personer.» I ett julibrev ber Blomberg om upplysningar angående båtturerna till Hudiksvall: »På min begäran att jag, då jag kommer hem, skulle få deltaga i hushållsutgifterna, svarar Du undvikande; jag antager detta som ett bifall och ställer mig derefter, d.v.s. jag beslutar mig att resa till Hudiksvall i höst.»

Omsider kunde Blomberg meddela modern, att avresan från Tydje

bestämts till en av de sista dagarna i oktober med ångfartyget Göteborg — han hade fått löfte om att sluta höstterminen så tidigt för att kunna resa vid öppet vatten: »Jag tycker att jag har så mycket att säga Dig och säkert blir det ock ganska mycket att samspråka om, då vi nu, sednast om 50 dagar få råkas; men då jag skall sätta allt detta på papperet, sammansmälter det nära till ingenting.»

Säkert kunde dock mor och son vara överens om i sitt stilla sinne, att det inte kan ha varit många andra söner — om ens någon enda — som berättat så ofta och så detaljerat för sina dagars upphov om vad han upplevat av glädje och besvikelse under tre års bortavaro hemifrån.

Åter i Uppsala

Efter att ha tillbringat julen och julferien hemma hos modern i Hudiksvall begav sig Blomberg inemot slutet av januari 1860 på den mångmila slädfärden efter häst till Uppsala och de väntande mödorna där.

En av de första bekanta, som han träffade på efter framkomsten var vännen Uppström, som genast förärade honom sin skrift om de tio försvunna men återfunna bladen ur Codex argenteus. Efter att ha studerat terminens föreläsningsschema beslöt han sig för att under alla omständigheter gå på Uppströms föreläsningar över den götiska översättningen av Matteusevangeliet, på Säves om Heimskringla och om Saemundar-Edda samt på Hammarstrands om de europeiska folkstammarnas historia. Försöksvis lyssnade han dessutom till C.G. Malmströms framställning av Sveriges nyare historia. Men, heter det i terminens första brev hem, »det slår jag sannolikt ur hågen; så matt och klen föreföll mig hans framställning vid första föreläsningen (i går); ej underligt, då jag förut hört en sådan mästare som Carlsson» (d.v.s. F.F. Carlsson), »hvars värde här af mången och äfven af mig skattas högre än sjelfve Geijers». Mycket snart ämnade Blomberg upprätta en plan för de direkta gradualstudierna, men huvudsakligen skulle den nu påbegynta terminen användas till latinskrivning.

Några veckor senare upplevde Blomberg en eldsvåda i staden, som verkligen kom att engagera honom till både kropp och själ. Han befann sig i Odinslund vid 12-tiden på dagen, då kyrkklockorna började den klämtning om fyra slag i sänder, som kändes igen av stadsbefolkningen såsom brandsignal och som sedan faktiskt kom att pågå inte bara resten av dagen utan också hela den påföljande natten. Röken lokaliserade branden till trakten av Vaksalatullen och närmare bestämt till det område som omgärdades av Vaksalagatan, Dragarbrunnsgatan, S:t Pehrsgatan och Svartbäcksgatan. Där låg emellertid inte bara det garveri, där elden bröt ut, utan också såväl Gestrike-Helsinges nationslokal som Blombergs egen bostad. Den sistnämnda låg åtminstone till en början utanför den egentliga farozonen. Men nationen var i uppenbar fara. Blomberg berättade för

modern: »Man sprang naturligtvis genast upp på nationssalen för att rädda hvad som räddas kunde. Men den var redan så uppfyllt med rök, att det var hardt när omöjligt att ej qväfvas straxt man kom inom dörren. Sedan fönsterna blifvit utslagna och biblioteksdörren uppsprängd, blef det emedlertid något dragligare. Med god hjälp från gatan fick man ut piano, ljuskronor, stolar, bord, soffor, skåp, med ett ord hela möblemanget, ehuru det naturligtvis blef mycket skadadt, isynnerhet den större ljuskronan, hvars reparerande väl lär komma på en 20 Banko. Sedan detta var undangiort började man med biblioteket; detta var nemligen brandförsäkradt, hvilket ej var fallet med möblerna. Äfven biblioteket räddades fullständigt. Upp på vinden var det omöjligt att komma; den brann redan. Bänkar och diverse småsaker som der förvarades blefvo lågornas rof, deribland kulisserna och hela theaterrustningen, som 8 dagar förut med sådan pomp och ståt invigts. Derefter», så fortsätter Blomberg, »sprang jag hem och ställde mina saker i sådan ordning, att de i händelse af behof kunde sättas i säkerhet på en kvarts timma. När detta var gjordt, var klockan omkr. 3. Jag begaf mig då ut i kedjorna. Från brandstället sträckte sig nemligen 3 ofantliga vattenarmar dels till ån, dels till stadsdiket, sysselsättande minst tusen personer. På ena sidan af gatan gingo de tomma vattenämbarena ner, på den andra de fulla upp. Det var en riktig lust att se, huru endrägtigt alla stånd, åldrar och kön togo del i detta arbete, i sig sjelft ganska enformigt och mekaniskt och hvarvid naturligtvis ingen egentlig ära var att inlägga. Och hvilken munterhet, hvilket glam i lederna sedan! Ingen ängslig förstämndhet, som skulle ha förlamat verksamheten, utan en ton alldeles som skulle man ha bevisat ett sällskapsnöje; den musik som bestods let visst litet dyster: de der eviga 4 klämtslagen. Man språkade ogeneradt med sina grannar, obekymrad om hvad de hette eller hvad de voro. Jag var särskildt mycket, som man här i Upsala säger, 'lifvad'. Ibland stod jag bredvid professorer, ibland bredvid hamnbusar, stundom bredvid fröknar, stundom bredvid damer, som att dömma efter maner och uttryck måtte hafva tillhört en i ordets egentliga mening sämre klass, men oberoende deraf fortgick konversationen med samma lif och friskhet, ehuru naturligtvis i något olika tonarter. Mellan lederna kördes vattenkar med den vildaste fart. Men det var så kallt att vattnet lär ha frusit i sprutorna och derföre fick man snart se hett vatten köras gatan uppföre. Åtskilliga af stadens handlande vandrade upp och ned efter

lederna, utdelande konjak (gratis naturligtvis), hvilket verkligen var af behovet påkalladt. Af det vatten som spildes vid langningen var min öfverrock rikligen dekorerad med is och min nya guttaperkagalosch måtte ej heller ha tyckt särdeles mycket om strapatserna, ty han sprack helt beskedligt dagen derefter och det är gudskelof den enda förlust jag personligen gjort genom eldsvådan. Jag höll ut i lederna till kl. 10 på qvällen. Men då förmådde jag ej mer. Jag sprang hem, kastade mig klädd på soffan och somnade genast som en stock. Om morgonen gick jag ut för att bese eldens härjningar. Första besöket gällde naturligtvis nationssalen. Tredje våningen var förbränd, ehuru yttre murarna stodo kvar; det rökte ännu genom fönsterna. Af andra våningen som hel och hållen tillhörde oss, voro två rum alldeles försvunna. De öfriga 5 stodo kvar, men framställde en gräslig förödelse. Golfvet var kanske till quartershöjd betäckt af is och af den nedramlade takrapningen. Det var ej utan en vemodig känsla man stapplade fram der i halkan och knaggligheten, då man mindes huru man kort förut hade dansat der en hel natt — för första och sista gången. En så lämplig lokal få vi aldrig, så vida vi ej kunna få densamma åter till hösten; men det är ännu ej afgjordt, om huset skall repareras eller rifvas. Vi ha nu varit husvilla några dagar, men en kommité blef i går tillsatt för att hyra en tills-vidare-lokal i Uplands nationshus. Våra förluster ha varit ganska betydande, i det en stor del af möblerna tarfvade väsendtliga reparationer. Fråga har varit att sända listor till 'våra städer', men derom har intet beslutats. Deremot har det med mera allvar ifrågasatts att företaga en sångarfärd till dem i sommar, och ehuru intet beslut derom fattats, ha vi blifvit bemyndigade att i våra enskildta bref till hemmet låta förstå att något dylikt är att vänta.»

Så är det åter dags att rapportera hem angående ekonomi, matordning, studier m.m. Den ekonomiska ställningen är »just ej så särdeles blomstrande», bl.a. på grund av att löjtnant Geijer ännu inte förmått att betala återstoden av informatorsarvodet. Men, heter det, »Du må ej inbilla Dig att jag svälter. Till morgonen har jag kaffe och socker hemköpt och hemtar för hvarje morgon för 2 sk tilltugg; middagsbiljett hos Ohlsson: 24 sk; qväll: mjölk för 2 sk och bröd för 2 sk, således inalles omkr. 33 sk om dagen.»

Studieplanen har nu tagit fastare konturer: »Jag har gjort upp den beräkning för mig att jag skall läsa latin denna termin, jemte sommar-

ferierna, under höstterminen läsa från mig det lilla som då återstår av Latinet, börja läsa Grekiska och öfva mig i Latinskrifning samt skriva pro gradu i December. Därefter fortsätter jag med Grekiskan öfver ferierna, hvilka jag måste tillbringa här, samt under vårterminen, vid hvars slut jag tänker, om möjligt få helsa på Dig. Under sommaren 1861 börjar jag då läsa historia och undångör det till början af December. Jag ligger då kvar här och läser Semitiska språk, samt tenterar i dem omkr. d. 1^{sta} Febr. 1862, hvarpå följer tentamen i Latinet omkr. d. 1^{sta} Mars, i Grekiskan omkr. d. 1^{sta} April och i Historia omkr. d. 1^{sta} Maj, hvarefter jag omedelbart helsar på Dig och läser lefvande språk tills i början af Augusti, och Nordiska språk tills i midten af September, då jag reser in och genast tenterar i dessa båda ämnen; derefter följer Tentamen i Statistik omkr. d. 1^{sta} Oktober, och i Praktisk philosophie omkr. d. 15de Nov., samt Candidat-examen i början af December, med följande betyg: Latin, Grekiska, Semitiska språk, Nordiska språk, 'Modern Linguistik', Historia och Statistik, hvartera 2 betyg, Praktisk filosofi 1 betyg. — Under vintern skrifer jag min disputation och håller den i midten af Febr. 1863 — och sedan är alltsamman undanstökadt. Så der låter nu programmet; det är», heter det, »nu billigt att jag redogör för huru jag börjat med dess förverkligande. De föreläsningar jag i terminen bevisar (af hvilka de flesta kanske äro mig mera till hinder än till nytta) äro: Uppströms, 2 timmar i veckan (skyldig tacksamhetsgård för all hans godhet emot mig); Säwes 4 timmar i veckan öfver 'Konungasagorna' och 'Edda'; derjemte har jag gått på Hammarstrands föreläsningar, 2 timmar i veckan, 'öfver de Europeiska folkstammarnas historia', men de äro nu afslutade, emedan mannen erhållit förordnande att sköta Historiska professuren och till förberedelse erhållit en månads tjänstledighet; efter denna tids förlopp börjar han ett nytt ämne, och läser detta händelsevis på samma tid som Böttiger. — Jag har neml. börjat avhöra Böttiger (Dantes helvete, 9nde Sången), men måste väl således om en månad upphöra antingen med honom eller med Hammarstrand. — Pettersson börjar väl om någon vecka läsa Ciceros 'om Talaren', och då tänker jag vara med.» Blombergs kritiska läggning förnekade sig inte. Brevet fortsätter: »Det är ibland rätt förargligt att vid språkföreläsningar höra huru lösligt t.o.m. sjelfva herrar Professorer — detta gäller synnerligast Böttiger — behandla språkvetenskapliga frågor. Det är ej med alla man kan göra som jag för

en tre veckor sedan gjorde med Uppström. Han hade vid föreläsning gifvit en efter mitt omdömme totalt förkastlig förklaring af ett Göthiskt ord: några dagar derefter öfverräckte jag honom en direkt mot hans påstående riktad avhandling, men denna oförskämndhet kan ursäktas derigenom att jag kände min man. När jag några dagar derefter träffade honom sade han att han genomläst afhandlingen och funnit sig särdeles intresserad af densamma, tackade mig för densamma och bad att få behålla den någon tid till närmare begrundande. — Resultatet deraf har han ännu ej meddelat. — Med Säwe kom jag genast vid kurningen på särdeles intim fot genom att omtala mina språkstudier, hvilka han genast satte på prof genom att be mig öfversätta åt honom några Forn-Bulgariska citater i ett historiskt arbete, hvilket han just höll på och läste, en sak hvarmed jag blott till hälften gick i land. Dock kan jag ej mot honom uppföra mig så som jag gjorde mot Uppström, ehuru jag sannerligen skulle ha god lust allt emellanåt. — En, att jag så må säga 'skojare' i katedern är Böttiger, pathetisk till öfverdrift, tillgjord ända till äcklighet, och med friskt mod utan ringaste tvekan eller resonemang faller de utslag i de mest svåra språkfrågor.»

Man kan knappast förundra sig över, att modern hemma i Hudiksvall fann den skisserade läsplanen helt enkelt »halsbrytande». Men sonen lugnar henne och framlägger nu en sådan redogörelse för det dagliga arbetsschemat, som han faktiskt utlovade i avslutningen av det föregående långa brevet om studieplanen överhuvud taget: »Alltid före kl. 7 på morgonen och efter kl. ½ 9 på aftonen samt hela söndagen egnar jag endast åt drifvandet af mina älsklingsstudier. Den öfriga tiden användes olika om onsdagar och lördagar, än de öfriga dagarna. De 4 så kallade 'stordagarna' går jag bort kl. 7 och läser Ciceros 'om Talaren' tillika med tre andra, deribland Grass, och dermed fortsättes till kl. 9; då går jag och afhör Petersons föreläsning öfver samma bok, derefter afhör jag Säwe mellan 10 och 11; från 11-1 fortsättes 'om Talaren', kl. 1 går jag på Böttigers föreläsning, kl. 2 åter jag middag. Kl. 3 kommer Grass till mig och vi läsa tillsammans 'Ciceros Tuskulanska undersökningar' till kl. 5, då en tredje man tillkommer, med hvilken vi studera Ciceros 'om Gudarnas natur' till kl ½ 9. Smådagarna läsa vi 'om Talaren' från 7 till 1, med afbrott mellan 10 och 11, då jag afhör Uppströms föreläsning; mellan 1 och 2 läser jag tidningar och eftermiddagarna tillbringas på samma sätt som de andra

dagarna, utom då jag någon gång infinner mig på bokauktionen, hvarvid jag dock är ganska försiktig; den saken har ännu ej kostat mig mer än 55 öre.» — Huruvida modern fann denna redogörelse mindre »halsbrytande» än den föregående måste man nog lämna osagt.

Mot slutet av det nu citerade brevet berättar Blomberg, att Uppström visserligen ännu inte har lämnat honom något personligt omdöme om hans oppositionella »afhandling» men att denne ändå har reagerat på ett »ganska smickrande» sätt: »När jag en eftermiddag satt och läste kom en mig obekant man in och frågade om det var Hr. Blomberg, som bodde der. På mitt jakande svar, sade han att han af Prof. Uppström blifvit visad till mig för att erhålla upplysningar i diverse språkfrågor. Jag tog då till en början för gifvet att han — namnet var Ulff — hade åtskilliga kunskaper i diverse språk, hvilket jag emedlertid fann ej vara händelsen. Sedan han gått, tog jag reda på honom i katalogen och fann att det var en 30 års karl, philosophiekandidat, som ligger här och läser på Theologie-kandidaten. Efter hvad jag sedan vid ytterligare sammanträffande med honom märkt, är det ett slags religiös svärmare, och han anser äfven sina dunkla och vidskepliga föreställningar i afseende på språkvetenskapen hafva ett religiöst intresse. Han funderar nemligen på att bevisa en nära (!) släktskap mellan de Germaniska språken och — Hebreiskan, och tänker i terminen ge ut en disputation i detta syfte. Det faller af sig sjelft att jag dervid måste opponera mig; kanske kan jag på den vägen göra mig känd här.»

I början av maj kunde Blomberg rapportera, att professor Uppström föreläst över hans oppositionella uppsats och därvid givit denna »det största loford»: »Åhörarne tittade på hvarandra och undrade hvem författaren var, ty Uppström sade att det var 'en af hans åhörare'.» Han berättade samtidigt, att han någon vecka senare skulle uppträda som opponent på en gradualavhandling av en gottlänning om en del av den götiska bibelöversättningen, en avhandling som han betecknade som »ett ganska förtjenstfullt arbete». Mera tveksam stod han inför den förutnämnde kandidaten Ulffs begäran om att han skulle åtaga sig opposition också på dennes disputationsavhandling: »I hela hans afhandling, som nu spikats finns det i mitt tycke ej en rad som har det aldri ringaste värde; han blir bestämdt kuggad för disputationen, hvilket är ett ganska sällsynt fall.» — Alltnog: »Med lördagen slutar min akademiska verksamhet och med den 14de börjar — den militä-

riska, hvilken tyvärr kommer att räcka ända till den sista Maji, men så fort det tar slut blir jag ej gammal här. Hvad jag föresatt mig att hinna i terminen har jag redan i det närmaste gjort, och jag är derföre nöjd med densamma.»

Det närmast följande brevet låter oss få en initierande inblick i hur det kunde gå till vid en akademisk disputation vid tidpunkten i fråga. Avhandlingen gällde alltså Johannes evangelium på götiska, och valplats var Gustavianum: »Uppström var fakultetsopponens; han höll ut 1 ¼ timme med anmärkningar om textens och öfversättningens riktighet. Sedan vände sig Lundgren», d.v.s. respondenten,³² »efter vanligt bruk till åhörarne och frågade om någon af dem hade några anmärkningar att framställa. Då uppträdde Säwe som extra opponens och gaf honom litet snart sagt bannor derföre att han ej i sina språkjemförelser hade tagit in Forn-Gotländskan, och gjorde några andra obetydligare anmärkningar, så att hela hans opposition blott räckte en qvart. Sedan kom turen till andre opponens, en Vestmanlänning Lidforss, särdeles hemma i Germaniska och Romaniska språk. Nu hade Lundgren i hela sin avhandling velat stafva efter Säwes manér, d.v.s. strängt efter ordens härledning, t.ex. tola, moste, troda o.s.v.; Lidforss vände sig först mot de inkonsequenser han begått i systemets genomförande och det behagade naturligtvis Säwe särdeles väl, men sedan gick han öfver till ett klander mot sjelfva systemet, framställande huru värdelöst det var att genom stafsättet vilja visa huru orden fordom hetat och huru mycket bättre det vore att införa ett stafsätt efter det nu lefvande ljudet. t.ex. fålk, bärj o.s.v. Det der gjorde mig alldeles förtjust, ty det var alldeles som om jag sjelf hade talat; på Säwe gjorde det deremot ett särdeles obehagligt intryck: han vred sig och vändades, kastade allt emellanåt förtviflade blickar på talaren och måste slutligen gå för att slippa höra mera. Lidforss höll ut vid pass en halftimme så att klockan var qvarten öfver 12 när turen kom till mig att uppträda såsom tredje opponens; jag hade 28 anmärkningar att göra mot hans språkjemförelser, hvilka de föregående opponenterne lemnat alldeles ovidrörda, och dermed drog det ut till ½ 2. Ibland dem var det tre som egentligen voro riktade mot Uppström, d.v.s. de ifrågavarande språkjemförelserna voro uppställda med uttryckligt åberopande af hans auktoritet; jag tog mig emedlertid friheten att vända mig emot dem, bedjande först Uppström om ursäkt, som satt der alldeles straxt bredvid mig på opponentbänken. Åhörare hade jag

(utom officianterna) ej mer än 4, ty det var 'allmän sång' kl. 12.» Så medger Blomberg här i sitt brev, att han efteråt hade funnit, att en av hans många anmärkningar hade varit oriktig. Sedan fortsätter han sin skildring: »Efter disputationens slut gingo vi 4 (respondens och opponenter) till Säwe» — som alltså lämnat disputationen — »och togo honom med oss till Löwens källare, der Lundgren hade arrangerat en middag för oss som var särdeles treflig. Efter middagen bjöds det kaffe och cigarrer och så något slags dryckesvaror som jag verkligt icke vet hvad det var, allt under glädtigt glam och samspråk. Säwe fattade derunder ett särdeles tycke för mig; vi kommo i samspråk med hvarandra om Helsingerunorna och han bad mig komma till honom för att få vidare upplysningar derom; jag har till följe af exercisen ännu ej fått tillfälle att begagna mig af anbudet. Lidforss bröt först laget, kl. 4, derefter Säwe kl. 5, men Uppström, Lundgren och jag sutto kvar och smuttade ända till 9. Derunder upptog Uppström de anmärkningar jag hade gjort emot honom, och huru vi språkade gaf han mig rätt i afseende på tvenne af dem men om den tredje kunde vi ej blifva ense. Under qvällens lopp proponerade Uppström farbrorsskål. Hvad som under samtalet var särdeles roligt var Uppströms skildring af de känslor med hvilka han fick de tio förlorade bladen af Codex Argenteus i händer. Alltnog: jag räknar den der dagen såsom en af de roligaste jag haft, och bestämdt den roligaste här i Upsala.»

Något längre fram i samma brev skildrar Blomberg också Ulffs disputation: »Jag hade naturligtvis bett honom skaffa sig en annan opponens om han kunde, emedan det vore osäkert om jag finge permission; det fick han också och det är jag rätt glad åt. Skälet kan Du se af det följande. Disputationen utkom under titel: 'Den Babyloniska Förbistringen'.³³ Ulff hade lemnat en upplaga af 400 exemplar i boklådan (det vanliga är 50), och den gick åt — på en eftermiddag, hvilket renderade honom 100 Rd; mig hade han varit god och skänkt ett exemplar. Som sagdt, disputationen gjorde ett ofantligt uppseende. Filosofiska fakulteten lär ha blifvit alldeles bestört; den har ej rättighet att förbjuda afhandlings diskuterande om den är 'irreligiös, upprorisk eller osedlig'; något dylikt stod, tyvärr!, ej att finna. Professorerna lära dock hafva letat och bläddrat i sina statuter för att se om der ej fanns något uttryck som kunde vrängas derhän att det kunde ge dem rätt att inställa disputationen, emedan de ansågo den för en skandal för universitetet; i synnerhet som de, till följe af öfverenskommel-

ser med omkr. 20 andra universiteter i Europa och Amerika, måste sända hvar och ett af dessa ett par exemplar af alla akademiska afhandlingar, — förgäfves. De vände sig då först på enskild väg till Ulf med anhållan att han måtte återtaga sin afhandling, emedan den i alla fall ej kunde godkännas såsom gradualprof — förgäfves; sedan uppkallades han till Rektor och förmanades af honom att följa fädernas råd; Ulf vägrade, anseende sig hafva i hufvudsaken rätt i allt hvad han i sin afhandling yttrat. Disputationen måste således försiggå; till lokal valdes den särdeles rymliga ecklesiastiska lärosalen, men den blef alldeles fullpackad, och en stor massa stod ändå utanför dörren och på trappan. Jag var också der med särskild permission. Uppström var ålaggd att fungera såsom fakultetsopponens,³⁴ och mördade mannen utan förskoning, i sin opposition kallande arbetet en karrikatur, en blodig satir mot all språkforskning; i sitt sluttal förklarade han såsom sin öfvertygelse att Ulf:s method var alldeles ovetenskaplig. Min kära Ulf var nära gråtfärdig, då han skulle svara på Uppströms sluttal, men förklarade dock i bestämda ordalag, att han af hjertat beklagade att Uppströms principer i språkforskningen voro så — okristliga! — Dermed tycker jag det kunde ha varit nog; men för att alldeles förkrossa mannen uppträdde Prof. Spångberg såsom extra opponens på ett rasande försmädligt och otäckt sätt, gifvande förf. en mängd ironiska loford, men hvori Spångberg sjelf röjde sig vara en ganska klen språkforskare. Ytterligare uppträdde en oförskämd Småläanning och skällde ned honom personligen på ett sätt som var riktigt otäckt att höra på. Sedan var jag icke med längre. Af andra har jag emedlertid hört att han af sin tredje ordinarie opponent lär ha erhållit ett särdeles ampelt och verkligen allvarligt menadt beröm, således ändå en liten lisa efter den hårda medfart han af de föregående rönt. Det är därför jag är glad att jag kom undan att bli tredje opponent, ty jag hade i sådant fall omöjligen kunnat göra annat än lägga sten på börda, och det var tillräckligt tungt förut. — Fakulteten gaf afhandlingen betyget 'ogillas', ett betyg som aldrig i mannaminne någon gradualdisputation erhållit och har för att skydda universitetets anseende beslutat låta trycka detta ord på alla de exemplar som skola afsändas till fremmande universiteter. Ulf reste i förgår till Tyskland.»³⁵

Från den följande hösten är inte mycket att anteckna ur breven. Dock framgår dels att Blomberg då överlämnade ännu en uppsats till

Uppström, riktad mot honom, dels också att han kom i personlig kontakt med doktor Peter Fjellstedt och fick löfte om att utnyttja dennes ur språkforskningssynpunkt mycket värdefulla bibliotek, i första hand persisk litteratur: »Persiska är ett ovanligt lätt språk.» Årets allra sista brev handlar från början till slut om penningbekymmer, bl.a. på grund av att ännu intet »Rek.» avhörts från löjtnant Geijer. T.o.m. Uppström anlätades som långgivare på kort sikt. Man litade på, att Blomberg alltid var »ackurat» vid sina vigilanser: »Lika lätt och bekymmerslöst jag tar vigilerandet, då jag med bestämdhet vet mig ha mynt att förvänta inom kortare tid, lika tungt och påkostande är det, då man ej vet hvar man skall taga penningar från att betala den skuld man gör.»

Också året 1861 tryckte med allvarliga ekonomiska bekymmer, så hotfulla att Blomberg snart nog räknade med att återigen nödgas avbryta studierna och söka kondition. Omsider redde det hela dock ut sig, bl.a. med hjälp av morbrodern, som en tid själv haft pekuniära svårigheter, samt av privatundervisning.

Det akademiska livet gick i stort sett sin gilla gång, för Blombergs privata del inte utan kamp mellan de obligatoriska pensa och »älskingsstudierna». Grekiskan går an: Xenophon skildrar Sokrates karaktär »på ett särdeles lifligt och intressant sätt». Men med latinnet är det värre. De latinska författarna är »torra och sömngifvande». Ciceros akademiska avhandlingar kan »i tråkighet mäta sig med hvad som heldst af hvad den karlen skrivit», och Horatius satirer är »så äckligt oanständiga att man oupphörligen är frestad att dänga boken i golf». Som väl är, vågar Blomberg och hans kamrat i latin- och grekstudiet räkna med, att »hafva slut på Horatius och dermed ock latinska pensum» i mitten av april. Men skrivningen i latin måste tyvärr i alla fall uppskjutas till nästa termin därför att professor Sponberg bestämt påfordrar skrivning i grekiska dessförinnan.

I slutet av januari och början av februari inträffade »en rasande uppsjö på disputationer, profföreläsningar och dylikt». Fyra akademiska lärareplatser skulle nämligen tillsättas samtidigt, däribland en adjunktur i latin, en annan adjunktur i tyska och engelska samt en collaboratorsplats i agrikulturkemi. Till adjunkturen i de nämnda moderna språken hade en docent i hebreiska — så skriver Blomberg — »varit nog oförskämd att söka, ehuru han bestämdt knappt kunde mer än jag. Hans afhandling var något alldeles eget i sitt slags, nästan

Ulffianskt. Han uppträdde der, för att briljera med sina kunskaper, och pratade en hop om Sanskrit etc., hvarom han uppenbarligen ej hade det ringaste begrepp och som på köpet alls ej hörde till hans ämne; men hvad värre var han hade i den del af afhandlingen som var skriven på Tyska begått sådana bockar i afseende på språket att jag knappt skulle tilltro en femma i Hudiksvall att göra dem så grofva. Och en sådan karl vågade söka adjunktsplats vid akademien!» Blomberg berättar vidare: »Alltsedan jag sett hans afhandling beslöt jag mig för att också bidra till att demaskera karlen och gick till den ändan ett par dar och pratade Engelska med Spilhammar (en af mina kamrater, som är skicklig i det språket; — disputationen skulle nemligen hållas på Engelska).» Tyvärr hindrades Blomberg dock »genom ett brott mot formerna» från att framföra sin extraopposition. Detta grämde honom naturligtvis. Men huvudsaken var, att respondenten i alla fall blev »tillräckligt nedstruken» och att hans avhandling blev »behörigen underkänd».

Även om studierna — obligatoriska såväl som frivilliga — tog lejonparten av tiden i anspråk, förekom en och annan vilopaus. Så tillbragte de bägge pluggkamraterna ofta lördagskvällarna hemma hos »gubben Uppström» och dennes familj: »Gubben sjelf blir litet långtråkig på längden med sina eviga historier från Italien, hvilka jag nu kan utan allesamman; oftast har jag Grassen med mig och så bytas vi af att lyssna på gubben.» — Om dessa hemmakvällar berättade långt fram i tiden sonen i huset Wilhelm — omsider härads hövding i Södertörns domsaga — när han år 1917 anlidades såsom sagesman av Herman Geijer, som då planlade sin levnadsteckning över Blomberg i Svenskt biografiskt lexikon: »Hvad Blomberg angår, så började han, om ej precis 1855, då han inskrefs i nation, så dock under de närmsta åren af 50-talet, att begagna sig af d. enskilda undervisning, men Far som docent meddelade i gotiska och sanskrit. Han infann sig dessutom gerna då o. då om qvällarna för att få afhandla språkvetenskapliga ämnen. Hans begåfning på det området sattes af min Far *mycket* högt. Han var vidare spekulativt anlagd, skarp dialektiker och matematiker.» I fortsättningen bekräftar Uppström Blombergs antydning om sitt varierande intresse i språkstudierna: »Latinstudiet efter gammal trall var honom motbjudande. Jag mins ej säkert om han i latinskrifn. till Kandidaten nådde approbatur. För 'cum laude' i grekiskan trumfode han igenom Homerus, men utan vidare hänryckning... Hans arbetsut-

hållighet var kolossal. Emellertid var han lifligt intresserad af alla slags filosofiska och politiska raisonnement.»³⁶

Från kamratlivet i studentkretsarna får man en initierande glimt i skildringen av ett slädparti med bal, som helsingarna anordnade och som Blomberg deltog i, fastän »nöjet allt inberäknadt kom på 8 Rd». Nationslokalen kunde givetvis inte användas nu efter den förödande branden, men man hyrde en för tillfället lämpad lokal i Säby en halvmil utanför Uppsala och beställde där »en bättre sexa». När den efterlängtade baldagen gick in, rådde emellertid ett så »rasande yrväder», att alla vägar drev igen och att fyra av de inbjudna baldamerna — däribland Blombergs — skickade återbud till slädfärd i dylikt väder. Goda råd var dyra. Mycket talade för att hela arrangemanget borde inställas. Men å andra sidan skulle en inhibering av planerna så i sista stund medföra en stor ekonomisk förlust för studenterna. »Resultatet var», skriver Blomberg, »att två af oss skulle fara ut och pröfva väglaget. Kl ½ 2 kommo de igen med det besked att man kunde komma fram. Vi som hade fått återbud gingo då upp för att öfvertala våra Damer att återta sin dom och lyckades alla fyra deri. Kl. 3 bar det således af och vi framkommo eget nog utan någon stjälpning. Vi hade mycket roligt hela aftonen; damerna voro, för att nyttja ett här gängse ehuru visserligen mindre fint uttryck, mycket uppskojade. Utom vanliga danser dansade vi tre för mig spritt nya, skuggkadrilj, rysk polska och enklingsgalopp, hvori Mamsell Falk och en Mamsell Brunberg instruerade. Omkring kl. 2», d.v.s. på natten, »anträdde hemfärden, hvarvid en släde stjelpte och en af mina kamrater vrickade sin fot så illa att han i 8 dagar måste intaga sängen.»³⁷

Mindre trevligt gick det till i andra sammanhang: »I Februari voro här åtskilliga oroligheter på gatorna mellan gesäller och studenter, hvarom vi eljest ej hört talas på de sednare åren. I ett af dessa uppträden lära omkr. 100 studenter varit med. Allt aflopp dock med några krossade näsor. — Värre var det med ett nidingsdåd som föröfvades här för omkr. en vecka sedan: tvenne lärgossar öfverfölo en liten katedralist (10 år gammal) på gatan och höggo honom med knif i hufvudet så att de genom att hugga det ringaste till höger om det ställe der de höggo skulle ha beröfvat gossen förståndet.»

Det här citerade brevet, daterat den 15 mars 1861, kunde slutligen meddela en akademisk nyhet: »I dag har studentkatalogen kommit ut; i afseende på titlarna är att märka att titeln Filosofie-Magister öfver-

allt är utbytt mot Filosofie-Doktor, som hädanefter lär bli officiella benämningen.»

Brevpapperet den här gången var originellt, försett med en pampig vignett, som förevisade slottet, Carolina rediviva, Trefaldighetskyrkan, domkyrkan och Gustavianum. Blombergs kommentar är dock ingalunda entusiastisk: »I går kom en karl in till mig och bjöd ut sådana här brev och jag tog ett utan att se närmare derpå, för att Du skulle få se en vy af staden från höjden af Drottninggatan. Hade jag sett närmare på den, så hade karlen fått behålla sin vara och jag mina tre skilling, ty hela vuen är alldeles falsk, de der stora präktiga alléerna som Du ser på ömse sidor om Drottninggatan äro ren dikt, o.s.v.» Kanske skulle han ha uttryckt sig mindre kategoriskt, om han vetat om, att vyn över Uppsala var tecknad av universitetets egen ritmästare Johan Way, som han sökte kontakta på moderns, ritlärarinnans vägnar enligt vad ett flertal brev utvisar.

På hösten 1861 bytte Blomberg bostad, fastän han på sätt och vis var tillfreds med den förra och överhuvud taget var, som han ju själv uttryckte det, konservativ i bostadsfrågan. Hans värdinna blev nu en prostinna Sandler med adress på Östra Ågatan. Avgörande i saken var, att hyran på det nya stället inte uppgick till mer än hälften av den förra bostadens hyresbelopp. Givetvis var det ändå ett välkommet tillskott i kassan, då han fick ännu en elev att undervisa — nu i algebra: »Jag håller mig naturligtvis till den billigaste taxan och det är (jmför det med Din!) 1 Rd i timmen.» Tre timmar i veckan skulle den nya undervisningen omfatta.

Viktigast bland höstterminens begivenheter var ett besök av Hans Majestät Konungen: »Aftonen efter hans ankomst var staden på det praktfullaste illuminerad, hvarvid två anordningar företrädesvis förtjena särskildt nämnas: först och främst den praktfulla dekoration borgerskapet hade rest upp på torget, och som lär ha kostat en 2 000 å 3 000 Rd; den bestod af en stor kolonn hvarpå valspråket var skrifvet med gyllene bokstäfver och deremellan löpte en spiral af oräkneliga gaslågor; på kolonnens spets brann, likaledes i gas, ett jättelikt namnchiffer. Bakgrunden bildades af en mängd furur jemte fanor; framför kolonnen stodo tvenne smärre pelare af gaslågor med gassolar i toppen. — Det andra var studenternas fackeltåg; man gick att uppvakta konungen med sång, hvarvid hvar tredje icke sångare bar en fackla. Efter slutad sång förbrändes det återstående af facklorna på ett ofant-

ligt bål å St Eriks torg. Eget nog inträffade ingen eldsvåda.» Skildringen av kungabesöket fortsätter: »Om Thursdagen hade borgerskapet bal för konungen å gillesalen, till hvilken äfven jag blef påstött af Prostinnan att begifva mig; jag gick också mycket riktigt med 6 damer i släptåg och hade ganska roligt der, fast det visst var litet trångt för mängden af uniformerade herrar med trinda magar som stodo här och der. Kungen dansade oupphörligt så att svetten stod honom i pannan, och han dansade, utan allt underdånigt smicker sagdt, utmärkt väl. I en af danserna hade jag den oturen att ge Högstdensamme en liten puff i magen, hvilket dock ej onådigt upptogs.» Blomberg berättar också, att »hela studentkorpsen man för man presenterades för kungen», och han avslutar sin skildring med den högst begripliga kommentaren: »Nu kan kungen ha fått sin behöriga del och lemna rum för något annat.»

Detta andra visade sig bli en glimt från en nationsfest, närmare bestämt en Mårten Gås-sexa. Härvid hade en dyrbar silvervas överlämnats som gåva till professor Ribbing, som varit nationens inspektör i tio års tid: »Penningarne härtill voro naturligtvis ej tagne omedelbart ur landsmännens fickor (då hade gåfvan nog ej blifvit så stor!), utan vi ha en särskild så kallad honorarie-fond att ta ur.» Det hela hade varit mycket trevligt, menade Blomberg: »Högtidligt att höra de gamla gubbarna, unga ännu till själen de fleste af dem såsom ej så sällan händer med personer som åldras här innom den akademiska luftkretsen.»

Studentantalet för terminen uppgavs uppgå till 964, »större än det, enl. uppgift varit, alltsedan akademiens stiftande».

För Blombergs rent personliga del hade ju terminen begynt med ombyte av bostad. Mot terminens slut bytte han också matlocus, i det han slutade på »paradiset» och startade på »tarfligheten».

Ett stycke in på vårterminen 1862 lovade Blomberg den förutnämnde Lidforss att medverka såsom hans opponent vid disputation för en adjunktur i tyska och engelska, och det skulle visa sig, att åtagandet blev avsevärt mer krävande än han från början tänkte sig. Ordinarie fakultetsopponenten, docent Fabricius, råkade falla i en trappa så sent som aftonen före disputationsdagen och detta så illa, att han blev sängliggande och helt ur stånd att fullgöra sitt viktiga uppdrag. Ett par minuter bara före aktens början anmodades Blomberg att rycka in i Fabricius' ställe med opposition på fakultetens vägnar. Detta var

visserligen, skriver han efteråt till modern, »en särdeles stor utmärkelse men som tillika gjorde mig ganska ängslig, i det jag fruktade att med mitt dåliga Tysktalande (diskussionen fördes på Tyska) skämma ut fakulteten, af hvars medlemmar åtskilliga högdjur voro närvarande. Saken aflopp dock temligen väl. I går eftermiddag» — så fortsätter brevschildringen — »hade Lidforss middag för sina sex opponenter, hvilken började kl. 4 och med tillhörande fortgick till kl. ½ 12 i natt. Det var den mest Luculliska middag, jag någonsin varit med om, så att man riktigt måste vara glad när maten en gång tog slut. Eljest var det det trefligaste och intelligentaste lag af kamrater, hvori jag här i Uppsala deltagit.»

Den 14 maj kunde Blomberg äntligen meddela hem, att han hade klarat sin allra första tentamen. Den gällde semitiska språk och renderade honom högsta betyget, alltså 3 poäng till graden: »Det var i går förmiddags som jag var uppe hos Professor Hesse, kl. 10 – ½ 12, och det gick särdeles bra; särskildt fick jag beröm för mitt goda Arabiska uttal.» — Lika bra gick nästa tentamen, som ägde rum i början av september och som gällde nordiska språk: »Den gick, som man här i Upsala säger, med glans, och jag erhöll utan allt prut det önskade betyget. Särdeles treflig var Säwe också att tentera för, och satt icke och sof som Hesse. Tentamen räckte kl. 3 – ½ 7. Jag har således nu halfva betygssumman.» I slutet av månaden hette det i ett nytt brev: »Såsom glädjande nyhet kan jag berätta Dig att jag några dagar efter min tentamen i Nordiska språk erhöll ett smickrande bevis på den tanke Säwe har om mina kunskaper, i det han neml. anmodade mig att såsom biträde vara honom följaktig på en resa till en omkr. 2 mil från Upsala befintlig ytterst märkvärdig runsten; afsigten var att anskaffa en säker teckning af densamma för att sända till Prof. Stephens i Köpenhamn, hvilken för närvarande är sysselsatt med ett arbete öfver den art runstenar, hvartill den ifrågavarande hör. Resan var ytterst treflig och efter återkomsten från densamma dröjde jag qvar hos Säwe till middag och afton.»³⁸

Ännu var examensmødorna dock långt ifrån överståndna: »Jag hör Säwe, för att kunna sätta mig litet mera in i den Nordiska poesin, Spongberg och Böttiger för att synas och derigenom vinna meriter till en framtida tentamen samt på aftnarna en Docent Rosell som ger kollegium i filosofiens historia. I Latinet har jag nu gjort undan temligen mycket och tänker i sednare hälften av December tentera

Latin, Theoretisk filosofie och Praktisk filosofi, med inalles 5 betyg, så att jag således vid årets slut skall hafva 11 färdiga.» Ändå kunde han mitt i tentamensbrådskan meddela modern, att han åtagit sig att ge en student några »dufningar» i isländska, detta kanske inte så mycket för den omedelbara förtjänstens skull som fastmer för att göra sig bekant för studenter som »kollegiihäst», något som skulle vara bra för den händelse han skulle bli »dröjande qvar» i Uppsala efter tagen grad. — F.ö. var också latinet avklarad innan året 1862 gick till ände, med det önskade betyget »Med beröm godkänd»: »Prof. Pettersson tycktes vara belåten.»

Ursprungligen hade Blomberg faktiskt hoppats på att också hinna med sin filosofitentamen för professor Ribbing, innan året 1863 gick in, men något kom emellan, som föranledde honom att vänta med den: »De sista dagarna jag dröjde i Upsala blef jag dragen ifrån de filosofiska studierna genom att jag fick i mitt hufvud att i tidningen (Upsala-Posten) nedskälla en recension öfver ett arbete om Svensk rättskrifning, som varit synlig i N^{no} 100 och 101 för i år. Jag har nu lemnat kritiken till redaktionen som lofvat bereda plats åt den i något af de första Januari-numren, så vida den ej befinnes alltför bitter, hvilket nog kan vara möjligt. Blir den offentliggjord, så kan det nog hända att jag derigenom ådrager mig en eller annan ovänskap, men hvem kan hjälpa det. Den af mig anfallna artikeln är undertecknad -rn, d.v.s. Eichhorn, Stockh., bekant såsom Bocaccios öfversättare.»

Det arbete, som Eichhorn recenserat i Upsala-Posten, var Svensk Rättskrifningslära av Hampus Kristoffer Tullberg.³⁹ Recensenten sade sig känna till, att skriften allaredan av många människor uppfattats som »ett underdjur» och att man därför måste utgå ifrån, att bara några få personer överhuvud taget komme att våga sig på att börja läsa den. Man har, säger rec., stött sig på »dess afskräckande stafsätt, dess oupphörliga barnsliga utfall mot Svenska Akademien och dess egendomliga föråldrade stil». Men, säger han, faktum är, att framställningen dock är frukten av »en i tjuoett år stadgad öfvertygelse» och av »ganska omfattande forskningar på språkområdet», varför den trots allt borde »mötas med andra blickar än kallgrinets och likgiltighetens». — Ändå gick rec. för egen del mycket skarpt till rätta med författarens grundläggande åsikter om »skriftens natur», om »rättskrifningens högsta lag», om skiljetecken och om avstavningssätt m.m. Och han hävdar, att eftersom författaren byggt på en »oduglig

grund», så måste det räknas såsom självklart, att »systemet som på densamma hvilar, icke kan äga egentligt värde såsom sådant». Visst hade förf. ett varmt nit för rättskrivningens förkovran, men, heter det i recensionen, »denna nitälskan har antagit en så glödande art gentimot Svenska Akademien, som af författaren ordentligen ordskälles på nästan hvar sida». Recensentens slutsats blir, att han måste beklaga, att författaren har använt »så stor möda, så mycken lärdom och så lång tid på utarbetande af ett rättskrifningssystem, som, redan vacklande genom lösheten i sin grund, ohjelpigen faller med dennas omstörtande. Några spillror, heter det till sist, torde dock räddas från undergång, och det är dessa som säkert skola åt författaren bevara ett ej missaktadt namn bland våra rättskrifningslärare.»

Blombergs genmäle var infört i tidningens andra och tredje nummer 1863 och undertecknat med signaturen »rg». Han säger till en början, att han visserligen inte har läst Tullbergs arbete själv men att han utgår ifrån, att »rn:s» referat av detsamma är korrekt och att Tullbergs prestation därför måste betecknas såsom »förfelad». Men på en viss punkt ville han i alla fall anmäla en mot recensentens helt avvikande åsikt. Enligt hans mening var nämligen Tullbergs åsikt om skriftens natur »särdeles klar och riktig». Det finns, hävdade han, bara två sätt att uttrycka sina tankar genom språk, nämligen dels tal och dels skrift: »utom dessa intet tredje». Och, hävdade Blomberg, talet är det första och därför ursprungliga av de två. Viktigt är emellertid, att man klart och bestämt skiljer mellan å ena sidan landskapsmål och å andra sidan nationalspråket, de bildade klassernas högsspråk, och att man först därefter går att skilja mellan högsspråkets talspråk och högsspråkets skriftspråk: »Skriftspråket är i verkligheten intet annat än en förgången tids genom och i litteraturen bibehållna talspråk, och vårt nuvarande talspråk är en utveckling ur vårt nuvarande skriftspråk.» Umgångesspråket är statt i utveckling. Det är mera rörligt och fritt än litteraturspråket och står i ett mindre spänt förhållande till landskapsmålen än detta. Det litterära språket beror på ett fortgående imiterande av de äldre litteraturalstrens språk, och det blir till följd därav mera fast och i sig avslutat, mera ålderdomligt än det rörliga umgängesspråket. Därmed är inte sagt, att talspråket skulle vara det sämre. Blomberg vill tvärtom ge det talade språket en högre rang än litteraturspråket och ser gärna, att man i åtskilliga litteraturgrenar, t.ex. den komiska och den idylliska, hellre begagnar

umgängesspråket än det litterära högsspråket. — Även vad beträffar rättskrivningen hyser Blomberg en åsikt rakt motsatt recensentens. Recensenten anser, att härledning bör vara rättskrivningens högsta grundsats och att skriftbruket bör begagnas såsom hjälpmedel, men den meningen kan Blomberg för sitt vidkommande inte alls dela.⁴⁰ — Såsom Blomberg själv antydde för modern, var han åtskilligt sarkastisk i sina formuleringar. Det förefaller honom närmast »komiskt» att se »hvilken hemsk tafla af sjelfva språkets framtid rec. uppdrager för den händelse att hr. T:s princip skulle antagas. Det blefve väl ändå icke så farligt. Språkets grammatiska byggnad stode nog fast ändå och det der outredliga chaos av ord, böjningar och satsbyggnader finge man visst leta efter med ljus och lykta; ty hvad har rättskrifningen med dessa saker att skaffa?» — I slutorden förklarar Blomberg, att han inte ämnar ingå i vidare diskussion med recensenten: »Skulle hr -rn svara på dessa anmärkningar, ämnar ins. dervid iakttaga tystnad. Det kan för allmänheten vara nog, att de motsatta åsigterna blifvit densamma förelagda; utkämpandet af en dylik strid lämpar sig ej väl för tidningspressen. Muntligen och enskildt är ins. redo att inför hr -rn försvara hvad han sagt.»

I nr 6 meddelade redaktionen, att »-rn» inte komme att besvara »-rg»:s insändare angående »språk och skrift»: »I likhet med oss och insändaren anser han nämligen, att en tidning med strängt anlitadt utrymme icke är rätta stället för undersökningar af den widt omfattande art, som ett swaromål å ins. till en del ej obestridliga satser skulle kräfwa. Han afstår från detta så mycket hellre, som ins. i hufwudsaken, eller hwad prosten Tullbergs rättskrifningssystem beträffar, är af enahanda tanke med rec. och dessutom på flera ställen blott genom oriktig uppfattning af hans yttranden påfört honom meningar, dem han ingalunda kan erkänna som sina.»

Några dagar senare skrev Blomberg hem, att Upsala-Posten nu hade innehållit »ett helt kort särdeles humant svar» och likaså att professor Sæve sagt sig önska ett personligt samtal med honom angående den sålunda avhandlade problematiken: »Såväl af honom som af andra har jag fått uppbära komplimanger.» Motståndaren »-rn» hade han däremot ännu inte råkat.

Ännu några veckor därefter hette det emellertid i nytt brev: »Föremålet för mitt angrepp har jag nu råkat och han var alls ej svår att göra fred med. Jag tycks således ej på något håll ha väckt ond blod med min

artikel. Man kan inte förtänka Blomberg, att han således var mycket tillfredsställd med denna positiva slutvignett. Den långa och av Säve med flera uppmärksammade insändaren utgjorde ju hans första tryckta bidrag i språkvetenskaplig debatt.⁴¹ Och ett bevarat brev visar, att Eichhorn var en av de kamrater, som Blomberg bjöd på »ett glas» på nationssalen »efter genomgången Kandidat-Examen» den 15 september.

Också av ett annat skäl blev filosofitentamen fördröjd. I ett brev från slutet av januari heter det: »Min tentamen i filosofi har blifvit uppskjuten på obestämd tid, kanske till slutet af Februari. Jag fann att jag ej orkade, som jag från början tänkt, läsa filosofi hela dagarna; det blef mig för mäktig föda. Jag har därför tagit ett lättare ämne, Grekiska, att byta om med, så att jag nu läser Filosofi blott 2 à 3 timmar om dagen.» Tre veckor senare låter det visserligen lovande: »Jag håller för närvarande på med sista förberedelserna för Ribbing.» Men det var s. a. s. falskt alarm. I mitten av mars läser modern: »Jag tänkte tentera för omkring en vecka sedan, men fann att jag kunde ungefär ingenting hvadan jag fick lof att börja repetera om kursen igen. Jag önskar riktigt att jag aldrig börjat på med detta ämne. Sedan jag slutat den repetitionskurs jag nu håller på med skall jag emellertid tentera, det må bära eller brista, — förmodligen brister det.» Omsider lossnade det emellertid både i filosofin och i andra ämnen, och då kom tentamina slag i slag. Den 21 april avklarades teoretisk och den 1 maj praktisk filosofi samt kort därefter också matematik, i samtliga tre ämnen med betyget non sine laude approbatur såsom resultat. Och terminens sista tentamen — i nyeuropeisk lingvistik för Böttiger — krönte slutligen vårens mödor dels med ett laudatur och dels med tentators smickrande löfte om förord till en nyss utlyst adjunksbefattning vid skolan här i Uppsala. Det var roligt att få skriva hem den 3 juni 1863: »Jag har nu 14 betyg, således mer än hvad för examen erfordras.»

Inte heller den här terminen utgjordes uteslutande av plugg. »På Carlsbalen här var jag icke; de så kallade 'balerna' är man här mycket rädd för; de besökas blott af noblessen; 'gillesoiréerna' äro deremot mera anspråkslösa och besökas allmänna. I förgår bevistade jag en sådan der jag hade ganska roligt. För öfrigt utmärktes ej Carls-dagen här af några festligheter. Snart stundar nu också Helsingarnas årsbal; jag får väl lof att vara med på den fast den blir dyr.»

Också den nya studentkatalogen kunde rapportera en rekordsiffra för sammanlagda antalet studerande vid akademien, 1 082.

Den 14 mars heter det i ett brev: »I går var en viktig dag för Upsala: 'den medicinska frågan' skulle afgöras af ständerna. Under en hel månad hafva de bittraste och ovettigaste stridsskrifter vexlats mellan Stockholm och Upsala och sista Upsala-noten afgick med exprens i förgår afse. En hel hop professorer och studenter hade rest till Stockholm för att öfvervara frågans afgörande.»⁴³

Även vårterminen 1863 ägde gatuuppträden rum: »De stora 'upproren', hvarom Du säkert sett åtskilligt i tidningarna, — jag var också med, icke just troende mig kunna uträtta några storverk ifall det kommit till handgemäng, men för att öka massan, hvars storhet det just nu var som imponerade på 'rebellerna'.»

Från akademins inre liv förspordes, »att promotionerna sannolikt lefvat ut sin tid och», heter det, »förmodligen få vi i vår ej någon sådan».

Förra delen av sommaren tillbringade Blomberg hemma hos modern i Hudiksvall, och därpå kom den viktiga hösten 1863, som skulle inledas först med tentamen i grekiska och sedan äntligen med den länge eftersträfvade filosofie kandidatexamen. Spongberg skrev in betyget cum laude approbatur, och examensbetyget i sin helhet kom alltså att upptaga laudatur i Nordiska språk, i Österländska språk och i Ny-Europeisk Linguistik, cum laude i latin och i grekiska samt non sine laude i teoretisk och i praktisk filosofi samt i matematik. Betygssumman blev alltså 16, den högsta för dagen eftersom de fem övriga examinanderna stanna på resp. 12, 12, 12, 13 och 14.⁴⁴ På själva examensdagens kväll den 15 september ordnade Blomberg »enligt öflig sed» en liten kollation på nationssalen för närmare bekanta. »På ett ryck» smög han sig in i biblioteket »kl. 10 e.m.» för att »raspa» några rader: »Min titel, när Du skrifer mig till, är nu: Filosofie-Kandidaten Blomberg, Hels.»

Böttigers rekommendation till adjunkten vid skolan förslog emellertid inte. Domkapitlet förklarade naturligt nog Blombergs ingivna ansökan ogiltig, eftersom tjänsten söktes av tre personer med full formell kompetens. Avbräcket blev dock inte fördenskull alltför kännbart: »Det har gått temligen bra för mig att få privat förtjenst genom undervisning. Jag har för närvarande 12 Rdls inkomst i veckan och hoppas att det skall komma att taga upp sig ännu bättre. Hvad som

serskildt gläder mig är att det hufvudsakligen är studenter som anlita mig, så att jag ej behöfver frukta något väsendtligt aftagande af inkomsterna då studentexamen vid årets slut upphör.» Blomberg kunde också berätta att professor Säwe på det ivrigaste rätt honom att nu stanna kvar i Uppsala och inte söka tjänst på annat håll före disputationen. F.ö. hade professorn också antytt, att det nog även efter denna skulle kunna yppa sig någon möjlighet för honom att förbli Uppsalabo. Han borde i varje fall utan dröjsmål bestämma sig för disputationssämne och fick frikostigt löfte av Säwe att använda dennes bibliotek under arbetet på avhandlingen. Tyvärr gick dock inte allting efter dessa välbetänkta beräkningar. Nya elever strömmade till och lade beslag på den nyblivne och tydligen mycket uppmärksammade filosofie kandidatens tid. Ännu den 31 oktober skrev denne hem till modern: »På min disputation har jag nu i termin knappt hunnit tänka; nästa termin skall jag ställa annorlunda med mina lektioner så att jag blir litet mera ledig.» Och då nästa termin gick in, erhöll han ett vikariat vid Uppsala katedralskola — t.o.m. med löfte om att få behålla detta så länge han önskade. (F.ö. var han inte helt främmande för tanken att redan nu — alltså före disputationen — söka den ledigförklarade professionen i Nordiska språk i Lund: »Att jag skulle få den, är mycket osannolikt, och skulle i sjelfva verket vara ganska olyckligt, emedan jag svårligen skulle kunna fylla platsen. Emedlertid skulle det vara en ej ringa merit att hafva erhållit ett förslagsrum, om detta kunde lyckas mig.» Rätt snart slog han dock den tilltänkta professionsansökan ur hågen.) Egentligen hade han trott, att han skulle få mera tid till disputationsarbetet, om han bytte ut de tillfälliga lektionerna mot en relativt fast tjänst vid skolan. Men så blev inte fallet. Snarare tvärtom: »Min beräkning att genom antagandet af platsen vid skolan få bättre tid att arbeta på min disputation var fullkomligt förfelad. Mina eftermiddagar äro ganska mycket upptagna af hvarjehanda göromål för skolan och mina tankar vända sig nästan uteslutande ditåt. Med min disputation går det derföre temligen långsamt framåt, så att jag knappt tror att den kan bli färdig i Maj.» — För övrigt tycks sanningen ha varit den, att Blomberg allaredan nu under sin första tjänstgöring vid ett läroverk — alltså med klassundervisning i stället för privat handledning — råkat ut för de disciplinsvårigheter, som tyvärr skulle komma att känneteckna också hans adjunks- och lektorstjänstgöring i kommande dagar: »Med mina gossar har jag nu

blifvit mera nöjd, ehuru man visserligen får lov att ha tummen på ögat på dem. Emellertid tycks de nu i viss mån hafva fäst sig vid mig. En tredskande lymmel tycks det dock vara omöjligt att få bugt på och torde jag i dag bli utsatt för det obehaget att nödgas afstraffa honom i skolans närvaro.» När sommaren gick in, var det fortfarande långt kvar till disputation. Och under en vistelse hemma i Hudiksvall under ferierna blev han helt överraskande erbjuden och antog med tacksamhet ett lektorsvikariat där i hemstaden för hela den kommande höstterminen — i samma lärarkollegium som modern! Och så fick disputationsarbetet återigen vika.

Vid början av vårterminen 1865 var Blomberg visserligen åter tillbaka i Uppsala, förmodligen ännu fastare besluten än någonsin förr att äntligen ägna lejonparten av tid och intresse åt avhandlingsarbetet. Men — nya hinder tornade upp sig. Ett flertal »kollegianter» anmälde sig glädjande nog till undervisning, och fru Geijer, som nu flyttat till Uppsala, erbjöd Blomberg fri spisning i sitt hem, om han åtog sig att undervisa sina forna disciplar $\frac{3}{4}$ timme om dagen. Viktigast i sammanhanget var emellertid, att hans kapacitet just nu kom att anlitas t.o.m. i ännu högre grad än förut på två områden, som nu vart och ett för sig påfordrar en speciell redogörelse för att bilden av C.J. Blomberg vid Uppsala universitet skall kunna sägas ha blifvit något så när fullständig. Det gäller hans mycket betydelsefulla insatser i de akademiska språkföreningarna. Och det gäller hans värdefulla engagemang i nationslivet på »G.-H.»

Språkvetenskapliga föreningar

Ett speciellt omnämmande förtjänar och kräver alltså Blombergs ledamotskap av och personliga aktivitet i ett flertal av de språkvetenskapliga föreningar, som såg dagens ljus vid Uppsala akademi under slutet av 1850- och början av 1860-talet — ett faktum som har förbisetts av den hithörande forskningen, ehuru det var just denna aktiva insats, som först fäste de mångas blickar på honom och kom honom att framstå såsom en s.k. coming man.

Sitt första medlemskap i en dylik förening fick han, då han den 10 mars 1862 välkomnades i *La Société des langues modernes à Upsal*.⁴⁵ Givetvis uppfattade han kallelsen såsom hedersam, när han underrättades om, att hans namn aktualiserats vid sällskapets sammanträde åtta dagar tidigare, den 3 mars. Han skulle ju bl.a. få tillfälle att göra många nya bekantskaper med språkintresserade studenter, eftersom societetens medlemsantal vid den ifrågavarande tidpunkten översteg 40-talet. Men av ett brev till modern förstår man, att han ändå tvekat att svara ja: »För omkr. en vecka sedan blef jag invald till ledamot af härvarande 'linguistiska förening'; jag är härmed visst föga belåten, först och främst emedan det kostar 3 Rdl i termin i afgift, för det andra upptager tid, nemligen hvarje Måndagskväll, och för det tredje emedan vid sammankomsterna Svenskans begagnade är vid vite förbudet. Emedlertid kunde jag ej undandraga mig kallelsen.»

Onekligen förhöll det sig också så, att ledamotskapet i fråga verkligen var ganska krävande, inte enbart en hedersbevisning. Det var alls ingen sinekur att tillhöra *La Société des langues modernes*.⁴⁶ Societeten konstituerades den 1 november 1858, och dess syfte — kodifierat i de »Statuts de la Société», som antogs den 6 december två år senare — angavs vara att befrämja de ifrågavarande språken dels genom vetenskapliga studier, dels och framför allt genom att bereda medlemmarna tillfälle till samtal direkt på dessa tungomål. »La langue française est la langue officielle», heter det i första stadgekapitlets 5:te paragraf. Men i kapitel 7, som avhandlar medlemmarna, sägs det i § 1: »Chaque membre admis doit indiquer la langue ou les langues qu'il parle, ce qui sera enregistré dans le catalogue.»⁴⁷ Det

sistnämnda kapitlet stadgade dessutom, att det låg medlemmarna att i tur och ordning hålla föredrag inför sällskapet. Undantagsvis kunde själva påståendeframställningen få ske på svenska, för den händelse programkommittén bedömt innehållet i föredraget såsom vetenskapligt kvalificerat. Men under alla omständigheter måste oppositionen och försvaret försiggå på ett främmande språk. Den som stod i tur att utarbeta ett föredrag skulle äga att, om han själv så önskade, i stället framlägga teser till debatt och i så fall minst tre sådana. Såväl föredrag som teser skulle avhandla de moderna språken och dessas litteratur. Ordföranden, le Secrétaire — för tillfället professor Charles Guillaume Böttiger — ägde utse en opponent till varje sammanträde. Dock var ingen ledamot skyldig att opponera mer än två gånger pr termin. Och ingen kunde åläggas att opponera på teser eller föredrag, som avfattats på ett språk, som han inte för egen del behärskade.⁴⁸

Även om »M. Charles Iean Blomberg» alltså ställt sig inte så litet tveksam inför ledamotskapet i föreningen, gick han in med sedvanligt allvar för sina uppgifter där, sedan han trots allt svarat jakande på den hedrande kallelsen. Han deltog i societetens arbete vår- och höstterminerna 1862, likaså vår- och höstterminerna 1863 samt dessutom vårterminen 1864. Och en genomgång av protokollen utvisar, att han under den tiden höll två dubbel föreläsningar — alltså vid sammanlagt fyra sammanträden, närmare bestämt den 30 september och den 27 oktober 1862 samt den 2 och den 9 november 1863 —, att han den 24 november 1862 deltog i en diskussion på tyska om några på detta språk avfattade »thèses sur diverses matières» samt att han den 5 februari utsågs till suppleant i den kommitté, som hade att pröva och bedöma erbjudna föredrag.

Den första av de bägge nämnda dubbel föreläsningarna bar titeln »Über das natürliche System der Konsonantlaute». Tyvärr finns den inte bilagd societetens handlingar, fastän en del andra föredrag från ungefär samma tid är bevarade där. Men i två av Blombergs egna bevarade anteckningsböcker kan man ta del framför allt av den första föreläsningen och dess inledande principförklaring.⁴⁹ Avhandlingens ämne kunde förefalla något främmande för sällskapets strävanden, menade han. Det tog ju inte sikte på de moderna språken eller överhuvud taget på något enskilt språk utan på »die Sprache selbst». Men, heter det, »Betrachtungen über die Sprache können, glaub' ich, keinem, der sich mit Sprachen überhaupt beschäftigt allzufern

abliegen. Es möchten solche vielmehr ein helleres Licht über die Natur jeder einzelnen Sprache verbreiten.» I vad man kan beteckna som en principdeklaration hävdade Blomberg sedan, att språket enligt hans mening var ett naturväsen: »Sie lebt, sie entfaltet sich nach bestimmten Gesetzen, die ebenso konstant wirken wie die der ganzen übrigen Natur.» Så till vida, menade han, var språkvetenskapen jämställd med naturvetenskapen: »Wie der Naturforscher so sammelt auch der Sprachforscher einzelne Wahrnehmungen um daraus die Gesetze herauszufinden und aus diesen das organische Leben zu erkennen.» Botanikern måste stödja sig på den kemiska forskningens resultat för att själv kunna utforska cellens liv. På så sätt måste språkforskaren ta hänsyn till ljudens natur, som ju utgör själva grunden för hela språket såsom sådant: »Die Lautlehre ist der chemische Theil der Sprachwissenschaft.» Ljudläran kunde sägas ha två uppgifter att ge sig i kast med. Dels har den att fastställa ljudens väsen, och dels skall den följa deras utveckling och inbördes förbindelse. För dagen ville talaren begränsa sig till den första av dessa uppgifter och skulle avhandla den andra uppgiften i föreläsningens fortsättning vid ett senare sammanträde.

Helt visst hade Blomberg lagt ner en myckenhet av arbete på detta sitt första språkvetenskapliga föredrag. I ett brev till modern skrev han: »Rätt mycket tid har jag under terminen förstört med skrivande af en afhandling för lingvistiska sällskapet härstädes, hvilket jag varit oförsigtig nog att åtaga mig.» Men förmodligen blev hans framställning uppskattad i den lärda kretsen. Protokollet upplyser, att en av sällskapets ledamöter kom med några invändningar »pour lui donner l'occasion l'éclairier encore plus le sujet» samt att ännu en ledamot deltog i diskussionen med »Zeile» och »vivacité».

Framförandet av föreläsningens andra del blev något försenat. Egentligen var det meningen, att Blomberg skulle fortsatt och avslutat sin framställning vid sammanträdet den 20 oktober. Men protokollsboken upplyser, att man då blev tvungen att ajournera fortsättningen till gången därpå: »L'heure étant déjà assez avancée.» Först den 27 oktober höll Blomberg alltså sin »lecture finale» — denna gång med endast en opponent.

Den andra av sina dubbelföreläsningar framförde han som nämnt den 2 och den 9 november 1863. Också den föredrogs på tyska, ehuru protokollet första gången anger ämnet på »la langue officielle»:»Les

principaux résultats ethnologique auxquels est arrivée la science des langues modernes». Den senare sammankomstens protokoll nämnde Blombergs egen utformning av sin »traité»:»Über die Ethnologischen Resultate, zu welchen die moderne Sprachwissenschaft gekommen ist.» Denna dubbelföreläsning har tyvärr inte blivit bevarad till eftervärlden vare sig helt eller delvis, inte bland Blombergs efterlämnade handlingar och inte heller av societetens arkivalier.

Att Blomberg lämnade la Société des langues modernes i och med utgången av vårterminen 1864 berodde på, att han just under denna termin tillsammans med några kamrater tog initiativ till bildandet av en annan förening med språkvetenskapligt syfte, »Föreningen för allmän språkvetenskap». Säkerligen var han själv primus motor härvidlag. Hans språkliga intresse stannade ju inte vid de moderna språken. Det konstituerande sammanträdet den 31 mars hölls följaktligen under hans ledning såsom »sekreterare». Och det blev också han som fick uppdraget att leda den nya sammanslutningens öden under dess första verksamhetstid.⁵⁰

Föreningen borde tills vidare sammanträda varje torsdagsafton. De språkfrågor, som skulle avhandlas vid resp. sammanträden, skulle bestämmas av en särskild programkommitté på tre ledamöter, däribland Blomberg.

Redan nu vid konstitueringen fick man tillfälle att lyssna till ett föredrag av kvalitet. Blomberg själv talade »Om den Latinska Konjugationen». Och man kan följa hans framställning än i dag, eftersom den finns bevarad in extenso i hans litterära kvarlåtenskap.⁵¹

Inledningsvis förklarade Blomberg, att han inte ville »lysa med lånta fjädrar». Hans framställning borde betraktas som »en osjelfständig kompilation» av den nyare språkvetenskapens, särskilt Bopps, Schleichers och Corssens forskningsresultat. Han befarade, att de av det unga sällskapets ledamöter, som på egen hand studerat de nämnda författarna, skulle komma att finna hans föredrag »föga nöjsamt». Han fortsatte blygsamt: »Åfvenledes torde det kanske anses mindre passande att öppna föreningens verksamhet med ett plagiat. På nordiskt språkområde skulle jag möjligen hafva kunnat åstadkomma något en smula mera självständigt, men derifrån afhölls jag af, om jag så får säga, politiska skäl. Medlemmar med öfvervägande intresse för Nordiska språk komma sannolikt att i mängd tillströmma, hvadan man kan befara att sällskapet emot den vid dess stiftelse uttalade

afsig de facto blir en förening för studiet af Nordiska språk. Det syntes mig därför önskvärdt att såsom en motvigt få in ett motsvarande antal medlemmar med hufvudsakligt intresse för de klassiska språken, för hvilket ändamåls befrämjande jag redan vid detta första sammanträde ville faktiskt visa, att föreningens verksamhet äfven omfattar dessa språk.»

Så specificerade han problematiken i just det föredrag, som han nu ämnade hålla. Verbalböjningens utveckling i de indoeuropeiska språken hade haft en helt annan utvecklingsgång än nominalböjningens. Medan deklinationen »fullfärdig utgått ur urspråkets verkstad», hade konjugationssystemet inte varit fullt avslutat vid språk-öndringen. Därför hade varje särskild språkgrupp kommit att »hvimla» av nybildningar med betydande skiljaktigheter jämväl mellan språkgrupper, som i och för sig stod varandra nära. Och det var alltså för denna konjugationernas brokiga historia som han nu ville redogöra i anslutning till – men också under diskussion med – de inledningsvis nämnda auktorerna. — På föredraget följde »någon diskussion».

Det måste ha känts som en stor besvikelse för Blomberg, när det visade sig, att det närmast följande sammanträdet blev så fåtaligt besökt, att man fann det lämpligt att uppskjuta behandlingen av fastställda frågor till ett senare tillfälle. Emellertid fick Blomberg i uppdrag att »ingå i underhandlingar med studentkorpserna om förhållande af dess lokal för en afton i veckan samt att genom annons i Upsala-Posten underrätta ledamöterna hvar och när nästa sammanträde skulle ega rum».

Då man träffades ånyo den 15 april, kunde Blomberg meddela, att han fullgjort detta sitt uppdrag och utverkat löfte hos studentkårens skattmästare om att föreningen skulle få nyttja kårlokalen på fredagskvällarna mot en avgift, som kårdirektionen senare skulle fixera. Blomberg hade vidare inköpt dels en protokollsbok och dels en medlemsmatrikel. Än mer. Han hade gjort upp ett förslag till stadgar, och de närvarande beslöt att diskutera hans förslag nästa gång man sammanträdde. Två av de frågor, som programkommittén hade uppställt, avhandlades, nämligen »Kan i afseende på ett dödt språks uttal något med visshet bestämmas?» samt »Huru i latinet förklara perfektum pavi bredvid supinum pastum?»

Den 24 april kunde Blomberg meddela, att sekreteraren – alltså

presidenten — i Société des langues modernes lovat den nya föreningen att vid sina sammanträden använda societetens bibliotek. Och då man sedan tog upp till granskning Blombergs stadgeförslag, visade det sig, att detta kunde fastställas utan alla ändringar, något som säkert glädde förslagsställaren. Föreningens syfte angavs vara att »sysselsätta sig med studiet af språket i psykologiskt, physiologiskt och historiskt afseende» utifrån »uppfattningen af språkvetenskapen såsom en och odelbar». Vid början av varje termin skulle utses en sekreterare att föra ordet vid dennas sammankomster samt att handhåva föreningens ekonomi. Envar student skulle äga rättighet att anmäla sig till inträde i sammanslutningen genom att erlægga en inträdesavgift på två Rdlr Rmt. Ordinarie akademisk lärare, som önskade inträda i föreningen, skulle räknas som hedersledamot. Vid sammanträde skulle dryftas de frågor i språkliga ämnen, som då uppställdes av den för detta ändamål nedsatta kommittén och som tillkännagivits vid närmast föregående sammanträde. Kommittén skulle bestå av sekreteraren samt en ständig och en växlande ledamot. Varje ledamot av föreningen skulle anses skyldig att i sin av matrikeln bestämda tur och efter erhållen kallelse av sekreteraren fungera såsom tredje ledamot av kommittén. Den ständige kommittéledamoten skulle väljas vid varje termins första sammanträde. Den som ville få en fråga diskuterad vid sammankomst hade att ge detta tillkänna hos någon av kommitténs ledamöter, och detsamma gällde den som själv ville hålla föredrag öfver ett av honom meddelat ämne. Föreningens första sammanträde för en termin skulle hållas högst en vecka efter de offentliga föreläsningarnas början och det sista sammanträdet för terminen senast en vecka före föreläsningarnas upphörande och detta på tider, som skulle tillkännages av sekreteraren i allmän tidning. Vid det första sammanträdet för en termin skulle revisionsberättelse öfver sekreterarens räkenskaper föredragas, sekreterare och ständig ledamot i frågekommittén väljas genom slutna omröstning samt beslut fattas om användningen av kassabehållningen från föregående termin, om terminsavgift och om antalet sammanträden under terminen. Revisorer skulle utses vid sista sammanträdet för en termin. Eventuellt förslag om stadgeändring skulle väckas vid ett sammanträde, diskuteras vid det därpå följande sammanträdet samt bli föremål för beslut vid ett tredje sådant.

En enda diskussionsfråga hann man med efter stadgebehandlingen:

»Är det riktigt att anse det de germanska språkens inflytande ombildat det gamla Romerska folkspråket från syntetiskt till analytiskt?»

Den 29 april upplevde man på nytt, att deltagarskaran var alltför fåtalig för att det skulle anses lämpligt att debattera de för dagen uppställda frågorna. Också den 6 maj var skaran »ytterligt» liten. Men den gången gick man i alla fall till diskussion av två frågor: »Huru bör den svenska komparativen *sämre* deriveras?» och »Hafva omljuden af å, ö i nordiska språk ursprungligen varit diftongiska (ae, oe) eller bestått af enkla vokalljud (ä, ö)?»

Att det inte alltid var så lätt för initiativtagaren och sekreteraren Blomberg att bevara entusiasmen i vården av skötebarnet har redan framgått av det sagda. Men än mer. Den närmaste anteckningen i protokollsboken lyder: »Vid det till den 13 Maj utlysta slutsammanträdet för terminen infann sig endast sekreteraren.» Och nästföljande anteckning, också den gjord av Blombergs hand, lyder i all sin pessimism: »Ehuru af enskilda skäl förhindrad att vid höstterminens början sig vid Akademien infinna utlyste Sekreteraren i förra hälften af Sept. månad första sammanträdet för terminen, insändande derjemte sin redovisning för föregående termin till revision, enär sådan ej vid slutsammanträdet d. 13de Maj kunna företagas. Vid detta sammanträde beslöts: 1mo att förre sekreteraren skulle vid sin befattning qvarstå. 2do att revisionen skulle uppskjutas till sekreterarens ankomst. 3^{tiö} att sällskapet i anseende till medlemmarnas ringa antal tills vidare mindre offentligt skulle bedriva sina förhandlingar, hvadan ock hvarken vid detta eller tvenne påföljande sammanträden nytt protokoll fördes, ej heller någon Vice-Sekreterare utsågs, ehuru Sekreteraren under hela terminen förblef hindrad att sig vid akademien infinna.»

Vid början av 1865 var Blomberg emellertid åter på plats med sin inspiration, och vid sammanträde den 15 februari beslöt man att återupptaga »förhandlingar med full offentlighet». Dock tillsatte man inte nu någon frågekommitté: föreningen in pleno skulle ombesörja ämnesvalet »i anseende till fåtaligheten af de medlemmar om hvilka man hade sig bekant att de under terminens lopp ämnade i föreningens förhandlingar deltaga».

Vid sammanträdet den 3 mars var Blomberg förhindrad från att närvara allaredan från början, men under ledning av en tillfällig sekreterare för dagen avverkade man en del ärenden av formell art. Blom-

berg erhöll ansvarsfrihet för sin kassaförvaltning och omvaldes enhälligt till ordinarie sekreterare. Man antecknade, att föreningen hade haft 14 ledamöter samt att kassan utvisade en behållning på 1,47 Rmt. Den för dagen fungerande sekreteraren, Hjalmar Kempff, överlämnade personligen två bokgåvor till föreningens bibliotek, nämligen dels Amarakocha publié en Sanskrit par A. Loiseleur Deslongchamps, 1^{mière} Partie (Paris 1839), dels Rask, Remarks on the Zend language and the Zend-avesta (London 1834). Sedan kom den viktigaste punkten på sammanträdesprogrammet: »Föredrogs en från Föreningen för Nordiska språk och Fornkunskap kommen inbjudning att med nämnda förening sammansluta sig i en samfäld Språkvetenskaplig Förening. Sedan föreningen efter en liflig diskussion förklarar sig anse att hennes stadgars § 11 ej borde lägga något hinder i vägen för denna frågas omedelbara afgörande, beslöt föreningen att redan samma dag med Föreningen för Nordiska Språk och Fornkunskap till samfäld öfverläggning i ämnet sammanträda, samt att föreningen, i händelse den föreslagna sammanslagningen komme till stånd, såsom sektion af Språkvetenskapliga föreningen skulle under ledning af samma sekreterare följa samma anordning som hittills.»

Innan man bröt upp för att således sammanträffa med Föreningen för Nordiska Språk och Fornkunskap, hann man diskutera tre vetenskapliga frågor, av vilka de två första aktualiserades av Blomberg, som nu kommit till städes, och den tredje av Kempff. Första frågan lydde: »Hvad betydelse kan man tillerkänna det ofta framställda påståendet att våra moderna språk grunda sin versbyggnad på accenten, under det de klassiska språkens vers är byggd på kvantiteten? Huru bör man inom språkvetenskapen definiera begreppet accent?» Frågan nr 2 hade Blomberg formulerat så: »Huru bör man tänka sig förhållandet mellan Lat. *habeo* och Göt. *haban*?»

Vid sammanträffandet med kamratföreningen beslöt man definitivt »att med upphäfvande af alla sina hittills gällande stadgar, ingå som sektion i en samfäld 'Språkvetenskaplig Förening' samt antaga sistnämnda Förenings i dess protokoll för d. 3^{dje} Mars 1865 upptagna stadgar». ⁵² Tillgångarna i kassan överlämnades till den nya »*Språkvetenskapliga Föreningen*», som i framtiden skulle svara för »f.d. föreningens för Allmän Språkvetenskap» skulder.

I fortsättningen förde Blomberg alltså protokoll för »*Sektionen för Allmän Språkvetenskap*», som sammanträdde för första gången den

17 mars 1865. Därvid svarade han med sedvanlig aktivitet för inte mindre än tre av de uppställda frågorna. Den första av dessa hans egna frågor lydde: »Hvilka förhållanden i den Homeriska versen berättiga till det antagande att ett ord haft ett ursprungligt digamma-ljud?» Hans andra spørsmål var formulerat så: »Huru bör man fatta den företeelsen att i flera yngre språk den urspr. nominativen utträngts af en annan kasusform?» Hans kringsyn rörde sig nogsamt, då han i sin framställning hämtade exempel inte bara från äldre och nyare nordiska texter utan också från latinet, grekiskan, franskan och spanskan. Blombergs tredje fråga denna gång lydde: »Huru förklara de German. presensformerna af verb. substant. vara?» — När man sedan kom till den av Kempff inledda frågan nr 4, »Hvilken är den rätta grundesatsen för ortografiska frågors afgörande?», utspann sig »en serdeles liflig diskussion» mellan inledaren och Blomberg. Bägge talarna var visserligen överens om att »både den fonetiska principen och derivationsprincipen vore omöjliga att i all sin stränghet på en gång genomföra, utan måste man alltid i någon mon utgå från det faktiskt bestående och inskränka sig till dess successiva reformerande». Men sedan var meningarna delade. Kempff ville vid reformerandet utgå från härledningen och t.o.m. förbättra det levande uttalet med ortografins hjälp. Långt ifrån att ge efter för det faktiska uttalet på folk-mun och i skrift utesluta bokstaven »l» ur ordet »verld» borde man försöka restaurera l-ljudet i det allmänna uttalet. Blomberg var av motsatt åsikt. Skriftens ändamål var enligt hans mening att framställa språket sådant som det f.n. var, alltså icke sådant som det varit en gång. »Ljudutvecklingen skedde efter konstanta lagar, det vore en förmä-tenhet att med förbiseende af Quintiliani regel 'grammaticus linguae custos, non architectus' vilja åstadkomma en reaktion mot den histo-riska utvecklingen genom att söka återinföra en gång försvunna ljud.» Enda principen för ortografiska reformer borde alltså enligt Blomberg vara den, att man sökte »komma de levande ljuden närmare, med full-komligt förkastande af härledningprincipen, hvartill», säger proto-kollet, »anmärktes, att man, om man antog den sistnämnda, hade svårt att veta hvar man skulle stadna.» I den fortsatta debatten kom man bl.a. in på frågan om språkets verkliga »naturlif». Kempff för sin del tyckte sig finna ett sådant endast i dialekterna. Högspråket var enligt hans mening åtminstone väsentligen en konstprodukt, som levde helt och hållet på den historiska traditionen. Den som ville

hävda den fonetiska principen finge arbeta med »en serskild ortografi för hvarje landskap». Blomberg menade emellertid, att också hög-språket var en dialekt, »som, till följe af den betydenhet en folkstam på ett eller annat sätt vunnit inom nationen, blifvit stats- och litteratur-språk, hvarefter högspråket löst sig från moderdialekten och blifvit talspråk icke för en viss folkstam utan för vissa samhällsklasser». I dessa nu nämnda samhällsklasser undergick högspråket enligt Blom-bergs åsikt samma slags naturliga utvecklingsprocess som allmoge-målen, och därför borde detta också betraktas som ett verkligen lefvande språk, inte som en konstprodukt. Kempff kom tillbaka och hävdade, att även det talade högspråket sönderföll s.a.s. i olika dialek-ter men att högspråket självt icke kunde betraktas såsom »i tal lefvande». Blomberg fick sista repliken och förklarade sig helt ur stånd att någonstades i levande livet finna något »högspråkets högspråk». När man omsider bröt sektionens egna förhandlingar för att förena sig med »systemsektionen», fick Blomberg i huvudsak stöd av H. Hilde-brand, vilken dock för sin del »ville tillerkänna den historiska princi-pen betydelse som ett retarderande moment».⁵³

Den 31 mars beslöt man på Blombergs förslag att återgå till valen av en frågekommitté, nu bestående av sektionssekreteraren samt en fast och en växlande ledamot. Och även då det gällde det rent språk-vetenskapliga arbetet, var det alltjämt framför allt Blomberg som var i farten. Tillsammans med en annan ledamot ställde han frågan: »Är det möjligt för ljudfysiologien att a priori och på ett uttömmande sätt bestämma alla språkljud som äro för en menniska möjliga?» Denna fråga kom emellertid upp först som nr 2 på dagsprogrammet och måste omsider i huvudsak uppskjutas till nästföljande sammanträde. Däremot fick Blomberg god tid på sig för ett långt föredrag över frågan om »förhållandet mellan de Indo-Europeiska folkens benämningar på lejonet», ett föredrag som han t.o.m. fick tillfälle att precisera »i för-bättrad upplaga» såsom bihang till det av honom själv förda proto-kollet. Den debatt, som följde på föredraget, koncentrerade sig huvud-sakligen på två punkter. Först diskuterade man »vilkoren för att en folkstam skulle kunna till ett annat luftstreck medföra och under årtu-senden bibehålla namnet på ett i dess nya hem ej befintligt djur». Eftersom man förutsatte tider då ingen litteratur ännu existerade, fann man det ofrånkomligt, »att den ponerade folkstammen genom sina förbindelser med andra länder och folk fortfarande och utan längre

afbrott bibehållit sin kännedom om det ifrågavarande djuret. Minnet af ett djur, i synnerhet ett mera fruktansvärdt, kunde väl följa folkstammen på dess vandringar, men måste då snart nog genom fantasiens magt till den grad omgestaltas, att det vore temligen svårt att antaga, det stammen, då den efter någon längre mellantid förnyade sin bekantskap med detta djur, deri skulle igenkänna den reela typen för sin fantasiskapelse och sålunda gifva detsamma dess ursprungliga genom traditionen bevarade namn.» Efter en stunds ingående sakkunniga subtiliteter av etymologisk art sköt man omsider in sig på den mera allmänna frågan om lejonets geografiska utbredning under äldre tider. Redan i själva föredraget hade Blomberg — efter många höglärda zoologiska och etymologiska övertåganden — kommit fram till vissa enligt hans mening påtagliga resultat, dels för zoologien och dels för folkvandringshistorien: »Lejonet måste i äldre tider hafva haft en vida större utbredning än hvad vi hafva oss bekant. Det måste nämligen 1° hafva sträckt sitt gebiet vida nordligare i Asien än nu, för att blifva det Indo-Europeiska urfolket bekant. 2° i Europa ej varit inskränkt inom de trånga gränser Herodot och Aristoteles uppgifva, då dess namn bibehållit sig hos Germaner, Letter o. Slawer.» Antagligen hade lejonet aldrig förekommit i Skandinavien. Då dess namn ändå de facto finns hos den gamla germanska folkstammen, borde man, menade Blomberg, dra den slutsatsen att endast en del av germanerna kommit dragande genom Skandinavien — där de snart glömt sitt namn för lejonet — medan andra delar av den germanska folkstammen, de tyska, följde en sydligare stråt och bevarade lejonet i sitt minne. — Det måste sägas vittna om allvaret i Blombergs forskning, att han avslutade sitt långa, ståtliga anförande med en vaksam reservation: »Dessa resultat bero emedlertid helt och hållet på riktigheten af föregående etymologiska deductioner: måhända visar sig för en skarpare blick uti dessa några svaga punkter, som komma hela bygnaden att ramla.»

Ännu vid sektionens två allra sista sammanträden medverkade Blomberg sakligt och inte endast såsom formell ledare av debatten. Den 28 april 1865 inledde han en diskussion om förhållandet mellan de germanska språkens olika namn på al-trädet. Och den 10 maj samma år refererade han två nyutkomna skrifter av Fr. Müller angående den semitiska språkstammens gränser i Afrika.

Att de nu nämnda sammanträdena här betecknas såsom sektio-

nens sista sammanträden beror på, att verksamheten sedan skiftade organisatorisk gestalt på nytt, alltså för andra gången. Det skedde på vårterminen 1866. Förra gången hade det ju åtminstone huvudsakligen gällt ett samgående enbart med Föreningen för Nordiska språk och Fornkunskap, men nu kom också Sociéte des langues modernes med i sammanhanget på allvar. Faktiskt hade societeten skymtat i kulisserna allaredan i sammanslagningsdiskussionen vid början av vårterminen 1865. I samma andetag som man bildade Föreningen för Nordiska Språk och Fornkunskap den 17 februari det nu nämnda året framkom nämligen ett förslag om ett samgående mellan »alla de språkliga fackföreningarna» till en samfärd »språkvetenskaplig förening».⁵⁴ Men de närvarande beslöt efter en stunds överläggning att åtminstone för närvarande stanna vid en sammanläggning enbart mellan den alltså nu nybildade föreningen för nordiska språk och Föreningen för allmän språkvetenskap, den som leddes av Blomberg. Numera — således i början av år 1866 — hade tydligen det mera vittgående projektet tillvunnit sig ökad förståelse, och den 21 februari 1866 konstituerades den s.k. *Philologiska Föreningen* genom fusion av såväl Sociéte des langues modernes (kallad Linguistiska Föreningen eller Föreningen för Ny-Europeisk Linguistik) som de bägge sektionerna av Språkvetenskapliga Föreningen (sektionen för Allmän Språkvetenskap och sektionen för Nordiska språk och Fornkunskap). Att det verkligen var på tiden att de tre föreningarna kom åtskilligt närmare varandra framgår bl.a. därav, att Språkföreningsförbistringen gjorde ett onekligen fatalt nedslag t.o.m. i protokollet från Philologiska Föreningens konstituerande sammanträde. Detta råkar nämligen kalla »Föreningen för Nordiska Språk och Fornkunskap» för »Föreningen för klassisk filologi», något som ju måste betecknas såsom allvarligt missvisande.⁵⁵

Blomberg fick inte uppleva den nya Philologiska Föreningens tillblivelse, eftersom han redan hade lämnat Uppsala i och med utgången av vårterminen 1865. Men säkerligen kände han sig tillfredsställd, om och när han på ett eller annat sätt fick underrättelse om den nya fusionen, och detta framför allt med tanke på den av språkföreningarna, som stått hans hjärta allra närmast, »Föreningen för allmän språkvetenskap». Det hade nämligen visat sig, att denna förening — nära nog en enmansprestation — skulle inte bara stå utan också hota att falla med honom: intet sammanträde avhölls på höstterminen 1865. I

och med tillkomsten av Philologiska Föreningen bevarades emellertid den allmänna språkföreningen till livet.

Säkert hoppades Blomberg, att tillkomsten av den nya topporganisationen skulle bli till gagn också för de båda andra integrerade språkföreningarna, alltså Linguistiska Föreningen och sektionen för Nordiska språk och Fornkunskap. Han hade nämligen varit medlem av dem bägge. Hans deltagande i Linguistiska Föreningen (*La Société de langues modernes*) har allredan apostroferats. Återstår att säga några ord om hans ledamotskap av Föreningen för Nordiska språk och Fornkunskap.

Föreningen för Nordiska språk och Fornkunskap konstituerades den 17 februari 1865. Blomberg var med redan då och justerade omsider det förda protokollet.⁵⁶ Såsom vi redan känner, medverkade han sedan aktivt till samgåendet med den av honom själv ledda Språkvetenskapliga föreningen den 3 mars samma år och hans namn är ett av de fem, som samma dag skrevs in såsom de första i »nordiska» föreningens matrikel⁵⁷ — liksom det tidigare förts in i Linguistiska Föreningens och i Språkvetenskapliga Föreningens akter.

Blomberg var ju allredan inne på sin sista Uppsalatermin. Men sin vana trogen satte han ändå skuldran till också här. Han ingick som fast ledamot i den programkommitté, som tillsattes redan den 17 mars. Vid samma tillfälle inledde han två av de tre diskussionsämnen, som avhandlades, och aktualiserade därvid bl.a. gränsbestämningen mellan svenska och norska bygdemål. Och vid sitt sista sammanträde inledde han likaledes två frågor. En av dessa gällde de starka substantivens maskulina i svenskan. Den andra avhandlade ordet »aderton» i landskapsdialekterna.

Vid de tre språkföreningarnas stora fusion till Philologiska Föreningen i början av 1866 hade Blomberg ju allredan försvunnit ur blickfältet. Man misstär sig nog inte, om man tror, att det var många bland de språkintresserade kamraterna, som saknade honom och hans energi i den stunden.

Nationsliv

Carl Johan Blombergs protokoll över avlagd studentexamen vid Kongl. Akademien i Uppsala var ju daterat den 29 maj 1855, men på grund av faderns livshotande sjukdom och frånfalle upptogs han inte som recentior av Gestrike-Helsing Nation under den närmast därpå följande höstterminen utan först vårterminen 1856.⁵⁸

Den treåriga konditionen hos löjtnant Geijer och dessutom lektorsvikariatet i Hudiksvall hindrade honom givetvis från en oavbruten närvaro vid akademien under hela tiden fram till förvärvandet av filosofie doktorsgrad. Men så snart man fann honom i Uppsala, träffade man honom också som en aktiv och nyttig nationskamrat i både allvar och gamman. Att även han en och annan gång genom åren bötfälldes för frånvaro från landskapen utan anmält förfall utgjorde undantagsfall, som bara bekräftade regeln.

Den 8 februari 1860 valdes han till junior och den 22 september 1863 till senior. Den 8 februari 1862 utsågs han till suppleant i betygskommittén och den 24 september samma år till ordinarie ledamot av denna kommitté. Den 7 februari 1863 insattes han i en tremannakommitté, som skulle upprätta en ny katalog över nationsbiblioteket och erhöll så småningom t.o.m. ett speciellt »honorarium» för sin aktiva insats därvidlag. Den 9 februari 1864 invaldes han i bibliotekskommittén, och det uppdraget förnyades så sent som den 9 februari året därpå. Den 28 november 1863 utsågs han att tillsammans med en nationskamrat revidera nationens »räkenskaper och effecter». Den 9 februari 1865 invaldes han i en femmannakommitté, som skyndsamt skulle utarbeta ett förslag till nya nationsstadgar. Den 22 september 1863 hedrades han med uppdraget som suppleant i studentkårens direktion.

För både ålagda och rent frivilliga disputationer på nationen var han ju direkt »pickhågad». Att han med sin exceptionella studiebegåvning och sin lika exceptionella studiefлит då och då hugnades med välförtjänta förslagsrum till kollektstipendier och stipendier av annan art kan inte gärna överraska.

Hans personliga vänsällhet var odisputabel, ja, nästan utmanande:

»Kalle lär som ung student i Uppsala ha varit ett älskvärt föremål för kamraternas skämt, som årligen uppvaktade honom på Menlösa barns dag i slutet av september.»⁵⁹ Vi erinrar oss, att han inte var bara en flitig »vigilant» utan även en flitig långivare, om och när detta låg inom möjligheternas gräns för honom. Han lånade ju enligt egen utsaga både av och åt hela världen. Åtminstone med det sistnämnda fortsatte han livet igenom: »Mer eller mindre bekant folk, som kom till honom för att få hans namn på en växel, tog han emot med samma älskvärdhet och rent av tackade, att de kommit.»⁶⁰

Ingen kan ha arbetat flitigare i langarkedjan än Blomberg, då nationslokalen härjades av den röde hanen: »En så lämplig lokal få vi aldrig.» Kort förut hade han ju f.ö. dansat där »en hel natt — för första och sista gången». Ingen på nationen kan gärna ha deltagit med större liv och lust än Kalle, när han någon gång kostade på sig en Märten Gås-sexa eller en slädfärd i snöyran till bal i Säby.

Man skulle emellertid göra sig skyldig till ett nog så allvarligt miss-tag, om man tänkte sig Gestrike-Helsingens C.J. Blomberg så »menlös», att han inte skulle ha vågat ge en bestämt avvikande åsikt till känna exempelvis på ett landskap. Så var nämligen ingalunda förhållandet. Den 17 maj 1862 fick nationens inspektor och ledamöter lyssna till en så lydande motion av hans hand: »I Cap. VI § 3 af våra nu gällande stadgar säges: 'Till Disputationsämne nyttjas theser, till antalet minst sex, och böra åtminstone fem vara på Latin; de öfriga kunna äfven vara på Svenska språket.' Detta stadgande har under flera års förlopp bevisat sig särdeles olämpligt. Ofta har man alls ej sett till de latinska theserna, stundom hafva thesutfgifvarne eluderat lagen i dess anda, under det de iakttagit bokstafven, d.v.s. de hafva visserligen utgifvit latinska theser, men sökt ställa dessa så, att ingen discussion om dem skulle kunna komma i fråga. Redan denna allmänna missaktning af lagen tyckes visa, att den är föråldrad. Ser man åter saken från den principiella sidan, så måste det förefalla ganska besynnerligt, att, sedan latinet de facto upphört att vara vetenskapens officiella språk och latintalandet derigenom förlorat allt värde, ett stadgande om Latinska talöfningar skall kvarstå i Nationens stadgar, och dessa af lagen så omhuldade, att utgifvandet af Svenska theser blott är tolereradt. Då disputationsakternas syfte utan tvifvel är, att bereda tillfälle till dialektisk öfning, ej öfning i främmande språks talande, synes det mig som borde lagen fastmer stadga ett minimum af Svenska

theser. — Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på det oformliga deri, att efter lag disputation hufvudsakligen och till största delen skall föras på ett språk, hvarmed en del af Nationens medlemmar aldrig sysselsatt sig. Jag vågar derföre till Nationens Inspektor och ledamöter hemställa huruvida ej nämnda paragraf borde erhålla följande förändrade lydelse: 'Till disputationsämne nyttjas på Svenska författade theser, till ett antal af minst sex, kunnande utöfver detta antal utgifna theserna äfven vara författade på annat språk.' Skulle denna förändring synas Nationen för radikal, vore åtminstone nödigt att antalet af latinska theser ställdes i ett något förnuftigare förhållande till hela antalet af anbefallda theser. — I § 2 af samma Capitel säges: 'Debatt anställes öfver några på Svenska eller annat lefvande språk utgifna frågor.' Äfven vid detta stadgande synes mig ett par förändringar vara önskvärda. För det första borde äfven här ett minimum af frågor vara angifvet, för att akten måtte blifva så liflig som möjligt. Vidare borde äfven här de på Svenska affattade frågorna särskildt tagas i lagens skydd, ty såsom stadgandet nu låter, inser jag ej hvad som kunde hindra en frågoutgifvare att uppsätta alla sina frågor på ett lefvande språk, som ej vore någon annan landsman bekant. Jag föreslår således, att nämnda paragraf måtte sålunda förändras: 'Debatt anställes öfver minst sex af frågoutgifvaren på Svenska utgifna frågor, hvarjemte det vare honom obetaget att utfärda andra frågor på främmande språk. Öfver dessa frågor tala tvenne talare o.s.v.' Ofvanstående förslag öfverlemnas härmed till att af Nationen underkastas laga behandling.»

Landskapet beslöt, att motionen skulle vila i laga ordning till nästa termins slutlandskap. Och säkert tyckte sig Blomberg finna ett vittnesbörd om disputationernas ringa auktoritet f.n. i det faktum, att den till dagens sammanträde utlysta disputationen helt enkelt måste ställas in på grund av flera utsedda officianTERS uteblivande.

Vid landskap den 24 september framlade inspektor, professor Ribbing, ett förslag till »modifikation» av Blombergs motion. Han yrkade, att man skulle föreskriva minst sex teser och frågor för varje disputation- och debattakt utan att närmare bestämma på vilket språk teserna skulle vara avfattade. Och detta förslag av inspektor segrade genom omröstning vid höstterminens slutlandskap den 29 november 1862. Säkert ansåg sig Blomberg ha vunnit sitt hufvudsyfte även vid denna voteringsutgång.

Ett nytt bevis på Blombergs självständighet fick nationen redan kort därpå, då han reserverade sig mot ett landskapsbeslut den 7 februari 1863 att via en personlig uttaxering bland nationens ledamöter bidra till kostnaderna för en resa, som deputerade från studentkåren ämnade företaga till Köpenhamn vid invigningen av det där nyuppförda studenthuset. Vid nästföljande landskap, den 16 april, motiverade han denna sin reservation skriftligen. Han hävdade, att det såväl enligt nationens egna stadgar som enligt akademins statuter måste anses ligga utom gränserna för nationens befogenhet att genom majoritetsbeslut — d.v.s. utan att fullständig enighet förelåg — ålägga medlemmarna avgifter för andra ändamål än sådana som »med nationens bestämmelse stå i egentligt sammanhang». Enligt Blombergs åsikt hade nationen gjort sig skyldig till »en olaga beskattning».

En liknande reservation anmälde Blomberg ett par år senare, då nationen den 24 april 1865 ålade medlemmarna att var och en inbetala 2 Rdr Rmt till omkostnaderna för en fest instundande första maj för invigning av en ny nationslokal med inspektör och nationens samtliga hedersledamöter såsom gäster på nationens bekostnad.

Disputation för graden

Med kännedom om de många olika järn, som Blomberg hade i elden privat, i språkföreningarna och i nationslivet kan man knappast förundra sig över, att han hade så svårt att finna erforderlig tid till arbetet på sin avhandling för filosofie doktorsgrad. Däremot förvånar man sig inte så litet över faktum, att han tvekade så länge och nästan in i det allra sista beträffande avhandlingens ämne.

Det var ju i mitten av september 1863, som han avlade sin filosofie kandidatexamen. Men då han i slutet av samma månad berättade i brev till modern om professor Säves uppmuntrande och ivriga råd att omedelbart skjuta in sig på doktorsdisputation, tillade han: »Ännu har jag emedlertid ej fullt beslutat mig för något visst ämne.» Vid jultiden samma år hördes det visserligen så optimistiskt: avhandlingens ämne var då fixerat till »Dubbelkonsonanter i Forn-Norskan». Och i ett januaribrev får modern sedan strax därefter veta, att han faktiskt börjat skriva så smått på detta ämne. Men av allt att döma stannade det hela snart nog vid denna blygsamma begynnelse. Intet av 1864 års övriga, låt vara fåtaliga brev — hösten 1864 vistades Blomberg ju hemma i Hudiksvall såsom lärare — har nämligen något som helst att säga om de fornorska dubbelkonsonanterna. Och i första brevet från 1865, daterat så sent som den 11 februari, läser man, *mirabile dictu*: »Ett ämne för disputation tror jag mig också ha blifvit ense med mig sjelf om; jag börjar i dag arbeta derpå.» Ungefär en månad senare avslöjas det nya ämnet, som visar sig avhandla inte fornorska utan i stället fornsvenska: »Om ljudförhållanden i den äldsta Svenskan». Men ännu ett gott stycke inne i maj månad måste skribenten tyvärr rapportera, att disputationsarbetet på detta nya ämne ditintills »gått föga framåt», varför man verkligen inte kan förvåna sig över, att han omedelbart tillägger: »Med anledning deraf skulle jag ej gärna vilja resa hem i sommar utan oafbrutet ligga här och arbeta på min disputation.» Den 30 i samma månad läser modern dock, att hon visst inte behöver befara, att hon blir sonen till hindern i disputationsmödorna, därest hon villfar hans önskan att komma och hälsa på honom några dagar i Uppsala: »Jag har nu på de senare veckorna kommit så pass på

det klara med min disputation, att det ej torde möta någon svårighet att få den godt färdig till höstterminens början.»

Med den rymliga tidsfristen var det emellertid som det kunde. Under sommaren fick Blomberg erbjudande om ett lektorsvikariat i levande språk i Härnösand, och fastän han inte behövde tillträda detta förrän vid utgången av september, fick han enligt egen utsago oerhört bråttom att färdigställa manuskriptet och att få detta tryckt så snart, att disputationen kunde äga rum dessförinnan.

Men inte nog med detta. Hur underligt det än låter, måste man fråga sig, vad det var för ett disputationsämne, som Blomberg arbetade på så framgångsrikt under senare delen av maj och som han ämnade bli färdig med rent av i god tid till höstterminens början. Det visar sig nämligen, att den färdigställda avhandlingen inte alls handlade om »Ljudförhållanden i den äldsta Svenskan» — alltså det ämne som avslöjades i mitten av mars — utan bar titeln »Bidrag till den germaniska omljudsläran med hufvudsakligt afseende på Forn-Norskan»!

Ännu den 21 juni skrev Blomberg till modern — för att hälsa henne välkommen till Uppsala via Stockholm i början av juli — utan att på minsta sätt antyda ett ombyte av disputationsämne. Men kort därefter måste han ha kommit till insikt om svårigheter, som han inte förut räknat med men som han faktiskt apostroferade sedermera i den definitiva avhandlingens förord, där han deklarerar, att han inte var särskilt bevandrad i den äldre nordiska litteraturen utan måst använda grammatikaliska och lexikaliska bearbetningar av språkmaterialet i fråga och därvid funnit, att dylika bearbetningar i stort antal och av stort värde visserligen förelåg beträffande det norska ordförrådet men att de motsvarande undersökningarna av fornsvenskan ännu måste betecknas både såsom fåtaliga och såsom sakligt otillfredsställande. Uppenbarligen var det denna både senkomna och nedslående upptäckt som kom honom att frågå »Ljudförhållandena i den äldsta svenskan» och att återvända till fornsvenskan, om än inte till dennas dubbelkonsonanter. Ett visst gagn hade han naturligtvis i den situationen av de en gång påbegynta studierna i norska. Och överhuvud taget möjliggjordes hans märkliga kastningar från ämne till ämne av den osedvanliga bredden på hans lingvistiska vetande, denna bredd som hade manifesterats gång på gång i hans mångtaliga föredrag och debattinlägg i språkföreningarna. Men en ny allvarlig försening av disputationen

syntes honom naturligtvis helt ofrånkomlig och skulle otvivelaktigt också ha inträffat, därest inte det påskyndande Härnösandserbjudandet kommit emellan. Man läser i avhandlingens nyss citerade förord: »Under det författaren var sysselsatt med utarbetandet af denna avhandling, erhöll han anbud om för honom förmånlig anställning på annan ort, att tillträda före September månads slut. Ovillig att lägga det redan temligen framskridna arbetet å sido har han deraf sett sig nödsakad att, hastigare än önskligt varit, påskynda dess avslutande. Måtte detta i någon mån tjena till ursäkt för afhandlingens brister!»

Slutspurtens hektiska förlopp vidimeras i allo av Wilhelm Uppströms förutnämnda brev till Herman Geijer: »Blombergs gradualafhandl., Bidr. t.d. german. omljudsläran, som ventilerades d. 27/9 65 var enl. hans egen uppgift (ant. i min ngt oregelb. förda dagbok) skriven och tryckt på 5 veckor, påbörjad d. 16 aug. kl. ½ 1 'f.m.'. (Med hänsigt till hans vanor är det alls icke omöjligt att han grep till pennan kl ½ 1 på natten).»⁶¹

F.ö. blev brådskan till sist så stor, att det blev fråga inte bara om dagar utan rent av om timmar. Disputationsdagen fastställdes omsider till den 27 september. Och då Blomberg för att hinna fram till Härnösand i rätt tid för tjänstetillträdet där måste följa med det fartyg norrut, som lämnade Gävle hamn redan kl. 4 följande morgon, måste han komma i väg från Uppsala omedelbart efter disputationsaktens slut. W. Uppström berättar för H. Geijer: »Som Bl., hvilken mottagit ett lektorsvikariat i Härnösand, dit en ångbåt skulle afgå från Gefle d. 28/9 kl 4 f.m., var angelägen att så tidigt som möjligt den 27de få afresa från Ups., försökte han hos Rector Magnif. Spongberg få ventilations-tidens början utsatt till kl 9 f.m. — Sp. var naturl. ej benägen att frånga den akadem. kutymen o yttrade t.o.m. 'det der låter misstänkt', hvarpå Bl. svarade: 'Jag vet ej att Hr Professorn har rätt att förutsätta andra motiver än jag nämnt.' Det lyckades emellertid ej, o ventilationen började 'p.v.t.f.m.'.»⁶²

Disputationen ägde som sagt rum den 27 september, närmare bestämt på större Gustavianska lärosalen. Säkert var det med glädje som författaren dedicerat sin avhandling »Till en älskad Moder». Den visade sig omfatta 74 sidor.

Det redan apostroferade förordet klarlade undersökningens syfte. Läran om de germaniska språkens vokalförändringar hade behandlats bara sparsamt i den vetenskapliga litteraturen. Den hade grundlagts

av Grimm i dennes Deutsche Grammatik. Men sedan hade ämnet knappast uppmärksammats av forskningen utom beträffande avljudet. Enligt Blomberg utgjorde detta förhållande en allvarlig brist och detta inte minst av det skälet, att Grimm trots erkännansvärd sakkunskap ingalunda kunde anses ha bragt sin framställning till »fullkomlighet». Många specialundersökningar måste fördenskull utföras, innan tiden var inne att påstå, att lagarna om vokalförändringarna i fråga blivit tillräckligt penetrerade.

Blomberg ville nu ha sin avhandling betraktad som ett ringa bidrag till den ifrågavarande, mycket omfattande uppgiften. Och han hoppades, att man inte skulle »räkna honom detta till last såsom en förmäntighet», inte ens då han understundom känt sig nödgad att ingå i direkt polemik mot Grimm, »den Germaniska språkforskningens fader»: »I vetenskapliga frågor» – så lydde Blombergs öppenhjärtiga principförklaring som forskare — »får ingen auktoritet antagas; en hvar måste själf inse den nervus, som förenar premisser och konklusioner i en stor vetenskapsmans system; inser han ej denna, måste han, sin egen ringhet till trots, betvifla och om möjligt söka bekämpa detsamma.»

Så behöver man inte heller läsa många rader i själva sakframställningen, förrän man träffar på en markant självständighet hos den unge författaren. Visserligen ansluter han sig i sak till Max Müllers helt nyligen publicerade indelning av ljudskiftena i »phonetische Corruption» och »dialektische Abänderung». Men han förtiger inte, att redan termen korrupsion »stöter honom något för hufvudet». Och framför allt opponerar han sig mot Müllers härledning av den fonetiska — sit venia verbo! — »korrupsionen» ur »eine Erschlaffung der Muskelenergie in den Sprachorganen». Blomberg utbrister: »Bedröfligt, om det menliga muskelsystemet, i hvilken del af kroppen det vara må, sedan årtusenden varit utsatt för en ständigt tilltagande försläppning!» För egen del hävdar han i stället, att »korrupsionen» har sin grund i ordenhetens krav. För att ett flertal stavelser skall kunna sägas utgöra ett enda ord, måste den uppkomna enheten ha sitt uttryck i ljudformen. Detta uttryck finner den i accentuationen: en av ordets stavelser håller samman och behärskar de övriga genom sin högton, och för att denna högton verkligen skall uppfattas såsom en sådan måste de övriga stavelserna bli tonlösa. Långa vokaler förkortas, och redan korta vokaler fördunklas eller bortfaller totalt. Konsonantförbindelser förlorar sin förlängande kraft. Däremot söker en kort ton-

stavelse vinna mera tid för att låta höra sin höga ton. Dess vokal förlänges, eller också fördubblas den därpå följande konsonanten.

Också då författaren sedan lämnar diskussionen om accent- och kvantitetslagarna och tar upp frågan om själva ljudkvaliteten, demonstrierar han sin självständighet. Han indelar hithörande lagar i två bestämt åtskilda klasser: kollisionslagar och harmonilagar — »termer dem vi sjelfve dristat bilda». Bägge slagen av lagar befrämjar ordenhetens åskådlighet, de förra på ett negativt och de senare på ett positivt sätt. De förstnämnda möter man överallt och på enahanda sätt i språkstammar av de mest grundskilda slag, medan de sistnämnda förekommer endast sporadiskt och med starkt varierande utveckling i olika språk.

Innan författaren i fortsättningen gick in direkt på frågorna om omljudet i de germaniska språken överhuvud taget och framför allt i fornnorskan, gav han en sammanfattande redogörelse också för omljudsforeteelserna i övriga indoeuropeiska språk: grekiskan, lettiskan, zend och forniriska. Säkert fick avhandlingens läsare ett mycket starkt intryck av att här möta en författare med mångsidig beläsenhet och vidsträckta vyer.

Huvuduppgiften preciseras så närmare. För det äldsta och till sin art ålderdomligaste av de germanska språken var omljudet helt och hållet främmande. De högtyska vokalförhållandena kunde, menade Blomberg, redan anses vara nästan helt klarlagda av forskningen. Detsamma kunde åtminstone i huvudsak sägas om de nedertyska fastlandsspråkens. Däremot, hävdade han, rådde alltjämt mycken oklarhet beträffande de anglosachsiska och likaså de fornnordiska språken. Och det var alltså här som han själf hade funnit sin forskaruppgift — närmare angivet med avseende på a- och u-omljuden, eftersom i-omljudet allaredan blivit relativt väl utrett.

Ett avslutande avsnitt fick omsider ta upp frågan om omljud i ordböjningen.

Klockan blev närmare 3 innan disputationens akten förklarades avslutad, och Blomberg fick fullt ut så brått med avresan från lärdomsstaden som han tänkt sig. W. Uppström var med: »Några landsmän följde honom till Gästis, der han utbytte frack och vanl. stöflar mot bonjour och stora stormstöflar. Vi hjälpte med inpackningen, framtogo hans rescigarrer, skaffade honom en bättre kärre; och så bar det af. — Förmodligen kastade han i sig en matbit också, men derom har

jag ingen anteckning; någon disputationsmiddag var det i alla fall inte. — Så var universitetet befriadt från en stor förmåga, som under arbetslivets släp och ekon. tryck aldrig kunde få den harmoniska och högre utveckling, som väl under gynnsammare förhållanden varit möjlig och säkerl. tagit sig uttryck uti en mer omfattande produktion.»⁶³

Det skulle dröja ända till den 14 december 1865 innan disputationen betygsattes af filosofiska fakulteten. Avhandlingen såsom sådan fick vitsordet cum laude approbatur och försvaret betyget insigniori cum laude approbatur.⁶⁴

En jämförande undersökning utvisar, att det här var fråga om ett mer än vanligt gott betyg. Och detta kom säkerligen inte som någon stor överraskning för Blomberg. I slutet av november hade han kunnat meddela sin mor, att en av hans forna Uppsalakamrater hade låtit honom förstå, att professor Säve hade utlåtit sig »särdeles smickrande» om avhandlingen och därvid uttalat sin stora tillfredsställelse över kamratens upplysning att Blomberg arbetade vidare i sitt ämne. Enligt Säve kunde Blomberg säkert räkna med »en framtid» på språkforskningens gebit. — Såväl under Blombergs livstid som efter hans frånfälle påstods, att han efter förvärvat grad erbjudits docentur såväl i lingvistiskt som i matematiskt ämne.⁶⁵ Åtminstone beträffande språkforskningen låg i denna uppfattning i varje fall så mycket som att både Anders Uppström och Säve alldeles säkert räknat med inte bara docentur utan också professur för Blombergs vidkommande på längre sikt. Något konkret erbjudande av docentur i anslutning till erövrandet av den akademiska graden har det ändå knappast varit fråga om. Ett dylikt skulle givetvis ha avsatt spår i brevväxlingen med modern, vilket icke är fallet. Förmodligen skulle det f.ö. ha apostroferats också 1877–1878 i den kamp mellan Blomberg och en docent E. Schwartz om ett lektorat i bl.a. modersmålet, som skall omnämnas i senare sammanhang, i vilken befodringsstrid just docentkompetens kom att spela en viktig roll.⁶⁶

I det nyssnämnda novemberbrevet till modern angående professor Säves livliga erkännande kunde Blomberg också tala om, att Säve lovat sända honom »en värderik boksamling» såsom uppmuntran till fortsatt lingvistisk forskning. Säkert behövdes den boksamlingen uppe i det avlägsna Härnösand, om än hedrat med benämningen Norrlands Athen. I sitt allra första brev därifrån till modern i Hudiksvall berättar Carl, att han visserligen här får tillfälle att i detalj diskutera igenom

sin avhandling med docenten i nordiska språk lektor Fredrik Widmark, vilken speciminerat för den professur i Lund, som Blomberg själv i någon mån haft i tankarna, men också att dennes privata bibliotek visat sig vara mindre innehållsrikt än man haft anledning att förmoda, så också att läroverksbiblioteket, »ett gammalt stiftsbibliotek», på grund av bibliotekariens — rektors⁶⁷ — bristande intresse för fortlöpande bokinköp befunnits sakna t.o.m. ytterst vanliga böcker, exempelvis landskapslagarna, som införskaffats t.ex. av ett så nybildat skolbibliotek som Hudiksvalls.⁶⁸

Under den treåriga konditionstiden hos löjtnant Geijer hade Blomberg ju låtit förstå, att det för honom viktigaste var studierna såsom sådana, inte den formella filosofie magistergraden eller, som den nya benämningen numera lydde, doktorsgrad. Men visst måste han ändå ha känt sig glad över att äntligen ha den vederbörliga disputationen bakom sig. Dock fick modern hålla till godo med en liten maning att skynda långsamt med den nya titulaturen: »Bref komma mig riktigt tillhanda, då de adresseras till v. Lector Blomberg (skolans vaktmästare tar dem då om hand). För Ph.M. får Du icke titulera mig, endast för ph.C.; mitt diplom får jag först i vår.» — Promotionen ägde rum den 31 maj 1866.

Återblick på studiematerialet

Till det, som de hjälpsamma nationskamraterna packade ner i all hast i den nyanskaffade skjutskärran på disputationsdagens kväll, hörde de många anteckningsböcker och papper i övrigt, som Blomberg under Uppsala- och konditionsåren hade fyllt med uppteckningar och nedteckningar av allehanda slag och som utan tvekan kan betecknas såsom alldeles osedvanligt fylliga, speciellt mångskiftande och i mer än ett avseende högst originella.

Det är givetvis tänkbart, att en del av detta värdefulla material försvann på ett eller annat sätt sedan genom åren. Men — och det är huvudsaken — det allra mesta därav bevarades intakt i den märklige språkforskarens personliga gömmor. Och, såsom vi redan känner, kan det i våra dagar direkt studeras i Uppsala universitetsbiblioteks handskriftsavdelning. Det är inte för mycket sagt, att ett källstudium av den arten ger oss den bästa tänkbara närkontakten med C.J. Blomberg såsom språkforskare i unga år.

Först och främst är att nämna *fyra stora volymer* i kvartoformat. Den förmodligen äldsta av dessa⁷⁰ härrör tydligen från den allra första Uppsalaterminen, alltså våren 1856, och är ägnad sanskritetymologi, grekisk grammatik och jämförande språkforskning. — Den till synes *näst äldsta*⁷¹ är förmodligen påbörjad mot slutet av höstterminen samma år och sedan fortsatt under långkonditionen. Här får man läsa om ruinerna av det egyptiska Thebae, om grunddragen i den egyptiska mytologin,⁷² om Budhaism, Shamaism och Fo-dyrkan, om etruskerna, om grunddragen i Egyptens historia samt om homeriternas historia och om Arabiens handelshistoria. Volymen avslutas med skickligt utförda teckningar. Först finner man tuschritningar av sex kranier: ett lappkranium samt ett baskiskt, ett keltiskt, ett fornsvenskt, ett finskt och ett kimbriskt kranium. Därpå följer en delvis färglagd karta över Afrikas folk och språk med noggrann inplacering av de olika språkstammarna: Mandingo-språkstammen, Amina-språken, Kongo-språken, Kafferspråk, Hottentotter, arabiskans utbredning samt Kaffriska rasens ungefärliga gräns.

Den *tredje* stora volymen⁷³ härrör från långkonditionen, och den är

den variationsrikaste bland de fyra. Här möter först ett flertal studier i sanskrit och jämförande indoeuropeisk språkforskning och sedan begynnelsen av den fornplattyska bearbetningen av medeltidsromanen Van Namelosz und Valentyn. Därpå finner man vissa utdrag ur *Outlines of the Philosophy of Universal History* av C.C.J. Bunsen, närmare bestämt ett provençaliskt, ett nordfranskt, ett demotiskt, ett koptiskt och ett egyptiskt språkprov, det sistnämnda bestående av bönen Fader vår. Så följer anteckningar ur ett arbete av P. Boetlicher om de semitiska rotorden och därpå avskrifter av ett flertal fabler, sånger och hymner på sanskrit dels ur Nalópákjánam och dels ur Rigveda. I några därefter följande arabiska texter påträffar man bl.a. utdrag ur Koranen med översättning till latin, och sedan kommer en biblisk text, Uppenbarelsboken 11:1-10, på syriska, också den översatt till latin. Så kommer man till ett utdrag ur det medelhögtyska manuskriptet till kanonikern Ulrik Brenners Pilgrimsresa till Rom och Jerusalem 1470, och sedan följer ett provençaliskt herdekväde. Fortsättningen är lika brokig: några prov på spansk poesi; ett utdrag ur en anglonormandisk världshistoria från Adam till Johannes XXII; ett utkast till turkisk grammatik härrörande från 1730-talet; anteckningar om vokallagar; notiser om vokalskiften i de baltiska och slaviska verben med bl.a. ett Lexidion Littuanicum; ett Lexidion Namanum jämte Fader vår på nama-språket; utdrag ur samt översättning av ett flertal ryska författare (bl.a. av ett »Tal till Herren, Kejsar Alexander I, hållet vid Hans Kejsarliga Majestäts kröning» av metropoliten M.M. Platon) med tillhörande glosförteckning. Man bläddrar vidare och finner Virda-Runor (texten på Björketorpsstenen i Blekinge efter P. Wieselgrens läsning och tolkning).⁷⁴ Ytterligare finns en avskrift av ett föredrag av Charles J. Andersson inför K. Geografiska Sällskapet i London över ämnet »Comparative Table of Otjherero, Bayeye and Chylimanse words. Explorations in South Africa.» Likaså finner man ett utdrag ur Lichtensteins »Travels in Southern Africa» med notifikation av ord i engelska Corana, Bosjesman och Bechuana-språken; prov på det nyzeeländska språket Maori; en tabell med ett visst verbs presens- och imperfektformer i sanskrit, zend, armeniska, grekiska, latin, götiska, litauiska, slaviska och irländska; en liten ordlista på persiska samt en ordsamling ur de ural-altaiska språken (mongoliska, mandzu, japanska, turkiska, turk-tatariska, tatariska, johnt, ostjakiska, Tschuwass, Sirjän, Wotjak, Tscheremiss.,

lapska, tungusiska, Jenis-Samoj, Tawg-Samoj, Kamass, Jurak och Magyar); en skiss om vokalljudens uppkomst; »Några verser af d. 64 af Davids psalmer, enligt Luthers Öfversättning af år 1545, samt den Finska bibelöfversättningen af år 1776, meddelade i 'Fosterländskt Album, utgifvet af Kellgren, Tengström och Tigerstedt. III Helsingfors 1847'»; anteckningar om det i götiskan förekommande svaga maskulinet smakka (grundform: smakkan), fikon; ett utdrag ur Minckwitz' allmänna mytologiska handlexikon, översatt och bearbetat av Thomée; notiser om de indoeuropeiska språkens räkneord. Mot volymens slut finner man personalia i Sydamerikas språk (Arankan, Guarni & Tupi, Quichua, Lule, Chiquita, Betoï, Omagua, Zamuca, Itonami, Nuysen, Aymara, Moxa, Maipur, Achague, Karaib, Arawack, Tamanaka, Mbaya, Abison & Mokabi samt Yarura) och i direkt anslutning härtill specialanteckningar om verbens böjning i dessa sydamerikanska språk. Ytterligare får man en jämförande ljudstudie i sanskrit, grekiska, latin, götiska, litauiska och slaviska samt en »förenklad» framställning av vokalstegringar i dessa nu nämnda språk. På volymens sista sidor ryms än vidare dels några fornegyptiska ord ur Schwenks mytologi samt en jämförande vokalstudie i såväl sanskrit som en hel rad andra språk.

Också den fjärde av de fyra stora volymerna⁷⁵ är rikhaltig, låt vara att den inte kan tävla med den tredje i variationsrikedom. Den är ägnad åt »Philologiska Afhandlingar» och anges ha blivit påbörjad 1861, alltså ett par år före kandidatexamen. Den första studien, »Physiologisk Betraktelse af Språkljuden», förblev en torso på halvannan sida bara, t.o.m. avbruten mitt i en mening. Men den hann faktiskt i all sin lapidaritet ge en sammanfattande aspekt på språkljudens rent fysiologiska betingelse: de mänskliga språkljuden utgörs uteslutande av modifikationer vid respirationen, som utgår från lungorna, »lyftfyllda säckar, hvilka genom därför bestämda muskler skiftesvis sammantryckas, hvarvid till dess fyllande en kvantitet luft insupes». Respirationens sakten kan sägas bestå av två moment, expiration och inspiration, bägge utnyttjade för språkljudens frambringande, även om expirationen är att anse såsom det normala. — Efter denna ansats till en fysiologisk språkljudsstudie följer »Något om Germaniska Adjektiv-böjningen», en sammanfattning av Leo Meyers studie »Über der Flexion der adjektiva im Deutschen».⁷⁶ Nästa anteckning gäller de indoeuropeiska räkneorden, och sedan träffar man på Blom-

bergs förut apostroferade kritik av Anders Uppströms artikel om inskriptionen på den s.k. Tune-stenen. Nästa stycke bär rubriken »Die Wurzel MUS» och utgör en jämförande språkundersökning med utgångspunkt i sanskrit, och stycket därpå avhandlar det indoeuropeiska ordet »KARD, hjerta, neutr». Sedan påträffar man en tabell, som i sina olika kolumner presenterar alfabetet på ett flertal språk och språkvarianter, hebreiska, grekiska, syriska och arabiska m.m. De fyra sista studierna i denna volym behandlar i tur och ordning »Latinska Vokalers Quantitet framför två konsonanter», »Konsonantiskt Anljud i Indo-Europeiska Språk», i vissa högtyska, lågtyska, frisisk-fornangliska, engelska, norska, danska och svenska ord i ett inbördes jämförande schema samt slutligen »Anljudsgrupper i Indo-Europeiska Språk».⁷⁷

Förutom de nu presenterade fyra stora anteckningsvolymerna finner man i Blombergs efterlämnade handlingar ett flertal *anteckningsböcker* av betydligt mindre omfång. Några av dessa inskränker sig t.o.m. till *litet fickformat*. Han hade nämligen för vana alltifrån ungdomen och upp i senare år att bära en liten notisbok på sig för att alltid kunna teckna sig till minnes sådant som han mer eller mindre oväntat såg eller hörde och som han särskilt fäste sig vid. Innehållet på dessa minnesblad blev givetvis också det synnerligen brokigt.

Som typisk för studietidens annotationsböcker av detta slag må nämnas en som innehåller historiska personer och årtal, märkliga inskriptioner, utdrag ur krönikor, ett sammandrag av Egyptens kulturhistoria, urminnen i Amerika, utdrag ur en uppsats av W. v. Humboldt angående indisk religion, anteckningar om folkvandringar, notiser ur Eufrat- och Tigrisländernas historia m.m., m.m.⁷⁸

En liknande bok blandar på ett nästan lustigt sätt om vartannat schackanteckningar och material av helt annat slag. Först kommer anteckningar om schackspelsöppningar efter en instruktionsbok av Max Lange. Sedan följer ett antal Veda-vokabler, så åter schackanteckningar och därpå ett stort antal Veda-vokabler i alfabetisk ordning med genomgående hänvisning till ställen i Rigveda. Härnäst kommer uträkningar av matematiska ekvationer och så återigen schackmaterial, närmare angivet »Endspiel» av Chapais och »100 Schachkunstspiele» av Lichtenstein. Härefter finner man återigen ett antal ekvationstal och så än en gång några schackproblem och ett par publicerade spelade schackpartier, bl.a. ur Upsala-Posten 1863.⁷⁹

I åtskilliga anteckningsböcker av *medelstort format* finner man direkta nedslag av studiearbetet. En av dessa⁸⁰ börjar med allmänt hållna anteckningar om språket såsom kommunikationsmedel och fortsätter sedan med specialproblem sådana som den allmänna språkinstinkten och språkljuden. En annan⁸¹ domineras av anteckningar om indoeuropeiska nominal- och verbalrötter. En tredje⁸² innehåller ett utkast till en indoeuropeisk ordbok med siffran I, som ju antyder att en fortsättning är att förvänta. Ytterligare en⁸³ fördelar sitt utrymme mellan sanskritövningar och studier i nypersisk ljudlära. På motsvarande sätt delas utrymmet i ännu en bok⁸⁴ mellan översättning av nordiska kungasagor och allmänt germanska och fornsvenska anteckningar. Bland det brokiga innehållet i ytterligare en av de här ifrågasvarande böckerna⁸⁵ träffar man på den ena versionen av föredraget 1862 »Über das natürliche System der Konsonantlaute» och dessutom anteckningar dels om det kinesiska ljudsystemet och dels om det tibetanska ljud- och skriftsystemet. Sist må antydast den anteckningsbok av medelstort format,⁸⁶ som bland åtskilligt annat innehåller 1864 års föredrag om den latinska konjugationen.

Bland *lösa akter* i kvarlåtenskapen har några redan blivit nämnda, nämligen dels en version av det just nu apostroferade tyska föredraget om konsonantljudens naturliga system,⁸⁷ dels den förteckning över räkneorden på 150 olika språk, som Blomberg förärade vännen Jacobsson,⁸⁸ dels också de 25 indiska sånger, som han tillställde sin mor i svensk översättning.⁸⁹ Ytterligare är nu här att nämna anteckningar dels i assyriologi och dels i persiska,⁹⁰ en översättning av Odysseus saga,⁹¹ germanska språkanteckningar⁹² samt en handling som är daterad på Tengrenstorp i juni 1857 och som visar sig innehålla bl.a. Herrens bön på kinesiska, hämtad ur en samling av böner på skilda språk, som en armenisk patriark publicerade 1837.⁹³

Översättningsarbeten

Blomberg misslyckades ju i långkonditionens frimodiga planer på att tjäna medel till de fortsatta studierna genom att åtaga sig att översätta böcker på diverse främmande språk till svenska. Men idén såsom sådan bevarade han faktiskt för kommande dagar. Och sedan han blivit bofast i Härnösand, gick han till verket. Resultatet blev fem översättningar, nämligen en från sanskrit, tre från holländskan och en från tyskan.

Sanskritöversättningen blev aldrig helt fullbordad och därför inte tryckt. Men den nämnes ändå här först bland translationerna, dels därför att den påbörjades före alla de övriga översättningarna och dels därför att den ur språkvetenskaplig synpunkt måste betecknas såsom C.J. Blombergs allra viktigaste och mest krävande översättningsarbete.

Det gäller manuskriptet »*Urvasi* eller Hjeltekraftens Lön. Romantiskt Skådespel i fem akter af Kalidasas. Öfversättning från Sanskrit. Första häftet.»

Den 27 november 1866 skrev Blomberg till sin mor: »Hemma håller jag på med öfversättning af ett Indiskt skådespel, som jag skall be att få presentera min Mamma när det blir färdigt, hvilket dock icke torde bli före jul.» När den fina presenten omsider kom är inte närmare känt. Men det ur både lingvistisk och estetisk synpunkt utomordentligt förnämliga manuskriptet kan studeras i Uppsala universitetsbibliotek, som förvarar det bland sina Blomberg-handlingar.⁹⁴

Än mer. Blomberg gjorde ytterligare en utskrift av dramat — lika vacker och omsorgsfull som den nu nämnda — och även denna har blivit bevarad till våra dagar, skänkt 1893, d.v.s. tre år efter Blombergs död, till Kungl. Biblioteket i Stockholm av dennes vän och skolkamrat från Hudiksvalls- och Gävleåren landshövdingen Lars Berg i Luleå.⁹⁵ Och denna senare utskrift är faktiskt den avgjort viktigare av de två. I den — men alltså inte i moderns exemplar — har Blomberg nämligen skrivit en utförlig inledning, vari han dels presenterar skådespelets författare — »Indiens Shakespeare» —, dels ger en fängslande och givetvis ytterst sakkunnig karakteristik av indisk dramatik över-

huvud taget, dels återger innehållet i den saga, som givit stoff till dramat och dels slutligen redogör för sina översättningsprinciper.

Bägge handskrifterna översätter prologen och de tre första av de fem akterna, och bägge innehåller en utförlig notapparatur med uppgifter om namn och om legio av andra fakta från den indiska fornkunskapens gebit. Något häfte nr 2 är icke känt vare sig i UUB, i KB eller annorstädes, inte heller några förarbeten till ett sådant häfte.⁹⁶

I prologen uppträder teaterdirektören och regissören. I »Piecen» möter man Pururadas, konung i Pratisthana — sonson till månguden — och dennes drottning, som är dotter till konungen i Kasi; vidare fem himmelska nymfer, bland dem Urvasi; en brahman som är konungens fosterbroder och pjäsens narr; en slavinna som är kammartärna hos drottningen; drottningens kammarherre; Agus som är Pururadas och Urvasis son; en from botöverska i den himmelska världen; Citrarathas, gandharvernas konung; en son av Brahma, en av de gudavise; två lärjungar till Bharates, dramatikers gudomliga fader; konung Pururadas körsven samt tjänare och tjänarinnor i konungens och drottningens följen.

Prologen omfattar 28 rader, 1:a akten (i fyra scener) 225 rader, 2:a akten (med en introduktion samt fem scener) 602 rader och 3:e akten (introduktion och sju scener) 471 rader. Blomberg klargör i Kungl. Bibliotekets handskrift, att han endast sällan har kunnat nyttja originalets egna versslag. I regel har han nödgats använda andra sådana, och prosapartierna har han återgivit med jambisk pentameter.

Kalidasas ryktbarhet har, säger Blomberg i den förutnämnda presentationen av denne, grundlagts framför allt av två bland hans skådespel: Sakuntala och Urvasi. Han omtalar, att Sakuntala var det av de båda dramerna, som först blev bekant i Europa, samt att det mottogs med »en obeskriflig entusiasm» i Västerlandet. Blomberg citerar direkt översvallande lovord dels av Goethe och dels av Atterbom. Han meddelar också, att Lobedanz, den senaste tyska översättaren av Kalidasas bägge här nämnda skådespel, ansåg Urvasi överträffa Sakuntala i åtskilliga hänseenden. För egen personlig del menar dock Blomberg, att Sakuntala står »vida högre».

Den indiska dramatikers allmänna karaktär är, säger Blomberg, genomgående lyrisk: »Man finner ej här någon storartad dramatisk anläggning, inga höga, djerfva tankar, inga gripande conflicter mellan stridiga passioner; en idyllisk ljufhet, ett hänförande känslösvärmeri

hvilat öfver det hela. Intrigen är en hvardagshistoria, dialogen stundom matt; men de lyriska partierna ega ett oefterhärneligt behag. Kärleken är nästan den enda af de menliga passionerna som möter oss på den Indiska scenen. Den finhet i framställningen och den djupa kännedom om människohjertat, hvarmed Kalidasas tecknar kärleken, måste i alla tider göra hans dramer till en omtyckt lektyr för älskande.»

Vidare omtalar Blomberg, att de indiska dramerna alltid börjar med en prolog, vari teaterdirektören först i sin egenskap av präst välsignar den församlade publiken och därpå samtalar med någon av medlemmarna i skådespelartruppen för att såmedelst lämna åskådarna information om dramats namn och om dess författare samt om de uppträdande personerna i handlingen. »Så vida», heter det, »är nemligen den Indiska konsten skild från jägtande efter plötsliga och öfverraskande theatereffecter, att de fastmer stadgar såsom lag, att ingen person får uppträda på scenen, utan att hans annalkande förut tillkännagifvits eller åtminstone antydts, ingen händelse inträffa som ej blivit förebådad.» De personer, som icke ha presenterats redan i teaterdirektörens inledande anförande, anmälas i stället successivt i förväg av de personer, som allaredan befinner sig på scenen: »Mot all öfverraskning är man således väl skyddad vid läsningen af ett Indiskt drama.»

Blomberg betonar också, att en indisk dramatiker bestämt skiljer mellan »affect-momenterna» och dessas »intervaller». Mellan de affektfulla momenten måste alltid finnas en lugnt fortlöpande dialog, under vilken åskådarens känsla får tillfälle att vila ut i väntan på nästkommande affektladdade moment: »Genom denna anordning liknar ett Indiskt drama en mängd ädla perlor, på bestämda afstånd uppträdande på en enkel tråd.»

Aktören indelar sinnesrörelserna i åtta huvudarter, av vilka var och en fordrar sin speciella mimik och aktion.

Det indiska dramat har, säger Blomberg, mycket litet av kulisser: »Den städse oföränderliga scenen är en skog, ett tempel, en nejd uppe i luften allt efter som de spelandes ord göra honom till.» Uppstigande för trappor eller på ett berg, en konungs ilsnapa färd i sträckt galopp, ett fritt svävande i luften o.s.v. antydes helt enkelt genom traditionellt kända åtbörder. Den enda art av scenisk apparat, som det indiska dramat lade sig vinn om, var klädedräkten, som fick ange inte bara en persons ålder och stånd utan också t.ex. hans sinnesförfattning.

Vad Blomberg för sin del inte vågat sig på i sin översättning var ett försök att återge originalets mängd av anvisningar för musik och dans, alltså för rytm, tonart, instrumentation, danssteg m.m. Allt dylikt räknade han nämligen såsom »obegripligt för efterverlden».

För att göra det lättare för den svenske läsaren att verkligen uppfatta dramats innehåll har Blomberg som nämnt i KB-versionen också nedskrivit en sammanfattning av den saga, som skådespelet bygger på och dessutom bifogat en omfattande notapparat med informationer från den indiska fornkunskapens område. Här möter man en givetvis ytterst sakkunnig presentation av det gamla indiska religionstänkandet: de 13 gudarna i det himmelska paradiset; mörkrets makter; planeternas gång och naturens ordning överhuvud taget; de andliga, okroppsliga, rumslösa gudarna; halvgudar och heroer; människornas andliga krafter och då framför allt deras effektfulla botövningar m.m. Ett ofta förekommande motiv i det indiska dramat är de himmelska nymfernas försök att få de botövande människorna att avbryta sin bot. Blomberg skriver: »Det enda exempel jag känner för att botöfvaren besegrat frestelsen är just den saga, hvarmed vi här hafva att göra.» Den vise Narayanas fick de frestande nymferna att återvända till sin egen värld genom att förvandla en blomma vid sin höft till en så underskön mö, att de eljest över sin himmelska fägring så stolta nymferna måste blygas och finna sina frestande försök alldeles fåfänga: »Denna mö, af sättet för sin födelse kallad Urvasi (den höftborna), är hjeltinnan i vårt drama. Hon inträdde bland de himmelska nymferna och gällde såsom den skönaste af dessa, såsom Indras' ofelbart träffande pil.»

Såsom redan har blivit nämnt översatte Blomberg tre arbeten från det *holländska* språket. Det var i samtliga fall uteslutande en ren translation utan några som helst vetenskapliga kommentarer e.d. Säkerligen kände han sig rent av road av de väl inte alltför betungande tolkningsmödorna. Men huvudsakligen åtog han sig nog översättningarna för inkomsternas skull.

Början gjordes med den nederländske skalden och romanförfattaren Jacobus van Lenneps⁹⁷ stora arbete i fem delar »De Lotgevallen van Klaasje Zevenster».⁹⁸ I fem delar utkom också Blombergs översättning: »*Klaasje Zevensters lefnadsöden*». Mot originalets 1785 sidor svarade översättningens 1744. Översättningen trycktes i Härnösand och utkom åren 1868–1869. Den digra folklivsskildringen hade hämtat sitt motiv från 1820-talets Holland.

1871 publicerade Blomberg så i Humoristiskt romanbibliotek översättningen »*Utdrag ur aflidne herr Janus Snors dagbok*, meddelande af herr Smits, senior». Också detta arbete, vida blygsammare till omfång och innehåll än det förutnämnda, trycktes hemma i Härnösand.

Efter några år återvände Blomberg till van Lenneps produktion och översatte då dennes stora historiska roman »*De Roos van Dekama*».⁹⁹ Originalets två delar på sammanlagt ungefär 800 sidor sammanfördes av Blomberg till en enda del på närmare 550 sidor med titeln »*Dekamas ros*». Här skildrar van Lennep liv och leverne i den holländska staden Haarlem på 1300-talet och närmare bestämt under greve Willem IV:s regering. Översättningen trycktes i Härnösand 1881.

Översättningen från *tyska* språket kom — likaså från tryckeri i hemstaden — 1875, en »humoristisk berättelse» på 200 sidor av Karl Neumann-Strela: »*Hvem är den rätte prinsen?*».

Lärarevikariat, adjunktur och lektorsdisputation

Carl Johan Blombergs tjänstgöring vid elementarläroverket i Härnösand var såväl från skolans som från hans egen sida ursprungligen tänkt såsom något högst tillfälligt. Under tiden 4 oktober 1865 — 6 maj 1866 var lektorn där i tyska och engelska A.M. Pettersson tjänstledig på grund av nådigt förordnande att deltaga i den s.k. Kommittén för språkundervisningen. Och det var dennes partes som Phil. Candidaten C.J. Blomberg skulle svara för under sagda tid.¹⁰⁰ Allaredan här skymtar på nytt den spänning mellan expansion och koncentration, mellan mångsidighet och enhetlighet, som ju gjorde Blombergs många ungdomliga studieår långt ifrån problemfria för honom själv och för modern; det var inte i moderna levande språk som han disputerat för sin grad. Än tydligare framträdde emellertid denna spänning i det förordnande såsom extra lärare, som han sedan fick för läsåret 1866–1867 och som huvudsakligen gällde matematik.¹⁰¹ Det förstnämnda läsårets undervisning hade åtminstone rört sig på det lingvistiska gebitet. Men matematiken låg definitivt utanför hans speciella rayon, även om han ju hade haft en särskild faiblesse för detta ämne alltifrån skoltiden i Gävle. Man har därför inte alls svårt att förstå hans reflexion i ett brev till modern vid början av höstterminen 1866: »Anbudet att få läsa matematik på de högre stadierna vid läroverket har lockat mig att stadna här; kanske gjorde jag dumt häri.» Den omfattande tjänstgöringen vid läroverket i ett för honom egentligen ovidkommande ämne och därtill en mängd visserligen inkomstbringande men samtidigt betydligt tidsstjälande privatlektioner i matematik kom med tvingande nödvändighet professor Säves Uppsala att förskjutas i bakgrunden steg för steg ju längre tiden led.¹⁰²

Ett studium av Härnösandsläroverkets successiva årsredogörelser ger här syn för saken. Under läsåret 1867–1868 tjänstgjorde Blomberg fortfarande såsom extra lärare med huvudaccenten på matematik. Den 6 november det sistnämnda året, alltså 1868, utnämndes han fr.o.m. den 1 maj 1869 till ordinarie adjunkt — i den något egenartade konstellationen matematik, fysik och grekiska. Det var verkligen inte utan skäl som rektor konstaterade, att »genom denna utnämning för-

värfvades åt läroverket en skicklig och samvetsgrann lärare med mer än vanligt mångsidig och grundlig lärdom».¹⁰³ Nu är det sant, att Blomberg aldrig kom att undervisa i fysik. Men i gengäld utvisar schemata genom åren, att han utom i matematik och grekiska undervisade skiftesvis också i modersmålet, tyska, engelska, franska och filosofi.

År 1870 skulle ett lektorat i *främmande levande språk* tillsättas vid läroverket, och det förundrade väl ingen, att tjänsten då söktes bl.a. av den mångkunnige Blomberg, som f.ö. hade uppehållit befattningen i fråga såsom vikarie för hela läsåret 1869–1870.

För att styrka sin kompetens såsom ordinarie lektor utarbetade han en 20 sidor stark språkvetenskaplig avhandling på tyska med titeln »Ueber das Schwinden des Genus Neutrum bei der Bildung der Romanischen Sprachen aus der Lateinischen». Avhandlingen försvarades inför konsistoriet i Härnösand den 21 september 1870, och såväl på denna som för vederbörligt undervisningsprov gavs enhälligt betyget laudatur.

Inledningsvis konstaterade författaren, att en av de mest iögonfallande företeelserna vid de romanska språkens uppkomst ur latinet var det kompletta försvinnandet av genus neutrum. Och han sade sig finna det vara mödan väl värt att söka spåra upp den inre betydelsen av denna process. Visserligen hade olika forskare allaredan sysslat ganska detaljerat med de i sammanhanget relevanta språklagarna. Men, heter det »die gesammtauffassung ist noch nicht mit gehöriger klarheit festgestellt».

Den grammatikaliska fördelningen av substantiver överhuvud taget på olika kön var, framhöll Blomberg, en funktion som kunde sägas vara egenartad för den kaukasiska rasens språk. Och det låg enligt hans mening utanför möjligheternas gräns att numera klarlägga denna funktions uppkomsthistoria med tillhjälp av de sedvanliga logiska kategorierna. Djurvärldens könsskillnader var visserligen påtagliga. Men »wie die sprachväter unserer rasse darauf gekommen diesen unterschied auch noch auf ihre auffassung lebloser dinge und abstracter begriffe auszudehnen, und aus welchen gründen sie einem gegenstande männliches, einem anderen weibliches geschlecht beigelegt, das sind fragen, die wir, ihre späte nachkommen, nicht mehr beantworten können». Visst kunde man undantagsvis påvisa en eller annan analogi. Men att av ett fåtal analogier skapa en regel var, ansåg

författaren, ogörligt. Han citerar här Steinthal: »Nicht der objective begriff hat das geschlecht bestimmt, sondern die subjective auffassungsweise.» Och han deklarerar, att sena tiders människor inte kan försätta sig tillbaka till de gamla språkfädernas rent subjektiva uppfattningssätt.

Utgångsläget är, så hävdar Blomberg, att både de egyptiska, de semitiska och de indoeuropeiska språken — och endast dessa språk — känner till grammatiska kön. Men under det att egyptier och semiter uppfattar alla ting i såväl den andliga som den sinnliga världen såsom antingen manliga eller kvinnliga, räknar indoeuropeerna med en klass av huvudord, som helt och hållet undandrar sig all könsbestämning, alltså »ein residuum neutrius generis». Meningarna var delade bland forskarna beträffande uppkomsten av denna klass av könlösa substantiv, och de komme förmodligen att så förbli. Men Blomberg ville för sin personliga del urgera, att neutra i det indoeuropeiska grundspråket hade de flesta kasusformer gemensamma med maskulinernas samt att detta förhållande borde anses predisponera en sådan fusion mellan maskulinum och neutrum som den, som veterligen uppkommit vid de romanska språkens uppkomst ur latinet, f.ö. med motsvarighet i de lettiska och keltiska språkfamiljerna. M.a.o. ville Blomberg redan från början och sedermera också i sin bevisning slå fast, att orsaken till neutrumformens frånvaro i de romanska språken var att söka inte i dessa moderna språk själva utan i deras indoeuropeiska ursprung samt att man här överhuvud taget hade att göra helt enkelt med ett oavsiktligt resultat av verkande språklagar, däremot inte med någon medveten strävan att på grund av inträffande åsiktsförändringar utvidga substantivens köns kategorier i strängt semitisk anda.

För att ådagalägga sin kompetens jämväl i andra levande språk än tyskan hade Blomberg gjort tvenne tillägg, nämligen fyra »Thèses diverses» på *franska* och likaledes fyra »Various Propositions» på *engelska*.

I den första av de *franska teserna* hävdade han, att man i den språkvetenskapliga forskningen måste vara på sin vakt mot varje metod, som gör anspråk på att kunna förklara allt och som därför inte vet att tillstå sin bristande kunskap i mångt och mycket.

I den andra franska tesen betonade han, att den vetenskapliga etymologin inte består i vaga antydningar om släktskap, som kan tänkas råda mellan tvenne termer. Man måste bokstav för bokstav

redogöra för hur ett ord omsider har bildats och därvid återge alla de mellanliggande stadier, som ordet i fråga har passerat.

I tes nr 3 fastslog Blomberg, att man gjorde gällande, att skillnaden mellan äldre och modernare språk beträffande versbyggnad skulle vara den, att de förstnämnda skulle vara byggda på accenten och de senare på stavelsernas kvantitet, d.v.s. deras längd. Enligt hans egen mening — »selon nous» — fanns dock ingen saklig grund för den sålunda påstådda differensen. Det fanns nämligen enligt hans åsikt ingen annan grund för versifikation än kvantiteten: »Il n'y a d'autre base pour la versification que la quantité.»

Den sista franska tesen hävdade, att användningen av reflexivt verb i franskan framvisade frappanta likheter å ena sidan med grekernas bruk av medium och å andra sidan med uppkomsten av passivum i de skandinaviska språken.

Den första av de *engelska »propositionerna»* gjorde gällande, att det visserligen fanns en hel mängd franska ord i engelskan men att det engelska språket ändå i språkliga klassifikationssammanhang måste betraktas såsom ett rent germanskt språk utan alla böjningselement av franskt ursprung.

Propositionen nr 2 vände sig mot den uppgiften i Herléns »Engelsk Grammatika», att modus subjunctive i engelskan vore att betrakta helt enkelt såsom en infinitivform, vars hjälpverb blivit uteslutet. Herléns påstående måste enligt Blombergs åsikt förkastas såsom i högsta grad missvisande.

Tredje propositionen urgerade, att man vid undervisning i engelskt uttal inte finge beteckna th-ljudet såsom en egenartad förändring av det vanliga t-ljudet utan hade att i stället räkna med en speciell förändring av s-ljudet.

Till sist hävdades i den fjärde propositionen beträffande accentuering, att där finns en markant skillnad mellan å ena sidan de engelska och tyska språken och å andra sidan de skandinaviska, i det att de båda förstnämnda i allmänhet är barytona, d.v.s. i avsaknad av accent på den sista stavelsen, under det att de skandinaviska språken tvärtom i allmänhet är oxytona.

Blomberg fick sex medsökande till lektoratet. Vid underrättelsen härom skrev han rätt optimistiskt till modern, att han egentligen hade väntat ytterligare två konkurrenter, vilka bägge var och en för sig skulle varit »svårare medtäflare» än de faktiska. Han tillade emeller-

tid försiktigtvis: »Jag vill ej derföre säga, att jag nu gör mig några bestämdare förhoppningar om framgång ...» Därför blev hans besvikelse säkert mycket måttlig, då det omsider visade sig, att tjänsten i fråga tilldelades den med tiden i litterära och andra kulturella sammanhang välkände N.P. («Pelle») Ödman, huvudlärare i engelska och tyska vid realgymnasiet i Göteborg. Utnämningen ägde rum den 5 oktober 1870. Tills vidare fick Blomberg nöja sig med sin ställning som adjunkt och med en förhoppning om att framtiden snart nog skulle öppna andra möjligheter till befordran än den som nu gått honom ur händerna trots konsistoriets dubbla laudatur.

Till England

Som vi erinrar oss undervisade Blomberg under sitt första läsår i Härnösand i tyska och i engelska, längre fram i tiden också i franska. I sin lektorsavhandling nyttjade han t.o.m. alla dessa tre moderna språk. Men det var ju ändå inte i levande språk som han var specialist — låt vara att inte minst hans lektorsspecimen vittnade om en djup och grundlig förtrogenhet med språkfamiljer av snart sagt allehanda slag. Därför framstår det såsom hur naturligt och lättbegripligt som helst, att han under den nu nämnda specimineringen för lektoratet i främmande levande språk bestämde sig för att göra en utrikesresa just till de nu nämnda moderna språkens resp. hemorter för att förkovra sina språkkunskaper genom personlig konversation med engelsmän, fransmän och tyskar.

Tyngdpunkten låg just på konversationen, den praktiska användningen av språken i fråga. Givetvis ställde Blomberg också in sig på att tillgodogöra sig så mycket som möjligt av de främmande ländernas kulturella injektioner överhuvud taget genom besök på museer, i bibliotek, i kyrkor, på undervisningsanstalter av skilda slag o.s.v. Men vad han först och sist syftade till var att komma i rent personlig kontakt med människor av skilda stånd och villkor för att — utifrån sitt sällspört breda språkvetenskapliga kunnande — studera deras ordförråd och deras skiftande idiom. Som vi skall finna röjde han — den fordom ganska inbundne mannen — numera en förmåga att blixtnsnabbt knyta kontakter med okända människor, som knappast kunde överbjudas av vare sig ung eller gammal.

Trogen sin vana från yngre år stod han under resan i livlig brevförbindelse med sin mor hemma i Sverige. Och redan fr. o. m. brevet nr 2, skrivet i Göteborg, gav han sina epistlar helt enkelt formen av dagboksblad, så sakligt informativa och så pregnanta i formellt avseende, att de nära nog för tankarna till en Frans Michael Franzén och en Erik Gustaf Geijer i deras unga år.

Avfärden skedde i mitten av december 1869, och resan gick till att börja med efter hästar över Hudiksvall och Gävle till Uppsala. I Hudiksvall tillbragtes några »angenäma dagar» hos modern. Sam-

varon med några forna kamrater i Uppsala gjorde däremot »inte det fullt upplifvande intryck», som han bespetsat sig på: »Det besynnerligaste af allt detta är att detta ej synes mig härröra deraf att *mitt* ungdomliga sinne förslöats under den tid jag varit från akademien frånvarande, utan fastmer att just mina vänner vid akademien åldrats mera än jag: jag tyckte nästan att de stötte något på Lunds 'unga gubbar'; de intressen, hvilka lifvade dem, syntes mig till en del skäligen lumpna och inskränkta. Jag återfann ej den något öfvermodiga, men äkta ungdomliga arten att taga världen i stort, med ett visst sjelfförtroende behandla de svåraste samhällsfrågor och vetenskapliga uppgifter; jag återfann ej det ungdomliga berserkalynnet att träda i harnesk mot allt som synes vrångt och vilja reformera hela världen efter egna idéer.»

Till Stockholm gick färden vidare med järnvägen: »Kl. 3,16 afgick jag med bantåget efter att vid stationen hafva skakat hand med åtskilliga dussin bekanta och fått tre disputationer inkastade till mig i kupén.»

Torsdagen den 23 december gick åt så gott som helt och hållet för tågresan från Stockholm till Göteborg med »huggfrukost» vid en station i Södermanland och »huggmiddag» i Fahlköping. Fyra timmar av restiden berikades av ett samtal med den framstående riksdagsmannen och possessionaten Hedengren från Södermanland, som på grundvalen av egna personliga erfarenheter gav en hel del goda råd beträffande vistelsen i England och Frankrike: »Särskildt lade han mig på hjertat att för all del kläda mig dubbelt så väl i Paris som jag var van att göra uppe i Hernösand, i anseende till de franska bostädernas usla beskaffenhet. Samtalet öfvergick derefter till åtskilliga frågor om politik, kyrkostyrelse och läroverksorganisation. Vid en station inträdde i kupén en mr Smith (engelsman), af hvilken herr Hedengren förskaffade mig ytterligare upplysningar om de ångbåtar, som gå från Göteborg på London, om sättet att erhålla inackordering på billiga villkor i London.»

I Göteborg möttes Blomberg av en ung Hasselblad — brorson till Göteborgsgrosshandlaren F.V. Hasselblad — som skulle bli hans reskamrat under vistelsen i England och som nu visade honom till vederbörande hotell, följde honom på en promenad i den kvällsupplysta staden samt åt aftonvard med honom på Göta källare. Blomberg förnam redan en fläkt av den stora världen: »Jag tyckte mig befinna

mig i en stad, hvilken långt mera än Stockholm låge inom den allmänna europeiska civilisationens sfer, en stad, der intresset ej blott för handel och förvärf, utan äfven för alla den nyare tidens stora kulturfrågor, för vetenskap och konst vore lifligare och mäktigare än annorstädes.» Han fortsätter: »Det är nästan löjligt att omtala, att man på några aftontimmar rönt ett sådant intryck. Skulle jag söka nämna de omständigheter, som väckt detta intryck, så skulle de ungefär vara: den lugna expeditionen vid stationen, helt olika det Stockholmska fjesket och bråket, men ej mindre ferm för det; mottagandet vid hotelet och den punktliga ordning, som der råder; åsynen af handelsfurstarnes palatser, af den ståtliga ehuru något tunga synagogan, den af fartyg hvimlande skeppsbron; besöket i några handelsbutiker, hvarest man med största skyndsamhet fick sina requisitioner expedierade af unga fruntimmer; besöket å Gumpertska boklådan, hvars disk hvimlade af värdefulla arbeten, författade af Göteborgske vetenskapsmän och skaldar, utgifne af Göteborgske förläggarefirmor; inträdet på Göta källare, hvars matsal var anordnad med den trefligaste husliga komfort utan allt spor af falsk lyx, der betjeningen fullgjorde sitt värf utan allt fjesk och skrik ungefär som betjenter i ett enskildt hus, och der diverse tungomål hördes om hvarandra utan både hviskande och högljuddhet; sammanträffandet vid qvällsbordet med en gammal bekant från Upsala, en dr Leman, göteborgare, och samspråket med honom vid ett glas punsch; ett samspråk, hvori røjde sig detta intresse för de moderna kulturfrågorna, denna frihet från föråldrade fördomar, särskildt denna fria riktning i religiöst hänseende, som jag förgäfvos sökt i Upsala; den ögonblicka åtlydnad, hvilken kyparen erhöi, då han inträdde i källarrummen och tillsade att klockan var elfva.» För säkerhets skull bifogar Blomberg dock en reservation: »Det der är nu visserligen bra litet att bygga bålstora resultat på: kanske finner jag också anledning att modifiera mina omdömen, innan jag lemna Göteborg. Det lär ju vara ett vanligt fel hos resande att draga förhastade slutsatser af ganska tillfälliga omständigheter.»

Vad som under inga omständigheter diminuerade det fördelaktiga intrycket av Göteborg var domprostens Peter Wieselgrens predikan vid julaftonens gudstjänst i domkyrkan. Andaktsstunder hölls samtidigt också i de andra kyrkorna, Hagakyrkan, Engelska kyrkan, Tyska kyrkan. Men domen var ändå fullpackad med människor: »Något som

genast slog an på mig var att finna, att det afskyvärda och dumma skiljandet af könen i kyrkan här var något alldeles okänt.» Wieselgren talade om »barnens julafton» med underavdelningarna: julgranen, jul-ljusen, julbrödet, julhalmen, julgåfvorna och julsången. Förklaringarna var alltigenom utomordentligt enkla men samtidigt »af ett djup och en originalitet, som ovillkorligt måste hänföra hvarje tänkande». Inte oväntat fortsätter Blomberg: »En renlärig kristen skulle dock här haft stora skäl till förargelse. Ej nog med att talaren försmådde hela den vanliga apparaten af kristliga floskler och kom sina åhörare att glömma, att man befann sig i en kristen kyrka: hans förklaringar innehöllo äfven rätt mycket, som stod i snörrät strid med 'den rena evangeliska läran'.» Till sist utbrister Blomberg: »Jag har aldrig hört en sådan vältalare: ej ens Svedelius synes mig kunna med honom jemföras.» Ett högre beröm kunde Blomberg överhuvud taget inte ge: under sina studieår gav han mer än en gång uttryck för sin åsikt, att professor Svedelius rent av överträffade Erik Gustaf Geijer som vältalare.

Till julhelgens upplevelser i övrigt hörde bl. a. en gudstjänst i synagogan. Ett utförligt referat slutar säkert betydligt mer entusiastiskt än modern tänkt sig: »Jag gick hem, mera uppbyggd till hjerta och sinne än jag någonsin blifvit i en kristen kyrka, och för ett ögonblick hade jag t. o. m. den svagheten att önska, att jag sjelf vore en son af Israel.»

En annan värld, som han inte förut hade haft en aning om, mötte han som motpol på en maskeradbal »af temligen plebejisk och temligen tvetydig beskaffenhet.» Också den upplevelsen skildras utförligt i dagboken. »Deri rådde en fräckhet, som hvida öfvergick allt hvad jag kunnat tänka mig såsom möjligt.» Om den mest uppmärksammade flickan i balsalen heter det: »Lättfärdigheten syntes vara hennes lifsluft, hennes natur, och man glömde, att en mensklig själ bodde i denna kropp.» Hemkommen till sitt hotellrum greps Blomberg faktiskt av »en till ånger gränsande leda och äckel». Och morgonen därpå skrev han i sin dagbok: »Jag behöfver nu hvarken besöka Cremorne-garden i London eller Closerie des Lilas och Mabilie i Paris: jag har sett nog i Göteborg.» Ändå fann han sig föranlåten att deklarerat samma dags kväll efter en föreställning av Victor Hugos »Skrattmenniskan», att »bevistandet af den representationen lemnade mera oblandadt vidriga intryck och minnen efter sig än föregående aftons upptäcktsresa i går an-verlden». Dock: Björnstjerne Björnsons »Maria Stuart» beredde

»oblandadt nöje» en annan kväll, och detsamma tycks ha gällt Shakespeares »Muntra fruarna i Windsor».

Slutintrycket av Göteborg — Sveriges port mot England och Europa i övrigt — måste ha varit på både gott och ont.

Åtskilliga omständigheter vållade, att avresan från Göteborg fördröjdes ända till den 3 januari. Ombord på jättefartyget Dido gjorde de bägge reskamraterna sin första bekantskap med den engelska mathållningen: »Kl ½ 10 hafva vi ätit 'breakfast', bestående af ett par koppar kaffe, två starka köträtter och öl; kl. 12 intogs 'luncheon': en köträtt med öl; kl. 3 åts middag: en stark kraftig soppa, saftig engelsk biff med öl, syltade hallon med en slags kaka, och slutligen ost. Qväll hafva vi ej ännu ätit, då jag skrifver detta. Denna matordning är nästan mera än en svensk mage kan stå ut med.»

Fartygets mål var Hull, och efter tre dagar var man framme vid Humberflodens mynning: »Här rådde en liflighet i ångbåtstrafik, hvarom jag svårligen kunnat göra mig en föreställning. I hvarje ögonblick slamrade en ångare förbi oss, än till höger än till venster. Omkring ½ 11 ankrade vi i en af Hulls dockors. Våra saker granskades (med ytterst lätt hand) af en tulltjensteman, hvarefter vi beredde oss att gå i land. 'Stewarden' ombord (kapitenens 'hofmästare') skaffade oss en 'cabman' (hyrskusk), och nu var det blott fråga om att skaffa sakerna i land. Ett dussin personer med temligen hambusaktigt utseende, af hvilka en del rådbråkade svenska på det gemenaste sätt, voro genast villiga att härtill låna sina armar. Men vi aktade oss för dessa glupande ulfvar.»

Meningen hade varit, att man skulle fortsätta med tåg till London redan samma dags eftermiddag. Men ett tågsätt med de billiga tredjeklassvagnarna skulle inte avgå förrän vid mörkrets inbrott, och man beslöt därför att övernatta på järnvägshotellet för att få tillfälle att se det engelska landskapet i förbifarten på ljusa dagen. Hull blev därför den ort, där man fick första intrycket av engelsk stadsmiljö: »Vi genomströfvade först några af stadens förnämligare gator, gapande på dess butiker och studerande alla möjliga slags anslag och proklamationer i gathörnen. Att vi ej heller försummade att begäpa människorna säger sig sjelft för.» Från »den fashionabla stadsdelen» kom man så till hamnkajerna med dessa ändlösa sträckor av brädstaplar. Där var Hasselblad i sitt esse, men Blomberg vände tillbaka till den egentliga staden och »begapandet af mötande människor»: nunnor i

»bedröfliga» svarta dok, spotska och slyngelaktiga soldater i korta röda jackor, silverbroderade mössor och »sprättkäppar», som kom dem att påminna om »lejonen på Norrbro», bastanta poliser som ingav »ett lugnande medvetande om att mitt i denna vildt främmande stad stå under det mäktiga skyddet af Englands lag och allmänna ordning».

Sin middag intog Blomberg inte på järnvägshotellet utan på ett av de s.k. »dining rooms», som han ofta hört beskrivas hemma i Sverige, »ett slags hökarebodar, hvarest man i ett innanför boden beläget rum för godt pris serveras med köttmat». Samtalet med den uppässande flickan kom honom osökt att reflektera över de rätt varierande språk-svårigheterna: »Männens tal har jag allt hittills haft ganska svårt att förstå, men kvinnornas tal är mig lika begripligt som om jag läste i bok.»

På kvällen gick Blomberg och Hasselblad tillsammans till »Alhambrapalatset» för att där bekanta sig något med engelskt teaterliv och fick för endast sex pence pr styck plats på första radens fond: »Litet underligt såg det ut i salongen emedlertid. Herrarna rökte sina cigarrer helt ogeneradt mitt i ansigtet på fruntimren. Allt emellanåt såg man en herre taga upp en flaska brandy ur fickan, taga sig en dryck och bjuda damer bredvid sig af samma ljufva droppar.» Societeten här tycktes bestå av småkrämare och hantverkare, arbetare, sjömän och soldater samt »ett ej så ringa antal af samma slags fördomsfria damer, med hvilka jag i Göteborg gjorde en första bekantskap». Under föreställningens gång bytte Blomberg plats flera gånger »för att observera och lyssna till de särskilda grupperna och koterierna». Större delen av aftonens program utgjordes av »en hop komiska visor, föredragna med samma slags lägre komik, som plägar bestås vid våra svenska s.k. hundfröjder».

Kl. 10 nästa dag bar det av till London »i susande fart: omkring 30 miles i timmen». Solen sken, och vädret var härligt. Den engelska landsbygden var i regel ganska flack, »men det var dock ingen träd- eller vattenlös Uplandsslätt». Rader av löv- och barrträd var planterade på ängarna. Åkrarna var skilda åt genom breda kanaler eller levande häckar »i stället för våra fula gärdesgårdar». Överallt pågick plöjning och sådd på en och samma gång: »Allt detta var en rätt egenomlig syn för en norrlänning.» Då och då passerades »någon liten småtäck by med en liten kyrka i fickformat», någon »större eller

mindre stad med höga ångskorstenar» eller en havsstrand, där man kunde se »en hel mängd seglare och ångare kila om hvarandra». Understundom for man genom en mörk tunnel, »en af ej mindre än 2 miles' längd». Hela tiden rådfrågade Blomberg ivrigt sin »vän» Baedeker, resehandboken par préférence.

Efter ankomsten till London tog de bägge svenskarna in på det klart svenskpräglade Hotel Skandinavien. Men eftersom deras syfte med Englandsresan ju var att lära känna engelskt tänkande och engelskt umgängesliv samt att förkovra kunskaperna i engelska språket skyndade de sig redan efter några dagar att ackordera in sig i ett rent engelskt privathem i den lilla staden Maldon i Essex, närmare bestämt hos en familj Wyatt, där fadern i huset var föreståndare för en s.k. inackorderingsskola. För 1 pund och 1 skilling i veckan pr person skulle de erhålla allting fritt exklusive tvätt men inkl. undervisning i engelska.

Onekligen fanns en och annan svårighet att övervinna från första början, däribland den låga temperaturen i rummen. Varje familjemedlem hade sitt särskilda sovrum, och dessa rum eldades inte eftersom de inte användes annat än nattetid. Större delen av dem saknade t.o.m. eldstad. Under dagarna vistades hela familjen i ett gemensamt samlingsrum, »motsvarande hotelets commercial room». Där brann visserligen en eld dagen igenom, men inte heller där hade man det varmt och skönt: »Kolugnen värmer nämligen blott genom omedelbar värmestrålning, och den sträcker sig blott ett par fot omkring eldstaden.» Det enda ställe i hela huset, där man hade det något varmare än utomhus var således platsen omedelbart framför eldstaden. Första nätterna måste Blomberg ligga i kalsonger och strumpor samt breda pälsen över sig för att inte vakna »huttrande af köld».

En annan påtaglig olägenhet var ovanan att läsa och skriva på egen hand i det gemensamma sällsapsrummet — där familjen för tillfället var utökad med några av mr Wyatts unga pensionärer, fyra fransmän och en sicilianare, som alla hade för långt till sina hem för att kunna resa dit under ferierna.

Dessa och andra svårigheter var dock till för att övervinnas, och Blomberg fann sig snart nog mycket väl till rätta med allt och alla. Ett dagsprogram började utkristallisera sig: »En liten lektion på morgonen, skrifning af öfversättningar till engelskan, tidningsläsning, några kapitel i Lilla Dorrit och konversation. Matordningen här i huset är:

breakfast kl. 9, kaffe eller thé med smörgåsar; middag kl. 1, pudding ox- eller får-kött, öl; aftonvard kl. ½ 6 = breakfast; qväll kl. 9, ost och öl. Mjölkk har jag ej sett sedan jag lemnade hotel Skandinavien. Straxt på middagen plägar jag taga en liten promenad.» Mr Wyatts undervisning var inte särskilt mycket värd. Men, heter det, »det kan då vara en bisak: det är hufvudsakligen på tillfället till umgängelse och konversation jag fäster afseende. Det förvånar mig verkligen, att en man med akademisk bildning och akademisk grad kan ha så ofullkomliga språkliga begrepp. Efter allt hvad jag hört här, tyckes han emedlertid vara ansedd såsom en utmärkt lärare.»

Hemma i Sverige hade Blomberg undrat, om han verkligen skulle kunna komma något så när personligt in i det engelska familjelivet. Men alla farhågor i den vägen visade sig ha varit överflödiga: »Snarare kunde man ha skäl att klaga öfver att man kommit allt för mycket in i familjelif, ithy att man ej den ringaste lilla stund på dagen befinner sig ensam. Af döttrarne i huset bemötas vi alldeles som bröder... Men icke är det just mycket man kan tala med dem om. Tacka vet jag då våra svenska flickor!»

Söndagarna hade givetvis sin särskilda prägel här i England. De bägge svenskarna besökte på morgonen gudstjänsten i en liten landskyrka vid pass tio minuters väg utom staden — »ungefär lik Idenors kyrka men mycket mindre». Alltsedan julafton var hela templet och framför allt dopfunten mitt i korsgången smyckat med grönt. Förra söndagen hade de båda kamraterna dels varit med om en enkel men finstämd minnesgudstjänst för barn i ett litet landskapell, dels också besökt en av Maldons tre »biskopliga», d.v.s. episkopala, kyrkor, där de måst lyssna till »en bråkande och odräglig prest». Här — i Heybridge Church — hade den tjänstgörande prästen »en särdeles klar och tydlig röst, så att vi», heter det, »rätt väl kunde följa hans föredrag». Blomberg berättar vidare: »Sedan middagen var äten och duken borttagen, framsattes en dessert, bestående af åtskilliga sorter fikon och nötter samt ett par vinkaraffer, och vid denna anrättning blef sällskapet sittande i tre timmars tid. Vinet var försedt med en stark tillsats af kryddor, så att det just var litet svårt att dricka det.» En dam i sällskapet, gäst för dagen, frågade, hur man brukade tillbringa sina söndagar i Sverige. Och då Blomberg svarade, att svenskarna använde söndagen till varjehandas förlustelser och förströelser, föll detta svar den frågande damen »särdeles i smaken»: »Hon kunde icke

med det stränga sabbatsfirandet i England, synnerligen emedan hon ej på söndagen kunde få sitt lilla parti whist, som hon syntes vara synnerligen svag för.» Inemot halvsextiden följdes samtliga åt till aftongudstjänst i den s.k. Allhelgonakyrkan. Men, skriver Blomberg, »det var just nätt och jemnt, att jag kunde hålla ögonen öppna der: så trött var jag af att under en hel dag ej ha haft något för händer».

Rikliga tillfällen till konversation fick Blomberg även annorstädes än hos familjen Wyatt: »Om man köper något för en penny, så öppnar bodens egare straxt en konversation, som kan räcka en halftimme eller mera.» Tyvärr kom det dock snart i dagen, att Hasselblad för sin del var alltför litet bevandrad i det engelska språket för att ha någon egentlig nytta av konversationerna ute och hemma.

Det skulle småningom visa sig, att bl.a. de religiösa frågorna blev en lätt och ofta använd språngbräda till en livlig och engagerad konversation. Yngsta flickan i familjen var mycket intresserad av såväl politiska som religiösa spörsmål. Den unge sicilianaren hade en lärobok i engelska, som i själva verket utgjorde »en satir af det skarpaste slag mot påfvedöme och katolicism, full af qvickhet och tillika af sträng beviskraft». I Daily Telegraph påbörjades just en serie artiklar om »de skilda sekternas i London kyrkor». Blomberg kommenterar: »Apropos mångfald af kyrkor äro vi just icke vanlottade här i staden heller. Utom tre biskopliga kyrkor hafva vi kongregationalist-kapellet, Wesleyanska kapellet, Ursprungliga Methodisternas kapell och Mormon-kapellet.»

Såväl Daily Telegraph-artikeln som sicilianarens lärobok visade sig var för sig utgöra ett mycket brännbart stoff. Tidningsartikeln refererade från South-place Chapel i Finsbury en predikan med det egenartade ämnet »Den kyrka Voltaire lät bygga i Ferney». Talaren hade prisat Jesus, Luther och Voltaire såsom skeptiker och nedbrytare. Ett religiöst reformverk bestod alltid av ett nedbrytande element och ett uppbyggande. Nedbrytandet måste komma först: »Nedbrytaren är aldrig behaglig för sin tids män, men han lefver på sin tro, sin tro på den skörd, som han sjelf ej får skåda.» Voltaires lilla oansenliga kyrka i Ferney var »ett erkännande af mensklighetens behof af positiv religion». Yngsta miss Wyatt förfasade sig över denna lovprisning av Voltaire — som hon f.ö. aldrig hade läst! — och detta förvånade Blomberg, eftersom flickan tidigare hade kommit med en del »friare resonnementer». Men — så reflekterade han — »man är frisinnad till

en viss punkt, men sedan är det stopp.» Dock: »Naturligtvis lät jag ämnet falla. Jag kan för öfrigt ej neka, att denna apotheosering af Voltaire misshagade äfven mig, men det just emedan jag läst åtskilligt af hans skrifter. Emedlertid, nog skall jag besöka South-place Chapel, när jag kommer till London.»

Den sicilianska läroboken härrörde från 1839, men dess angrepp på påvens ofelbarhet var hur aktuellt som helst. Året 1870 skulle ju komma att gå till historien såsom Vaticankonciliet och ofelbarhetsdogmens år: »Detta framkallade en synnerligen liflig diskurs vid skymningsbrasan», säger Blomberg, då han berättar att boken applåderades av honom själv, av miss Wyatt, av sicilianaren samt av den ene av fransmännen men tvärtom utdömdes av fransmannen nr 2, vilken dock inte hade något annat argument än detta, att man hade lärt honom så och så i hans barndom: »Således voro vi församlade der vid brasan till ett litet ekumeniskt konsilium, en svensk, en engelska, två fransmän och en italienare; eller i afseende på religion: en lutheran, en biskoplig och tre katoliker.»

Någon dag senare antecknar Blomberg i dagboken: »Jag är visserligen ej så missbelåten med vistelsen här: jag anser mig ha lärt mig rätt mycket på de två veckor jag nu vistats i Maldon. Emedlertid börjar jag längta efter att komma i nya förhållanden, särskildt att studera ställningar och förhållanden i någon universitetsstad.» Något brådskanie uppbrott var det ju inte alls fråga om. Men nog gick han in för att successivt avvinna Maldontrakten de ytterligare sevärdheter och de ännu ogjorda bekantskaper, som alltjämt kunde stå till buds där. På en längre söndagspromenad träffade han t.ex. på en vetgirig värdshusgäst, som undan för undan förde samtalet in »på jernhandteringen i Sverige och England, på skolväsendet i Sverige och Tyskland (hvarest den främmande tillbragt flera år), på fru Neruda-Norman (som för närvarande låter höra sig i London), Jenny Lind (bosatt i London), Christina Nilsson (de två sistnämnda hade den främmande många gånger hört), sättet att skriva tidningskritiker, olika sätt att skriva historien, rätta sättet att studera historia, den olika svårighet olika folk hade att lära främmande språk o.s.v.» Blomberg tillägger: »Skulle jag få döma af den erfarenhet jag hittills haft af de engelska värdshusen, så skulle jag vilja tillstyrka en hvar, som reser till England för att lära sig språket, att taga sin rensel på ryggen och vandra omkring på landsbygden, tittande in på alla värdshus som ligga vid

vägen — och deras antal är legio!»

Den 24 januari öppnades Mr Wyatts skola efter ferierna, och redan påföljande dag beredde sig Blomberg tillfälle att studera förhållandena där, som naturligtvis intresserade honom just såsom lärare. Liksom vid så många andra privata skolor i England var pojkarne inackorderade i lärarens hus och betraktades såsom hörande till hans familj. De disponerade en stor sal i övre våningen till gemensamt sovrum. Undervisningen skedde i en särskild byggnad vid gården, som i övrigt var apterad till lekplats. Sina måltider intog eleverna i ett speciellt rum bredvid familjens gemensamma umgängesrum under lärarens överinseende. Mr Wyatt åt alltså numera tillsammans med pojkarne och aldrig i familjen. Vid skymningsdags tog han regelbundet en kortare promenad med alla eleverna. Därpå drack man the, och efter en liten stunds läsläsning, framtofs åtskilliga leksaker och sällskapsspel, exempelvis kort, schack och brädspele. Kl. 8 var det kvällsvard, och, heter det i beskrivningen, »efter läsande af en temligen lång aftonbön föras gossarne till sängs». Själva undervisningen föreföll Blomberg »fasligt andefattig och klen» i jämförelse med svenska förhållanden: »Böckerna voro alla i kateketisk form, indelade i lexor af sex à sju rader. Så snart en lärjunge var färdig med en sådan 'lexa' gick han fram till läraren och läste upp den alldeles såsom en katekeslexa i våra gamla lankasterskolor. Af det sätt hvarpå svaren framsades tycktes det emellertid som om pojkarne begrepo mer än man kunde ha väntat af hvad de läste.» Blomberg fortsatte: »I lärarens tilltal till lärjungarne användes samma uttryck och samma höflighetsformer, som om de varit pärer af England.»

Under ett samtal med miss Wyatt gjorde sig Blomberg underrättad om samhällsklasser och umgängesliv överhuvud taget här i England: »De särskilda kategorierna hålla sig på strängt afstånd från hvarandra: de som äga ett pund mera umgås ej synnerligen med dem, som hafva ett pund mindre; folk, tillhörande kyrkan, hålla sig skilda från dem, som tillhöra kapellen; liberala och konservativa vilja ej veta af hvarandra. Någon klass-skilnad finnes här deremot icke. Hela befolkningen utgöres af folk, som förtjena penningar genom ett eller annat slag af arbete och derföre efter engelska begrepp måste anses tillhöra 'sämre' klassen. I Maldon finnes icke en enda 'gentleman', d.v.s. en herre, som icke har något yrke, icke något embete eller annan sysselsättning, som kan inbringa någonting, utan sitter med armarne i kors och lefver

af sina räntor — der har du det engelska begreppet af nobless!»

Näst sista dagen i Maldon var en söndag, och eftersom vädret inte inbjöd till någon fotvandring, följde de bägge svenskarna sin värdfamilj till gudstjänsten i All Saints Church. Nu liksom tidigare fäste sig Blomberg vid församlingens aktiva deltagande i liturgin: »Somliga böner (alltid Fader vår) läsas högt af hela församlingen; i andra böner alternera presten och församlingen. Sången tycker jag ej illa om: det är rytm och lif i den, hvilket alldeles saknas i vår svenska psalmsång. En af de psalmer, som sjöngos denna dag, hade en melodi ganska lik Bellmans: Solen glimmar blank och trind. — Predikningarne förefalla tämligen hårdsmälta.»

London hade naturligtvis långt mer att bjuda på än det lilla Maldon och presenterade ju överhuvud taget en helt annan atmosfär än Essex. Detta kunde Blomberg och hans kamrat lätt konstatera redan första Londondagens kväll, tisdagen den 8 februari, då de vände tillbaka till det lilla privathotell, där de tills vidare tagit in vid middagstiden — efter att ha beskådat paradgator och parker, monument i mängd och lyxbutiker, parlamentsbyggnaderna, överkommandots Horse Guards och drottningens residens Buckingham Palace. Aftonens clou hade varit Charles Dickens uppläsning av egna verk i St. James's Hall. Redan den festliga lokalen hade imponerat storligen: »En så praktfull sal som stora salen i St. James's Hall har jag knappast sett, och det sätt hvarpå salen var eklärerad gaf den utseende af ett verkligt fepalats: der fanns nemligen icke någon stor krona i taket, utan endast helt små kransar af sex gaslågor i hvardera, hvilka togo sig ut som stjernor strödda under hvalvet. Folksamlingen torde sannolikt hafva uppgått till ett par tusen, till stor del i lysande toiletter, hvilka jag tog mig friheten närmare beskåda med tillhjälp af min theaterkikare. Väsändtligare tjänst», så fortsätter skildringen, »gjorde mig dock sagda instrument, då Dickens efter ett par minuter framträdde vid föreläsningbordet och började föredraga Dombey's son; med kikarens tillhjälp kunde jag nemligen följa hvarje rörelse af Dickens' läppar, hvilket betydligt underlättade uppfattningen af hans föredrag. Hans sätt att föreläsa var utmärkt anslående och hans uttal synnerligen distinkt.»

Denna första dag i den stora världsstaden kan i stort sett betecknas som ett paradigm för de närmast följande Londondagarna: sightseeing på gator och torg samt besök på olika kulturella institutioner. Onsdagen ägnades bl.a. åt St. Paulskatedralen med dess torngalleri

och med kryptan samt åt en balettföreställning på kvällen i Alhambra-teatern: »Publiken blandad; rökande och drickande.» På hemvägen råkade Blomberg gå vilse i sin ensamhet: »Flera gånger antastades jag på gatan af qvinnor, som ville visa mig vägen ej till min bostad, utan till deras egen.» — En stor del av torsdagen gick åt till besök hos en engelsk familj, som Blomberg kommit i kontakt med hemma i Hudiksvall bland annat därför att flickorna i familjen tagit ritlektioner för hans mor. Fadern i huset, som tidigare haft det gott ställt, hade omsider kommit på obestånd men höll nu på att arbeta sig upp igen med en öl- och dansstuga av mindre märkligt slag. Dagen avslutades omsider på Covent Garden, som under bl.a. jultiden brukade lägga av sin utpräglad aristokratiska karaktär för att spela populära pantominer, denna kväll »Gula dvärgen». Blomberg satt denna gång tillsammans med Hasselblad högst upp under taket och hade för sin del lika roligt åt den bakomsittande publikens kommentarer som åt själva föreställningen: »Jag rigtade mina ögon framåt men öronen bakåt.» — Hela fredagen ägnades åt Kristallpalatset med dess »ändlösa gallerier», och under fyra middagstimmar på lördagen beskådades Westminster Abbey — med Baedeker som ciceron. En kamratträff på kvällen samma dag bland Londonsvenskar i en praktfull restaurang i trakten av Picadilly var i och för sig mycket trevlig, men »en förlorad afton så till vida, att icke ett enda ord Engelska talades». — För söndagens gudstjänst valde Blomberg Christ's Church och ansåg sig ha fått »rätt stor nytta (i språkligt hänseende) af detta kyrkobesök!» Det mera allmänt kulturella inslaget denna dag utgjordes av en tågresa till Hampton-Court, Stuartarnas gamla palats. Redan resan såsom sådan var »synnerligen angenäm», eftersom vår resenär »öfverallt kom i så lifligt samspråk med folk», bl.a. med två gardister och en matros. Hela trakten av Kent liknade »en enda park». I närheten av Wimbledon skymtade Jenny Linds villa, högintressant för en resande svensk. Hampton Court visade sig vara byggt »i en temligen tung stil», men de vidsträckta parkerna omkring slottet var praktfulla. Målningsgalleriet var imponerande. Och dagens upplevelser var f.ö. inte slut med slottsbesöket. Efter intagen middag på hotellet King's Arms beslöt sig Blomberg för att förnöta ett par timmar före tågets avgång till London vid en kopp kaffe på en liten »tavern», givetvis i hopp om sällskap och samspråk där. Han blev ingalunda besviken: »Jag blef visad in i en kammare bredvid skänkrummet, hvarest trenne herrar, sannolikt

innevånare i köpingen, sutto framför brasan vid sin toddy. Det stod ej på, förrän jag var fjärde man, och vi pratade som om vi varit bekanta från barndomen alla fyra.» På hemresan träffade Blomberg i kupén en ung man, som hade vistats i Tyskland under åtskilliga år och som visade sig mycket intresserad av tysk vetenskap och tysk litteratur, »hvilket gjorde att vi kommo särdeles väl öfverens». Blomberg fortsätter: »Då vi hade hunnit fram till Waterloo-Station, tyckte vi oss ingalunda ha talat till slut hvad vi hade att säga hvarandra, och min unge kupékamrat gjorde mig sällskap öfver Waterloo-Bridge och ända till mynningen af Cecil-Street, ehuru det var söder om Themsen han egentligen hade sina göromål.»

På måndagen den 14 februari tyckte de båda svenskarna att tiden var inne för dem att lämna hotellet, där de ditintills bott, och att åter söka finna någon lämplig inackordering i familj för språkövningens skull. Med tillhjälp av tidningarnas annonser lyckades de också omedelbart att finna ungefär vad de sökte, helinackordering hos en dam med fördelaktigt uppträdande och med en bokhylla, som varslade om, att hon var »ett fruntimmer med någorlunda god bildning». Betydelsefullt i sammanhanget var också, att damen i fråga bodde tillsammans med en bror, som visserligen var kroppsligt ofärdig men som var »en man af grundlig beläsenhet i hvarjehanda saker». Inflyttning skulle ske följande dag.

Tidningsannonserna utvisade också en annan sak denna dag, nämligen att The Royal Strand Theatre på kvällen skulle ge ett lustspel »Arvingen», som blivit mycket positivt recenserat i ett flertal litteraturtidningar. Sedan han lyckats att skaffa biljett — »en dyrare plats än vanligt (3 s.), dels i syfte att för ombytes skull få se folk af de mera bildade klasserna omkring mig, dels för att med mera bekvämlighet kunna hafva min bok framför mig under representationen» — gick Blomberg till Lacy's teatertextbokhandel vid Strand och tillhandlade sig där ett exemplar av pjäsen i fråga för att hinna läsa igenom denna i förväg på sitt rum: »Stilen ungefär Blanches, med en liten anstrykning af Molière». Kvällens föreställning var i och för sig fullt tillfredsställande. Men, heter det, »till min synnerliga förargelse stympades den vid utförandet på det obarmhärtigsta. Skälet är ej svårt att förstå. Theaterns egare ansåg en treaktskomedi, gifven i sin fulla längd, alltför hårdsmält för gallerierna, hvadan den måste bereda tid för att derjemte hinna med några burlesker på aftonen... Som jag just ej är

någon vän af burlesker, lemnade jag theatern, så snart komedien var slut.»

Trots att Blomberg och Hasselblad hade kommit över sin nya bostad enbart med ledning av en annons och alltså utan personliga rekommendationer från något håll, visade det sig, att de hamnade i en mycket lämplig miljö, då de — efter »begärande» av Towern, The Monument, The Mall, Hyde Park och Rotten Row — infann sig hos Mrs Robson och hennes handikappade men beläste broder, Mr Snel, på tisdagens middag, alltså den 15 februari. Också två andra inackorderingar fanns i huset, engelsmannen Mr Roberts och fransmannen Mr Duroc, den sistnämnde virtuos på violin. När samtalet den första aftonen kom att röra sig om språk och språkvetenskapliga studier, uppstod ett animerat meningsutbyte mellan Blomberg och Mr Snel, varvid de bägge debattörerna inte kunde komma överens »i en enda punkt». Blomberg bedömde i förstora sin meningsmotståndare så, att denne, som vistats i Tyskland i 7 å 8 års tid, visserligen hade »rätt goda studier för att vara engelsman» men var »behäftad med den engelska svagheten att bilda sig generela vyer af vetenskapliga ting, af hvilka han ej studerat detaljerna mer än helt ytligt». Sedermera skulle han dock komma till en uppfattning om Mr Snel, som han själf uttryckte så: »Han sväfvade på gränsen mellan andlig helsa och andlig sjukdom, men helsan kallade han sjukdom och sjukdomen helsa.» Snel hade varit lärare i flera furstliga hus i Tyskland men hade på grund av sin fysiska kondition nödgats cedere sina celebra befattningar. Självtroferade han detta så, att han »tre gånger hade stigit från samhällets lägsta trappsteg till de högsta men varje gång blivit nedstött igen.» Numera tyckte han sig dock ha lärt sig inse, att hans skilsmässa från den yttre världen hade skärpt hans själsförmögenheter därhän, att han blivit i stånd att på rent intuitiv väg lösa vetenskapens hart när alla gåtor, t.ex. livsverksamhetens princip och Pythagoras uppgift att finna talens och de geometriska figureernas betydelse inom den andliga världen. Blomberg skriver: »Man plägar tala om ett samband mellan snille och galenskap, men jag hade aldrig förr än nu varit i tillfälle att uppfatta hvad dermed menas, ehuru jag af historien känner en man, hvars själstillstånd under en betydlig del af hans lefnad måste hafva varit ungefär detsamma som hr Snel: filosofen Schelling.» — Snart nog flyttade Mr Snel till en egen bostad, där Blomberg sedermera besökte honom — då utan att finna »ett spår af

hans Schelling-natur». ¹⁰⁴

Nästan jämnt en månad bodde Blomberg och Hasselblad hos mrs Robson. Och det är inte för mycket att säga, att den förres upplevelser bara intensifierades för var dag som gick.

Som intresset framför alla andra bör nämnas en lång rad besök på British Museum. Det första av dessa varade i fem timmar, men ändå hann han inte den gången med annat än att för sig själv skissera en noggrann plan för senare studier av de enorma samlingarna. ¹⁰⁵ Från detta första besök berättar han: »Under det att jag vandrade i de Assyriska salarne och besåg några kilskrifter på Assyriska och Fornpersiska kom jag i ett synnerligen intressant samtal med en herre, som syntes vara vaktmästare der men som emedlertid var en ganska lärd man i de gamla österländska språken. Han hjälpte mig att läsa den Assyriska kolumnen och jag hjälpte honom att läsa den fornpersiska; vi blefvo synnerligen goda vänner.» När Blomberg vid ett något senare tillfälle kom ned i Assyrian Basement Room, blev han enligt egen utsago så »förbryllad af den oändliga mängden af föremål der», att han fruktade att inte under återstoden av Londonvistelsen hinna med att bese ens de assyriska samlingarna, som dock utgjorde bara en »obetydlig» del av museet i dess helhet. Genom förmedling av ett flertal tjänstemän vid institutionen lyckades han snart nog erhålla överbibliotekariens löfte att begagna museets bibliotek, något som han givetvis satte mycket stort värde på. Jourhavande bibliotekarie mottog honom på det hjärtligaste, skrev ut en passersedel på sex månaders tid och redogjorde för allt vad han själv hade sig bekant angående arbeten i assyriskspråkforskning. Dessutom utfärdade han ett introduktionsbrev till en mr Chevallier, som var framstående expert på språkområdet i fråga. Det är inte svårt att i dagboksanteckningen för den 23 februari förnimma Blombergs trivsel och förtjusning: »Läserummet utgöres af en ofantlig rotunda (några fot större än St. Peters-domen i Rom) med hvälfd kupol öfver de läsandes hufvuden. Omkring öfveruppsyningsmannens bord i midten af rummet löpa en hel mängd rader cirkelformiga bord, dels utgörande arbetsplatser för de underordnade tjänstemännen, dels hyllor för den af många hundrade volymer bestående katalogen. Utanför alla dessa cirklar utlöpa läseborden liksom ekrar i ett hjul. Omkring väggarna: ett litet handbibliothek af öfver 20000 volymer, hvilket man kan begagna utan att behöfva besvara bibliotekstjänstemännen. Till läseplats anvisades

mig pulpeten H. 16, försedd med stöppapper, pennor, bläck och knif för böckers uppskärande... Då jag någon gång såg mig omkring fann jag mig på alla håll omgifven af personer af mäta lärddt och mäta förläst utseende.» Mr Chevallier visade sig vara fullt ut lika tjänstvillig som jourhavande bibliotekarien: »De båda herrarne tyckas helt och hållet vilja taga mig om hand och göra en komplett Assyrier af mig.»

»De ändlösa gallerierna» i Kristallpalatset fick omsider ett andra besök. Två gånger besökte Blomberg också industri- och målningsgalleriet South Kensington Museum, »det förnämsta i London», dit han givetvis i och för sig stört stegen för att beundra de ryktbara konstverken men där han första gången i stället fängslades av en tillfällig exposition av undervisningsmaterial för geometri, mekanik, teckning och gymnastik. Här konstaterade han med tillfredsställelse, att Sverige var det europeiska land, som kunde anses vara bäst representerat beträffande läroböcker: »På en särskild hylla återsåg jag mina gamla bekanta, de böcker som användas vid Sveriges läroverk och folkskolor.» Enbart på sin muntliga uppgift, att han var lärare, erhöll han utställningskatalogen för halva priset. Han noterade sig också till minnes, att en var som uppgav sig vara lärare utan vidare erhöll 1/3 rabatt på försäljningspriset i alla boklådor på litteratur, som anknöt till uppfostran eller undervisning. — »En synnerligen vacker taflesamling» uppvisade även The National Gallery.

Också under denna senare del av Londonvistelsen utnyttjade Blomberg flitigt tiden till teaterbesök dels för dramatikers och dels för språkförkovrans skull. Och dagboksreflexionerna uteblev inte. Fyraktskomedin »Pensions-lif» på The Prince of Wales's Theatre gav en god inblick i engelska seder och bruk och särskilt då vad beträffade förhållandet mellan könen: »Om jag ej af min ringa erfarenhet redan funnit detsamma, skulle jag hafva tagit för en karrikatur allt hvad i detta hänseende förekom: det är städse damerna, som kurtisera herrarne; herrarne uppträda likgiltiga, litet koketta, och med anspråk på att bli roade.» På Queen's Theatre kände sig Blomberg inte särskilt tilltalad vare sig av den inledande »skräpkomedin» *Quick March* eller av det historiska skådespelet »Mellan bödelsyxa och krona eller Madam Elizabeth». Visserligen hade huvudpjäsen blivit lovprisad i Londonpressen. Men enligt hans mening lämnade den åtskilligt övrigt att önska både beträffande innehållet och med avseende på den konstnärliga aktionen. Pjäsen »Vår amerikanska kusin» på Heymarket

Theatre föll inte på något sätt Blomberg i smaken. »Minst sagdt medelmåttiga» föreföll honom de båda pjäserna »Ondt för ondt» och »Icke så tokig som han ser ut för» på Royal Adelphi Theatre. Och åtskilligt skeptisk kände han sig inför det visserligen berömda skådespelet »Peep o' Day» på Drury Lane Theatre — »en blandning af den Hugoska stilen och den moderna engelska romanstil, som representeras af Miss Broddon». Så mycket mer tilltalade Goldschmidts komedi — »kanske den förnämsta engelska» — »She stoops to conquer», som gavs på St. James' Theatre i närvaro av bl. a. prinsessan Louise. »Men», heter det i dagboken, »såsom efterpjes gafs 'La belle Sauvage', en afskyvärd burlesk, parodi på Longfellows Hiawatha.» Som väl var blev det allra sista teaterbesöket i London och England »en bland mina angenämaste spektakelafsnar» — Shakespeares Macbeth på Astley's Theatre: »Actionen var efter mitt begrepp fulländad.»

Något i den stilen var Blomberg däremot inte beredd att skriva efter att ha avlyssnat operan »The Lily of Killarney» — »den första opera jag hört» (i London) »och sannolikt äfven den sista: operan synes mig vara en misshandling af den dramatiska konsten, ehuru jag mycket väl vet, att alla 'bildade' skulle anse en sådan åsigt för det rysligaste kätteri.»

Också många andra sevärdheter av skilda slag räknas upp i dagbokens skildringar från avslutningen på Londontiden: en ny uppläsning av Dickens, en uppläsning av mr Bellan — »Londons yppersta föreläsare» — som föredrog Shakespeares Hamlet i St. George's Hall, madame Tussauds vaxkabinett, en parad av livgardet till häst, en utflykt till botaniska trädgården i Kew, zoologiska trädgården i Regent's Park, ett par båtutfärder på Themsen, ett åhörande av ett flertal domstolsfall i Lincoln's Inn, där framför allt scenen i lordkanslerns domstol föreföll som en blandning av »maskerad» och »en disputationsakt på en nationssal i Upsala», ett besök vid föreläsningar och experiment på polytekniska institutet, en visit på det s. k. Boy's Home »för vanvårdade barn, barn från gatan».

När gudstjänsterna också nu och här fick sitt på söndagarna, hörde säkerligen även detta — liksom de många teaterbesöken nyss — samman inte bara eller ens främst med det rent sakliga innehållet i dessa seriösa evenemang utan också och framför allt med iver att vänja örat vid det engelska språket i dettas skiftande »pronunciations».

Att konstatera detta betyder inte att påstå, att Blomberg var helt och hållet främmande för och alltigenom ointresserad av det kristna budskapet såsom sådant, när han noterade, att den och den prästen talade tydligt och distinkt eller tvärtom »bräkte» fram sin predikan. Det betyder bara en verifikation av det faktum, som vi mött så många gånger i det föregående, att han diskuterade religiösa frågor kunnigt och fullt ut lika engagerat som någon annan men att han både kände och öppet erkände sig stå synnerligen skeptisk inför allt vad »dogmatik» och särskilt »biskoplighet» hette — han som visserligen kunde fundera allvarligt på att deltaga i nattvardsfirandet men som ändå av ärlighetsskäl avstod därifrån til syvende og sidst, därför att han visste sig hysa »åsigter stridande mot sjelfva Christendomens grundvalar». Alltnog omnämns en gudstjänst i Westminster Abbey utan några som helst kommentarer. Men å andra sidan skildras i mycket positiva ordalag en säkert mycket enklare sådan i St. Mary's Church vid Montague-Street: »En der anställd bänköppnerska anvisade oss platser och försåg oss äfven med psalmböcker. Utom psalmbok behöfver man i en engelsk kyrka äfven handbok, men en sådan voro vi i saknad af. Ett äldre fruntimmer, som var min granne i bänken, sträckte då sin handbok åt mig, så att vi kunde begagna den samfäldt. En sådan artighet skulle en främling näppeligen finna i en svensk kyrka. Predikanten» — så fortsätter Blomberg sin skildring — »var en Chinesisk missionär och ämnet för hans predikan var en skildring af det religiösa tillståndet i China. Hvad han hade att berätta var just ingenting så synnerligen nytt för mig, men hans framställning utmärktes af en liflighet och en finhet i uppfattningen, som ovilkorligt spände intresset.» Positivt var intrycket också från St. Andrew's Church: »Synnerligen talrik korpersional och förträfflig kyrkosång. God prononciation hos predikanten, bättre än jag någonsin hört från någon engelsk predikstol; ämne: Loths karakter.» — Emellertid är det troligt — för att inte säga säkert — att Blomberg mer än en gång under dessa sina besök i »biskopliga» kyrkor lät tankarna gå till sitt beslut redan någon gång i januari att efter ankomsten till London söka upp South-place Chapel i Finsbury, där man kunde få höra mr Noncure D. Conway predika om Jesus, Luther och Voltaire såsom »nedbrytare». Och sista söndagen i London tog han verkligen tillfället i akt att personligen lyssna till »en ytterst intressant och anslående predikan» av denne märklige förkunnare, som denna gång valt att tala över

ämnet »Kroppslig helsa ett vilkor för det religiösa sinnets sundhet». Men nog kan man förmoda, att modern hemma i Hudiksvall undrade om inte Carl i alla fall råkat skriva fel i slutet av den mening, vari han uttryckte sig så: »Jag vore nästan färdig att säga att af allt hvad jag sett och hört här i London intet gjort ett så angenämt intryck på mig som denna gudstjänst, fri från all besmittelse af Christendomen!» Alltnog var Blomberg så tagen av denna minst sagt egenartade förkunnelse, att han helt enkelt sökte upp Conway i dennes hem, där han fick låna predikomanuskriptet i fråga för att i all hast skriva av detta — dock mot löfte att inte publicera det vare sig inom eller utanför England, eftersom Conway själv just var inställd på att ge ut en predikosamling av trycket.

Ännu ett måste nämnas från vistelsen i London. Det heter i sista dagboksanteckningen därifrån: »Det är ganska ledsamt att nödgas resa nu, sedan de tre sista dagarne öppnat en helt ny krets af njutningar för mig här, — men hvem kan hjälpa't?»

»Njutningarna» i fråga gällde ingenting mindre än det faktum, att Blomberg tack vare trevare i olika riktningar lyckats komma i förbindelse med ett flertal vetenskapliga associationer just dagarna innan han enligt sitt uppgjorda reseschema måste lämna England för att fara vidare till kontinenten, närmast då Frankrike. Genom förmedling av en dr Pearce — känd framför allt såsom motståndare till vaccinationen — erhöll han ett kort, som gav honom tillträde till Anthropologiska sällskapets närmaste sammankomst, där han fick avlyssna ett föredrag med åtföljande diskussion om »skoptserna — en ohygglig religiös sekt i Ryssland» och där han f.ö. träffade den nyssnämnde mr Conway. Tydligt hade Blomberg lyckan med sig i detta som i så många andra sammanhang: societetens president förklarade efter debattens slut, att denna måste betecknas icke såsom »en bland de lifligaste och intressantaste etc.» utan såsom »den lifligaste och intressantaste etc.» Dock noterade Blomberg i dagboken, att en prästman, som sökt styrka sina åsikter medelst bibelord, blivit avbruten av presidenten, som påpekade, »att han derigenom öfverskred den ordning sällskapets stadgar föreskrefvo».

Dr Pearce var beredd att introducera Blomberg också i Royal Institution, som skulle sammanträda en dag senare än Anthropologiska sällskapet. Men den värdefulla inviten var den sistnämnde tyvärr tvungen att avböja, eftersom han just den ifrågakvarande aftonen skulle

påbörja sin definitivt bestämda resa till Frankrike. Däremot lyckades Blomberg, *mirabile dictu*, att tack vare sin egen personliga energi och framåtanda skaffa sig tillträde dagen före Anthropologiska sällskapets session till en sammankomst i Geografiska sällskapet, som dr Pearce inte tillhörde. Dagboken informerar: »Under förmiddagens lopp hade jag försökt alla möjliga medel att förskaffa mig ett introduktionskort till Geografiska Sällskapets sammanträde denna afton, men allt förgäfves. Jag begaf mig i alla fall på vinst och förlust till lokalen för sammanträdet, försedd med en kopia af mitt doktorsdiplom. Jag kom något tidigt, innan sällskapets medlemmar ännu börjat anlända, och adresserade mig först till vaktmästarena. Dessa drogo litet på munnen åt mina spekulationer att utan vidare krus antasta någon af medlemmarne och rådde mig att slå det ur hågen. Men det rådet var icke i min smak. Jag gick och dref en qvart ute på gatan (Albemarle Street), tills jag såg en cab hålla utanför sällskapets hus och en äldre herre stiga ur. Jag följde honom uppför trappan in i förstugan och tilltalade honom der utan vidare krus: 'Om förlåtelse, min herre! Jag förmodar jag har äran tala till en medlem af Geogr. S.?' — 'Alldeles — än se'n?' — 'Jag är en utländsk vetenskapsidkare, som skulle önska bevista dagens sammanträde, om Ni ville hafva godheten introducera mig! Jag har ingen annan rekommendation än förete ett diplom från det universitet jag tillhört....' (rörelse med handen åt fickan) — 'Behöfs icke, gör Er icke besvär. Följ bara med mig.' Vi kommo till journalen för besökande, der både jag och den medlem, hvilken introducerade mig såsom 'sin vän' hade att anteckna våra namn. Min gynnare syntes just ej vara synnerligen nyfiken. Han kastade ej en blick på hvad jag skrifvit. Så fri från nyfikenhet var icke jag, men han hade en så underlig stil att jag ej kunde bli klok på namnet, hvadan jag ännu är okunnig om hvad min gynnare hette. Ej heller såg jag till honom vidare sedan vi inträdt i samlingsrummet (Trägen vinner! Emedlertid börjar jag riktigt bli rädd för min oupphörligt vexande oförsämndhet). Aftonens föredrag rörde resor i sydpolstrakterna, och den följande diskussionen var, för att nyttja presidentens egna ord, 'en af de mest lifliga och innehållsrika han någonsin bevittnat på detta rum'. Den fördes», så avslutar Blomberg sitt reportage, »i den vanliga ogenerade engelska kammartonen, och ingen skulle ha kunnat drömma om, att han här befann sig i ett af de förnämsta vetenskapliga samfund i verlden. Aftonen var obeskrifligt angenäm.»

I Frankrike

På kvällen den 16 mars lämnade Blomberg London med bantåget. Efter drygt två timmar kunde han sedan gå ombord på det fartyg, som skulle föra honom över Engelska kanalen från Newhaven till det franska Dieppe.

För ovanlighetens skull hade han kostat på sig en andraklassbiljett, givetvis i förhoppning om en rejäl hyttplats. Men han hade bedragit sig. Hela natten fick han ligga fullt påklädd på en obäddad soffa i en allmän salong. »Det var en ganska ruskig natt.» Vädret var stormigt och sjögången därför mycket stark.

På vägen från hamnen i Dieppe till bangården fick han sitt första möte med Frankrike och franska förhållanden. Han intog sitt morgonkaffe i en lokal, som »säkerligen icke tillhörde första klassens kaféer». Då han vid betalningen räckte »la dame du contour» ett litet guldmünt, fick han strax känning med »den förbistring af myntsorter, som tycktes kursa i Frankrike». Hon lämnade honom en blandning av grekiska, italienska och påvliga silverslantar, som han sedermera hade ganska svårt att bli av med på annat håll. Rätt besvärligt var det också med det nya främmande språket, åtminstone då det gällde att använda det själv. Under ett par månader och mer än så hade han ju ställt in sig på att tala engelska. Kanske hade det varit lättare att nu börja tala franska, om han kommit direkt hemifrån i stället för att ta vägen över England. Dock gick det överraskande bra att förstå t.o.m. den »hambusliknande» vägvisare, som så gott som tvingade sig på honom på vägen till järnvägsstationen, fastän denne talade »en temligen stark patois (t.ex. ständigt j'avons, je pouvons i stället för j'ai, je puis)». Han kunde också utan svårighet förstå vad den alerta madame menade, som förestod tvättrummet på stationen och som ögonblickligen presenterade honom en subskriptionslista till förmån för ett kapellbygge åt den heliga jungfrun. Han förklarade emellertid, att han för sin del inte var katolik. Madame replikerade: »Mais c'est toujours le même Dieu, monsieur.» Blomberg vågade sig på ett »något impertinent» svar: »Mais pas la même déesse, madame.» Detta blev hans första — men ingalunda sista — teologiska dispyt på fransk jord.

Tillsammans med några medpassagerare använde Blomberg så småningom en timmes tåguppehåll i Rouen till att som hastigast beskåda den lilla »tarfliga» bildstod, som var rest på »Place de la pucelle», torget där Jeanne d'Arc blev bränd på bål.

Bl.a. förbi orter och befästningar, som var kända sedan det senaste kriget, nalkades man omsider Paris, där Blomberg naturligt nog bespetsade sig på att få se och höra både mångt och mycket av värde under den första delen av vistelsen i Frankrike. Första valet av hotell blev dock allt annat än lyckat. Dagboken rapporterade på en och samma gång realistiskt och tveksamt: »Afträdet på hotelet: den ohyggligaste smutshåla; man kan omöjligen sätta sig ned; jag kan ej smutsa papperet med att beskrifva dess vedervärdighet.»

En av de allra första uppgifterna — tillika en av de viktigaste — var naturligtvis den att finna en lämplig lärare i franska, och en sådan fann Blomberg utan större svårighet men också utan nämnvärd entusiasm i en madame Stimpflin, »efter franska begrepp ett ganska ämabelt fruntimmer, men icke ett spår af den engelska hjertligheten. Hon ger sin lektion, hon konverserar om hvarjehanda ur synpunkten af att gifva en lektion, men frågar för öfrigt ej efter om jag är fogel eller fisk: konverserar om hvad som heldst, men intresserar sig för ingenting. Undervisning god, ehuru hennes begrepp om ett språks väsende och inre lif är lika inskränkt och futtigt som — franska akademiens.» Denna gliring åt fransk kultur och franska ideal skulle sedan ofta återkomma på dagboksbladen.

Givetvis skyndade sig Blomberg att anskaffa en lämpligare bostad än den som han råkat få i förstone: det egentliga boningsrummet, en liten sängkammarskrubb samt ett slags tambur. »Golfvet af tegelsten. Ingen särskild upphöjning för eldstaden: vid eldning nedläggas kolen helt enkelt på stengolfvet. Spjell är en okänd inrättning.» — Förklarligt nog kom inom kort en »tredje och sista rumflyttning»: till »en särdeles treflig och snäll kammare med utsigt öfver Seinen och Notre Dame».

Måltiderna intogs på diverse matställen ute i staden. Kafébesöken blev som vanligt legio — mindre väl för förtäringens skull än för sällskapets och språktillfällenas. Det var lätt att finna sig till rätta bland gemene man, kanske på Café de la Régence med dess svenska tidningar och dess svenska publik, kanske på ett kafé vilket som helst med språksamma fransmän från skiftande samhällsskikt. Däremot ville

ingen verklig trivsel infinna sig hos idel »häftiga, skrikande ungherrar» på studenternas Café du Palais.

Promenaderna i allehanda riktningar blev självfallet många särskilt nu från början av vistelsen i världsstaden vid Seinens strand, inne på boulevarderna, ut till de Elyseiska fälten o.s.v. Alltid fanns det något att se och stanna inför.

Första söndagen styrde Blomberg sina steg till ryktbara Notre Dame: »Byggnadsstil storartad, monumenter få och obetydliga.» Ingen stillhet rädde emellertid därinne under valven. Människorna promenerade ogenerat av och an i gångarna: »Plötsligt hördes en åska bryta lös framme i koret. Undrande hvad detta var för ett ljud, drog jag mig ditåt. Det befanns vara en prest, som läste något slags messa: om det var på franska eller på latin eller på något menskligt språk, var omöjligt att höra. Då denna åska fortfor, blef jag trött och gick ut samt företog mig i stället att gå upp i ett af de ryktbara tornen.» Där uppe fäste sig Blomberg bl.a. vid att balustraden var ornerad med groteska stenbilder, som tycktes ha kunnat inspirera Victor Hugo till hans Quasimodo-figur. Starkt upplevde Blomberg kontrasten mot vad han mindes av sabbatshelgden i England. Här i Paris stod så gott som alla butiker öppna, trupper marscherade genom gatorna med larmande trummor o.s.v.

Egenartad tedde sig den s.k. midfastodagen, »en dag, då rättrogna katoliker, sedan de fastat ut halfva fastetiden, ta sig en festedag med alla möjliga och omöjliga dårskaper, innan de börja den andra halfvan». Dagen firades särskilt av »Strykerskorna och Stärkerskorna» i Paris, med förstärkning av yrkessystrar från andra provinser. »Alltifrån 12-tiden till sent på aftonen såg man ekipager stryka fram öfver boulevarderna, fullproppade med sagda damer och deras manliga bekantskper, samtliga i de mest besatta kostymer, herrarne för det mesta maskerade... Festligheterna torde ej hafva aflupit så alldeles utan mustiga slängar, ty de följande dagarna har jag sett åtskilliga damer af skrålet med bandager omkring hufvudet.» Dock firades denna prominenta dag också av andra samhällsklasser och inte minst av noblessen. På uppmaning av sin Baedeker sökte Blomberg upp den kejslerliga operan för att ta en titt på säsongens sista stora bal, och vad han där fick bevittna fyllde honom med förfäran. Ansiktet var »nästan den fullständigast betäckta delen af damernas kropp». Rörelserna i dansen sårade »all anständighetskänsla». I jämförelse med detta

tedde sig »går-an-balen i Göteborg» som »ett himmelrike», utbrister han i dagboken. »Och detta», heter det, »på Frankrikes första scen! och med poliser och gendarmer posterade öfverallt för att 'vaka öfver anständighetens iakttagande'!» När Blomberg omsider begav sig hem vid 3-tiden på natten, antastades han av »den ena damen efter den andra». Och reflexionerna i dagboken blev därefter: »Förmodligen tycker Du, att mina anteckningar för denna dag äro stötande, men jag måste bereda Dig på att, så framt jag i denna dagbok skall troget återgifva de intryck jag rönt, sannolikt hvarenda dag kommer att gifva anledning till anmärkningar af samma slag, så länge jag vistas här i Paris. Man kan göra sig ett begrepp om det praktiska sedeförderf som här råder, då man finner att sedeslösheten till och med är nog oblyg att framträda såsom teori. Hvad som apotheoseras i alla noveller och följetonger, är de flygtiga förbindelserna på en vecka eller par: på dem slösas allt hvad språket eger af poesi (och det är då icke mycket, det skall Gud veta); äktenskapet framställes såsom någonting löjligt, någonting abnormt. På en af Paris theatrar spelas för närvarande en pjäs af George Sand, »Den Andre», hvilken framställer den äkten-skapliga troheten såsom ett fel, en sjukdom; och tendensen applåderas af tidningarne! — I sammanhang med detta måste jag bekänna en känsla, hvilken allt sedan min ankomst hit för hvarje dag vinner allt mera insteg hos mig: en känsla af förakt för detta eländiga franska pack, bland hvilket jag tycker mig vandra snart sagdt som ett väsende af högre ordning. Jag föreställer mig, att det måste ha varit en känsla af ungefär samma slag, som fyllde de germaniska folkstammarnes sinne vid anblicken af det förvekligade och förderfvade Rom, och jag kan knappt tänka mig annat än att civilisationens ström är bestämd att bortsopa fransmännen från jordens yta, liksom den en gång bortsopat Rom.»

Sitt första teaterbesök i Paris gjorde Blomberg på Théâtre Châtelet, där han inte bevistade bara själva pjäsen, Raynouards »Tempelher-rarne», utan också en inledande »Conférence» på en och en halv timme, som på förhand gjorde publiken förtrogen med handlingens historiska bakgrund. En sådan förhandspresentation föreföll visserligen ytterst värdefull rent principiellt sett. Men — menade Blomberg — här missbrukades den dock mycket allvarligt. Föreläsaren — advokaten Léon Laya — förklarade att han inte alls ämnade anspela på det närvarande tidsläget och den just nu aktuella problematiken.

Men det var just vad han sedan gjorde hur genomskinligt och insinuant som helst — under publikens våldsamma skrattsalvor och stormande applåder — fastän med skickliga formuleringar, som skyddade hans framställning mot åtal för offentliga angrepp på exempelvis kejsaren och påvestolen.

Överhuvud taget lämnade teaterkulturen en hel del övrigt att önska. På Théâtre Porte-St. Martin, där man gav Lucretia Borgia — »en avskyvärd men snillrik skapelse af Hugos fantasi: utförande utmärkt» — förde galleripubliken »ett fasligt väsen» och roade sig med att kasta apelsinskal utöver hela salongen.

Vid ett nytt besök på Théâtre du Châtelet såg Blomberg Molières »L'école des femmes», som förhandspresenterades i en föreläsning av en mademoiselle Marie Deraisnes. Framförandet av pjäsen var såsom sådant »förträffligt». Men nog tyckte Blomberg, att föreläsaren överinterpreterade Molières intentioner beträffande kvinnans fullständiga emancipation i hem och samhälle: »Ett svenskt fruntimmer skulle säkerligen hafva funnit sig skandaliseradt af att höra detta föredrag från en kvinnas mun.» Inte utan tillfredsställelse noterade Blomberg följande dag: »Tidningsreferenten är af samma åsigt som jag: att Molière säkert skulle blifvit alldeles handfallen, om han kunnat stiga upp ur sin graf och höra den tolkning, som gafs åt hans pjes.»

Med tillhjälp av en viss rekommendation hemifrån lyckades Blomberg relativt snart komma i kontakt med professor Garcin de Tassy, berömd orientalist och ledamot av Institut de France, vilken skänkte honom några av sina arbeten om de nyindiska språkens litteratur och lovade att introducera honom vid någon av institutets sammankomster — dock snarare i »den svenska tonen» än med »den engelska hjertligheten». Allnog fann Blomberg så småningom, att namnet »Garcin de Tassy» öppnade alla dörrar för honom, när han infann sig på institutet för att bevista ett veckosammanträde hos Académie des Inscription et Belles Lettres, men någon större behållning tyckte han sig ändå inte få av förhandlingarna där: »Den som hade en 'mémoire' att förelägga akademien tog plats midt emot presidenten (den bekante Renan), hvarvid han hade ryggen vänd åt alla de öfriga församlade, samt började läsa upp sitt papper så fort han förmådde utan allt uttryck i föredraget. Uppläsandet betraktades synbarligen endast som en formalitet, införandet i de tryckta handlingarne såsom hufvudsaken. Så tycktes saken äfven uppfattas af akademiens öfriga medlemmar,

vilka gruppvis konverserade samt vandrade ut och in under hela tiden: presidenten rörde emellanåt sin klocka för att äska tystnad.» Blomberg resummerade i dagboken: »Nog var det helt annat i London: stort auditorium; fullkomlig tystnad; den som höll föredraget placerad så att han bekvämt kunde höras af alla; föredraget hållet i en liflig och eftertrycklig ton; liflig diskussion.» Överhuvud taget kan denna Blombergs jämförelse mellan engelskt och franskt sägas vara signifikativ för hans syn på det land, som han nyligen gästtat, och det där han nu befann sig. Lika attraherad som han kände sig av det engelska folket, lika skeptisk kände han sig inför fransmännen. Det heter i dagboken om en ung, okonstlad flicka, som han just upptäckt innanför en affärsdisk: »Denna flicka var den första menliga varelse i Frankrike, som jag tyckt riktigt om och som jag funnit oblandadt nöje i att språka med... Skulle äfven hon en vacker dag visa sig från någon mindre fördelaktig sida, så är det alldeles förbi med min tro, att det finnes något godt hos fransmännen.» Sedan han omsider fått höra, att flickans sympatiska far var tysk till börd, skrev han: »Det tycks vara förutbestämdt, att ingen människa, som gör ett behagligt intryck på mig här i Paris, skall befinnas vara genuin fransman.»

Faktum är, att Blomberg vid den nu ifrågavarande tidpunkten redan börjat fundera på att lämna Paris för att tillbringa återstoden av Frankrikebesöket någonstädes ute i landsorten. Vad som emellertid kom honom att dröja kvar i huvudstaden ännu någon tid var kontakten med Collège de France och de offentliga föreläsningarna där. Han hörde professor Maury föreläsa över »Det politiska och moraliska tillståndet i Frankrike under Henrik III:s regering» — »ganska intressant». Han lyssnade till professor Bréals framställning av »Jämförande grammatik» och överraskades därvid av att finna inte mindre än fyra kvinnliga studerande, som ägnade sig åt »en så abstrakt vetenskap», vilken därtill fordrade kännedom om ett betydligt antal döda språk, inte bara latin och grekiska utan också sanskrit, fornslaviska, gothiska m.m. »Ett riktigt nöje» var det att höra professor Laboulayes föreläsningar om Aristoteles »Politik», belönade av det stora auditoriet med både applåder och t.o.m. stampningar. Men när Blomberg kom till universitetet den 11 april, fann han portarna stängda såsom protest mot studenternas »skamlösa» uppträdande vid föreläsningar av Tardieu: »Detta bragte emedlertid till mognad mitt beslut att lemna Paris.»

Givetvis måste det ta någon tid att finna en lämplig inackordering med tillgång till undervisning i franska, och Blomberg satte omedelbart i gång med att under denna frist söka avvinna den franska huvudstaden åtminstone en hel del av vad den ytterligare hade att bjuda på. Han gjorde ett eller flera besök i Versailles-palatset, i Louvern, i Panthéon, i Invaliddomen, i Tuillierierna, i Palais de Luxembourg, i Musée des thermes, i Jardin des Plantes, på Marsfältet, i Boulognerskogen. Han såg kappridning i Vincennerskogen — »ett afskyvärdt djurplågeri». Han besökte nya teaterföreställningar och ett flertal kyrkor, som han inte sett förut, och han beundrade Père Lachaise, den förnämsta av Paris begravningsplatser: »Vill man se den franska folkkaraktären och de franska sederna från deras vackrare sida, så bör man just gå hit... det måste dock finnas rena hjertan i detta moderna Babylon.» Och han hörde Kristina Nilsson som Alice i operan »Robert de Diable»: »Det gjorde mig riktigt godt i själen att här i Paris få se en svensk flickas rena småleende... Den musikaliska njutningen nästan försonade mig med operan i allmänhet, hvarom Du torde erinra Dig att jag i ett föregående bref yttrat mig något skarpt.»

Vid tanken på allt detta och ännu mer därtill överraskas man näppeligen av följande suck på en sida i dagboken: »Emedlertid tyckes det som en öfvermåttad skulle ha inträdt hos mig i afseende på besökande af museer och andra märkvärdigheter.»

Till de sista upplevelserna i Paris hörde ett par ytterligare gudstjänstillfällen i Notre Dame. Dit hörde en fastlagspredikan av »den förnämste andlige vältalaren i Paris», pater Felix, över ämnet »De menskliga passionernas inflytande på familjen och samhället». Blomberg tyckte, att det var ganska underligt att höra en katolsk, alltså celibatbunden, präst predika medryckande och hänförande för lika celibatbundna nunnor om den äktenskapliga sällheten. Men pater förklarade, att »fröjderna i Gudi» trots allt var större än lyckan i äktenskapet: »Den katholske presten har utvalt den bättre delen.» Blomberg kände kalla kårar gå över ryggen, då han hörde dessa »vanvettiga» ord uttalade »med all öfvertygelsens hänförelse». Men han torde ha instämt, då talaren sedan slog vakt om äktenskapets helgd och gisslade roman- och teaterförfattare för att de sökte vinna guld, ära och »under en föregående regering» t.o.m. röda bandet genom att förhärliga äktenskapsbrottet från början till slut. Under alla omständigheter förvånade sig Blomberg över att åtskilligt folk runt omkring honom i

kyrkan »kunde sofva så innerligt godt» under hela predikan.

Sista söndagen i Paris var årets påskdag. Blomberg valde att bevista mässan i St. Eustache-kyrkan, eftersom han hade hört kyrkosången där berömmas såsom den förnämsta i hela Paris. För säkerhets skull infann han sig en timme i förväg och hade därför god tid att i väntan på gudstjänstens början förklara för en katolik, som tagit plats bredvid honom, att han var protestant och att detta visst inte — såsom den andre trodde — var detsamma som jude. Man hann också debattera celibatet och ett flertal andra katolska föreskrifter — allt i bästa personliga sämja och utan allt vad irritation hette. Själva mässan gjorde på Blomberg »ungefär samma intryck som en balett på theatern» — med guldglänsande skrudar, med »kommande och försvinnande, promenerande, bugande och knäfallande», med svarta eller röda »jersjömössor» på korgossarnas huvuden, med hillebardierer, med briljant vaxljusekläring, med svängande rökelsekar, bokkyssningar, klockpinglande, vigvattensbestänkning, kollektupptagande samt sånger i mängd, bland vilka han till sin stora överraskning tyckte sig känna igen melodin till »Dig ger jag ringen, Ingeborg, åter». En för lång predikan framkallade faktiskt nog så ljudliga protester: »Han missbrukar sannerligen vårt tålmod, den där herrn!» Och på denna följde »de sexton buden» med bl.a. en förkastelsedom över kättare samt nattvardsmässan. Till allra sist kom en pompös procession med »en slags bår med en mängd ofantliga brödbullar», som välsignades, skars i bitar samt delades ut i korgar till de församlade runt om i kyrkan. Blomberg berättar: »Jag hade ännu ingenting förtärt på morgonen, och brödet såg ganska inbjudande ut, men af försynthet för min granne tvekade jag att ta för mig, då denne hviskade till mig: 'Så tag då!' — 'Men jag är ju kättare!' — 'Det gör ingenting.' — Jag tog således för mig, och då jag blef bjuden en andra och en tredje gång, följde jag min grannes exempel och fick sålunda en ganska tillräcklig frukost. Skulle någon sedan ha frågat mig hvad jag ätit till frukost den dagen, skulle jag näppeligen ha kunnat svara annat än 'Herrans lekamen', ty efter katolsk lära förvandlas brödet genom konsekrationen, så att det blott är en förvillelse af de ofullkomligas menskliga sinnen, att det fortfarande har utseende, lukt och smak af bröd. Det var i alla hänseenden en mycket billig frukost: jag hade gifvit 20 cent. i entré och 15 cent. i kollekter (inalles omkr. 25 öre); ehuru den visserligen var litet torr, ity att den officierande presten behöll vinet för sin räkning.»

Blomberg var visserligen en ovanligt mångkunnig man, och han visade sig inte sällan vara väl hemmastadd just beträffande religiöst tänkande och handlande. Men i sin halvt gäcksamma skildring av den brödutdelning, som avslutade påskgudstjänsten, högg han ändå i sten. Det bröd, som delades ut så frikostigt, var visserligen välsignat i vad som väl närmast kunde betecknas som en bordsbön. Men det var inte fördensskull »konsekrerat» i liturgisk mening, och det hade därför ingenting att göra med nattvardens bröd — och med det vin som »prästen behöll för sin egen räkning». Det var närmast en »kärleksmåltid». Så småningom blev Blomberg uppmärksamgjord på detta sitt misstag och rättade sig i ett brev till modern: »Det bröd jag ätit i St. Eustache var alls ej Herrans lekamen, såsom jag trott.»

Torsdagen den 21 april på morgonen fick Blomberg sin sista Parislektion i franska av madame Stimpflin, och redan kl. 4 samma dags eftermiddag embarked han ett tågsätt, som på åtta timmar ungefär skulle föra honom till Tours, huvudstad i den historiskt välkända provinsen Touraine och naturskönt belägen på den bördiga slätten mellan Loire och dess vänsterbiflod Cher. Där skulle han nu tillbringa återstoden av sin språkstudietid i Frankrike — inemot halvannan månad — helinackorderad hos en bibliotekarie mr Dorange som erhållit mycket goda rekommendationer för sig själv såsom språklärare och värd samt för sin harmoniska familj.

Tours befanns ha omkring 40000 invånare och föreföll Blomberg »temligen småstadslikt». Men det hade åtskilliga sevärdheter att bjuda på, främst då den berömda gotiska katedralen samt ruinerna av Ludvig XI:s gamla slott, dräktigt av historiska minnen och just nu föremål för högst sakkunniga restaureringsplaner. Där fanns vidare en botanisk trädgård, »en efterhärming i smått af Jardin des Plantes», och en staty över filosofen Cartesius, som var född i en liten by i närheten av själva staden. Till de mera regelbundna evenemangen hörde de mycket uppskattade gratiskonserter, som stadens militärmusikkår bjöd på ute i det fria varje söndags- och varje torsdagsmiddag och som påminde Blomberg om »hvad Romarne under sitt förfall fordrade af sin regering: bröd och skådespel». Traditionella om också långt sällsyntare var stadens marknader, där dock numera taskspelerier och karuseller tycktes utgöra huvudsaken. Ville man göra utflykter till omgivningarna kunde man få se t.ex. det gamla feodalslottet i Langeris eller den stora och märkliga stalaktitgrottan i Savonnié-

res. Vad som tilltalade Blomberg i hög grad var upplysningen, att klimatet i Touraine — »ett af de mildaste och herrligaste på jorden» — av gammalt lockat utlänningar, och då framför allt engelsmän, till bosättning i Tours: »Engelsmännen spela der ungefär samma rol som studenterna i en svensk universitetsstad.»

Blomberg bodde i andra våningen av mr Doranges villa med utsikt över en vacker trädgård, där syrenerna blommade — »ett kärt hemlands minne» — och där han ofta satt och läste eller kanske skrev i sin dagbok.

Värden, mr Dorange var föreståndare för ett av landets förnämligare provinsbibliotek och »en särdeles intressant konversationskarl» åtminstone enligt Blombergs förstahandsintryck. Småningom tyckte sig Blomberg dock märka, att bibliotekariens allmänna kunskaper var långt ifrån så solida, som man egentligen kunde ha anledning att förmoda. Så visade han sig t.ex. vara helt och hållit obevandrad i tyska språket. Och hans undervisning i franska kunde inte alls mäta sig med madame Stimpflins. I den aktuella politiska debatten om eventuellt införande av s.k. plebiscitet vände han kappan efter vinden alldeles för snabbt.

Madame Dorange var däremot uteslutande till sin fördel, och hon visste bl.a. att då så behövdes gripa in i konversationen, när makens insikter visade sig otillräckliga i vederbörande problematik. Hon var född holländska, men hon hade fått hela sin uppfostran i England. Och fastän hon hade tillägnat sig »den lätta ytliga fransyska konversationsstenen», befanns hon vara »fullkomligt engelska i sin symphatier och antipathier». Hon visade »en ganska bestämd ringaktning» för fransmännen och för franska förhållanden. När hon prisade kvinnan, ville hon alltid ha »underförstådt», att hon inte talade om fransyskorna.

Sonen i huset, ungefär jämnårig med Blomberg föreföll visserligen »hyggelig, artig och välvillig». Men han tog endast ytterst sällan till orda och hade förmodligen inte heller mycket att säga, osjälvständig som han var, »helt simpelt sin faders son». Han gav några få lektioner i engelska men hade i övrigt ingen egentlig sysselsättning. En fransk grammatik för engelsmän bar visserligen hans författarnamn. Men, skriver Blomberg, »af fadrens uttryck har jag tyckt mig kunna förstå. att *han* är den egentlige författaren». Blomberg kunde överhuvud taget ingalunda beteckna arbetet i fråga såsom något »mästerverk»

och kom därför i ett verkligt bryderi, när mr Dorange s:r omsider frågade honom, om han inte skulle vilja översätta det till svenska. Dessbättre återkom bibliotekarien dock inte till saken, och denna fick utan vidare falla i glömska.

I familjen Dorange vistades också en herr Grönvall, officer från Mariestadstrakten, den 18:de svensk som inackorderat sig där. Blombergs utsagor om denne i breven hem kan mycket väl tas som exempel på, att han tyvärr ofta var alltför snabb i vändningarna, då det gällde att bilda sig ett omdöme om personer — män och kvinnor, unga och gamla — som kom i hans väg, men också därpå att han var fullt villig att utan vidare revidera dessa sina omdömen, om han omsider fann sig ha tagit miste i hastigheten: »Grönvall är ej så tomhuvad som jag trott, men han tyckes höra till den skola af vår tids ungherrar, som anser att man i fruntimmersällskap bör låta sin konversation vara så futtig och innehållslös som möjligt; det har han ungefär sjelf sagt mig i dag.» Han har »gjort sin uppfostran vid en krigsskola och lefvat tillsammans med militärer».

Intressant och högintressant allaredan från första början fann Blomberg däremot en endast 17-årig ung rumän, som studerade vid stadens lyceum och som också han var inackorderad hos mr Dorange. Hans namn var Basil Mourouzy, och han var son till en walachisk furste och senator. Han hade vistats i Frankrike i tre års tid, behärskade väl det franska språket och var överhuvud taget påfallande internationell i kunnande och åsikter. Givetvis var han utpräglat aristokratisk och ansåg t.ex. den just nu aktuella bondeemancipationen i hans hemland vara rent »himmelsskriande och landsförderflig». Enligt hans mening var Ryssland de förtryckta folkens beskyddare. Han försvarade varmt ryssarnas polska politik rent principiellt sett och förmenade, att Finland kunde skatta sig lyckligt över föreningen med Ryssland 1809. Blomberg skrev till modern just à propos Mourouzy: »Ett af de förnämsta nöjen jag tycker mig ha haft af min resa är tillfället att samtala med personer från skilda länder och höra deras olika betraktelsesätt och åsikter: om man också ej alltid kan dela dem, är det dock intressant att höra dem framställas och man lär alltid något deraf.» Han tillägger dock: »Jag undantar naturligtvis fransmännen, som ej tyckas ha några åsikter.» Tyvärr hade människorna i Mourouzys franska omgivning svårt att upptäcka och förstå sig på hans begåvning och brådmogna utveckling, något som steg för steg

vållade en total brytning mellan å ena sidan den unge rumänen och å andra sidan såväl lyceet som mr Dorange och dennes familj. Man menade, att Mourouzy hade »en skruf lös.» Men Blomberg såg alltigenom positivt på sin unge vän och fann hos denne »såväl ädelhet i sinnet som klarhet och skärpa i förståndet»: »Han framställde sina åsikter visserligen med värme och öfvertygelsens bestämdhet, men dock i den ton af blygsamhet som anstår en 17-åring.» I ett senare sammanhang — det gällde filosofisk tankeskärpa och intresse för abstrakta ämnen — heter det: »I sistnämnda hänseende äfvensom i sjelfva sättet att argumentera och uttrycka sig tyckte jag mig finna ett porträtt af mig sjelf vid 17 år.»

Legio av andra människor och andra människotyper passerar revy i dagbokens fångslände galleri — praktiskt taget alla från the upper class. Man levde i en värld, där man var noga med vad den s.k. etiketten krävde. Man gick på visit och på återvisit — kanske på i förväg erbjudna klockslag. Man introducerade och introducerades inför förestående evenemang — märk väl: hos madame och inte hos monsieur, hennes frånvarande eller närvarande make. Man höll klart och bestämt det verkliga eller förmenta avståndet till sitt tjänstefolk, men man hade ingenting emot att uppässaren vid bordet kom med ett och annat inlägg i värdfolkets samtal med sina gäster. Man inte bara dansade på den utlysta eller improviserade balen utan bidrog själv till underhållningen, om man så kunde. Och framför allt: man konverserade — kanske på franska, kanske på engelska, kanske samtidigt på engelska och på franska. Om man skulle peka ut något särskilt ofta återkommande begrepp i Blombergs skildringar från sällskapslivet, så måste det bli begreppet »konversationer», kanske »konversations-talang». Men — fick man händelsevis ingen att konversera med, därför att man råkade bli övertalig, sedan de sålunda konverserande placerat sig i vråna par om par, då fick man kanske sitta där och bläddra timme efter timme i något s.k. album, mer eller mindre intressant. Vid hemkomsten — eller kanske vid dagboken nästa dag — kan man alltså sedan låta de olika personagera passera revy i minnet: den fadda och tölpaktiga dragonen, den sliskige och sprättige läkaren, den alltid angenäma miss Everard, den rätt snälla och språksamma miss King, den tystlåtna miss Butler, den något gåsaktiga miss Grag, den utstuderade, koketta, stereotyp leende mademoiselle Golar... För att inte tala om general Cannon, den ståtliga baronessan Blanrier eller

den 82-åriga polska grevinnan Nakwaska, som inte bara kunde jämföra polska, svenska, tyska och franska filosofer utan också »konversera» om nordiska skaldar som Björnstjerne Björnson, Björk och af Wirsén — av vilka den sistnämnde »frekventerat hennes salong».

Om man inte nöjde sig med att konversera för konversationens egen skull utan verkligen ville utbyta åsikter, tycktes två slags samtalsämnen ligga närmare till hands än alla andra: politiken och religionen.

Såsom redan har antytts, stod ett utomordentligt viktigt politiskt problem på dagordningen — allmän folkomröstning för eller emot ett s.k. plebiscit. Och Blomberg försökte verkligen sätta sig in i vad den uppmärksammade saken gällde. Kejsaren hade på senare år — så menar han i en mycket lång resumé i dagboken den 29 april — försökt att inbilla fransmännen, att de faktiskt ägde politisk frihet t.ex. tack vare vad som kallades »Lagstiftande corpsen». Då nu denna »corps» verkligen vågat manifesteras en viss självständighet, önskade emellertid kejsaren göra sig av med »skrikhalsarna» på ett eller annat sätt utan att fördenskull stöta folket för huvudet. Och nu hade han därför framlagt förslag om en alldeles ny konstitution, som skenbart var synnerligen liberal men som i själva verket skulle göra kejsaren enväldig: denne skulle få rättighet att, om han så ville, vända sig direkt till folket med begäran om ett »plebiscit», en avgörande allmän folkomröstning i en viss tvistig fråga. En dylik kunde alltid förväntas gynna kejsarens önskemål: »Så snart massan sätter sig i rörelse för att föreställa det suveräna folket, måste alla ordningens vänner, alla som ega någon förmögenhet råka i fruktan och bäfvan att ett segrande 'nej' skall blifva signalen till uppror, kommunism, republik.» Varje vän av borgerlig ordning skulle alltså helt enkelt skrämmas till att rösta »ja», vad kejsaren än behagade äska.

Frågan debatterades givetvis både enskilt och offentligt under tiden fram till fram valdagen, den 8 maj. Och Blomberg var inte sen att lyssna till folkets röst och leverop för en kommande republik. Han rapporterade till modern: »Man anser mig för en omstörtningssman och revolutionär, emedan jag öppet förklarar min åsigt, att hvarje fransman bör svara nej till plebiscit.» T.o.m. madame Dorange frågade något spydigt: »Monsieur är en smula republikan, tror jag?»

För hela riket resulterade omröstningen i ungefär 7 miljoner ja- och

en halv miljon nej-röster, detta trots att Paris och nästan alla andra stora städer redovisat en ganska stor nej-övertikt. I själva staden Tours avgavs 4253 jaröster och 4190 nejröster. Departementet i sin helhet hade en betydande majoritet av ja-röstande. Blomberg grep sin penna: »Härmed är då statskuppen fullbordad och Frankrike bör från denna stund utstrykas från de konstitutionella staternas antal.»-

Att också religionen ofta avhandlades man och man emellan överraskar naturligtvis långt mer än att politiken gjorde det. Unge Mourouzy, rumänen, visste vad han talade om, då han hävdade, att många fransmän inte kände några andra »gudar» än egennyttan, äran och nöjet, och då han brännmärkte fransmännen för »lättsinne i religiöst hänseende». Men detta var dock inte hela sanningen. Också i Frankrike fanns ju mycken äkta fromhet inom olika religiösa denominationer, även om man nog måste instämma med den dam, som sade, då man kom in på ett religiöst ämne under ett samtal i madame Doranges salong: »Så snart ni här i Frankrike får höra en person tala i religiösa ämnen, kan ni alltid vara förvissad, att det är en protestant.» Givetvis menade hon, att det endast var protestanter som vågade ställa religiösa utsagor och handlingsprogram under debatt. En romersk katolik diskuterade inte sin kyrkas läror. Han lydde — och fann det säkert riktigt att göra så. Tilltron till kyrkans auktoritet manade honom därtill.

Blomberg var nu protestant — och som vi redan känner till försummade han inte något tillfälle att just protestera. Han skrev om sitt allra första sammanträffande med den nyssnämnde Mourouzy, som var »en varm anhängare af den grekisk-ryska kyrkan»: »Vid jemförande af de grekiska och protestantiska åsigterna befunnos dessa ha flera och närmare beröringspunkter än någondera af oss anat, och vi öfverensstämde rätt hjertligt i att bryta stafven öfver den romerska katolicismen.» Tydligt hade de två en förkänning av begynnelsen till nutidens ekumenik.

Emellertid var Blomberg en mycket flitig kyrkogångare i Tours, säkert en av de flitigaste eftersom man ofta, för att inte säga oftast, fann honom i mer än en gudstjänst pr söndag. Och han kunde inte sägas vara ensidig. I den engelska kyrkan tyckte han sig nästan »förflyttad tillbaka till England», och av denna »visit i England» kände han sig »riktigt styrkt och upplifvad både till kropp och själ». Vad han framför allt satte värde på här var den allmänna välviljan och

uppmärksamheten att förse honom med de böcker, som han behövde för att verkligen kunna följa gudstjänstens gång. Men även i den romersk-katolska kyrkans gudstjänstliv kunde han faktiskt finna värden. Där var maj månad särskilt helgad till jungfru Marias ära, och han beslöt att samvetsgrant begagna det utmärkta tillfälle, som här erbjöds, att i ett enhetligt sammanhang och i en auktoritativ katedral kontrollera vad den romerska kyrkan numera verkligen lärde eller inte lärde om Maria, Jesu moder, himladrottningen. Vid den allra första av majgudstjänsterna i fråga tyckte han, att det var både löjligt och tråkigt, när en präst i predikstolen »rabblade upp sitt Ave Maria minst trettio gånger efter hvarandra» och omedelbart därefter »läste den otäcka Litanian till d. Heliga jungfrun». Men därpå följde faktiskt en »ganska bra» framställning om den »vördnad», som kyrkan hyste för Maria och som inte fick förväxlas med den »dyrkan», som ägnas Gud. Minst sagt originell men tydligen inte alls oäven fann Blomberg prästens jämförelse mellan å ena sidan det ödmjukhetens »Varde», som Maria uttalade i sina ord till ängeln »Varde mig efter ditt tal!», och å andra sidan Allmaktens »Varde» i tidernas morgon. Slutsatsen blev, att jungfruns »Varde» frambragte en högre ordning än Guds ordning, nämligen nådens värld som är högre än naturens: »Det synes hafva behagat Gud att låta sig öfverträffas af en människa.» Vidare urgerade prästen, att »såsom Fadren gifvit all magt åt Sonen, så har ock Sonen gifvit all magt åt sin moder». Och han utlovade till sist att nästa Mariagudstjänst närmare utveckla tanken, att Maria var Faderns dotter, Sonens moder och den helige Andes maka. Själv lyssnade Blomberg säkerligen spämt till denna Mariologi, men han måste konstatera, att »publikens uppmärksamhet under afhörandet af denna predikan lemnade mycket öfrigt att önska. Man skrattade, hviskade, pratade och kurtiserade ganska obesväradt». Gudstjänstens avslutning blev emellertid det bästa av allt: en duettsång från läktaren av en manlig och en kvinnlig röst — »förmodligen Marie bebådelse förvandlad till opera»: »Denna sång gjorde en obeskriflig effekt och tycktes nedströmma från himmelen. Orgeln intonerade stundom med ett slags polkamelodi, hvilken, så besynnerligt det kan låta, harmonierade utmärkt väl med sången och stämde till andakt, d.v.s.», tillfogar Blomberg signifikativt, »till denna katolska andakt, som endast ligger i känslan utan att förståndet har någon del deri.»

Alltnog föresatte han sig att »fortfarande besöka dessa angenäma soiréer», men att hädanefter komma »tillräckligt sent för att slippa ifrån det tanklösa upprabblandet af böner och osmakliga litanior, som föregår predikan».

Vid nästa gudstjänst av det här ifrågavarande slaget avhandlade predikanten frågan vid vilken tidpunkt i Marias liv äktenskapet med den helige Ande kunde anses ingånget. Och han kom fram till resultatet, att så skett allredan före hennes födelse. Blomberg fann framställningen vara betydligt mattare denna gång än förra gången, mindre intressant också fördenskull. Och då talaren alltså omsider förlade »den obefläckade avlelsen» till en så tidig tidpunkt som här skedde, reflekterade den kritiske åhöraren från Sverige: »En ovanligt ung brud!» Det negativa intrycket satte sina spår i ett teologiskt samtal vid hemkomsten, vari han och madame Dorange »täflade att uttrycka vårt förakt för catholicismen». Det gjorde inte saken bättre, att tjänaren i huset, M. Michel, som var »god katolik», manifesterade en »rent fäaktig» ståndpunkt. Det var i »de granna mässkläderna, de ståtliga processionerna och den briljanta ekläreringen» som denne fann katolicismens rätta väsen och beviset för dess sanning: »När man såg ärkebiskopen af Tours gå fram öfver gatorna, klädd i sin fulla skrud och utdelande välsignelsen, kunde man ej föreställa sig att det var en människa utan fastmer Gud Fader själf.»

Vid den tredje Mariagudstjänsten visade sig prästen skicklig i att »koka soppa på en spik», då han trots de bibliska källornas sparsamhet beträffande »St. Joseph» gav en livlig och utförlig skildring av dennes liv och död. Hans äktenskap med Maria hade varit uteslutande av andlig art, »vida upphöjd öfver all köttslighet», trots evangeliernas uppgifter om Jesu bröder. — Vid gudstjänsten därpå bjöd förkunnaren på »en med osmaklig utförlighet utdragen jämförelse mellan Eva, 'vårt falls moder', och Maria, 'vår frälsnings moder'». — En liknande jämförelse presterades gången därefter: »en fasligt underlig och hårdragen jämförelse mellan Marias förhållande till sina båda barn, Jesus och den frälsta menskligheten, samt Rebeccas förhållande till sina båda söner, Jacob och Esau». — Nästa gång predikade prästen så »besynnerligt», att han enligt Blombergs åsikt gjorde sig förtjänt av en allvarlig näpst från sina förmän: den som motsatte sig den nya dogmen om påvens ofelbarhet borde betraktas såsom kättare och avfälling. — I den näst sista Mariapredikan fick

man veta, att böner till Maria visat sig vara verksammare än böner direkt till Gud. Och vid den allra sista förkunnades slutligen, att »ingen frälsning gafs annat än genom Maria, och att alla, som ej tillbådo Maria, vore hemfallna till den eviga fördömsen».

Det bör tilläggas, att Blomberg då och då också besökte den franska reformerta gudstjänsten, som hölls i samma kyrka som de engelska gudstjänsterna. Trots sin egen kritiska hållning till katolicismen kände han sig tilltalad av »det hyggliga sätt, hvarpå man talade om 'våra katolska bröder'». Men en predikan om »Aposteln Petri karakter» fann han »synnerligen anmärkningsvärd»: »Hade predikanten ej namngifvit den person, hvars karakter han tecknade, skulle jag ha svurit på, att det porträtt han framställde föreställde fransmannen i allmänhet... Petrus torde ha varit ett slags Fransman. Predikanten kastade också i förbifarten en sidoblick på Paulus, hvilken synes ha varit Engelsman.» —

Av lärdom och vetenskap hade Blomberg inte mycket att hämta här i Tours. Att inte ens distriksbibliotekarien Dorange satt inne med några märkligare meriter av vetenskaplig art upptäckte han ju snart nog. Och han fick sedermera då och då nya bevis för detta. En dag ville bibliotekarien helt stolt förevisa bibliotekets senaste nyförvärv beträffande språkvetenskaplig litteratur, ett nyutkommet italienskt arbete, som han hört berömmas i hög tonart. Men Blomberg behövde bara fem minuter på sig för att i sitt stilla sinne konstatera, att den »tjocka luntan» inte var »värd två ruttna lingon»: »Hade jag ej på titelbladet läst årtal 1869, skulle jag ha trott, att boken förskref sig från 1600-talet: galenskaper och prat i vädret alltsammans.» — Dorange menade sig i bibliotekets manuskriptsamling ha påträffat en akt, som var ägnad att ge klarhet i en pågående litterär strid om Cartesius' läromästare, och detta var givetvis intressant i och för sig. Kombattanerna i den striden nyttjade emellertid argument sådana som »list, mutor, plagiater och gendarmbevakning!» — Genom Doranges förmedling blev Blomberg bekant med en av lyceets matematiklärare, en M. Mouchon, som ansåg sig ha uppfunnit »solarmaskinen» tidigare än svensken John Ericsson, var sysselsatt med granskning av Cartesius' matematiska manuskript och arbetade på en egen, ny metod för geometriska studier men som föreföll Blomberg själv »litet underlig» och som av andra beskrevs för honom som »en smula fantast». — Då Dorange visserligen hört talas om

silverbibeln i Uppsala men inte visste något närmare om dennas innehåll, fick Blomberg ett osökt tillfälle att ingående och sakkunnigt beskriva dyrgripen i fråga och givetvis då också att berätta om de försvunna men av Anders Uppström återfunna Markusbladen. — Dorange förevisade i samband härmed vad han trodde vara en fornlavisk text, men Blomberg kunde utan vidare konstatera, att texten var kroatisk. »M. D-e uttryckte någon förvåning öfver vidsträcktheten af mina språkinsigter.» Intressant för Blomberg var egentligen bara Doranges presentation av Tours-bibliotekets skatt framför andra, den s.k. Guldcodex, som tillhört stadens St. Martinskyrka redan före Karl den stores tid och på vilken de frankiska kungarna under flera sekler haft att avlägga sin konungaed. —

Innan Blomberg lämnade Tours, önskade han få tillfälle att bevista några lektioner vid lyceet där för att få ett intryck av undervisningsmetoden vid franska läroverk, och via skolans rektor fick han relativt lätt ett medgivande därtill från den i Poitiers bosatte eforus.

I sin skriftliga ansökan hade Blomberg uttalat sitt speciella intresse dels för matematik och dels för levande språk, och rektor förklarade, att han hade en matematiklärare — dock inte den förutnämnde M. Mouchon — vars undervisningsmetod säkert skulle intressera den besökande. Med lärarepersonalen i levande språk var det däremot enligt rektors upplysning sämre ställt och detta inte bara vid lyceet i Tours utan i franska skolor överhuvud taget.

Vid första besöket presenterades Blomberg av rektorn för den samlade lärarkåren: »Jag tyckte mig just hemma och i seltygen.» Vid första 8-slaget »rördes skoltrumman», och redan vid sista slaget befann sig alla lärare på sina resp. klassrum. Under morgontimmarna lyssnade Blomberg till undervisning i matematik, och den unge lektorn visade sig verkligen vara en alldeles utomordentlig pedagog. Alla de sju eleverna hade ett trevligt och intelligent utseende, och den av dem, som kallades fram till svarta tavlan för att redogöra för den metod, som han hade använt hemma för att lösa ett rätt svårt problem i analytisk rymdgeometri, uttryckte sig »med en beundransvärd klarhet och elegans i den matematiska stilen». Läraren fullföljde sedan elevens framställning i ett dussin följsatser, huvudsakligen i en monolog. När han någon gång vände sig till någon lärjunge med en speciell fråga, utvisade emellertid svaret, att pojarna hade »ett betydligt förråd analytiska formler förvarade i sitt hufvud». Ingen lärobok

användes i den ifrågavarande kursen. Läraren talade, lärjungarna antecknade preliminärt, och de sedermera renskrivna anteckningarna granskades småningsom av undervisaren. Muntliga förhör förekom inte, varför den nu nämnda granskningen av det skrivna kunde sägas vara enda sättet för kontroll av elevernas framsteg. Lärarens egen föredragning var synnerligen klar och livlig. »Han valde ständigt den genaste och elegantaste metod, som stod till buds, och vid de algebraiska reduktionerna tillät han sig genvägar, som lärjungarna hos oss svårigen kunnat följa med på.»

Längre fram på dagen fann Blomberg rektorns omdöme om språkundervisningen till fullo bekräftat. Pojkarna bråkade och väsnades hela tiden och »kryddade lektionen med hvarjehanda dåligt skämt» — detta alltså trots det att man hade en gästande åhörare från främmande land. Blomberg sammanfattade: »Undervisningsmetoden var dålig, lärjungarnes uttal afskyvärdt och deras kunskaper nästan inga.»

Det förvånar inte, att Blomberg i fortsättningen avstod från att studera undervisning i språk. Så mycket hellre infann han sig hos den unge matematiklektorn, som visade sig heta Borgnier och ansågs vara en av landets allra skickligaste matematici. Slutomdömet om den franska lyceiundervisningen kom att lyda så: »Den matematiska undervisningen synes stå på en betydligt högre ståndpunkt här än i Sverige, men så lär också tiden nästan odeladt egnas åt modersmålet, fäderneslandets historia, de döda språken och matematiken, under det främmande länders historia, geografi och språk äro grymmeligen försummade.»

Onsdagen den 1 juni måste Blomberg vara tillstädes på järnvägsstationen redan kl. 6 på morgonen. Kl. 6.15 skulle tåget till Paris avgå. För att få se nya trakter av Frankrike hade han valt att ta vägen över Blois och Orléans.

Vägen mellan Tours och den sistnämnda staden visade sig vara vacker med en ständig och tilltalande växling av sädesfält, vinkullar, trädgrupper och vattendammar. Under en halvtimmes uppehåll i Orléans skyndade han sig att bese Jeanne d'Arcs ryttarstaty samt det yttre av katedralen, »hvars framsida» — så heter det i dagboken — »var den mest storartade och imponerande jag ännu sett, öfverträffande till och med katedralen i Tours, hvilken i sin ordning

lemnar Notre Dame i Paris långt bakom sig». Efter Orléans blev landskapet rätt enformigt och tråkigt utom i trakten mellan Etampes och Bretigny, som »liknade något så när Helsinglands kustsocknar». Vid Bretigny kom Blomberg in på den bana, som han förut följt på färden från Paris till Tours och som han alltså kände igen.

För ovanlighetens skull kom han inte i samtal med någon medpassagerare förrän mot slutet av resan, men den »blusman af temligen simpelt utseende», som han då fick kontakt med var så mycket intressantare: »Då han erfor, att jag var Svensk, frågade han efter en stund, om jag kände till Svedenborg. Mannen sysselsatte sig med filosofiska studier samt hade skaffat sig Svedenborgs rent filosofiska arbeten, hvilka jag till min blygsel måste bekänna att jag ej alls kände till. Han talade i strängt vetenskapliga uttryck om Svedenborgs försök att med filosofien försona naturvetenskapernas atomlära.»

På grund av dröjsmål med det medförda bagaget tvingades Blomberg att stanna över en natt i Paris: »Jag hade väntat, att Paris skulle göra ett synnerligen storartadt intryck på mig nu, då jag kom från det stilla och lugna Tours, men till min öfverraskning märkte jag alls ingen skillnad. Paris är och förblir en småstad, ingenting annat.»

För att uppfriska sina kunskaper i tyska uppsökte han den tyska boklådan vid Rue Richelieu, där han för 20 francs köpte den första och dittills enda delen av Louise Mühlbachs nyutkomna roman Kejsar Joseph och hans landsknekt. Han började läsa så smått men fängslades så av innehållet i den 400 sidor starka boken, att han fortsatte att läsa den nästan till slut — på fem timmar: »Under det jag derefter begaf mig till mitt middagsställe, löpte mina tankar alldeles obehindradt på tyska, under det jag tidigare på dagen förgäfves bemödat mig att blott för en enda minut tänka på detta språk. Jag tyckte mig tillika genom innehållet af hvad jag läst hafva kommit så in i den tyska andan och de tyska åskådningssätten, att jag redan räknade mig till hälften såsom tysk. Sedan man under ett par månader knappt läst annat än tankefattigt franskt skräp, var den tyska romanen en vederqvickande och uppfriskande poesi.»

Kl. 7 följande morgon skedde avresan från världsstaden vid Seinen. Vägen gick genom Isle de France och Champagne — med ett kort uppehåll vid Eperney, huvudorten för champagne-handeln. Efter ännu några timmars färd var man i Lothringen: »Vogeserna visade sig vid synranden påminnande om hemlandets berg.» Efter 20 minuters

måltidsuppehåll i Nancy började så småningom mörkret falla på, och sedan Blomberg omsider blivit ensam i sin »vagnsafbalkning», somnade han med huvudet på sitt klädbylte. Han väcktes vid midnatt — efter 17 timmars oavbruten färd — av konduktörens rop, att man nu befann sig i Strassburg.

På vännen Baedekers anvisning tog den trötte resenären in på Hotel d'Angleterre.

Följande dag hade han några timmar på sig att se sig om i Strassburg. Han strövade omkring härs och tvärs i den ålderdomliga staden, där man kunde få se ända till fyra våningar av vindskupor över varandra. Den förnämsta sevärdheten var emellertid den berömda domkyrkan. Från dess höga torn hade man en härlig utsikt åt ena hållet över Elsass-slätten och i andra riktningen över Rhen hän emot Schwarzwald: »Då jag såg Rhen och den tyska jorden, blef jag till mods, som om jag haft hemlandets kust framför mig: trots de rätt angenäma dagar, hvilka jag tillbragt i Tours, hade jag svårt att avvärja den tanken, att Frankrike varit ett slags fängelse för mig och att friheten åter väntade mig på andra sidan Rhen.»

Bland tyskar

Resans egentliga mål i Tyskland hade råkat bli Dresden. Om det fanns mycket att se och beskåda både i England och i Frankrike, så var nog detta t.o.m. i ännu högre grad fallet med Tyskland. Blomberg kunde optimistiskt ha bestämt sig för snart sagt vilken naturens och kulturens tyska högberg som helst — med Baedekers tillhjälp. Det avgörande hade emellertid blivit, att »gubben Nakwaska» — den pigga 82-åriga grevinnans make — hade kunnat lämna skriftliga rekommendationer till vissa polska släktingar och vänner just i Dresden, vilka förmodligen ville hjälpa honom till kontakt med intellektuella tyskspråkiga familjer, där han kunde erhålla lämplig inackordering.

Alltnog passerade tåget Rhenbryggan, och efter sin första egentliga tullvisitation på hela utrikesfärden var Blomberg alltså inne i det tredje och sista landet, som han skulle besöka för spåkstudiernas och överhuvud taget allmänbildningens skull.

Nu blev kontakterna med medpassagerare plötsligt legio igen. I ett fall blev det t.o.m. fråga om en mycket överraskande närkontakt. Blomberg grep in i ord och handling för att hjälpa ett par franska pojkar till rätta, vilka råkade bli skilda från varandra, då den ene av dem av misstag lämnade tåget i flygande hast en station för tidigt. Blomberg tog hand om den andre och hyrde rum över natten åt honom på samma hotell i Frankfurt am Main, där han själv tog in. När pojkarna återförenades, tänkte ingen av dem på att solagera honom för de extra utgifter, som han haft för deras skull. Han noterade i sin dagbok: »Jag kan betrakta denna lilla utgift såsom en betalning för att jag under några månader åtnjutit franska lagarnes skydd, och så ha Frankrike och jag qvittat med hvarandra.»

På hotellet fäste han sig vid ett anslag av följande lydelse: »Varning för de i närheten belägna spelhelfveten, hvilka visserligen äro privilegierade af tyska furstar, men icke desto mindre grundligt föraktade af Tyska folket. Må hvar och en besinna, att han der förlorar ej blott sina penningar utan äfven sin ära.» Blomberg kommenterade: »Varningen är nu något föråldrad; Preussiska regeringen har, efter

småfurstendömenas annekterande, upphäft de ifrågavarande spelhusen.»

Frankfurt visade sig ha en ännu ålderdomligare prägel än Strassburg, inte minst i det s.k. judekvarteret. Sevårdheterna var många: rådhuset, »der Römer», där de forna tyska kejsarna hyllades; den ståtliga Paulskyrkan, där det tyska parlamentet samlades 1848; kejsarkröningarnas domkyrka, som härjats av den röde hanen för tre år sedan och som nu höll på att byggas upp igen; »Judenmarkt» och det storartade israelitiska sjukhuset samt den praktfulla, i orientalisk stil hållna synagogan; Schillers och Goethes statyer samt monumentet över boktryckerikonstens uppfinnare Gutenberg, Faust och Schöffer. Blomberg kände sig väl till mods: »Det gör ett godt intryck att öfverallt se endast fredens heroer hedrade med minnesstoder, utan att man någonstades anträffar en blodig lager.» Vid den dyrbara Mainbron — 374 steg lång enligt Baedeker och prydd med en bildstod av Karl den store — sågs den egenartade form av sjöfart på Main, där fartygen släpas av hästar, som är förspända med linor på vardera stranden.

Vid middagen på hotellet kom Blomberg i samspråk med en tysk herre — »med ett fastligt lärdt utseende och med håret rätt på ända» — som orerade om hur världen gick baklänges och hur man närmade sig ett nytt tidsskede av barbari: »Icke delade jag just hans åsikter, och visst voro de temligen tröstlösa och försvarligt dimmiga, men det gjorde mig dock godt att höra alvarliga tankar uttalas, något som jag nästan alldeles vant mig af med i Frankrike.»

Blomberg skulle gärna ha stannat i Frankfurt am Main och »gifvit Dresden på båten», om inte Frankfurborna hade visat sig ha »ett så dåligt tyskt uttal». Visst var sommarteaterns skådespel »En moders välsignelse» bara »en eländig smörja», översatt från franskan. Men salongen var glest besatt, och detta kunde enligt Blombergs mening tolkas som ett vittnesbörd om »sund smak hos den tyska publiken».

Också ett annat uppehåll gjorde Blomberg på vägen till Dresden, nämligen i Leipzig. Det säger sig emellertid självt, att han också under färden dit oavlåtligt spejade efter de många sevårdheter, som kunde skymtas genom ett kupéfönster — i detta fall t.ex. den gamla riksstaden Gelnberg med sina grönskande vinberg; de många tornspirorna i staden Fulda, där den helige Bonifacius sägs vara begravnen; Thüringen, »Tysklands hjerta» med bl. a. minnesångarnas

och Martin Luthers Wartburg, med Eisenach och med Annathal och dess »Drakklyfta»; med Hørselberget där Venus höll hov och lockade Tannhäuser till sig och med Weimar, Goethes och Schillers, Wielands och Herders stad.

I Leipzig ville en Lohndiener, vägvisare, truga sig på honom: »Jag ville emedlertid på inga vilkor gå och släpa med mig en karl, som oupphörligen skulle säga: 'gå hit, gå dit' eller 'se hit, se dit'. Jag föredrager att ströfva omkring på egen hand och behålla min frihet.» Och Blomberg skulle inte ha varit den han var, om han inte funnit det mesta av Leipzigs sevårdheter utan tillhjälp av varje Lohndiener: monumentet över Hahnemann, homeopatins fader; statyn över Johann Sebastian Bach; den storartade Augustus Platz med teatern, museet och universitetsbyggnaden Augusteum o.s.v. Plötsligt dök Lohndienern upp på nytt och erbjöd återigen sina tjänster. Men Blomberg vände honom ryggen utan vidare. På middagen lyssnade han till en orkesterkonsert i Rosenthal, på kvällen gick han till Nya teatern, som gav »Therese Krones eller Tre dagar ur en skådespelares liv» av Carl Haffner, och så avslutades dagen med ännu en konsert.

Nästa dag antecknades i dagboken: »Då jag nu lemnade Leipzig, kände jag samma lust att dröja kvar der och slå resan till Dresden ur hågen, som jag förut rönt i Frankfurt. Dresden eger intet universitet som Leipzig. Emedlertid ansåg jag mig ej böra försumma begagna mig af herr Nakwaskis introduktionsbref: hvem vet, huru lätt jag kunde ha fått att på egen hand skaffa mig familjeumgänge i Leipzig.»

Så mycket större måste missräkningen ha blivit, då det omsider visade sig, att baron Hoffmann och greve Kraszewski i Dresden — greve Nakwaskis bekanta — inte kunde stå till tjänst med sådana kontakter, som dem Blomberg sökte. De levde båda rätt isolerade från den tyska omgivningen. Överhuvud taget dröjde det länge, innan han nådde personlig förbindelse med dem. Bägge hade bytt bostad. Men givetvis utnyttjade Blomberg väntetiden väl och sökte upp det mesta av vad fanns att bese i staden och dess underbara omgivningar. Han besåg kyrkorna. Han gick på teater. Han lyssnade till musik. I Schillergarten läste han medaljonginskriftionen: »Wanderer, hemme den Schritt! Du stehst auf geheiligtem Boden.» I Zoologiska trädgården fann han, att allt var »väl beräknadt för fångarnes trefnad». Mäktigast av allt inne i själva staden tedde sig Zwingerns paviljonger och arkader med det världsberömda tavelgalleriet, Gipsavgjutnings-

museet, Historiska museet, Etnografiska kabinettet, Matematisk-fysiska salongen, Naturhistoriska museet, Antropologiska kabinettet och Mineralogiska museet. Vad som imponerade mest av allt i denna överflödande museala rikedom var »Museum der Güpsabgüsse», som enligt Blombergs mening rent av överträffade samlingarna av originalskulpturer i British Museum och i Louvern: »Dels är samlingen af utmärktare konstverk här i sjelfva verket fullständigare: man har här afgjutningar ej blott af de i nämnda två museer förvarade skulpturer, utan äfven af de flesta öfriga europeiska museers, särskildt vaticanens och florentinska museets skatter, ordnade så att det hela bildar en sammanhängande framställning af den plastiska konstens historia; dels framträder de antika skulptureernas skönhet, åtminstone för den som ej är konstkännare ex professo, klarare i dessa gipsafgjutningar än i de genom tidens inverkan mörknade och skadade originalerna.» I sistnämnda avseende kunde Blomberg direkt anställa jämförelser med de assyriska, egyptiska och etrusiska fornlämningar, som han sett i original i London och i Paris. — Under den första delen av vistelsen i Dresden var vädret ytterst ogynnsamt med regn och storm. Men när det omsider klarnade upp, tog Blomberg givetvis tillfället i akt att göra utfärder i stadens omgivning, främst då till »Sachsiska Schweiz»: »Jag mäktar ej beskrifva de underbara klippformationerna, dessa klippelare, som reste sig öfver vandrarens hufvud och tycktes tillhöra ett palats, bygd af urverldens jättar.»-

Trött på jagandet efter greve Nakwaskis bekantskaper — åtskilligt missmodig också — bestämde sig Blomberg omsider för att »gripa i med hårdhandskarne» för att helt på egen hand skaffa sig en lämplig inackordering, nu i Dresden liksom förut i England och i Frankrike. Och hos en logisbyrå fick han snabbt anvisning på en läkarfamilj, som han genast sökte upp. Doktor Weller själv var inte hemma. Men, heter det i dagboken, »som doktorinnan föll mig väl i smaken var inackorderingsaffären uppgjord på fem minuter». Rummet i fråga visade sig vara det elegantaste, som Blomberg ännu bebott under sin långa resa. Det var försett med »alla möjliga bekvämligheter» och hade två fönster samt en därutanför anbringad balkong. Doktorn visade sig sedermera vara mycket artig och vänlig men föga språksam, intresserad av vetenskap och poesi. Doktorinnan, som var schweiziska till sin härkomst, var »ett mycket bildadt och konversabelt fruntimmer», och detta var naturligtvis särskilt värdefullt med tanke

på Blombergs faiblesse för »konversation» och »konversations-talanger». Tre barn fanns i familjen och dessutom en syster till doktorinnan. Doktorinnans bästa umgängesvän var en äldre engelsk dam, gift med en italiensk schweizare, professor Muralto, som ofta — enligt Blombergs mening nästan alltför ofta — kom på besök för att få tillfälle att mäta sin krafter med den schackkunnige svensken.

Givetvis fortsatte Blomberg sina kulturella studier ute i staden även i fortsättningen — framför allt i tavelgalleriet och dessutom i bl. a. Kaufmanns akustiska kabinett, en exposition af självspelande musikaliska konstverk, som Kaufmann själf uppfunnit och tillverkat; ett Chordaulodion, ett Symphonion, ett Belloneon (pukor och 20 trumpeter) etc. Men det aktiva umgänget med doktorsfamiljen var ju ett stycke studium redan i och för sig själfvt. Och härtill kom ännu ett: sedan Blomberg nu kommit till ro och stillhet, började han arbeta på sin förutnämnda lektorsavhandling »Ueber das Schwinden des Genus Neutrum bei der Bildung der Romanischen Sprachen aus der Lateinischen».-

En dag — man hade då hunnit fram till den 17 juni — råkade Blomberg läsa i en lokaltidning, att en förening för gymnasialpedagogik skulle hålla sammanträde samma dags afton på Hôtel de France. Han beslöt omedelbart att försöka vinna inträde på sammankomsten, som tydligen skulle komma att avhandla frågor, som stod hans hjärta nära. Detta skulle visa sig vara ett mycket betydelsefullt beslut. Efter återkomsten från Tyskland skrev han i dagboken: »Från detta beslut härledde sig sedermera nästan all den trefnad jag hade i Dresden, äfvensom all den nytta, hvilken jag för mina språkstudier haft af vistelsen i Tyskland.»

Dagboken berättar: »Efter att hafva deltagit i qvällsmåltiden hemma begaf jag mig till Hôtel de France och anmodade en kypare att till föreningens ordförande aflemna en biljett, i hvilken jag, under åberopande af min egenskap såsom svensk gymnasiallärare, anhöll om tillstånd att bevista sammanträdet. Efter några ögonblick kom sällskapet ordförande, en Dr. Wild, ned i källarsalen och bad mig stiga dit upp. Vid inträdet i samlingsalen mottogs jag med hjertlighet af ett tjog unga män, placerade omkring ett långt bord med hvar sin ölstänka framför sig. Dr. Wild presenterade mig för sällskapet och jag tog plats vid bordet, hvarefter det genom min ankomst afbrutna föredraget fortsattes. Sedan jag hviskande bedt kyparen servera mig

ett af dessa oformliga stora ölglas, följde jag med uppmärksamhet det återstående af föredraget, hvilket rörde 'national uppfostran' och till större delen tycktes bestå af 'vackra ord och fraser'. Den följande diskussionen erinrade, genom sin hela hållning och ton, om de vetenskapl. föreläsningarnes i Upsala debatter, men var något matt. Den tryckande värmen tycktes ha dämpat den rätta kamplusten.» Resonemanget fortsatte sedan under mera fria former vid nya ölmuggar i en närbelägen restaurangträdgård. Blomberg hade all möda att övertyga sig själv om, att inte alla dessa unga män var hans vänner och bekanta alltifrån barndomen. Innan man bröt upp, hade han lovat ordföranden att redan vid nästa sammanträde — den 1 juli — hålla ett föredrag på tyska om svenska skolförhållanden. »Under allt detta såg jag botten på det ena ölglaset efter det andra. Sällskapet glesnade efter hand: man behöfde hvila ut för att vara munter och kry för morgontjenstgöringen hvar i sin skola.» För egen del hade Blomberg dock inga sådana skäl att åberopa för uppbrott. Han tyckte sig just vara i den bästa skola han kunde tänka sig. Till sist — klockan var då 1 — var han ensam kvar tillsammans med en Dr. Loose, specialist på Nürnbergs historia under 1500-talet, som till yttermera visso inbjöd honom att redan aftonen därpå komma till Böhmiska bangårdsrestaurangen, där några av sällskapets medlemmar skulle träffas på nytt.

Det visade sig, att vederbörande ledamöter var tjänstemän vid Kungl. biblioteket och så kunniga, att Blomberg rent av kände blygsel: »Till och med Sveriges litteratur känna de bättre till än jag. Citater ur Tegnér's och Runeberg's skrifter komma lika lätt öfver deras läppar som verser af Göthe och Schiller.»

Ett par dagar senare besökte Blomberg Kungl. biblioteket, där han träffade tre av gymnasialpedagogiska föreningens ledamöter i funktion. En av dessa visade honom bibliotekets viktigaste dyrgripar, och Blomberg noterade flitigt i sin dagbok. Där fanns i 19 folioband Atlas Royal, en samling öfver 1600-talets furstar och furstinnor; en mexikansk hieroglyfkodex; ett Avestamanuskript från början av 1400-talet; ett flertal koranmanuskript; Dürers avhandling om människokroppens proportioner; handskrifter av Luther och av Melancthon m.m., m.m. Bland de speciella planschverkan fäste sig Blomberg särskilt vid ett dylikt om Väggmålningarna i Herculanium och vid ett franskt praktverk öfver nästan alla svenska socknar. Han blev också föreställd

för överbibliotekarien professor Förstemann, som han f.ö. hört talas om redan förut och som nu gladde honom genom att visa sig känna till hans stora översättning av Lenneps »De Lotgevallen van Klaasje Zevenster»: »Det är som jag redan sagt: dessa tyskar veta allt.» Ett fortsatt samtal kom att handla om språkvetenskapliga författares främsta förtjänster, och Blomberg konstaterade med tillfredsställelse i sitt inre, att Förstemann i allt hade samma åsikter som han själv beträffande Schleicher, Pott, Curtius och andra. Professorn berättade f.ö. också om de arbeten, som han för egen del höll på med just nu, däribland en ny upplaga av »Althochd. Namenbuch» och en »Geschichte der germanischen Sprachen». Bägge dessa utgåvor låg ju Blombergs aktuella intressen synnerligen nära, och han sade sig själv, att han kunde arbeta på sitt lektorsspecimen fullt ut lika bra här i Dresden som någonsin på Carolina rediviva i Uppsala. Nog kunde han också här finna den litteratur, som han behöfde låna. Och så kom det sig, att han letade sig tillbaka till Kungl. biblioteket gång på gång under de närmast följande dagarna.

Också med Dr. Loose upprätthöll han den personliga kontakten, och denne förde honom samman med en Dr Köhler, som hade ungefär samma studieinriktning som han själv — alltså Blomberg — och som sade sig vara en varm beundrare av Anders Uppström. Givetvis fick Blomberg tillfälle att berätta närmare för Köhler om denne sin gynnare och vän.

Blomberg fick också tillfälle att besöka Dr. Loose och Dr. Köhler i deras skola, ett läroverk som med sina 400 elever räknades som ett av Dresdens största. Man hade det trångt, eftersom lärjungarna skulle både äta och bo i skolkomplexet, men själva undervisningssalarna var fullt i nivå med vad man kunde finna i nya svenska skolbyggnader. Blomberg åhörde en fransk, en latinsk och en matematisk lektion. Dr. Köhlers lektion var den bästa av de tre.

Dagsprogrammen upptog i övrigt — nu som förr — bl.a. flitiga kyrko- och teaterbesök. Somliga gudstjänster — naturligt nog de flesta — var tyska. Andra var engelska. För säkerhets skull anskaffade Blomberg omsider ett eget exemplar av The book of common prayer. Både kyrka och teater rörde på sätt och vis Gutzkows tragedi »Uriel Acosta». Konflikten gällde den mellan å ena sidan förnuftets anspråk på oinskränkt granskningsrätt också i religiösa frågor och å andra sidan den traditionella troslärans fordran på ovillkorlig underkastelse.

Blomberg var synnerligen tillfreds med såväl framförande som sakligt innehåll. Att han för sin del stod på förnuftets sida och inte på troslärans behöver inte ens sägas.

Även Dr. Weller — Blombergs hyresvärd — förde honom i förbindelse med en kulturell sammanslutning, stadens Literarischer Verein. Det var egentligen en sammanslutning av vitterhetsidkare och konstnärer, alltså inte av språkforskare. Men vid det tillfälle, då Blomberg bereddes möjlighet att närvara vid ett formellt sammanträde, skulle för ovanlighetens skull en diskussion hållas över ämnet »Språket», och detta — menade Weller — kunde intressera den svenske språkforskaren. Denne var dock föga imponerad av vad han fick höra: »Under hela diskussionen förnam man knappt ett enda förnuftigt ord, men så mycket mera poetiska fantasier. Då jag först hörde, öfver hvilket ämne diskussionen skulle röra sig, hade jag haft för afsigt att äfven sjelf deltaga deri, men under sådana omständigheter förgick mig den lusten helt och hållet.» Däremot förde sammankomsten det goda med sig, att Blomberg blev inbjuden att deltaga i föreningens sommarutfärd till Pillnitz följande lördag. Och ännu ett. Vid sammanträdet utdelades — också till Blomberg — ett »Ansprache an das deutsche protestantische Volk von dem Ausschuss des deutschen Protestantenvereins, beschlossen in der Sitzung vom 20. April auf der Wartburg». Adressen var enligt Blombergs mening hållen i »en värdig, äkta tysk, stil», och den innehöll en uppmaning att samvetsgrant ta vara på protestantismens principer. Det hette där bl.a.: »Wir protestieren gegen jede Dogmenherrschaft und verlangen, dass die kirchliche Berechtigung nicht von Glaubenssatzungen und Kirchengebräuchen, sondern von der christlichen Gesinnung abhängig zu machen ist. Wir wollen keine Geschichtslose Religiosität, sondern halten fest an dem Geschichtlichen Christus als Gründer und Haupt der christlichen Kirche.» För intentionen i denna adress kände sig Blomberg säkert inte alls främmande.

Utän tvivel räknade Blomberg både då och senare fredagen den 1 juli 1870 såsom åtminstone en av höjdpunkterna — kanske själva höjdpunkten — på trerikesresan. Det var då som han höll sitt utlovade föredrag hos den pedagogiska föreningen i storstaden Dresden — på restaurangen »Zum goldenen Ring» — inför ett publicum på tio personer, varav två för honom förut alldeles obekanta. Ämnet var formulerat: »Ueber die Beziehungen zwischen Schule und Kirche in

Schweden». I dagboken antecknade han sedan, att föredraget »tycktes åhöras med intresse» samt att det »gaf anledning till en liflig diskussion», men om framställningens sakliga innehåll sade han här ingenting till modern. Emellertid var föredraget avfattat skriftligen, noggrant in i detalj, och det återfanns vid hans frånfälle bland hans efterlämnade vetenskapliga handlingar. Det är alltså numera förvarat i Uppsala universitetsbibliotek,¹⁰⁶ där det kan studeras in extenso.

Blomberg inledde med en anhöllan om den ärade församlingens överseende med hans djärvhet att uppträda i ett så krävande sammanhang: »Meiner geringen Fähigkeit des Deutschen vergessend, habe ich in der ersten Freude mich in gemüthlicher Gesellschaft von Fachgenossen zu befinden mein Wort gegeben, und nachher habe ich es nicht zurücknehmen wollen.» Han erinrade sedan om den svenska — liksom om den allmänt europeiska — skolans ursprung i den katolska tidens domskolor, där man undervisade i latin, teologi och kyrkosång för att såmedelst rekrytera prästerskapet. Alltjämt fanns mångt och mycket, som direkt påminde om denna härkomst, och åtskilligt av detta ville Blomberg beteckna såsom något ont, som man börjat bekämpa först under det nu innevarande århundradet. Nästan alla tidens reformatoriska strävanden på skolans område var riktade mot det forna intima samarbetet mellan kyrka och skola.

Blomberg kände sig inte kompetent att skildra vare sig de katolska domskolorna eller det bedrövliga tillståndet under tiden närmast efter reformationen. Däremot betonade han Gustaf II Adolfs stora insats i sammanhanget. Gustaf Adolf ville ha kunniga män både i kyrkolivet och i statslivet. Reformationens urgerande av den bibliska grundtexten såsom sådan medförde kravet på att de blivande prästerna skulle kunna läsa inte bara det traditionella latinet utan också grekiska och hebreiska. Och fordran på kunnighet i latin utsträcktes samtidigt till alla de ungdomar, som siktade på ledande poster i staten såsom sådan. Dock hade Gustaf Adolf förmodligen endast präster och adelsmän i blickfältet härvidlag: »Dem Gedanken an einer nationalen Bildung war ja die Zeit noch nicht reif.»

De gamla domskolorna saknade emellertid resurser för att kunna ta hand om den alltmer växande skaran av ungdomar, som skulle handledas alltifrån de första stegen i läsning och skrivning till kännedom om Ovidius' Metamorfoser och om Davids psalmer. Och så avskilde man den första undervisningen från domskolorna och

gymnasierna och tillskapade s.k. trivialskolor i flertalet av resp. stifts städer, givetvis under biskoplig inspektion. Lärarna där utgjordes av präster, som ännu inte erhållit direkt prästerlig tjänst men som tills vidare nöjde sig med skolans sparsamma lön därför att de fick räkna dubbla tjänsteår under skoltjänstgöringen. Vid trivialskolorna fick eleverna lära sig att någorlunda tala tidens »ganska oklassiska» latin, och dessutom fick de inhämta det pensum av grekiska, hebreiska och teologi, som krävdes för inträde i stiftsstadens gymnasium.

Den fyraåriga gymnasieundervisningen meddelades i föreläsningssform.

Emellertid framväxte småningom en mera tidsenlig uppfattning av begreppet lärdom, och detta föranledde successiva ändringar i undervisningsplanerna. Man började att studera också den grekiska profanlitteraturen samt allmän historia. Man intresserade sig för naturvetenskapen och då framför allt för botanik. Och man begynte med studium av de levande språken tyska och franska i de högsta klasserna. »Vom Englischen war noch keine Rede.»

Latinet upphörde att vara enda skolspråket, och svenska fick talas också i skolarbetet, alltså inte bara på fritiden såsom förr.

Sedan början av 1800-talet bekämpades det gamla bildningsidealet t.o.m. så energiskt, att även den, som — i likhet med Blomberg själv — gillade de nya strävandena i det stora hela, måste medge, att skolarbetet numera måste sägas bli lidande på de årliga förändringarna.

Alltnog — omkring 1830 kom liberalismen med sitt krav på en allmän medborgerlig bildning förutom den traditionella s.k. högre bildningen för statstjänstemän av olika slag, en bildning för t.ex. handelsmän och hantverkare. Realämnena måste då få ett vidgat utrymme på bekostnad av de klassiska studierna. Och denna allmänna medborgarbildning skulle inte ges i speciella skolor vid sidan om den bestående gamla lärdomsskolan. Var och en skulle tillägna sig sin tids allmänna bildning utan hänsyn till sitt framtida vitae genus för att först därpå eventuellt avgå till yrkesinriktade studier vid akademien, vid handelsinstitut eller vid lantmannaskolor.

Kampen blev livlig. Den gamla skolans företrädare såg i det liberala partiet »Arge Obscuranter», som ville rycka loss den nutida kulturen från dess historiska sammanhang med den klassiska forntiden. Motpartiet å sin sida framhöll, att den grekisk-romerska kulturen —

däri inbegripen kristendomen — ingalunda utgjorde den enda källan till den nutida bildningen. Där fanns också en mäktig germansk åder, som även den borde få komma i dagen.

I detta sammanhang gjorde Blomberg dock för egen del den anmärkningen, att germanismens förespråkare säkert ändå aldrig hade en tanke på att införa fornnordiska studier i skolan.

Vidare betonade de nya idéernas talesmän, att ett direkt studium av den grekisk-romerska forntiden var ofrånkomligt under medeltiden, eftersom man då inte hade någon nyare bildning och någon nyare litteratur. Aristoteles och Plinius betecknade ännu naturvetenskapens höjdpunkt. I en tid av trostväng och feodalt herravälde hämtade idéerna om tankefrihet och politisk frihet sin näring uteslutande »bei den Alten». Numera, menade Blomberg, låg saken helt annorlunda till. En ny europeisk bildning hade vuxit upp. »Die Alten» kunde inte längre få vara vetenskapens ledare. Den nya litteraturen och de nya åskådningarna hade allaredan kommit högt utöver den grekisk-romerska ståndpunkten. Studiet av de gamla auktorerna hade numera bara ett historiskt och estetiskt intresse. Alltfort hade det visserligen sitt berättigande såsom rent fackstudium, men det kunde inte längre betraktas såsom »ein integrierender Bestandtheil der allgemeinen Bildung».

Kampen slutade, sade Blomberg, med ett slags kompromiss, som prissgav skolans enhet. Undervisningen uppdelades på två linjer, en humanistisk och en reallinje. Dualismen fick sin begründning i den nuvarande skollagens första paragraf, som säger skolans syfte vara dels att förbereda eleverna för akademiska studier och dels att meddela en allmän borgerlig bildning utöver folkskolans nivå, varvid tyska lärdes »als Grundlage aller künftigen Sprachstudien», och först efter det sjunde året skildes de bägge linjerna åt beträffande kurserna i tyska. Under det andra skolåret inträdde latinet på den humanistiska linjen och engelskan på reallinjen. Fr.o.m. det tredje året blev matematikkursen långt mer omfattande på reallinjen. På fjärde året kom franskan och femte grekiskan in på den humanistiska linjen. Under de två sista åren, det åttonde och det nionde, fanns möjlighet att frivilligt läsa engelska och hebreiska. På reallinjen åter började franskan under tredje året och kemiundervisning under det åttonde. I de andra disciplinerna var lärokursen helt eller åtminstone i det närmaste identisk för de båda linjerna. Dock, sade Blomberg, förekom

det ofta i den fastställda läroplanen, att timantalet i ett ämne trots samma pensum på bägge linjerna gjordes en enhet större för realisterna än för humanisterna. »Es braucht wohl kaum gesagt werden», menade han, »welche praktischen Uebelstände eine so abnorme Anordnung mitbringt und in welcher Verlegenheit der Lehrer sich befindet, was mit der überschüssige Realstunde anzufangen.»

Beträffande resultatet av den nya skolordningen under de gångna tjugo åren såg Blomberg mycket optimistiskt på den humanistiska linjen, och detta gällde både latinet och grekiskan. Annorlunda var det tyvärr på reallinjen, där eleverna uppvisade betydligt sämre kunskaper än humanisterna i både engelska och franska — detta fastän realisterna läste engelska i åtta år och humanisterna i bara två.

Orsaken till det åtminstone partiellt förfelade resultatet ville Blomberg för sin del se framför allt i det förhållandet, att det pedagogiskt-politiska partiets plädering för införandet av en särskild reallinje inte bars upp av en ny social anda: »Dieser neue Geist fehlte und fehlt noch.» Fäder som skickade sina söner till läroverk hoppades alltid att med tiden få se dem i statens tjänst: »Um im Privatstande des Vaters zu bleiben brauchte er ja nicht erst zehn Jahre auf der Schule verlieren.» Anslutningen till reallinjen blev därför ringa, och detta faktum minskade i viss mån lärarnas intresse för den linjen.

På sistone hade emellertid två nya idéer gjort sig gällande angående undervisningsväsendet. Den ena förordade ett dispensförfarande: varje elev — exempelvis blivande präst eller blivande läkare — borde inte behöva studera annat än sådant som han direkt måste kunna för sitt yrke. Framför allt var det grekstudiet som borde förklaras i akt enligt det parti, som Blomberg ville beteckna såsom »gegen alle Gemeinbildung und allen geordneten Schulunterricht feindlich». Redan nu kunde man därför säga, att man hade tre linjer i skolan i stället för såsom förut två: en humanistisk, en halvhumanistisk och en real. Och om inte det »skolfientliga» partiets makt blev bruten, skulle man troligen inom kort ha »das Dutzend voll». Blomberg fortsatte med uppenbar förtrytelse: »Das ganze Studium der klassischen Sprachen von der Schule auszuschneiden, wie man es früher beabsichtigt hatte, darin lag doch ein Gedanke; aber eine humanistische Bildungslinie ohne das Griechische, das ist ein Unsinn!»

Den andra nya idéns förespråkare ville inte längre se inhämtandet

av nyttiga kunskaper såsom skolans mål och syftning utan i stället »die harmonische Entwicklung des theoretischen Seelenvermögens». Denna psykologiska ideriktning ville inte utbilda vare sig statstjänare eller eljest kunskapsrika medborgare utan »denkfähige Menschen». Skolan måste därför enligt deras åsikt göras fullt självständig, så att den inte nödgades ta hänsyn till vare sig akademiska studier eller speciella yrken. Skolan måste, menade de, få känna sig såsom något redan i och för sig självt motiverat. Och vidare måste man slå vakt om skolans enhetlighet gentemot kraven på legio av linjer och dispensmöjligheter. »Wer den Unterricht der Staatsschule geniessen will muss sich dem Unterrichtsplan anbequemen.» Språkundervisning skulle anses ha sin motivation i synen på språket såsom tankens kropp, tänkandets manifestation utåt. Och studiet av modersmålet måste äga rum i kombination med undervisningen i andra språk. Det egna språket ligger »zu nahe» och måste fördenskull belysas av andra språk. Vid valet bland de främmande språken måste man framför allt söka göra klart för sig, om det ena eller andra av dessa kunde anses i särskild mån vara befrämjande för tankeverksamheten, »ohne dass man» — så lydte slutorden i föredraget — »sich darum kümmern, ob der Schüler auch im praktischen Leben einen Vortheil aus der Kenntniss dieser Sprache ziehen kann».

*

Av de två nya bekantskaper, som Blomberg gjorde vid sammanträdet och särskilt under den därpå följande kollationen på restaurangen »Der Wolfsschlucht», var den ene en dr. Pietzsch, föreståndare för en privatskola i Blasewitz. Denne var språkforskare liksom Blomberg själv och lärjunge till den nyligen avlidne Schleicher, som han ju kort förut samtalat om med professor Förstemann på Kungl. biblioteket. Då Pietzsch fick höra, att Blomberg var direkt intresserad av Schleicher, berättade han en hel del om denne sin »mästares» personlighet och privata liv, som kom Blomberg att tänka lika högt om Schleicher såsom människa som han redan förut tänkt om denne såsom vetenskapsman.¹⁰⁷ Om Pietzsch själv skrev han i dagboken, att denne rent av var den intressantaste bekantskap, som han överhuvud taget gjorde under sin vistelse i Tyskland: »Dr. Pietzsch hade en något sträf yta, men blott man lyckades genomtränga skalet, träffade man der bakom en den varmaste själ.» När sällskapet bröt upp från restaurangen vid ett-tiden på natten, vandrade Blomberg och Pietzsch

länge av och an på gatorna och samtalade om det krig med Frankrike, som tycktes Pietzsch helt enkelt oundvikligt och som denne såg mycket pessimistiskt på. Pietzsch visste ju inte då, att den franska krigsförklaringen skulle komma inom mindre än tre veckor och att Tyskland skulle gå segrande ur striden.

Några dagar senare besökte Blomberg dr. Pietzschs skola och kände sig bara styrkt i sin uppfattning, att Pietzsch var »utan jemförelse den djuptänkaste» av alla de tyska doktorer, som han sammanträffat med. Däremot kände han sig inte på något vis överväldigad av vad han såg och hörde av skolinrättningen såsom sådan. Matsalar, sovsalar, sjukrum o.s.v. var det inget fel på. Och intressant var föreståndarens upplysning om ett av honom själv uppfunnet »sinnrikt» bestraffningssystem, som bestod däri, att den lärjunge som gjort sig skyldig till oordentlighet, ålades att under en veckas tid utöva inspektion över alla elevernas ordning. Sedan alla kamraterna gått till sängs, måste han göra en rond genom sovsalarna för att se till att alla kläder var ordentligt upphängda, att alla skor stod fint uppställda på sina platser etc. Men själva undervisningen lämnade en del att önska. De latinska genusreglerna inlärdes genom ett »andefattigt» rabblande av minnesverser. Undervisningen i tyska — modersmålet alltså — var »medelmåttig». I dr. Pietschs egen historielektion med den högsta avdelningen sysselsatte man sig med Euphrat- och Tigrisländerna men ignorerade fullkomligt de senare årtiondenas forskningar och upptäckter. Och direkt »stött för hufvudet» kände sig Blomberg av rektors förklaring, att, »som han bland sina elever räknade ett antal söner af riddaregodsinnehafvare och högre embetsmän, kunde han ej i sin skola emottaga hvilken som heldst, utan måste tillse, att alla tillhörde någotsånär samma samhällsklass». Blomberg utbrister i dagboken: »Huru olikt vår strängt demokratiska skolinrättning!»

F.ö. fick Blomberg också tillfälle att besöka »Die Kreuzschule», ett av Dresdens berömdaste läroverk, där professor Hultsch, rektorn, som själv var läroboksförfattare i metrik, på stående fot inbjöd honom att auskultera så ofta han behagade. Blomberg valde så småningom att följa undervisningen i latin för dr. Krumbiegel och för dr. Köhler samt i franska av professor Götz. Han imponerades av och sparade för framtiden i sitt bibliotek¹⁰⁸ rektors berättelse om skolans verksamhet under läsåret 1869-1870, från påsk till påsk räknat. Det betydde nu

inte, att han särskilt beundrade den nyss nämnde Götz' inledande redogörelse för Aristoteles' gudsbegrepp: »Afhandlingen såg mäktiga lärd ut, men med klarheten tycktes det vara som det kunde.» Men uppenbart var, att skolans ledning tog noggsamt vara på alla tillfällen till högtidlighållande av olika evenemang för lärare och elever, exempelvis en lustfärd med hela skolan till Prebischthor för att fira konungens födelsedag och en högtidlighet på hundraårsdagen av A.v. Humboldts födelse. Programmet vid en festlighet på den kungliga högtidsdagen vittnade verkligen om tysk grundlighet med bl.a. föredrag av en elev över Vegetii sats: »nullae nationes delentur nisi sua culpa», av en annan elev om det inflytande som Lessings »Laokoon» haft på fosterlandets litteraturutveckling samt av en lärare om de indogermanska folkens fabeldiktning. Ändå hade ett ännu kompaktare program lagts upp för den solennitet, som avslutade en tre dagar lång årsexamen: 1) körsång 2) föredrag av en abiturient på hebreiska om profetväsendet 3) d:o på latin om Sokrates' inflytande på ungdomens bildning 4) d:o på latin om Körners förtjänster om Schiller 5) d:o på grekiska om Oedipus' karaktär hos Sophocles 6) d:o på franska om Frankrikes tillstånd under Ludvig XIV 7) d:o på tyska om »En blick in i framtiden» 8) uppläsning av ett poem om en tysk sångares hjältedöd 9) en versifierad hälsning till de avgående eleverna från de kvarvarande 10) avskedstal till abiturienterna av rektor samt 11) sång.

Också i övrigt tog Blomberg väl tillvara de sista dagarna i Dresden. Den litterära föreningens förutnämnda sommarfest i Pillnitz blev mycket anslående och gemytlig med ångbåtsfärd, festmåltid, sång, musik, deklamation, tal, skålar, dans och bergsvandring. Mycket trivsamt var även en mera privat utflykt tillsammans med bl.a. dr. Loose — »åter en af dessa angenäma aftnar, för hvilka jag har att tacka min frimodighet att sjelf presentera mig i paedagogiska föreningen!» Nämnda förening sammanträdde med bl.a. ett referat av ett nyutkommet arbete om Gustaf II Adolf, varvid referenten för egen del gjorde gällande, att det skulle ha haft de mest välsignelserika följder för det tyska folket, om den svenske konungen hade antagit kejsarkronan. I Meissen fick Blomberg uppleva en traditionell skyttefest med populärt »Vogelschiessen», och på en ny färd till Sachsiska Schweiz upplevde han det mäktiga fästningsverket Königsstein. På teatern framträdde en av Tysklands allra främsta skådespelerskor,

Ziegler, som drottning Elizabeth i Heinrich Laubes »Graf Essex». Och till de avslutande upplevelserna framför andra hörde ett förut antytt förnyat besök på det överväldigande tavelgalleriet, där han första gången framför allt »stått försjunken i hänryckt beundran» inför Rafaels Madonna, »detta målarkonstens under», och där han nu noterade i sin dagbok och i sitt minne namn sådana som Rubens, van Dyck, Rembrandt, Cranach, Holbein, Tizian och Leonardo da Vinci.

*

Om själva återfärden till Hemlandet från Tyskland — och därmed från den utländska resan överhuvud taget — är faktiskt ingenting känt. Av något skäl, okänt vilket, beslöt sig Blomberg förr eller senare efter hemkomsten för att göra en vårdad avskrift av Tysklandsskildringen¹⁰⁹, varvid han frångick den ursprungliga brevformen så till vida, att modern där omtalades i tredje person i stället för att tilltalas i andra.¹¹⁰ När han omsider kom fram till de sista Dresdendagarna, måste han emellertid övergå från den enkla renskrivningen till författandet av helt ny text. Han hade nämligen då inte längre fullständiga, hemsända brev att bygga på utan endast »tämligen magra» minnesanteckningar i den lilla notesbok, som han brukade bära i fickan. Och detta avbrott i den stränga arbetstakten föranledde honom att göra ett uppehåll i skrivningen, vilket givetvis var avsett att bli rent tillfälligt bara men som i realiteten visade sig bli definitivt. Skrivningen återupptogs aldrig. Den omfångsrika och minutiösa reseskildringen från tre främmande länder kom egenartat nog att avbrytas inne i en mening, ja, mitt i ett ord: »Papst-». T.o.m. den formella, geografiska resrouten från Dresden till Norrlands Härnösand är alltså f.n. helt och hållet okänd — och kommer väl att så förbli.

Belöningar från svenska akademien

Sedan mitten av 1860-talet och närmare angivet fr.o.m. 1864 ägde Svenska akademien att årligen hos Kungl. Maj:t presentera ett förslag till fördelning av sammanlagt 6 000 kronor till äldre förtjänste och yngre hoppgivande författare. Företrädesvis skulle den senare kategorin tillgodoses. Anslagen skulle betraktas såsom tillfälliga honorar, alltså inte såsom livstidspensioner. Och de skulle inte kunna tilldelas personer, som ägde enskild förmögenhet eller som innehade statsjänst med lön.¹¹² Kungl. Maj:t respekterade alltid akademiförslaget, och det var således i realiteten om än inte formellt akademien såsom sådan som bestämde i saken.

I akademien satt vid den nu ifrågavarande tidpunkten bl.a. Blombergs lärare och gynnare under Uppsalaåren professor C.W. Böttiger. Och när förslag skulle uppgöras till fördelning av 1873 års författaranslag, förde denne fram Blombergs namn i sammanhanget.¹¹³ Han nämnde först åtta tidigare innehavare av anslag ur medlen i fråga: Kullberg 1 500 kronor, Sehlstedt, Öman och Nybom vardera 800 kronor, Hallbäck 600 kronor samt slutligen 500 kronor vardera åt Eneroth, Lindblad och Bäckström. Men, hette det i förslagsskrivelsen, »framför den sistnämnde skulle jag dock vilja föreslå adjunkten Blomberg i Hernösand, därest akademien icke anser hans lön på stat utgöra ett hinder». Också ett annat förslag hade inkommit till vederbörande sammanträde, nämligen från professor Ljunggren i Lund, som ville förorda de nu nämnda Hallbäck, Bäckström och Eneroth samt dessutom Forssell, vilka samtliga innehaft anslag redan tidigare. Möjligen tänkte sig Ljunggren fil. dr P.A. Gödecke såsom helt nytt namn i stället för Eneroths.

Resultatet av överläggningen blev omsider, att alla de nio författare, som hade åtnjutit anslag under det närmast föregående året 1872, skulle uppföras på det underdåniga förslaget jämväl nu men att man skulle minska resp. belopp för Forsell, Sehlstedt, Öman och Hallbäck för att man skulle få tillfälle att förslå en summa på 500 kronor åt läroverksadjunkten C.J. Blomberg, som »med framgång ägnat sig åt språkvetenskapen och därför syntes akademien förtjänat av upp-

muntran».

Också året därpå, 1874, erhöll Blomberg enahanda belopp.¹¹⁴ Däremot utbyttes han år 1875 mot en annan språkforskare.¹¹⁵

Det behöver inte ens sägas, att Blomberg kände sig mycket uppmuntrad av det erkännande, som alltså kom honom till del från ytterst prominent håll — Svenska akademien och Kungl. Maj:t. Givetvis blev utmärkelsen också vederbörligen uppmärksammas av läroverkskollegiet och av elevkåren. Inom kort skulle det visa sig, att han fick användning av hedersbetygelsen jämväl i ett ännu mera konkret och handgripligt sammanhang, nämligen i en förnyad konkurrens om ett av läroverkets lektorat.

Nytt lektorsspecimen

I slutet av januari 1877 sökte Blomberg lektoratet i modersmålet och filosofi efter avgående rektorn vid Härnösands läroverk fil. dr Fredrik Widmark. Visserligen hade han ju allaredan förvärvat officiell lektorskompetens en gång, närmare angivet 1870. Men då hade kompetensförklaringen gällt främmande levande språk, varför han nu ställdes inför uppgiften att speciminera för lektorat i de ämnen, som den just nu ledigförklarade lektorstjänsten omfattade.

Auspicierna föreföll till att börja med ytterst lovande. I läroverkets årsberättelse för läsåret 1876-1877 publicerade han till att börja med en avhandling »Om kvantitet och accent i de indisk-europeiska språken»¹¹⁶ utan att därvid ta med de skandinaviska språken och beredde sig sedan på att specialbehandla just dessa sistnämnda språks kvantitets- och accentförhållanden i ett särskilt specimen direkt för lektoratet.

Just då utkom emellertid av trycket i Uppsala universitets årsskrift en studie i »Frykdalsmålets ljudlära» av Adolf Noreen. Och då Blomberg kände sig i någon mån förekommen och på visst sätt också »vida öfverträffad» av denna Noreens avhandling, beslöt han sig för att tills vidare skrinlägga sina påbörjade undersökningar av hela det svenska språkets gemensamma tonhöjdsförhållanden till dess att man i Noreens efterföljd fått fram liknande specialstudier beträffande andra delar av landet.¹¹⁷

Goda råd var dyra. Det gällde ju ingenting mindre än att i all hast finna något annat ämne för det brådskande lektorsspecimen. Omsider bestämde sig Blomberg för att helt enkelt återknyta till vissa studier i det ångermanländska Multrå-målet, som han idkat för några år sedan tillsammans med sin dåvarande elev, den med tiden välkände folklivsforskaren Johan Nordlander.¹¹⁸ Han hade nämligen alltjämt kvar i sin ägo den ordbok, som han hade utarbetat tillsammans med den unge adepten, och utverkade nu dennes medgivande att utnyttja handskriften i fråga såsom underlag för en lektorsavhandling nr 2 med titeln »Ångermanländska bidrag till de svenska allmogemålens ljudlära». På titelbladets framsida kunde man läsa: »Studeranden af

Norrlands landskap Johan Nordlander tillegnas vänskapsfullt dessa blad såsom minne af gemensamma studier.» Och i förordet fick man en redogörelse för arbetets nu här apostroferade proveniens. Här gav Blomberg helt blygsamt Nordlander lejonparten av äran för att ordboken i fråga utmärkte sig framför de flesta andra arbeten av samma art bl.a. »genom sin rikhaltighet, genom det noggranna angifvandet af ordens betydelser och böjningssätt samt genom det ymniga flödet af fraser, hvilka, utom att de tjena till bestyrkande af anförda ordbetydelser samt till belysning af ordens användningssätt, tillika genom den prägel af äkta ursprunglighet, som genomgår dem, gifva en ganska klar inblick i det folks lifsåskådning och seder, som tala det i ordboken beskrifna målet».

Alltnog koncentrerade sig Blomberg nu för egen del på anmärkningar rörande Multrå-målets ljudförhållanden beträffande de s.k. cerebralerna samt i fråga om de tonlösa r- och l-ljuden. Och då folkmålet i Multrå inte tycktes avvika i de nämnda hänseendena vare sig från de övriga ångermanländska målen eller från de svenska landskapsmålen överhuvud taget, räknade han med att den nu framlagda studien trots sin lokala förankring skulle kunna påräkna ett allmänare intresse. F.ö. medförde den geografiska begränsningen den viktiga fördelen, att de här undersökta ljudförhållandena kunde fixeras speciellt exakt.

Bakom preciseringen till cerebralerna och de tonlösa r- och l-ljuden låg inte bara det faktum, att just dessa ljud spelade en mycket framstående roll inom målet, utan också Blombergs personliga åsikt, att de gängse vetenskapliga meningarna beträffande dessa ljud »syntes tarfva någon revision».

I pläderingen anknöt Blomberg bl.a. till sina omfattande kunskaper i sanskrit, vilket givetvis gav en påtaglig och uppmärksammas bredd åt hans framställning.

Utan att relatera speciellt till de ångermanländska målens ljudlära bifogade Blomberg till sist »i polemiskt syfte» ett bihang, som avhandlade det s.k. palatala tj-ljudet. Den nyss apostroferade Adolf Noreen och andra med denne räknade med, att det svenska k i ordet »kär», kj i ordet »kjortel» samt tj i ordet »tjära» var ett enkelt, enhetligt ljud, som egentligen borde ha sitt eget tecken. Mot detta ville Blomberg dock för sin del hävda, att det i realiteten var fråga om de bägge successiva ljuden t och j. Hans öppna polemik härvidlag utvisar

nogsamt, att han ingalunda böjde sig utan vidare för än så obestridda auktoriteter, exempelvis för den i förordet just lovordade Noreen med dennes speciella tecken för vad som kallades det palatala tj-ljudet, t.ex. med skriften »cyv» för det sedvanliga »tjuv». Blomberg skriver ganska spydigt: »Vi misstänka, att det förhåller sig med detta palatala tj-ljudet ungefär som med 'kejsarens nya kläder' hos Andersen: sedan en ansedd författare förklarat sig i tj höra ett enkelt ljud, hafva efterföljare ansett sig böra höra detsamma för att ej förråda ett mindre fint öra; måhända kan ock det förnekande af hela det förmenta faktum, hvilket vi här dristat uttala, göra samma verkan som barnets naiva utrop i den nämnda sagan. Vi vädja nämligen helt enkelt till hvars och ens öra och till den iakttagelse af talorganens ställning, hvilken en hvar i detta fall mycket lätt kan verkställa, och äro öfvertygade, att man, så framt man ej är alltför fången i en förutfattad mening, skall medgifva, att det svenska tj ur såväl akustisk som mekanisk synpunkt, intet annat är än t+j.»

Såväl vid 1868 års undervisningsprov för adjunkturen i matematik, fysik och grekiska som vid specimineringen för lektoratet i främmande levande språk 1870 hade konsistoriet varit enhälligt vid sin betygsättning. Vid det förra tillfället hade Blomberg fått ett samfällt laudatur för sitt undervisningsprov, och enhälligt hade samma höga tilldelats honom i det senare sammanhanget såväl för disputation som för provet på undervisningsskicklighet. Helt igenom så enhällig blev inte betygsättningen denna tredje gång. För disputationen fick Blomberg visserligen också nu vitsordet laudatur, men av protokollet framgår, att lektor Joh. Widén inte sträckte sig högre än till cum laude. Då det sedan gällde undervisningsprovet, var det bara lektor Wimmercranz som var villig att rösta för laudatur även här. Alla de övriga ledamöterna av konsistoriet stannade vid betyget cum laude approbatur.¹¹⁹

Eftervärlden kan sägas ha givit konsistoriets majoritet rätt gentemot lektor Widén beträffande bedömningen av avhandlingen såsom sådan. »Ångermanländska bidrag till de svenska allmogemålens ljudlära» blev Blombergs mest uppmärksammas språkstudie genom åren.¹²⁰ Inte ens Blombergs generösa erkännande åt Johan Nordlander har kunnat fördölja faktum, att lärarens principiella insats var långt viktigare än elevens. Redan i avhandlingens förord uttalade Blomberg förhoppningen, att Nordlanders ordbok över Multrå-målet

skulle bli befordrad till trycket med det allra snaraste, »den svenska dialektforskningen till väsendtlig fromma». Ordboken skulle nämligen enligt hans förmenande kunna bilda en mycket god stomme för uppteckning av övriga ångermanländska måls ordförråd, »ett ej ovärdigt mönster för arbete på den svenska dialektforskningens område öfver hufvud». Och han förklarade, att han skulle skatta sig lycklig, om just den skrift, som han nu själv publicerade i anslutning till Multrå-undersökningen, skulle visa sig direkt påskynda en utgivning av Nordlanders material.

Ändå är att tillägga, att Blomberg snart nog återkom i angelägenheten på ett helt annat forum, nämligen i Västernorrlands läns landsting, där han — ordförande i undervisningsutskottet — år 1879 ingav en motion om ett anslag på 500 kronor till omedelbart utgivande av Multrå-ordboken.¹²¹ Ännu långt fram i tiden betecknades Blombergs givna motivering som ett synnerligen intressant tidsdokument.¹²² Han uttalade sin förhoppning, att landstinget inte skulle anse det »ligga utom dess verkningskrets att genom uppmuntran och understöd främja studiet af landstingsområdets fornminnen, folkspråk och etnografi». Han fortsatte: »På grund af egen noggrann bekantskap med herr Nordlanders handskrift, tror jag mig kunna försäkra, att tinget derigenom skulle på ett ganska verksamt sätt befordra kännedom af ej blott våra allmogemål, utan äfven vår allmoges seder, lif och föreställningssätt, hvaraf herr Nordlander i sin handskrifna ordbok ger en synnerligen sakrik och om kärlek för ämnet vittnande framställning.» — Tyvärr fick Blomberg erfara, att han var betydligt före sin tid på det här ifrågavarande kulturområdet. Det äskade anslaget till »studeranden Johan Nordlander i Klofsta» tillstyrktes visserligen av undervisningsutskottet såsom sådant. Men landstinget in pleno svarade nej.

Dock skulle ärendet komma igen. Just med tillhjälp av landstingsmedel trycktes den Nordlanderska ordboken över Multråmålet — år 1933.¹²³ Och det finns all anledning att observera den inledning, som där står att läsa, skriven av Nordlanders båda medhjälpare vid utgivningen, Herman Geijer och D.O. Zetterholm. Det visar sig nämligen, att denna inledande presentation av verket bl.a. har fått gestalten av en sentida hyllning till Nordlanders lärare C.J. Blomberg — föga bekant numera men »en lärd och originell språkforskare som trots den isolering, varunder hans vetenskapliga arbeten då måste

drifvas, i mer än ett avseende var före sin samtid». Nordlanders arbete anges såsom den äldsta¹²⁴ om än icke såsom den största av de ångermanländska ordbokssamlingarna, utarbetad huvudsakligen under åren 1873-1875, då Nordlander studerade vid gymnasiet i Härnösand och i samråd med Blomberg tog sig att »uppteckna och till en ordbok sammanställa sitt modersmåls ordförråd». De bägge inledningsförfattarna anser sig kunna räkna Nordlanders under Blombergs auspicier utarbetade Multrå-ordbok såsom det tidigaste tecknet av sin art på »inbrottet af en ny tid i vårt land». Ytterligare framhålles i inledningen, att det var Blomberg som under samråd med Nordlander utarbetade ljudbeteckningarna i Multråboken samt att dessa byggde på »fonetiska principer, som vid den tiden började göra sig gällande hos de mest moderna bland vårt lands språkforskare». Det av Blomberg och Nordlander igångsatta dialektundersökningsarbetet i Ångermanland betecknas såsom en parallell till de strävanden och synpunkter, som vid den ifrågavarande tiden började göra sig gällande hos de då nybildade landsmålsföreningarna i Uppsala. Vid Härnösands läroverk bildades år 1874 av några gymnasister en landsmålsförening med Nordlander såsom ordförande och med Norrlands nations landsmåls- och fornminnesförening i Uppsala såsom mönster — förmodligen, menar skribenterna, utan motsvarighet i riket på 1870-talet. »Blomberg väckte och vägledde det intresse för bygdekulturen och för lokalhistorisk forskning, som i Nordlanders senare författarskap allt mer och mer utvecklats och som redan skönjes i ordboken.» Geijer och Zetterholm urgerar, att både impulsen till Multråboken och denna boks metod går tillbaka på Blombergs personliga insats och inte på landsmålsföreningen i Uppsala. Adolf Noreen — »som överglänste sina föregångare» — var i god tro, då han gjorde anspråk på att med sin ordbok över Frykdalsmålet ha framlagt den första svenska dialektordboken i en nyare tids mening. Men, menar de två skribenterna, Noreen kände inte till det manus, som Nordlander faktiskt hade färdigt redan på 1870-talet men trots ansträngningar av Blomberg inte blev befordrat till trycket allaredan då.¹²⁵

Trots sin nu apostroferade starka meritering för den sökta lektorstjänsten fick Blomberg uppleva, att befattningen ingalunda blev hans utan alla svårigheter. Befordringsstriden kan i själva verket betecknas såsom ganska hård.

Kamp om lektorat

När ansökningstiden till det ifrågavarande lektoratet i modersmålet och filosofi gick ut 29 januari 1877, visade det sig, att tjänsten hade lockat fem sökande, nämligen filosofie doktorerna C.J. Blomberg, E. Schwartz, C.H. Jakobsson, C.M. Eggertz och K.R. Geijer. När konsistoriet slutgiltigt sammanträdde för att verkställa själva utnämningen den 17 oktober samma år, konstaterades emellertid, att endast de två förstnämnda hade avlagt föreskrivna prov och att således bara Blomberg och Schwartz kunde anses behöriga till tjänsten. Vad som i viss mån komplicerade ärendet var framför allt, att Schwartz' avhandling för doktorsgraden hade att beakta tre

aspekter vid jämförelsen mellan de bägge definitiva konkurrenterna: lärdomen, undervisningsskickligheten samt tjänstemeriteringen. Schwartz' lärdomsspecimen från akademien kunde enligt hans mening betecknas såsom »mera sorgfälligt utarbetadt» än Blombergs motsvarande prestation. Men den sistnämnda hade genom ett flertal senare skrifter förskaffat sig så goda vitsord, att hans »jämnghet med Doktor Schwartz i lärdom ej borde böra betviflas». Härtill kom det påtagliga erkännande för lärdom, som manifesterat sig i dubbla penningeanslag från Svenska akademien. Beträffande undervisningsskicklighet hade Blomberg med sitt laudatur, då det gällde levande språk, åtminstone lika bra vitsord som Schwartz, möjligen t.o.m. något bättre. Biskopen medgav, att Blomberg i sin undervisning »för mycket föreläser och för litet undersöker elevernas uppfattning». Men han påpekade, att den nu aktuella tillsättningen hänförde sig till ett högre undervisningsstadium »med äldre ynglingar, som bättre förstå att tillgodogöra sig hans rikhaltiga meddelanden». Då slutligen härtill kom, att Blombergs tjänstemeriter var avgjort överlägsna Schwartz', kände biskopen för sin del inga som helst »betänkligheter» att utnämna Blomberg.

Med biskopen instämde lektorerna Wähländer, Carlgren och Wimmercranz.

Men lektor Widén lät anteckna avvikande mening och röstade för

Schwartz. Dennes utnämning till akademisk lärare måste uppfattas som »ett säkert vitsord för lärdom och vetenskaplig förmåga». Blombergs senare skrifter hade givetvis sitt kompletterande värde men syntes ändå inte ha en sådan kvalitet, att de kunde sägas sätta honom framför Schwartz. Snarast kunde man tala om jämnställdhet mellan de bägge konkurrenterna i fråga om ådagalagd lärdom. Blombergs båda bidrag från Svenska akademien borde enligt Widéns åsikt betraktas helt enkelt såsom »uppmuntran till litterär verksamhet, på sin höjd till förvärfvandet af lärdom». Vidare menade Widén, att Schwartz hade bättre betyg sammanlagt än Blomberg i fråga om undervisningsskicklighet, och han anmärkte också, att den senares undervisningsbetyg »heldre försämrats än förbättrats» genom åren. Slutligen ville Widén inte fästa något avseende vid Blombergs längre tjänstetid, eftersom en dylik inte finge räknas såsom befordringsgrund annat än vid i övrigt lika meriter.

Lektor Östling instämde med lektor Widén och röstade liksom denne på docent Schwartz.

Säkerligen uppmuntrad av Widéns och Östlings ställningstagande och särskilt då av den förstnämndes motivation, anförde docent Schwartz underdåniga besvär hos konungen i en skrivelse av den 16 november 1877.

Givetvis betonade han differensen i universitetets bedömning av resp. gradualavhandlingar. Enbart docentutnämningen uppvägde f.ö. enligt hans förmenande utan vidare Svenska akademins penningunderstöd. Han ironiserade över biskop Landgrens bevisföring beträffande Blombergs undervisningskompetens: det var ju biskopen själv som hade anført kritik mot dennes sätt att undervisa. Och framför allt hävdade han, att den viktigaste befordringsgrunden enligt 1859 års läroverksstadga måste anses vara undervisningsskickligheten i de till den ledigförklarade tjänsten hörande ämnena, samt att konsistoriet fördenskull i sin enligt hans mening direkt orättvisa bedömning av sökandena helt enkelt brutit mot sagda stadga. Han hemställde till sist, att Kungl. Maj:t måtte infordra yttranden i ärendet av vetenskapligt sakkunniga.

Kungl. Maj:t remitterade besvären till konsistoriet i Härnösand, som skulle bereda Blomberg tillfälle att bemöta desamma och därefter inkomma jämväl med eget yttrande i ärendet.

Blombergs skrivelse av den 5 december blev kort. Hans påtalade

undervisningssätt berodde helt enkelt på vanan att undervisa elever på högre stadium, d.v.s. just på sådant stadium som den aktuella befattningen gällde. F.ö. litade han på, att konsistoriet skulle veta att bemöta besvären på verkningsfullt vis, helst som biskopen ofta tagit tillfället i akt att åhöra hans lektioner.

Domkapitlet tillbakavisade i ett yttrande av den 2 januari 1878 Schwartz' anklagelse för partiskhet och orättvisa såsom »i hög grad obehörig». Redan den anmärkning, som gjorts av biskopen beträffande Blombergs sätt att föreläsa mer än att anställa förhör utvisade ju, att ingen mannamån här förelåg. F.ö. deklarerade Landgren nu uttryckligen, att han funnit Blombergs lektioner präglade av »lif och fart» men att Schwartz' undervisning däremot befunnits sakna den viktiga »fart och energi, som aldrig får brista hos laudaturmannen» — allra minst i de högre klasserna, »där ynglingarna företrädesvis måste elektriseras till vetenskapligt sinne och sjelfverksamhet». I övrigt poängterade konsistoriet Blombergs »ovanliga språkstudier och mångsidiga lärdom», vilken sistnämnda gjort det möjligt för domkapitlet att under de gångna åren anförtro honom undervisning »i de mest olikartade ämnen».

Schwartz fick på nytt tillfälle att bemöta konsistoriet och förklarade sig nu finna enahanda felaktigheter i dettas yttrande över besvären som tidigare i själva utnämningsprotokollet.

Inte ens beträffande kravet på särskild sakkunnigeprövning fick Schwartz sin vilja fram. Och när Kungl. Maj:t omsider avgjorde ärendet, i slutet av maj månad 1878, innebar utgången, att besvären utan vidare avlogs samt att konsistoriets lektorsutnämning alltså stod fast. Blomberg stod därmed som ordinarie innehavare av det lektorat i modersmålet och filosofi, som han hade svarat för såsom vikarie under hela det tilländalupna läsåret.¹²⁶ Han hade nått sin slutstation på lärarebanan.

Lärareprofil

När Herman Geijer publicerat sin levnadsteckning över Blomberg i Svenskt biografiskt lexikon,¹²⁷ fick han ett brev från dennes dotter Anna Blomberg, som tydligen var en smula ängslig för, att man på sina håll kunde komma att överbetona C.J. Blombergs originalitet såsom lärare: »Att han var ett original kanske, det tror jag visst. Men så mycken verklig vänlighet som jag, tack vare min Far, fått och fortfarande får erfara av f.d. elever m.fl., det kan inte Docent Geijer tänka sig.»¹²⁸

Sanningen är väl den, att Carl Johan Blomberg under sin livstid uppfattades som en inte bara originell utan t.o.m. mycket originell lärare men — det är ett viktigt men — att berättelserna om »Kalle» och hans originalitet alltid hade ett positivt förtecken.

Orsakerna till sagesmännens alltså alltigenom positiva huvudaspekt på den originelle adjunkten och lektorn var två: hans t.o.m. sällsynta kunnighet på sina undervisningsgebit och hans oföränderliga vänlighet mot alla och envar, framför allt mot eleverna.

Redan har citerats rektors erkännssamma välkomsthälsning till den nyutnämnde adjunkten i matematik, fysik och grekiska: »en skicklig och samvetsgrann lärare med mer än vanligt mångsidig och grundlig lärdom». När Blomberg — då lektor — gått ur tiden, återkom det tacksamma erkännandet från läroverket, nu formulerat av dåvarande rektorn, Henrik Jacobsson: »Med Blomberg gick ur tiden en ovanligt intelligent och lärd och på samma gång ädel och älskvärd personlighet.» Blomberg hade alltid skött sitt lärarekall samvetsgrant och »med öfverlägsen lätthet». Få personer hade fått axla fler allmänna värv än han, och detta hade medfört att han inte fått tid och tillfälle att koncentrera sig på en vetenskaplig produktion och position, som motsvarade hans begåvning och lärdom. »Men», hette det, »han hördes dock aldrig klaga eller yttra missnöje med sin lott. Han var tvärtom en bild af förnöjsamheten själf, och säkert är, att sällan har en så rik begåfning, ett så mångsidigt och vaket intresse, en så dugande förmåga framträdt under ett anspråkslösare yttre. Enkel och flärdfri, vänfast och tjänstvillig mot alla samt gerna delande med sig af sitt

vetandes rika skatter, blef han därför ock af alla högt aktad och älskad, och när dödsbudet kom, kändes sorgen över förlusten djupt, icke minst inom det läroverk, åt hvilket han under 25 år egnat en god del af sin kraft. Långe skall hans minne fortlefva hos läroverkets både lärare och lärjungar.»¹²⁹

Det är inte svårt att dra på känn, att man här inte står inför mödosamt frampressade erkännanden eller helt enkelt inför tomma schabloner utan inför ett »laudatur», som endast mycket sällan — om ens någonsin — kan ha överträffats vid en lärares bortgång. Forna lärjungar inom Norrlands nation sände sin hälsning till bären med orden: »Underbar visdom dig aningen yppat. Nu har du sett det sanna.»¹³⁰ Gymnasiiförbundets minneskrans i blått, guld och vitt hade en präntad inskription: »Nu förstämning råder i våra hjärtan, Kärlekstårar falla på dödens kransar, Vittna tyst att anden som hadanfor, Var kärlekens ande.»¹³¹

Men originaliteten då? Fanns inte den? Den fanns förvisso. Och den fördoldes inte ens vid den bortgångnes bår. Nekrologen i Härnösands-Posten — den tidning vars utgivare och huvudredaktör Blomberg faktiskt själv var vid sitt frånfälle — urgerade, att akademien och vetenskapen gick miste om »en ovanligt rikt utrustad och dugande krafts odelade arbete», när Blomberg beslöt att ägna sina krafter åt ett läroverk i landsorten, och att samtidigt »skolan vann en hängifven, samvetsgrann och kunskapsrik lärare». Men — så hette det också i den redaktionellt skrivna minnesrunan — »tvifvelaktigt kan däremot vara om Blombergs personlighet fullt lämpade sig för lärarekallet i skolan». Och minnesskribenten fortsätter: »Själf redan under de tidigaste ungdomsåren nästan till besynnerlighet sträng mot sig själf och känslig för eget ansvar — tecknaren af dessa rader har i detta afseende hört omtalat egendomliga drag från B:s tidiga ungdom — hade han svårt att ej allt framgent tilltro ungdomen så viljekraft och förmåga af frivillig pligtlydnad och detta jemte ett välvilligt och öfverseende lynne samt en viss originell liflighet i väsendet, medförde för honom svårighet att särskildt bland den yngre skolungdomen vidmakthålla den stränga disciplin, som såsom ett af sina villkor förutsätter äfven en viss fruktan för läraren. Men» — heter det — »hvad som af en sådan känsla kunde saknas hos B:s lärjungar torde i ej oväsentlig mån hafva ersatts af aktning för och kärlek till den nitiske och vänlige läraren, och otvifvelaktigt har läroverket och dess

lärjungar i det hela dragit godt gagn af hans verksamhet.» Mot slutet av minnesrunan heter det: »Lifligheten i hans kynne gaf åt hans yttre en viss originel prägelse, hålst när han fick med lif och lust kasta sig in i något tankens tornerspel. Sådan han var gaf han intrycket af stor intelligens, utpräglad individualitet och verklig älskvärdhet. Den som fått glädjen räkna honom som sin vän skall, stundom kanske med ett litet, men godt, leende, men städse med tillgifvenhet erinra sig hans bild.»¹³²

Den apostroferade disciplinsvårigheten konkretiserades — såsom redan inledningsvis antytts — längre fram i tiden av en bland »Kalles» forna elever, kyrkoherden J. Ax. Carlsson-Carlbo, själf god egyptolog av facket. I sina »Minnen från det gamla Härnösand»¹³³ inleder denne avsnittet om Blomberg med orden: »Låt mig nämna honom endast Kalle, den älskvärdaste bland lärare, som någonsin trampat lärarstigen i ett par skor utan strumpor.» Och sedan slår Carlbo fast, att »Kalle» måste sägas ha varit »mera vänlig och tjänstaktig än pojkarne förtjänade». Undervisningen var i och för sig »synnerligen fängslande». Speciellt var detta tydligen fallet, när »Kalle» utnyttjade de första lektionerna i grekiska till att ge en allmän inblick i bokstavsskriftens uppkomst och historia, ett ämne som ju låg honom alldeles särskilt om hjärtat. »Det var bara skada», heter det, »att han var alltför älskvärd i förhållande till den ungdomliga skaran.»¹³⁴ Carlbo exemplifierar: »Om eleverna icke kunde giva nöjaktiga svar under lektionerna, svarade han i stället. Läste gärna själf poesi eller prosa, stycken ur nutida författare eller ur västgöotalagen eller norskt landsmål eller dansk litteratur, alltid intresserad av sitt ämne, alltid med en viss tydlig glädje åt det lästa, medan pojkarne sysselsatte sig med att antingen höra på eller att läsa andra läxor.»¹³⁵ Stundom kunde ouppmärksamheten gå alltför långt, så att det blev ett störande upptråde i klassen. Läraren såg upp från sin läsning något förvånad och uttryckte denna önskan: »Om vi kunde få litet tyst i klassen.» En gång slog samvetet en av pojkarne, som därvid yttrade: »Det är svinaktigt, vad dom kan vara svinaktiga mot Kalle.» Och det »smärtade» eleverna när en av rektorerna — »kraftmänniskan» Jonas Peter Lagergren, »Ecklesiastikdepartementets snöplog», som »drev sina elever i ett ständigt exercerande» och som sade sig kunna »lära en blind käring från Öland latin på fjorton dagar» — yttrade sig »nedsättande om den älskvärde Kalle».¹³⁶

En gång studiosus — alltid studiosus

Vi erinrar oss hurusom Blomberg i slutet av augusti 1858 tillställde sin mor ett långt och utförligt brev, vari han på ett nära nog patetiskt och gripande sätt biktade sin kärlek till studierna såsom sådana. Han studerade egentligen inte för examinas skull, inte för att nå »en oberoende ställning i världen», inte för att vinna »verldslig framkomst». Han varken gjorde sig eller ens ville göra sig en närmare föreställning om hur hans s.k. »framtid» skulle gestalta sig. Det var studiet i och för sig, som för honom framstod såsom en »kallelse», en »högre pligt». Omsider hamnade han för någon tid t.o.m. i övertygelsen, att han »aldrig skulle kunna taga någon examen».

Nu övervann han ju så småningom »frestelsen» att tänka så: »Det var orätt tänkt; man får ej, ej ens i tankarna, öfverlemna framtiden åt slumpen.» Och sedan han både avlagt sin filosofie kandidatexamen och tagit sin grad, disputerade han ju t.o.m. två gånger i det direkta, praktiska syftet att bli utnämnd till lektor och avlönad såsom en sådan. Men — inte för ett ögonblick behöver man tvivla på, att allt detta med prov och kompetensförklaringar var något som han underkastade sig s.a.s. i »distraction», för formens, för traditionens, för befodringsstatuternas skull. Vad han sökte efter var kompetensen såsom sådan, inte myndigheters bevis på och intyg om hans faktiska kompetens.

Så har man inte heller att söka Blombergs forskningsintressen och resultaten av dessa enbart i gradualavhandlingen om den germanska omljudsläran, i lektorsspecimen nr 1 om neutrumgenus' »Schwinden» vid utbildandet av de romanska språken och i den senare lektorsavhandlingen om allmogemålen i Ångermanland. Man måste gå också till hans övriga tryckta och otryckta studier för att komma honom såsom forskaren riktigt in på livet, eftersom han förblev en studiosus hela livet igenom.

*

I Härnösandsläroverkets årsredogörelse för arbetsåret 1871-1872 publicerade Blomberg — alltså kort efter första lektorsspecimen — en etymologisk studie med titeln »Några prof af en materialsamling till etymologisk ordbok öfver Svenska språket».

Framställningen — ungefär ett dussin sidor i stort format — inleddes med en kritisk presentation av den hithörande forskningen såsom sådan. Ett flertal nyare lexikaliska arbeten över svenska språket hade glädjande nog ägnat åtminstone någon uppmärksamhet åt ordens härledning och släktskapsförhållanden. Men enligt Blombergs åsikt kunde framställningarna i fråga inte alls karakteriseras såsom tillfredsställande ur strikt vetenskaplig synpunkt: »Till sitt innehåll hafva språkjmförelserna alltför ofta varit fria fantasifoster, någon gång nästan lämpade för åtlöjet; till sin form ett naket uppradande af ord utan allt angifvande af arten af det sammanhang, som mellan dem skulle tänkas ega rum.» Han kände sig emellertid övertygad om att det ifrågavarande ämnet i själva verket var värt en alltigenom grundlig och noggrann behandling, och fördens skull hade han sedan några år tillbaka använt sina något så när lediga stunder till att samla material för en svensk etymologisk ordbok, även om han därvidlag näppeligen vågat hoppas att någonsin kunna komma därhän, att materialet borde framläggas i bearbetet skick för en större allmänhet.

Vad som nu här publicerades var alltså ett allra första prov på materialsamlingens innehåll, och det framlades under förhoppning om , att redan en så pass begränsad exemplifiering som denna kunde rikta språkforskningens uppmärksamhet på det faktiska behovet av ett fullständigt genomforskande av modersmålets ordförråd ur etymologisk aspekt.

Det är alltså uppenbart, att Blomberg var fullt medveten om, att han i viss mån också på etymologins område var i färd med något av ett pionjärarbete. Och det säger sig självt, att han därvidlag helt och utan varje prutmån ställde på sitt eget arbete alla de många krav, som han rest på andra språkforskare i tal och skrift genom åren: kravet på bredast möjliga underlag för hypoteser och direkta påståenden, kravet på noggrannhet och akribi, kravet på självkritik och ödmjukhet, kravet på självständighet gentemot alla auktoriteter o.s.v. Man kan nog tryggt påstå, att det egentligen var ett omfattande och samtidigt djupgående forskningsarbete av etymologisk art som Blomberg innerst inne syftade till redan då han i unga studentår talade om den komparativa språkforskningen såsom sitt »älsklingsstudium». Där gick nog en rak linje från studierna hos Uppström till de mogna årens etymologiska »prof». En gång studiosus — alltid studiosus.

Vad som publicerades i läroverksredogörelsen var ett drygt tiotal ord på begynnelsebokstaven A, alltså ett utdrag ur den påbörjade och pågående samlingens allra första början: Abba, Abborre, Adel, Ader-ton o.s.v. I ett flertal fall var det fråga om rena dialektord. Men — såsom vi redan känner till — hyste Blomberg ingen som helst tveksamhet inför ord av det slaget: »Från etymologisk synpunkt äro ju dessa att anse såsom fullt jemnbördiga med de af skriftspråket adopterade.»

Såsom man ju utan vidare har kunnat förvänta sig, visar sig Blomberg ha gått vida utöver den nordiska språkkretsen för att sakkunnigt och frikostigt anknyta till sanskrit, latin, grekiska, persiska, lettoslaviska, keltiska, tyska och holländska etc. Givetvis har dessa ymniga flöden kommit att ställa osedvanligt stora krav redan i typografiskt hänseende. Bristen på behövliga typer har framtvingat åtskilliga nödfallsutvägar i manus och sättning. Men även om dylikt — såsom Blomberg uttryckte det — »torde en smula såra språkkännarens öga», måste prestationen där uppe i Norrlands Athen ha bl.a. just fördenskull tillvunnit sig ett ampelt erkännande som en prestation på högsta vetenskapliga nivå.

I Blombergs efterlämnade handlingar finns faktiskt en fortsättning på den etymologiska studien.¹³⁷ Denna för orden på begynnelsebokstaven A fram t.o.m. orden Ax och Axel och upptar dessutom en hel del ord på bokstaven B: Babord, Back, Backe o.s.v. till och med Bly, Blyg och Blå.

Och dessutom är att tillägga, att en sammastädes befintlig anteckningsbok innehåller vissa preliminära etymologiska notifikationer i anslutning till bokstäverna A, B, H, S och Å. Även om denna anteckningsbok i och för sig innehåller vissa äldre partier, exempelvis 1864 års föredrag om den latinska konjugationen, vill det synas som om de direkt etymologiska notiserna hänför sig till sent eller relativt sent datum.¹³⁸

*

Också läroverksredogörelsen för läsåret 1876-1877 innehöll — som redan antytts — en högst kvalificerad språkvetenskaplig studie av Blombergs hand. Och även denna gick uppenbarligen tillbaka på en problematik, som låg honom varmt om hjärtat allaredan i tidiga studieår. Också här är det ordet på sin plats: »En gång studiosus — alltid studiosus.» Framför allt är det tankar från Föreningen för

allmän språkvetenskap som gör sig påmint.

Den nya studien bar ju titeln: »Om kvantitet och accent i de indoeuropeiska språken». Inledningsvis framhöll Blomberg, att språkets material visst inte utgjordes enbart av de särskilda artikulerade ljuden. Man måste ge akt på tre, vart för sig viktiga, moment vid ljudens sammanfogande till ord och vid ordens fortsatta sammanfogande till satser: ljudlängden, ljudstyrkan och — vid de tonande ljuden — tonhöjden. Och alla dessa moment påfordrade enligt Blombergs mening en fortsatt vetenskaplig forskning.

Mest uppmärksammas av de tre nämnda specialfaktorerna var ljudlängden, alltså kvantiteten. Men ändå hade »de mest besynnerliga» åsikter gjort sig gällande beträffande kvantiteten ända in till senaste tid, exempelvis den, att kvantitetsbegreppet inte skulle vara tillämpligt på konsonanterna utan endast på vokalerna, m.a.o. att bara vokalerna skulle medge olika uttaltider, eller den meningen att en vokal kan bli lång på grund av sin position.

Ljudstyrkan återigen, d.v.s. skillnaden mellan forte och piano, och den musikaliska tonhöjden hade blivit »på det argaste förblandade» i det att man använde ordet »accent» i växlande betydelser: än fick det beteckna ökad ljudstyrka, än däremot en högre ton, än återigen en förening av bägge dessa egenskaper. »Till förvirringens ökande har man stundom äfven utmärkt ljudlängden med samma mångtydiga term.»

Det var för att »bringa någon reda i detta kaos» som Blomberg nu ville påvisa, »hvilken rol ljudlängd, ljudstyrka och tonhöjd spela inom hvarje särskilt språk». Och han gjorde detta genom att också i det här ifrågavarande avseendet jämföra sanskrit, grekiska, latin, nypersiska, de lettiska språken, ryska, polska, böhmiska, forn-, medel- och nyhögtyska, medelgrekiska och nygrekiska samt italienska och franska romanska språken.

Blomberg avslutade sin lärda och i allo imponerande framställning med att meddela, att han — såsom vi redan känner — hoppades att allaredan instundande höst kunna publicera en fortsättning på sin studie med hänsyn till den ifrågavarande problematiken inom de skandinaviska språken. Men vi erinar oss också, att han på överraskande sätt kände sig förekommen därvidlag och måste lägga de redan påbörjade studierna i svensk språkets rytmik åt sidan.

I sin flera gånger nämnda levnadsteckning över Blomberg¹³⁹

uttalar Geijer sin förmodan, att denne »omkring år 1880 småningom nedlagt sina arbeten som fonetiker, som dialektforskare, som etymolog och som jämförande språkforskare». Geijer antyder åtminstone indirekt de många offentliga förtroendeuppdrag, som successivt hopades över den mångkunnige och arbetsvillige lektorn. Han menade också, att det måste ha varit svårt för denne »att i en avlägsen landsortsstad följa den vid denna tid i hastig utveckling stadda språkvetenskapliga litteraturen».

Givetvis och onekligen ligger det mycket i denna Geijers förmodan. En viss nedtrappning i studierna var helt enkelt ofrånkomlig för den som skulle svara både för en komplett läraretjänst på gymnasie-stadium och för medborgerliga förtroendeuppdrag i legio. Men — och det är ett viktigt men — det principiella studieintresset såsom sådant utvisade ingen minskning hos denne trägne arbetare i den högre vetenskapens tjänst. Nedtrappningen i fråga var alltigenom en nödtvungen sådan, framtvungad av de faktiska och praktiska omständigheterna.

Fullt riktigt påpekar Geijer själv, att åtminstone Blombergs intresse för sanskrit bevisligen följde honom intill livets slut, manifesterat i hans efterlämnade handlingar genom en mångfald av fragment, som dels utvisar, att han in i det sista förberedde ett större arbete på tyska språket om Rigveda — däribland ett stort antal hymnöversättningar — och dels också bär vittne om, att han intensivt och målmedvetet inriktade sig på att utvidga sitt allaredan imponerande vetande på indologins gebit genom specialstudier i prakrit, de medelindiska dialekterna.¹⁴⁰ Så finns t.ex. vissa språkanteckningar på avigsidan till ett par stencilerade föredragningslistor för plena i riksdagens andra kammare så sent som i februari och i mars 1885.¹⁴¹

Till detta kan — och skall — sedan läggas, att ett ingående studium av Blombergs bevarade privata bibliotekskatalog¹⁴² klart och tydligt ger vid handen, att han fortsatte att förvärva både svensk och utländsk litteratur av vetenskaplig art i förmodligen helt oförminskad utsträckning ännu långt in på 80-talet.¹⁴³ Katalogen är tydligen åtminstone i sin prydliga renskrift utarbetad under åren 1879-1881. Och tack vare bl.a. en minutiöst genomförd numerering av volymer och häften går det lätt att konstatera, vilka arbeten som förefunnits i resp. ämnesgrupp allaredan från katalogiseringens början med sagda gruppering och vilka som tillkommit först i efterhand. Påfallande

många tillskott är noterade under rubrikerna »Indiska språk. Indisk fornkunskap. Indisk litteratur.»¹⁴⁴ samt »Eraniska språk. Eranisk fornkunskap. Eranisk litteratur.» Men en betydande tillökning kan konstateras även beträffande arbeten om t.ex. det grekiska språket, de romanska språken, de germanska språken, runinskrifter, keltiska, semitiska och hamitiska språk samt naturvetenskap. Somliga nyförvärv är daterade så sent som något av åren närmast före Blombergs frånfalle.

Överhuvud taget är C.J. Blombergs vackert handskrivna katalog över bokbeståndet värd att uppmärksammas inte bara såsom ett vittnesbörd om hans utomordentliga noggrannhet såsom bibliofil utan också såsom ett exempel i och för sig på hans aldrig avbrutna intresse för forskningen. En käll- och litteraturförteckning sådan som den här ifrågavarande utgör eo ipso en viss forskningsinsats genom sin anvisning på studiematerial. Inte minst ger den åt eftervärlden värdefull upplysning om vilka arbeten som faktiskt var aktuella för forskningen vid resp. tidpunkter.

Den ursprungliga genomgående numereringen går fram till siffran 1164. Härtill kommer alltså sedan de många förutnämnda tilläggen. Huvudavdelningarna är markerade med bokstäverna A t.o.m. S.

A-avdelningen upptar encyklopedier, tidskrifter av blandat innehåll samt tidningar. Den omfattar nummer 1 — 17. — Den viktiga avdelningen B med numren 18 — 534 innehåller språkvetenskap och är fördelad på sammanlagt aderton underavdelningar: I. Allmän språkvetenskap; II. Fonetik och alfabetik; III. Tidskrifter samt arbeten omfattande skilda språkstammar; IV. Jämförande indoeuropeisk språkvetenskap och mytologi; V. Indiska språk, indisk fornkunskap och indisk litteratur; VI. Eraniska språk, eranisk fornkunskap samt eranisk litteratur; VII. armeniska; VIII. Forn- och nygrekiska, grekisk fornkunskap och forngrekisk litteratur; IX. Latin och andra fornitaliska språk samt romersk fornkunskap och romersk litteratur; X. Romanska språk (med uteslutande av den moderna litteraturen); XI. Germanska språk utom de nordiska med de sekundära underavdelningarna a) jämförande germansk språkvetenskap och fornkunskap, b) gotiska, forn- och medelhögtyska samt fornmedertyska, c) nyhögtyska, holländska och engelska (dock ej litteraturen), d) dialekter; XII. Nordiska språk och nordisk fornkunskap med de sekundära underavdelningarna a) allmän nordisk språkvetenskap och forn-

kunskap, b) runinskrifterna, c) fornnorska, nynorska, nyisländska, färöiska, d) fornsvenska, forndanska, forngutniska samt svensk språkhistoria och svenska ortnamn, e) nysvenska och nydanska med litteraturhistoria, läseböcker och äldre litteratur, f) de nordiska språkens dialekter och folklore; XIII. Lettiska och slaviska språk med fornkunskap; XIV. Keltiska språk med fornkunskap; XV. Semitisk språk- och fornkunskap; XVI. Hamitiska språk samt egyptisk fornkunskap; XVII. Övriga språk, d.v.s. utom de indisk-europeiska, semitiska och hamitiska; XVIII. Ord- och övningsböcker för översättning från svenska till främmande levande språk. — Huvudavdelningen C med nummer 535 — 643 gäller historiska vetenskaper med underavdelningarna tidskrifter; förhistoria och allmän etnografi; geografi (med skildringar av land och folk, resebeskrivningar och resehandböcker); kulturhistoria; allmän historia (utom Sveriges); Sveriges historia. — Huvudavdelningen D med nummer 644 — 659 avser filosofi. — Huvudavdelningen E, matematik, är med sina nummer 660 — 715 uppdelad på underavdelningarna tidskrifter, encyklopedier, arbeten av blandad art samt kuriosa; aritmetik, algebra, proportionslära och logaritmer; elementär geometri, planimetri, trigonometri samt beskrivande geometri; analytisk geometri; högre analys. — Huvudavdelningen F upptar arbeten i naturvetenskap med nummer 716 — 728. — Huvudavdelningen G med nummer 729 — 901 redovisar modern skönlitteratur, i tur och ordning romansk, tysk, nederländsk, engelsk, norsk och dansk, svensk samt »andra folks litteratur». — Huvudavdelningen H handlar om de bildande konsterna i sina nummer 902 — 924. — Huvudavdelningen I gäller med sina nummer 925 — 968 musik. — I huvudavdelningen K, kristendom, finner man numren 969 — 993. — Huvudavdelningen L upptar pedagogik med numren 994 — 1010. — Huvudavdelningen M med nummer 1011 — 1048 upptar »Sveriges Rike», d.v.s. lagar och författningar, riksdagsprotokoll samt offentliga handlingar. — Huvudavdelningen N med nummer 1049 — 1068 inrymmer sociala, politiska, ekonomiska och juridiska broschyrer. — Huvudavdelningen O med nummer 1069 — 1085 är ägnad Västernorrlands län och Härnösands stad. — Huvudavdelningen P med numren 1086 — 1096 hänför sig till Härnösands stift samt till undervisningsanstalterna i Härnösand. — Huvudavdelningen Q med numren 1097 — 1104 upptar husmodersbibliotek, läsning för barn samt lekar. — Böckerna i huvudavdel-

ningen R med nummer 1105 — 1108 gäller schack. — Och slutligen kommer huvudavdelningen S med sina nummer 1109 — 1164 och rubriken »Personliga minnen och dokumenter».

Populärföreläsningar

I Blombergs efterlämnade handlingar finns inte bara strikt vetenskapliga studier utan också en del mer eller mindre fullständiga manuskript, som utvisar, att han understundom gick in för att söka intressera andra människor än forskarna av facket för det studiegebit, som han räknade som sitt »älsklingsområde», indologin alltså. Inte alltid är det lätt att avgöra, huruvida det är fråga om koncept till muntligt framförda föreläsningar eller om underlag för åtminstone påtänkta framställningar i tryck. Men i ett fall — det gäller en hel serie av föredrag om Veda-diktningen — säges det rent ut, att det gäller »aftonunderhållningar». Och denna notis sätter in föredragen i fråga — och kanske även de övriga framställningarna — i ett alldeles bestämt folkbildningssammanhang, nämligen i raden av de på en och samma gång underhållande och lärrika kvällssamlingar, som just under terminus technicus »aftonunderhållning» lancerades vid den nu ifrågavarande tidpunkten — först i Härnösand och sedermera även i den svenska landsorten för övrigt — av Blombergs kollega vid Härnösandsläroverket, den kände och redan omnämnde N.P. Ödman.¹⁴⁵

I vissa förarbeten om Veda och prakrit¹⁴⁶ finner man först en helt kort presentation av »Veda-geografien»,¹⁴⁷ d.v.s. av Indiens land under den äldre Veda-perioden, samt utdrag ur hymner m.m. med tysk översättning och dessutom redogörelser för vissa grammatiska termer och åtskilliga textkommentarer i övrigt. Ett speciellt avsnitt innehåller en populär framställning om prakrit, där man får veta, att man har att skilja mellan tre stadier i Indiens ariska språk: det fornindiska, det medelindiska och det nyindiska. Fornindiska säges vara ett alltjämt levande språk och detta både såsom litteraturspråk och såsom de bildade klassernas talspråk, under det att de medel- och nyindiska språken utvecklats sig inom de lägre samhällslagren. Under denna utveckling har fornindiskan intagit samma ställning till de andra språken som latinet till italienskan på Dantes och Petrarcas tid. Det fornindiska språket omfattar utvecklingsstadierna Veda och sanskrit. Medelindiskan har kommit att avvika från fornindiskan huvudsakligen

beroende på vittgående fonetiska förvandlingar, varigenom språkets ljudbyggnad blivit väsentligt omskapad, under det att lagarna för ordbildning och ordböjning i huvudsak blivit oförändrade. Dess uppkomst torde vara att tillskriva de besegrade och såsom en fjärde kast i den brahmanska statsordningen upptagna urinvånarna i Indien, som visserligen antog besegrarnas språk i och för sig men som blandade in åtskilligt ur sitt eget ordförråd i detsamma. Det är de medelindiska dialekterna som med ett gemensamt namn kallas prakrit — ett ord som betyder härledd och som skall antyda, att prakrit leder sitt ursprung från sanskrit. Medelindiskans första framträdande hör samman med buddhismens uppkomst i dennas strävan att vinna de stora massorna.

En myckenhet arbete hade Blomberg nedlagt framför allt på den serie om tre — i realiteten fyra — föreläsningar om Veda-diktningen, som han inbjudit till vid »aftonunderhållningar» av nyss antytt slag och som har blivit bevarad dels i koncept och dels i renskrift.¹⁴⁸ Han bekänner här sin kärlek till Vedahymnerna. Han säger sig känna sig vida mer hemmastadd i den vediska poesins värld än hos de grekiska och romerska skalderna, vilkas lyrik han finner »mera reflekterande, mindre naiv». Vedadiktningen är närmast besläktad med de germanska och slaviska folkens lyrik. »En dikt af Schiller, en serbisk folksång har stundom ett visst slägttycke med Rig-Vedas hymner.» Blomberg medgav visserligen, att det i Riga-Veda finns många enformiga hymner också, »några till och med af prosaisk platthet». Men andra hymner ägde, menade han, »en oförvansklig skönhet, som gör dem i rikt mått förtjenta af vår beundran».

Emellertid låg Rig-Vedas intresse för eftervärlden inte främst i dess estetiska värden utan i deras egenskap av »hela den verldsbehärskande jafetiska folkfamiljens ursprungsbok». De där avspeglade kulturförhållandena står det jafetiska urfolkets ande och kultur mycket närmare än vad fallet är med något annat för oss bekant kulturskede hos något jafetiskt folk. Och detta gäller inte bara levnadsätt, familjeförhållanden, seder och samhällsskick utan också fantasins skapelser och den religiösa känslans former. Det är detta som ger Rigveda dess stora världshistoriska betydelse. För våra dagars inder är Rigveda det uppenbarade ordet, religionens källa.

Ändå var den nuvarande brahmaniska religionen så olik Rigveda som möjligt är, hävdade Blomberg vidare. De indiska teologerna har

därför haft »ett verkligt herculesarbete med att vränga och misstyda sin religionsurkund för att kunna bringa den i öfverensstämmelse med sitt dogmatiska system». Och, deklarerade Blomberg, det är först sedan europeiska lärde börjat sysselsätta sig med Rigveda som dennas väsen och verkliga innehåll blivit rätt fattad samt dess enkla skönhet blivit frigjord från »de indiska teologernas vanställande förkonstlingar».

Blomberg såg nu som sin uppgift att för sina åhörare i korthet teckna dels verklighetens värld, dels fantasins värld och dels den religiösa känslans värld sådana som dessa framträdde i Rigvedas dikter. Och han illustrerade härvid sin framställning genom att föredraga några av de enligt hans mening allra bästa Vedahymnerna, däribland en som han själv översatt och som så vitt han kände till aldrig förut blivit öfverflyttad till svenskt språk.

Intressantast var emellertid enligt hans åsikt vad han hade att säga i den tredje avdelningen, alltså om den religiösa känslans värld i Vedahymnerna. Rent principiellt ville han urgera, att man i de hedniska religionerna bör skilja mellan fantasins värld och den religiösa känslans. Till fantasins värld hörde »den brokigt skimrande gudaverlden med alla sagor, som dertill knyta sig». Den religiösa känslans värld däremot omfattade »några få enkla och upphöjda idéer, som utgöra mensklighetens naturliga religion och som, mer eller mindre klart fattade, återkomma hos alla folk och i alla tider». Om man förblandade dessa bägge världar, komme man att bedöma de hedniska religionerna orätt, exempelvis såsom då man fällt en mycket sträng dom över grekernas och romarnas religioner därför att man bedömt dessa utifrån de myter, som man möter hos Homer och andra skalder och som åtminstone till en del är »föga uppbyggliga». En riktigare föreställning om de gamles religiösa åskådningar finner man, hävdade Blomberg, genom att läsa vissa partier hos de dramatiska författarna, och då t.o.m. hos de romerska lustspelsförfattarna. Som bevis för att Augustinus visste att uppskatta de hedniska folkens religiösa liv ville han citera denne: »Det som nu kallas den kristna religionen fans äfven i forntiden och har städse funnits allt ifrån vårt släktes begynnelse till dess Kristus kom i köttet, efter hvilken tid den erhöll namnet kristen.» Blomberg tillade: »Dessa ord bör en hvar lägga på hjertat, då han tager sig före att granska ett hedniskt folks religiösa idéer. Han må veta, att han dervid beträder ett heligt rum.»

Så följer en sammanfattning av huvuddragen i vad Blomberg vill kalla den allmänna naturliga religionen: 1) tron på en enda personlig gud, som med allmakt styr verlden; 2) känslan af människans svaghet inför Gud och beroende av hans hjälp; 3) tron att Gud styr människornas öden och det på ett kärleksfullt sätt; 4) känslan af moralisk ansvarighet inför Gud jemte den deraf följande känslan af syndfullhet; 5) tron på gudomlig belöning och gudomligt straff men derjemte ock på gudomlig nåd mot den botfärdige syndaren; samt 6) tron på människans lif efter döden i en bättre verld än denna.» Omedelbart på denna sammanfattning följer så en personlig konklusion: »Der en sådan religiös tro och känsla finnas hos ett s.k. hedniskt folk, der kunna vi med Augustinus säga, att man har en kristen religion före Kristus.»

I en av de olika versionerna av föreläsningsserien finner man följande slutord: »M.H. Jag har nu hunnit slutet af min skildring af det ariska folkets lif, diktning och religiösa tro. Tilltalande och intressant i och för sig, har denna fornindiska kultur dessutom det stora intresset att föra oss den indisk-europeiska stammens vagga så nära som möjligt är, att låta oss liksom kasta en blick in i det urhem, hvarifrån inder och perser, greker och romare, germaner och slaver m.fl. utgått för att sprida sig åt skilda håll. Jag vågar ej hoppas, att åhörandet af denna framställning skänkt Eder samma nöje som dess utarbetande beredt mig, men jag hoppas dock att I ej funnit Eder alltför mycket svikna i hvad I möjligen ansett Eder kunna vänta. Jag tackar Eder, M.H., för den uppmärksamhet I behagat egna mina föreläsningar.»

Tidningsredaktör

Vid två olika tillfällen under utlandsfärden 1869-70 skickade Blomberg ett resebrev till tidningen *Hernösands-Posten*, en gång från Frankrike och en gång från Tyskland. Att han inte sände ett sådant brev redan från England tyckes utvisa, att han inte hade överenskommit med tidningen i fråga allaredan i förväg om dylika rese-skildringar. Det första brevet — skrivet under ett besök i Boulogner-skogen i Paris den 4 april 1870 — torde ha tillkommit rent impulsivt, och på liknande sätt tillkom väl det andra med det första som förebild mot slutet av Tysklandsvistelsen.

Parisbrevet publicerades av tidningen den 13 april under rubriken »Vårfläktar från Paris», försett med författarsignaturen »B.» Blomberg beklagar, att han inte är kompetent att beskriva de parisiska damernas vårtoaletter: »Kanske var det just här och nu, som vårmodets lagar stiftades. Det enda vi kunna säga, är, att de voro mera lätta än, efter våra begrepp, anständiga.» Författaren deklarerar, att han faktiskt känner sig bortskämd både av hemlandets damer och av damerna i England, som han nyss lämnat. Han uppmanade den som eventuellt ämnade sig till Frankrike och som ville återvända därifrån med »oblandadt behagliga intryck af sin resa», att så mycket som möjligt hålla sig på avstånd från den eleganta världen för att i stället observera medelklassens liv: »Vill han gå ännu litet lägre, kan han äfven göra det utan risk.»

Brevet från Tyskland skrevs i Dresden den 6 juli och publicerades i *Hernösands-Posten* den 13 i samma månad. Säkert var det med stort intresse som tidningens läsekrets tog del av Blombergs livliga och utförliga skildring av den litterära föreningens sommarfest i Pillnitz med ångsbåtsfärden, bergsvandringen, festmiddagen med sång och musik, deklamation och skåltal samt efterföljande dans.

Hur efemära dessa bägge resebrev än var i och för sig, är det mycket möjligt att just de fäste tidningsredaktionens uppmärksamhet på Blombergs journalistiska förmåga och förde fram hans namn i rampljuset, när tidningen kort därefter hade att se sig om efter en ny huvudredaktör. Alltog erbjöds han redaktörsbefattningen i slutet av

året 1870 och tillträdde uppdraget utan uppskov. Det skulle sedan visa sig, att detta engagemang hos *Hernösands-Posten*¹⁴⁹ kom att vara ett helt årtionde, alltså fram till 1880, de tre sista åren med bevis såsom ansvarig utgivare. Då chefredaktören och utgivaren Alexander Albom avled den 9 januari 1890, ombads Blomberg att återigen ställa sitt intresse och sitt kunnande till tidningens förfogande, vilket kom att innebära, att han faktiskt var huvudredaktör och ansvarig utgivare för tidningen vid sitt frånfälle ett par månader därefter.¹⁵⁰

Säkert var han med tidningen och tidningen med honom väl tillfreds. I tidningens nekrolog över honom hette det: »Under åren 1870-1880 var han redaktör för denna tidning. Att densamma äfven njöt gagn af hans verksamhet visade sig i ett under liflig konkurrens med en ny platstidning småningom men allt jämt stigande prenumerantantal. Under de bägge sista månaderna av sitt lif återtog han tidningens vård. Vi tro att han äfven under och med sin verksamhet såsom tidningsman tillvann sig erkännande och aktning, ej blott hos sina meningsfränder.»¹⁵¹

Blomberg å sin sida förklarade, då han återinträdde i tidningens tjänst på nyåret 1890, att han återgick till en verksamhet som han utövat under perioden 1870-1880 och som han då »med kärlek omfattat».¹⁵² Men så är väl heller ingenting naturligare än att redaktörsuppgiften på det allra högsta tilltalade en man, som kunde sägas ha större rätt än de flesta andra att ta det gamla romarordet på sina läppar: »Nihil humani me alienum esse puto.» Här fick han sitta och samla, välja och vraka i informations- och åsiktsbildande material av allehanda slag från orten, från huvudstaden, från andra stora och små städer, från utlandet. Och i den mån tiden tillät det kunde han själv rent personligen nedskriva exempelvis referat av lokala evenemang som han bevistade, kanske utställningar, kanske invigningar av nya institutioner, kanske årsmöten med ideella föreningar av olika slag. Såsom exempel på speciellt värdefull journalistik från hans sida må nämnas hans personliga närvaro vid och pålitliga rapport från den stora Sundsvallsstrejken vid pingsttiden 1879, då han i sitt notesblock och i sitt därpå grundade H.-P.-referat lämnade inside-informations, som kunnat åberopas av forskningen vid strejkens nyss accentuerade 100-årsminne.¹⁵³

Ett tydligt bevis på hur väl Blomberg trivdes med rollen som tidningsman tycker man sig stå inför, då man finner i Svenska

Akademiens handlingar, att C.J. Blomberg från Härnösand var en av de sju personer, som anmälde sig som intressenter, då akademien i början av 1877 ledigförklarade platsen som redaktör och arrendator av Post & Inrikes Tidningar. Uppgiften i fråga hade alltsedan 1865 innehaft av C.W.A. Strandberg. Men denne hade avlidit den 5 januari 1877, och akademien ämnade fortsätta att såsom förut utarrendera redaktörsposten i stället för att ge ut tidningen på egen hand. Arrendesumman uppgick till 7 500 kronor, och utgivningen brukade inbringa arrendatorn ungefär 13 000 kronor netto. För att intet avbrott skulle förorsakas av det inträffade dödsfallet, fick den avlidnes broder, kanslissekreteraren P. Strandberg tillståndsbevis såsom ansvarig utgivare för återstoden av det löpande kalenderåret. Och akademiledamöterna överlade sinsemellan om möjligheten att finna en ordinarie redaktör, som »med takt och omdöme förenade en så beskaffad bildning, att tidningen fick ett högre värde än det av officiellt annonsblad». Man fick att välja mellan nämnde P. Strandberg, Blomberg, löjtnant Gustaf Björnin, e.o. amanuensen Edvard Bäckström, biblioteksamanuensen Elov Tegnér och magister O. von Knorring samt »en herr Lund, medarbetare i tidningen Dagligt Allehanda». Det vill synas, som om Blomberg borde ha framstått såsom mycket väl meriterad i denna konkurrens, men ingen tycks ha känt sig manad att plädera för just honom, fastän den informella förhandsdiskussionen apostroferade ett flertal namn. Vid vederbörande formella sammanträde beslöts enhälligt att skriva kontrakt med Bäckström.¹⁵⁴

Det är givetvis inte bara möjligt utan också troligt, att det nu relaterade ansökningsärendets utgång upplevdes av Blomberg såsom en rätt stor besvikelse. Men han hade inte fördenskull någon som helst anledning att känna sig underskattad av Svenska akademien i vad avsåg hans strikt vetenskapliga kompetens överhuvud taget. Denna hade ju allaredan dubbla gånger hedrat honom och hans författarskap på ett starkt uppmuntrande sätt.

Kommunal- och landstingsman

Att en man med Blombergs mångsidiga kapacitet skulle bli flitigt engagerad i s.k. allmänna värv säger sig självt. Visst inte allt men en god del därav nämnes i en förut citerad dikt, som publicerades i ortspressen vid hans frånfälle:

Stiftet, skolor, staden, länet,
samfund för den ringes väl
stå i skuld till Blombergs snille,
präglats af hans varma själ.

Redan i början av sin Härnösandstid blev Blomberg t.ex. ledamot av stadsfullmäktige, suppleant i drätselkammaren och s.k. adjutant i brandväsendet.¹⁵⁵ Undan för undan kom sedan genom åren nya engagemang av ett eller annat slag vid bl.a. Tekniska skolan, flickläroverket och S:t Petriorden, i det sistnämnda sammanhanget slutligen på posten som stormästare — något som Härnösands-Posten särskilt ville nämna vid hans frånfälle i direkt samband med allmänna värv i det sociala livet därför att det hunnit bli väl känt inte bara inom utan också utanför detta visserligen enskilda men för staden och bygden tongivande sällskap, att Blomberg skött hedersuppdraget i fråga med »nit, intresse och förmåga af initiativ». 1882 fördes Blomberg upp på krönet av sin samhällsgärning i Härnösand i och med att han då utsetts till stadsfullmäktiges ordförande. Och däruppe fick han sedan genom successiva omval förtroendet att stanna livet ut. Den nyssnämnda ortstidningen skrev: »Såsom ledamot af stadsfullmäktige följde han städse med uppmärksamhet ärendenas gång» — något som verkligen bekräftas av de flera gånger apostroferade notesböckernas detaljerade anteckningar om mantals- och skatte-skrivningslängder, om kvarterssuppsyningsmän, om byggnadsnämnds-ärenden samt om motioner, yttranden och beslut vid fullmäktiges sammanträden¹⁵⁵ — och deltog verksamt i genomdrivande af de många viktiga kommunala företag som under denna tid till fromma för kommunen genomdrivits. Såsom ordförande», heter det, »ledde han städse med stor reda och opartiskhet stadsfullmäktiges förhandlingar.»

*

År 1879 invaldes Blomberg i Västernorrlands läns landsting såsom en av de tre representanterna där för Härnösands stad. Och sedan hade han glädjen att utan avbrott få detta uppmärksammade officiella uppdrag förnyat från år till år så länge han ännu var i livet — även detta ett bevis så gott som något på det allmänna förtroende som han åtnjöt för mångsidigt kunnande och för personlig integritet.¹⁵⁶

Givetvis var det framför allt hans specialkunskaper på undervisningens gebit som valmanskåren ville försäkra sig om. Och allaredan från början — med obruten kontinuitet sedan genom åren — insattes han fördenskull som ledamot av och jämväl som ordförande i det särskilda utskottet för undervisningsärenden. De i sammanhanget relevanta skolformerna var legio: folkskola, högre folkskola, folkhögskola, småskoleseminarium och dövstumskola. 1880 invaldes han i styrelsen för dövstuminstitutet i Härnösand, och fr.o.m. året därpå var han den främst ansvarige för dövstumskolans successiva äskanden och redovisningar beträffande skolbyggnadens bestånd och inredningsbehov, personalen, lärjungarnas hälsotillstånd och uppförande m.m. Ett flertal stora utredningar var på gång med avseende på dövstumvården på såväl lokal- som riksplan. 1884 antogs ett helt nytt reglemente för Härnösandsskolan. 1889 tillkom ny lag.

Ett studium av undervisningsutskottets betänkanden ger ett starkt intryck av att utskottsförhandlingarna genomgående präglades av enighet och gott samförstånd, något som säkerligen i inte ringa mån torde ha berott på ordförandens oväld och sammanträdestekniska kompetens .

Även i landstingets övriga ärenden deltog Blomberg med levande intresse. En av hans personliga motioner har redan omnämnts i det föregående, den om bidrag till tryckning av Johan Nordlanders ordbok över Multrä-målet. I en annan motion — ingiven vid landstinget 1882 — yrkade han på ett anslag om 800 kronor till f. pastorsadjunkten J.F. Biberg, som givit ut tre delar av ett s.k. herdaminne för Härnösands stift men som saknade ekonomiska möjligheter att avsluta arbetet med en fjärde del. Blomberg torde ha delat stiftsprästerskapets mening, att Bibergs framställning var behäftad med alltför allvarliga brister för att kunna påkalla något större intresse,¹⁵⁷ men ville väl inte säga nej, då Biberg direkt bad honom att på motionsvägen vidarebefordra den bidragsansökan, som han avfattat till landstinget, daterad den 20 augusti 1882. F.ö. hade Biberg

skrivit till landstinget redan två år tidigare men då fått beskedet, att han var för sent ute.

Av landstingsprotokollen framgår, att Blomberg vid ett flertal tillfällen anmodades att svara för den avslutande bön, som brukade uppdragas åt prästerliga landstingsledamöter, när sådana fanns tillstädes. Anledningen härtill torde ha varit den, att han var ledamot av domkapitlet och därför betraktades på sätt och vis som »en andans man».

Ledamot av domkapitlet

I sin egenskap av lektor vid gymnasiet i Härnösand, stiftsstad, var Blomberg ledamot av Härnösands stifts domkapitel, där han tog säte och stämma genom att avlägga tro- och huldhetsed den 3 juli 1878.¹⁵⁸ Första gången hans namn syntes under konsistoriets officiella cirkulär var den 17 juli 1878, d.v.s. i cirkulär nr 223, sista gången den 5 februari 1890, d.v.s. i cirkulär nr 293.

Utan tvivel räknades han allmänt såsom väl värd sin plats i stiftsledningen. I H.-P:s flera gånger citerade nekrolog kunde man läsa härom: »Som konsistorieledamot ådagalade Blomberg stort nit och duglighet. Begåfvad med en skarp och redig tankegång och en högst sällspord dialektisk förmåga samt städse ledd av omutlig rättskänsla och sanningskärlek, höll han strängt på formerna på samma gång som han ej förbisåg humanitetens berättigade fordringar, och dessa egenskaper gjorde honom i hög grad lämplig såsom medlem af en myndighet med dömande, disciplinär och administrativ befogenhet.»

Just i detta sammanhang är det lämpligt att erinra om den respekt för kristna livsvärden, som han trots sin »frisinthet» ådagalade hela livet igenom alltifrån unga år. Om arten av den fromhetstyp, som präglade hans barndomshem, vittnar moderns i det föregående apostroferade uppskattning av Johan Olof Wallins förkunnelse. Vi erinrar oss det starkt religiösa underlaget i den unge gymnasistens egen ballad »Min hembygd». Präst ville han ju inte bli, då han ställdes inför valet av levnadsbana, men hans livliga och engagerade konversation med både unga och gamla under studentåren vittnade nogtamt om hans intresse både för teoretiskt teologiska och praktiskt kyrkliga problem. Han reagerade bestämt både mot den ytlighet och sedliga släpphänthet, som han bevitnade på pigmarknaden i Västerås, och mot den andliga trångsynthet och det bigotta högmod, som han åtminstone ibland tyckte sig spåra i kretsarna kring flickpensionen på Carlslund. Han uteblev hellre från nattvardsbordet år efter år än låtsades hysa en sakramentsuppfattning, som inte var hans i realiteten. Det var verkligen ingen agnostisk ung läroverksadjunkt som entusiasmerades både av Peter Wieselgrens julpredikan i Göteborgs dom-

kyrka och av den judiska synagogans överraskande »uppbyggelse till hjerta och sinne» eller som på en och samma gång positivt och vaksamt studerade gudstjänstlivet i engelska, franska och tyska kyrkor av vitt skiftande observans. Husförhållandena i Härnösand utvisar, att Blomberg omsider övervann sin skygghet inför nattvarens mysterium. Samtidigt kunde hans religiösa känsla tillåta honom att inför populärföreläsningarnas publik presentera Vedahymnernas fromhet såsom »en kristen religion före Kristus». Utan tvivel framstod han för sin omgivning såsom kyrkligt präglad. Han tvekade inte, när man nu bad honom därom, att på prästers sätt förrätta avslutande bön hos landstinget. Och såsom vi strax skall finna ådagalade han ett påfallande stort intresse för de specifikt kyrkliga frågorna, när han till alla sina många andra hedrande uppdrag fick lägga också riksdagsmannens. Kanske kan man förvåna sig över, att det rent religiösa inslaget i hans boksamling inte var större. Men bl.a. just arbetet i domkapitlet gav honom otvivelaktigt en närbild med kyrkolivet, som han tillgodogjorde sig med glädje och som han sedan ville främja på riksplan likaväl som på lokalplanet, länsplanet och stiftsplanet.

Det var Blombergs ställning såsom en ungdomens ledare som hade fört honom fram till en plats vid domkapitlets bord. Det är en händelse, som ser ut som en tanke, att det allra sista initiativ, som han engagerade sig i — och beskrev i sin tidning Härnösands-Posten¹⁵⁹ — var en manifestation av samverkan mellan kyrka och skola, en förberedande sondering för bildandet av en KFUM-avdelning i Härnösand. Inbjudan var utfärdad gemensamt av läroverkets rektor Henrik Jacobsson och Härnösandskommunens Petrus Englund, och sammankomsten hölls under ledning av biskop Martin Johansson i domkapitlets högtidssal. Blomberg var en av dem som deltog aktivt i överläggningen för att medverka till »att det verkligen blev något av projektet såsom sådant». När intressenterna samlades därnäst, hade han redan gått ur tiden. Men säkert var det många som räknade det såsom en verklig tillgång för den goda saken, att den allmänt aktade »Kalle» hade givit den sitt stöd. Ju närmare de kände honom och hans livsåskådning, desto lättare måste det ha varit för dem att förstå, att han av hjärtat instämt i rektor Jacobssons deklaration, att medlemmarna i den tilltänkta föreningen »skulle bekänna Jesus Kristus såsom sin Frälsare, men att, hvad deras tro i öfrigt anginge, ingen

meningsskiljaktighet, huru stor den än må vara, får störa enigheten dem emellan».

Riksdagsman

Från stiftsplanet, länsplanet och det kommunala planet vidgades Blombergs allmänna förtroendeuppdrag till riksplenet i och med att han utsågs till ledamot av riksdagens andra kammare, där man fann honom såsom representant för städerna Härnösand och Östersund under riksdagarna 1882, 1883, 1884, 1885 och 1886 samt under A-riksdagen 1887 och vidare såsom representant för städerna Härnösand, Umeå och Skellefteå vid B-riksdagen det sistnämnda året.

Vid de två första riksdagarna, alltså 1882 och 1883, var han en av de 24 valmän, som ägde att utse Riksdagens JO jämte dennes efterträdare. Vid B-riksdagen 1887 utsågs han till suppleant i bankoutskottet men hade för övrigt inte att delta i utskottsarbete. I plenardebatten deltog han vid samtliga riksdagar utom under det allra sista riksdagsåret.

Yttrandena gällde ärenden av vitt skilda slag. Men två intresseområden dominerade hans anföranden: undervisningens gebit och kyrkans.

I en motion vid 1882 års riksdag hade påyrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en revision av stadgan angående *det akademiska undervisningsväsendet* i syfte att filosofie kandidatexamen skulle upphöra att utgöra villkor för rättighet att avlägga teologie licentiatexamen i den filosofiska fakulteten samt likaså att de för teologiska och juridiska lärdoms- och ämbetsexamina, för medicinska lärdomssexamina samt för kansliexamen nu stadgade förberedande prövningar måtte varda avskaffade. Vederbörande utskott hade föreslagit dels att riksdagen skulle anhålla, det Kungl. Maj:t måtte överväga ett avskaffande eller ett inskränkande av preliminärexamina för inträde i teologiska, juridiska och medicinska fakulteterna i samband med möjligen uppkommande fråga om ombildning av de allmänna läroverken, dels ock att riksdagen skulle bedja Kungl. Maj:t taga under omprövning, huruvida filosofie kandidatexamen kunde avskaffas såsom förberedande examen för filosofie licentiatexamen, så att filosofie licentiatexamen skulle få avläggas utan

förberedande prövning av var och en som avlagt godkänd mogenhets-examen på real- eller latinlinje. Blomberg för sin del yrkade avslag på bägge punkterna i utskottsförslaget. Han uttalade förhoppningen, att det skulle bli allt vanligare, att ungdomar i landet genomgick allmänt läroverk, även om de inte fördenskull ämnade gå vidare till akademiska studier. Men just därför, menade han, måste de ifrågavarande preliminära examina bibehållas för dem som de facto sökte sig till akademien. Och vidare: om avlagd filosofie licentiatexamen såsom hitintills skulle ge kompetens till lärarebefattningar vid universiteten samt till lektorstjänster, då måste sagda examen alltför förberedas genom en filosofie kandidatexamen, detta för att förebygga missförhållandet att vederbörande lärare endast i ett par ämnen komme att uppvisa större kunskaper än dem som han faktiskt hade allaredan då han lämnade elementarläroverket: »Dessa ensidigt bildade män hade en större frestelse än andra att ensidigt lägga an på att lärjungarna skulle drifva deras ämnen, med förbigående af öfriga, som de äfven hade behof af att studera. Vid en skola bör en sådan ensidighet icke göra sig gällande.» — Den långa plenardebatten slutade emellertid med seger för utskottet, t.o.m. utan votering.¹⁶⁰

1883 väcktes i andra kammaren motion om ett årligt *docent-stipendium* på 2 500 kronor för att möjliggöra undervisning i *slaviska språk* vid Uppsala universitet. Vederbörande utskott avstyrkte motionen, och första kammaren följde utskottets mening. Så gjorde omsider också andra kammaren men med så knapp majoritet som 96 röster mot 95. Blomberg talade givetvis för motionen och alltså mot utskottet. »På det lifligaste» instämde han i motionärens åsikter beträffande »behöfligheten och vigten af ifrågavarande docent-stipendium vid Uppsala universitet, dess behöflighet så väl i praktiskt som i rent vetenskapligt hänseende och detta icke blott ur språklig utan äfven ur filologisk synpunkt för studiet af dessa slaviska folks kultur, som icke är av så ringa betydelse». Han betonade, att det ju här inte var fråga om inrättandet av »en fast tjänst eller en tjänst, som skall tillsättas äfven om ingen dertill lämplig person finnes, utan endast att göra ett belopp disponibelt, hvilket, därest någon lämplig kraft finnes, kan för ändamålet användas».¹⁶¹

Året därpå, 1884, debatterade kammaren en ifrågasatt utredning angående *den högre kvinnliga undervisningen*, närmast då med tanke på att de redan befintliga skolorna näppeligen befunnits

lämpade för kvinnans fysiska utveckling och för hennes blivande mödraskap. Blomberg sade sig personligen hysa vissa sympatier för tanken på att ge flickor tillträde till statens allmänna läroverk. Men — så föll hans ord — »det måste väl dock erkännas att frågan om att göra statens läroverk gemensamma för de båda könen ännu vunnit så liten utbredning och så ringa anklang, att det icke torde vara värdt att för närvarande tala derom, utan i stället låta den saken trängas tillbaka af frågan om ett ändamålsenligt ordnande af de enskilda läroverken för qvinlig ungdom». I varje fall var det än så länge icke fråga om upprättande af ett statens läroverk för kvinnlig ungdom utan endast om statsbidrag till enskilda läroverk för flickor. Och dylika anslag hade ju allaredan utgått i ett flertal konkreta fall.¹⁶²

I första kammaren motionerades 1886 om införande av *slöjd-undervisning i de allmänna läroverken*. Vederbörande utskott avstyrkte, och vid debatten i andra kammaren förklarade sig Blomberg inte alls ha funnit några starkt vägande skäl för motionens syfte och yrkande. Enligt hans mening var det direkt oriktigt att påstå, att slöjd-undervisning kunde ha en gynnsam inverkan på ungdomens kroppsutveckling och hälsotillstånd. Här var gymnastik att föredraga. Slöjden krävde inte någon speciell kroppslig rörlighet av sina utövare. Vidare var det oriktigt att tala om oavbrutet teoretiska studier i läroverken. Där fanns nämligen redan vissa övningsämnen — musik, teckning, gymnastik — vilka visst inte kunde påstås vara enbart teoretiska. F.ö kunde det inte anses vara läroverkens uppgift att bereda eleverna för alla möjliga praktiska levnadsbanor genom att ge dem tillfällen att öka »färdigheten att nyttja sina händer». Än mer. Man hade under debatten talat om att slöjdundervisningen kunde ha en viss social betydelse genom att öka aktningen för det kroppsliga arbetet såsom sådant. Men, hävdade Blomberg, »jag tror för min del, att det finnes andra och mer lämpliga vägar för sådana ändamål än att lärjungarne vid statens läroverk några timmar i veckan stå och peta med ett eller annat arbete inom slöjdens område. Jag vet just icke om det särskildt skall hos honom väcka så stor aktning för det kroppsliga arbetet. Jag skulle snarare föreställa mig att detta skulle kunna ske på det teoretiska området och att man t.ex. vid undervisningen i historia skulle snarare kunna bibringa ynglingen aktning för det kroppsliga arbetet än genom att ställa honom vid hyfvelbänken.» I polemik mot utskottet betonade Blomberg i ett senare anförande också den

naturvetenskapliga undervisningens betydelse för den iakttagelseförmåga, som utskottet för sin del trott sig främja genom slöjdundervisning. Och han opponerade i sammanhang därmed mot flera talares ivriga ordande om skolans ständiga läxläsning och krav på minneskunskap: »Jag vågar protestera deremot. Jag tror icke, att våra elementarläroverkslärare vilja medgifva, att de inskränka sin lärareverksamhet till att sätta för lexor och förhöra lexor.»¹⁶³

Det förvånar inte, att Blomberg tog tillfället i akt att yttra sig i frågor, som gällde undervisning av *dövstumma, blinda och dövstumblinda*. Vid 1882 års riksdag begärde Kungl. Maj:t, att kamrarna skulle anvisa 49 200 kronor på extra stat för 1883 för undervisningens uppehållande vid tre läroanstalter för *överåriga dövstumma*. Vederbörande utskott tillstyrkte. I andra kammarens plenum var Blomberg ende talare. Han yrkade visserligen bifall till propositionen, som sedan vann kammarens bifall. Men han tog sig friheten att påminna om, att vad som för närvarande gjorts från statens sida för dövstumundervisningen endast var av tillfällig beskaffenhet, och likaså därom att 1876 års riksdag i underdånig skrivelse anhållit om, att Kungl. Maj:t måtte »låta uppgöra förslag till fullständigt ordnande af dövstummeundervisningen i riket, så att icke blott lagstadgad undervisning kunde beredas alla i undervisningsåldern varande dövstumma barn inom landet, utan ock ändamålsenliga åtgärder vidtogos för åstadkommande af en för ändamålet fullt nöjaktig lärarebildning». En kungl. kommitté, som arbetat med ärendet i fråga, hade visserligen avgivit förslag 1878, men någon proposition hade ännu icke framlagts av Kungl. Maj:t. Fördenskull ville Blomberg nu ta tillfället i akt att påpeka, att det för dagen föreliggande äskandet från Kungl. Maj:t endast utgjorde en rent »tillfällig» åtgärd, som snart borde följas av sådana för ett definitivt ordnande av dövstumundervisningen i landet.¹⁶⁴

1884 begärde Kungl. Maj:t upplåtande av kronolägenheten Tomteboda i Solna socken till *institutet för blinda*. Utskottet i fråga avstyrkte dock, och resultatet blev negativt. Blomberg var siste talare i den långa andrakammardebatten, och han tog till orda närmast för att yttra sig om ett under diskussionen framfört förslag om att förlägga blindundervisningen till Manilla och att splittra den där arbetande dövstumskolan på ett flertal mindre anstalter. Blomberg ville meddela, att landets dövstummlärare på sistone hade blivit långt mindre benägna

än förut att skilja talskolan från skrivskolan. Man hade vidare börjat frångå sin tidigare hävdade uppfattning att dövskolorna borde vara externater, och likaså hade man blivit mindre säker än förr i sin åsikt att smärre dövstumskolor skulle vara att föredraga framför skolor med ett större elevantal. F.ö. återopade Blomberg aktuella planer från enskilt håll på upprättande av en dövskola för hela Norrlands upptagningsområde. I det rådande osäkerhetstillståndet beträffande dövstumundervisningens bästa skulle det, menade han, bli till viss skada för blindundervisningens sak, om man uppsköt dennas lokalfråga till dess att läget klarnat i fråga om undervisningen av dövstumma. Det vore bäst att direkt bifalla Kungl. Maj:ts framställning om upplåtande av Tomteboda till blindinstitutet.¹⁶⁵

Endast vid ett enda tillfälle uppträdde Blomberg själv såsom motionär. Det var då han vid 1885 års riksdag ingav en motion,¹⁶⁶ vari han yrkade, att riksdagen skulle för 1886 upptaga på extra ordinarie stat under vederbörlig huvudtitel 4 800 kronor (alt. 3 200) att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för inrättande av en provisorisk läroanstalt i Skara för *blinda dövstumma*. En liknande motion hade framlagts vid 1883 års riksdag men avvisats av båda kamrarna på grund av bristande förarbeten och otillräcklig utredning. Blomberg bifogade nu en utförlig, av en lärarinna vid dövstumanstalten i Skara utarbetad redogörelse för blinda dövstumma, som erhållit undervisning i Sverige, Finland, Danmark, Schweiz och Amerika. Och han drog slutsatsen: »Möjligheten att undervisa sådana dövstumma bör härigenom vara stäld utom allt tvivel.» Blomberg hänvisade dessutom till ett officiellt betänkande med förslag till dövstumundervisningens ordnande, varav framgick, att det år 1877 funnits 40 dövstumma i riket, vilka tillika var blinda. Medan 1883 års förutnämnda motion förordat en specialavdelning för dövstumblinda vid den redan befintliga Skara-skolan för dövstumma, föreslog Blomberg en helt fristående skola för dövstumblinda, vilken dock till en början borde förläggas till Skara för att kunna utnyttja den nyssnämnda lärarinnans erfarenhet. Blomberg bifogade också en utgiftsstat för den påtänkta anstaltens två första verksamhetsår. Och han vädjade: »det är visserligen, såsom Stats-Utskottet vid sin behandling af ärendet, då det förra gången förekom, anmärkte, här fråga om ett jämförelsevis betydligt belopp, men man måste besinna, att dessa barns undervisning och vård måste blifva kostsammare än seende dövstummas, och att, för att tala med

en framstående amerikansk lärare för sådana döfstumma, 'saken bör betraktas icke ur ekonomisk, utan ur den upplysta människokärlekens synpunkt'.» — Statsutskottet fann visserligen motionen vara »synnerligen behjertansvärd» men stannade likväl vid att föreslå riksdagen att anhålla om att Kungl. Maj:t måtte efter utredning ta under överbägande om och på vad sätt staten för framtiden lämpligen borde vidtaga åtgärder till beredande av vård och undervisning för sådana blinda, som tillika äro döfstumma. Utskottet fann för sin del lämpligaste vägen vara, att vederbörande fick aktualisera konkreta fall till Kungl. Maj:t. I plenum förklarade sig Blomberg vara dubbelt tacksam för den behandling, som hans motion hade fått av utskottet. Detta hade på sätt och viss t.o.m. gått längre än han själv hade gjort i sin motion. För egen del hade han begärt endast anslag till ett experiment. Utskottet däremot hade siktat in sig på »ett ordnande för framtiden af de tresinnades undervisning». Men vad utskottet egentligen menade med »vederbörande», som skulle vända sig till Kungl. Maj:t, det förstod han alls inte. »De olyckliga tresinnades föräldrar och målsmän» vågade näppeligen tro på möjligheten av en sådan undervisning som den som här diskuterades, då det ju inte fanns någon vare sig för dem eller för andra känd anstalt för ändamålet i fråga. Först — så argumenterade Blomberg — borde anordningar vidtagas för öppnande av en provisorisk undervisningsanstalt, och därefter skulle »de tresinnade uppsåras i sina hemorter samt inmanas till den ifrågasvarande anstalten». Blomberg erinrade också om, att man ännu väntade på resultat av riksdagens framställning till Kungl. Maj:t 1876 beträffande den vanliga döfstumundervisningens ordnande — ett faktum som ingalunda väckte några förhoppningar om skyndsamt behandling av »de tresinnades» sak. Emellertid hade han velat aktualisera just den saken redan nu för att den skulle beaktas i den äldre, mera omfattande utredningen. Han slutade sitt anförande med att yrka bifall till utskottets förslag, i förhoppning om att Kungl. Maj:t — utan att känna sig »alltför bunden af utskottets 'rätta väg'» — skulle beakta vad han föreslagit beträffande ett omedelbart experiment i Skara eller annorstädes.

Också kammaren i dess helhet biföll utskottets hemställan.¹⁶⁷

*

Ett lika stort intresse som det Blomberg ägnade åt undervisningsfrågorna i riksdagen skänkte han åt de kyrkliga problemen.

1882 debatterades efter en motion i andra kammaren *de främmande trosbekännarna* och dessas religionsutövning. Motionären hade betonat, att »religiös tro är människohjertats ensak» och att »lärosatser, bruk och stadgar» inte längre borde upphöjas till gudomlig lag såsom fallet varit i gångna tider: »Med stigande odling vinnes insigter i religionens väsende» och därmed »ett förmildrande inflytande på tänkesätten och lagarne», hette det i motionen, som gav en kortfattad historisk återblick. År 1855 upphävdes förbudet för medlemmar av Svenska kyrkan att bevista främmande gudstjänst. 1858 upphävdes konventikelplakatet. 1864 avskaffades landsförvisningsstraffet för den som avföll från statsreligionen. Nu borde man gå vidare i den inslagna upplysta riktningen hän emot verklig religionsfrihet, menade motionären. Därmed skulle man tillmötesgå önskemål som tagit sig uttryck i flera sammanhang under de närmast föregående årens riksdagar. Den 31 oktober 1873 hade tillkommit en kungl. förordning, som gav möjlighet åt den som omfattade »främmande kristen lära» att utträda ur Svenska kyrkan med angivande av det trossamfund, vartill han ville övergå. Uttrycket »främmande kristen lära» borde emellertid nu enligt motionären utbytas mot det mer omfattande uttrycket »främmande lära». Och förpliktelsen att ange samfund, som man ämnade ansluta sig till, borde bortfalla. Konkreta erfarenheter på senare tid hade nämligen utvisat, hur svårt det ibland kunde vara att skilja mellan kristna samfund och icke-kristna sådana. Vidare önskade motionären stadgande om rätt till fri religionsutövning för församling, som omfattade annan troslära än den evangelisk-lutherska.

Lagutskottet hade avstyrkt motionen. Efter en ingående debatt följde kammaren utskottet med 130 röster mot 61.

Blomberg fann naturligtvis ett bifall till motionen »i högsta grad önskvärdt». Enligt hans mening kunde ingen människa dra en verkligt pålitlig gräns mellan kristna och icke-kristna personer, inte heller mellan kristna och icke-kristna trossamfund. Fördenskull måste man realistiskt räkna med, att »indifferentister och dissenters af alla slag» kunde finna sig oförhindrade att begagna namnet på vilket kristet trossamfund som helst »såsom skylt för sitt utträdande». Härtill kom sedan det faktum, att den utträdande givetvis inte kunde ange någon annan tro än den som han hyste just för tillfället och som han kanske kunde komma att överge snart nog — utan möjlighet för staten att

utöva någon som helst kontroll över honom. Blomberg trodde för övrigt, att den av motionären påyrkade ändringen var av behovet påkallad ännu mer för statskyrkans skull än för de avvikande individernas. Dessa senare kände sig nog i verkligheten inte särskilt »nedtryckta af att i det yttre behöfva qvarstå inom statskyrkan». Men för denna såsom sådan var det — såsom flera andra talare redan påpekat — »af synnerlig vigt att icke hysa dessa döda eller rent af fiendtliga medlemmar inom sig». Blomberg deklarerade rent ut: »Jag anser sålunda, att det skulle vara rent af ett skydd för den svenska statskyrkan att bifalla Herr Arnoldssons motion.» Han trodde visserligen inte på någon verklig fara för allmän religionslöshet i landet: »Jag tror sålunda, att äfven med den nuvarande lagstiftningen fullkomlig religionsfrihet kan finna rum. Men» — så avslutade han sitt anförande — »å andra sidan tror jag icke, att religionslösheten skall tilltaga, om herr Arnoldssons motion bifalles, och detta därför att jag hyser full tilltro och tillit till religionens egen makt och människans inneboende behof af religion. Jag hyser derföre icke heller någon farhåga för att genom bifall till motionen den evangeliskt-lutherska kyrkan skall blifva undergräfd eller se sina leder glesna och hedenomens mörker i stället grassera; jag tror tvärtom att kyrkans medlemmar, hvilka qvarstå, sedan de af dem, som det önska, utträdt ur statskyrkan, skola blifva dess sanna och verkliga medlemmar, då de nu deremot ofta äro det blott till skenet.»¹⁶⁸

Tre år senare återkom samme motionär i *enahanda ärende*. Också nu avstyrktes hans motion av lagutskottet. Också nu fick han stöd av Blomberg. Denne sade sig vid åtskilliga tillfällen ha vänt sig mot vad som syntes honom vara endast förmenta reformer. Men just därför var han angelägen om att nu få deklarerera, att det i det nu förevarande fallet enligt hans åsikt var fråga om en verklig — alltså inte bara förment — reform. Och den reformen ville han för sin del tillstyrka: »Just därför att jag vill hafva strängare ordning inom kyrkan anser jag det också i sin ordning att portarna ut derifrån göras så vida som möjligt.»¹⁶⁹

1885 debatterade man såsom flera gånger förr *kyrkomötets vetorätt*. En motionär hade påyrkat vetorättens upphävande genom ändring av Regeringsformen. Konstitutionsutskottet hade avstyrkt motionen, och denna hade allaredan fallit i första kammaren. I andra kammaren hade vetorätten försvarats av bl.a. P.P. Waldenström, när Blomberg tog till orda. Och det visade sig, att det var bl.a. för att »till

punkt och pricka» instämma med PW som han begärt ordet. Han hade emellertid också en hel del annat att tillägga i ärendet. Han beklagade, att vetorätten blivit angripen i riksdag efter riksdag »utan att ens den aflägsnaste anledning dertill förefunnits». Och alldeles särskilt ville han påtala den motsägelse, som låg däri, att »de af våra vänner här, hvilka företrädevis älska att kalla sig liberala, nu understödt detta förslag att borttaga kyrkomötets vetorätt, ett förslag som dock är i högsta grad reaktionärt, frihets- och reformfiendligt». De liberala hade glömt, menade Blomberg, att det finns »trenne hufvudtempora», inte bara ett presens och ett futurum utan också ett perfectum, d. v. s. icke bara liberalism och konservatism utan också en reaktionär riktning. Denna sistnämnda representerades av »de liberala, hvilka stundom blifva reaktionära af misstag». Just så skedde i den nu förevarande problematiken. Vetorättens motståndare trodde sig handla liberalt men handlade i själva verket i reaktionär anda. Den svenska riksdagen borde inte avhandla andra kyrkliga ärenden än sådana som gäller kyrkans förhållande till staten. I alla övriga ärenden borde kyrkan äga frihet, utövad av kyrkomötet jämte konungen såsom summus episcopus. Verklig liberalism borde därför ta sig uttryck i fortsatta reformer av sådan art, att kyrkan fick ökad och med tiden fullständig frihet att själv bestämma i sina »inre» angelägenheter. Visst kunde det sägas med rätt, att det var »abnormt» att en jämförelsevis privat korporation var utrustad med vetorätt gentemot själva statsmakten. Men den abnormiteten skulle bli obehörlig den dag då Svenska kyrkan blev verkligt fri. Och därhän kom man inte genom att »slå ihjel kyrkomötet» i det man berövade detta rätten att säga sitt »veto», medan denna vetorätt tyvärr ännu behövdes: »Låtom oss derföre bibehålla detta abnorma veto, tills det kan borttagas på ett riktigt sätt.»¹⁷⁰

Samma år, 1885, motionerade den nyssnämnde P.P. Waldenström om rättighet för präst att på kallelse, även utan nödfall, utdela *nattvarden i annan lokal än kyrka*. Lagutskottet avstyrkte, och så gjorde också bl.a. Blomberg, som ansåg, att det här — som ofta eljest — förelåg ett sådant fall av samvetsömhet och samvetsbetänkligheter, som man inte alls behövde lägga någon vikt vid. Skälen för motionen skulle enligt hans mening vara två: »att vid den gemensamma nattvardsutdelningen i kyrkan åtskilliga medgäster förekomma, om hvilkas värdighet att åtnjuta detta sakrament vissa 'samvetsömma'

hysa sina tvifvelsmål, och vidare att den eller den utdelaren af sakramentet icke skulle anses dertill lämplig.» Bägge dessa betänkligheter vilade enligt Blombergs övertygelse på en oriktig uppfattning om nattvarden: »Den som har en sådan uppfattning, måste sålunda, enligt min tanke, sjelf anses icke värdig att åtnjuta detta sakrament.» Blomberg delade visserligen Waldenströms åsikt, att nattvardsfirande i enskilda kretsar var både fullt bibliskt och fullt lutherskt. Men därav följde inte med nödvändighet, menade han, att en sådan form av nattvard skulle erkännas av en viss landskyrka: »Hvarje landskyrka eger nemligen att, inom gränserna af hvad som är bibliskt och med de symboliska böckerna öfverensstämmande, sjelf anordna de bestämda formerna för sin verksamhet.»¹⁷¹

Vid samma riksdag, alltså år 1885, debatterades den kyrkliga vigseln i dubbla sammanhang.

E.J. Ekman väckte i andra kammaren en motion om frihet för medlemmar av Svenska kyrkan att *välja mellan kyrklig vigsel och civil* sådan. Vederbörande utskott avstyrkte emellertid motionen, och även Blomberg gick på avslagslinjen. Men han gjorde så inte som om han skulle ha menat, att motionären begärt för mycket. Han ansåg tvärtom, att denne borde ha begärt mer. Äktenskapet var — så argumenterade Blomberg — till sitt väsen en borgerlig inrättning. Därför borde staten stadga borgerlig vigsel såsom obligatorisk. Äktenskapets helgd skulle bli lidande, om människor bibragtes den uppfattningen att det fanns äktenskap av olika valör. Den borgerliga vigseln kunde enligt Blombergs mening lättast förrättas av statskyrkans präster i dessas egenskap av statens tjänstemän. Rent praktiskt vore saken enkel att ordna, om vigselritualet delades i två delar, »en del, i hvilken vigselförrättaren — jag begagnar här ordet vigsel i dess allmänna och rätta mening — handlade uteslutande som statstjänsteman och hvari ej inginge några konfessionella eller kyrkliga uttryck, och en andra del, i hvilken han uppträdde såsom kyrkans tjänare och å statskyrkans vägnar invigde äktenskapet, hvilken del han icke skulle begagna annat än efter särskildt framställd begäran.»¹⁷²

Den andra vigseldebatten vid samma riksdag gällde en motion om befrielse för präst i Svenska kyrkan att viga *frånskilda*, vilken motion avstyrktes av lagutskottet. Blomberg ville se problematiken i fråga utifrån tre aspekter: prästens, kyrkans och statens. Han menade, att prästen inte alls behövde känna någon »förfärlig» samvetsnöd inför

förpliktelsen att på därom framställd begäran välsigna ett äktenskap med en frånskild man eller kvinna såsom part. Prästen framträdde såsom Kristi tjänare endast när han förkunnade ordet och förvaltade sakramenten. Och det gjorde han inte vid förrättandet av en vigsel, eftersom Svenska kyrkan inte betraktar äktenskapet såsom ett sakrament: »Kan prästen klaga öfver att nödgas välsigna dylikt äktenskap, som de nu ifrågavarande, så kan lika väl en kristligt sinnad kronofogde eller magistratsperson klaga deröfver och säga: 'Det är ett våld af staten att ålägga mig välsigna sådana äktenskap, som enligt min uppfattning strida mot Kristi bud och lära.'» Kyrkan — menade Blomberg — ägde inte en högre grad av helighet än staten. Därför var det oriktigt att mena, »att staten mycket väl kunde tillåta saker, öfver hvilka kyrkan måste läsa sitt anathema». En kristlig stat måste ställa samma krav på sig själv som dem kyrkan för sin del ställde på sig. Om ett äktenskap med en frånskild part verkligen ansågs strida mot Kristi lära, då måste slutsatsen bli icke blott att prästen befriades från att välsigna detta utan också att »staten upphörde att erkänna sådana äktenskap och förklarade dem olagliga» — en slutsats som Blomberg dock för sin egen del alls inte ville draga, eftersom han ansåg nödigt att staten fortfarande erkände äktenskap av här ifrågavarande art.¹⁷³

Till riksdagen 1883 avlät Kungl. Maj:t en proposition med förslag till förordning angående tillsättning av *pastor primariustjänsten i Stockholm*. Väljarkåren skulle bestå av kyrkoherdarna och komministrarna i huvudstadens territoriella församlingar samt i de tyska och finska församlingarna där. Valbara till befattningen i fråga skulle vara enbart nämnda församlingars kyrkoherdar. Vederbörande utskott yrkade avslag, och propositionen vann föga anklång i andra kammaren, där den föll i sin helhet t.o.m. efter en i viss mån förenklad procedur. Blomberg ville i sitt anförande i plenum jämföra pastor primariustjänsten med biskopstjänsterna ute i landet och påpekade, att väljarkåren vid biskopsval hade möjlighet att hämta sina kandidater från riket i dess helhet. Samma möjlighet till kandidatval borde föreligga för stockholmsprästerna vid utseende av pastor primarius. Och ännu ett: »det vore verkligen också hårdt att pålägga Stockholms samtliga församlingar det tvånget att tillse, det vid kyrkoherdevalen lämpliga kandidater till pastorprimariibefattningen utsågos.»¹⁷⁴

Bland de frågor av mera allmän art — alltså andra frågor än undervisningsfrågor och kyrkliga frågor — som uppkallade Blomberg

till anföranden i plenum, märktes en, som stod de speciellt kyrkliga frågorna nära, den om edgång.

Det var 1885 som Kungl. Maj:t överlämnade en proposition med förslag till lag om ändrade bestämmelser rörande ordalagen vid fullgörandet av *edgång*. Samtidigt väcktes även en enskild motion om utbyte av edgång såsom sådan mot annan form av laglig försäkran. Propositionen tillstyrktes av lagutskottet. Andrakammardebatten gällde bl.a. förslaget utbyte av ordet »svär» mot orden »försäkrar» och »lovar» samt dessutom de traditionella avslutningsorden i edsformuläret med förpantning till kropp och själ.

Blomberg vände sig för sin del mot det återopande av »samvetsrättens krav», som förekommit i överläggningen. Han menade sig i detta återopande finna »en ganska samhällsfarlig och samhällsfientlig lära». Han hävdade, att hela samhället skulle komma att upplösas »i små delar, ja, i atomer», därest staten skulle nödgas »rätta sig i alla detaljer efter de oändligt mångskiftande meningar hon deri kunde hysa, och att staten sålunda skulle lagstifta för hvarje individ särskildt». Staten kunde därför inte rätta sig efter den enskildes samvetsbetänkligheter beträffande exempelvis edgång och krigstjänst. Eftersom staten inte borde »såra» den edsavläggande, kunde edsformuläret visserligen debatteras. Men i själva saken såsom sådan — det principiella kravet på edgång — kunde staten inte vika för allehanda enskilda invändningar.¹⁷⁵

I en motion vid 1883 års riksdag yrkades, att *riksdagens skrivelser* till Kungl. Maj:t skulle ställas »Till konungen» och vara under-tecknade »Med undersåtlig vörnd». Första kammaren biföll denna motion, och vederbörande utskott föreslog andra kammaren att fatta enahanda beslut, något som också omsider blev fallet. Blomberg förklarade, att de som gick emot motionen därmed ådagalade, att de »på ett egendomligt sätt missuppfattat Konungens grundlagsenliga ställning i vårt samhällsskick, äfvensom Riksdagens förhållande till honom». Det var orätt att — såsom nu skett från vissa håll — begära, att skrivelser till Kungl. Maj:t skulle ställas »Till Kongl. Maj:t» eller — vilket var ännu sämre — »Till regeringen». Blomberg argumenterade: »Om jag icke misstager mig, är det enligt vår grundlag Konungen personligen som eger den styrande makten och icke Regeringen, och då Riksdagen skrifver till Kongl. Maj:t, är det till Konungen den vänder sig, alldeles icke till Konungen och statsrådet,

utan i statsrådet, om man så får säga.» På ett liknande sätt förhöll det sig enligt Blombergs mening med undertecknandet. Visst talade t.o.m. Konungen själv ofta i trontalet om Kungl. Maj:t såsom den första och om riksdagen såsom den andra statsmakten. »Men», förklarade Blomberg, »icke desto mindre vågar jag hysa den åsigt att i vår grundlag icke talas om mer än en statsmakt, och det är Konungen, ty Riksdagen är icke en statsmakt, som såsom sådan eger att något omedelbart bjuda och befalla. Enligt min uppfattning är det således förhållandet att, liksom hvar och en medborgare står i undersåtlig ställning till Konungen, stå också Riksdagen och hvardera Kammaren i undersåtligt förhållande till Konungen. Just i anseende till den ställning Riksdagen intager till Konungen synes det mig således vara lämpligt att Riksdagen i sina skrivelser till Konungen tydligen framhåller sitt medvetande att han talar såsom en undersåte till sin Konung.»¹⁷⁶

I tre olika sammanhang pläderade Blomberg för ekonomiska understöd av rent humanitära skäl. 1882 begärde en kunglig proposition vissa *årliga understöd* åt avlidne fängelsedirektören F.W. Hjorts minderåriga barn. Men ärendet väckte motstridiga åsikter i utskott och kamrar. Utskottet i fråga avstyrkte propositionen men gjorde detta med anteckning om många reservationer från utskottsledamöter som önskat bifalla. Första kammaren gav däremot sitt bifall, och detta accentuerades sedan i andra kammaren av chefen för justitiedepartementet i plenardebatten där: »Här är verklig nöd för dörren, såvida den icke redan står der inom...Första Kammaren har redan bifallit det Kongl. förslaget. De nödställes öde hvilat således i Andra Kammarens hand.» Det skulle visa sig, att t.o.m. departementschefen vädjade förgäves. Inte underligt då, att Blomberg gjorde detsamma. Visserligen röstade 68 andrakammarledamöter för propositionen, men 97 voterade emot. Blomberg hade velat se ärendet ur principiell synpunkt. Han erinarde om, att man under en debatt föregående dag hade accentuerat arbetsgivarnas moraliska förpliktelse att vårda sig om sina arbetares ekonomiska bärgning. Och han förmenade nu, att tjänstemännen borde betraktas såsom statens arbetare. Både den enskilde arbetsgivaren och staten såsom sådan borde förbehålla sig rätten att i generositet gå något utöver de rent formella förpliktelserna »der behofvet sådan kräfv». Visst måste riksdagen vara försiktig och återhållsam i princip. Men här förelåg ju

en kungl. proposition, och man visste, att Kungl. Maj:t alltid plägade vara sparsam i fall, som liknade det nu aktuella.¹⁷⁷

Ett liknande ärende kom upp 1883, då Kungl. Maj:t föreslog *pension å allmänna indragningsstaten* åt avlidne landshövdingens i Jämtlands län, J.G. Asplund, änka. Statsutskottet tillstyrkte en årlig pension på 1 000 kronor. Och Blomberg — som ju i andra kammaren representerade bl.a. Östersunds stad — yrkade bifall. Men vid verkställd votering förlorade utskottet i alla fall. Blomberg fann det »näppeligen rätt lämpligt» om kammaren skulle vägra det understöd, som Kungl. Maj:t för sin del funnit lämpligt att tilldela »enkan efter en så framstående embetsman som landshövding Asplund, hvilken i 32 år varit i statens tjänst och, efter hvad mig blifvit enhälligt försäkradt, städse utmärkt sig för sitt nit i de befattningar han innehaft och särskildt i det län, han styrde, åtnjutit allmän och odelad aktning.»¹⁷⁸

Ett tredje pensionsärende dök upp året därpå, alltså 1884. Och även härvidlag kände sig Blomberg personligt engagerad, denna gång såsom representant för Härnösands stad. Kungl. Maj:t begärde en *årlig pension* på 300 kronor till änkan efter framlidne föreståndaren för navigationsskolan i Härnösand Ad. Fredrik Kullander. Utskottet tillstyrkte, och denna gång lät andra kammaren beveka sig på grund av de ömmande omständigheter, som återopades av Blomberg och ett par andra talare. Han framhöll, att Kullander hade tjänat flottan i 33 år och därvid tjänat upp sig från skeppsgosse till överstyrman. Endast ett enda år hade han hunnit tjänstgöra såsom navigationsskolans föreståndare, då han borttrycktes av döden, bara 47 år gammal. Här, menade Blomberg, var det lämpligt »att låta principen fara och öfva barmhärtighet i stället».¹⁷⁹

Ett av de mest uppmärksammade ärendena i riksdagen vid den nu ifrågavarande tidpunkten var ju striden för och emot *spannmålstullar*. Och även det ärendet engagerade — man kan väl säga: givetvis — den mångsidige Härnösandslektorn. Detta skedde både 1885 och 1886.

Under den långa plenardebatten i andra kammaren den 18–20 mars 1885 gjorde Blomberg gällande, att orsaken till de vitt skilda åsikterna beträffande skyddstullars verkningar dels för jordbrukarna, de större såväl som de mindre, dels för livsmedelskonsumenterna, helst de mindre bemedlade bland dessa, egentligen stod att finna däri, att vårt vidsträckta land bjöd på så skiftande naturförhållanden. För egen del tänkte han främst på de trakter, där spannmålsproduktionen

inte var tillräcklig för behovet. Där skulle tullar enligt hans mening göra »en väsentlig skada utan att på samma gång medföra någon nytta för jordbrukaren». Och då man inte gärna kunde återgå till forna tiders »inre tullar», d.v.s. till undantagslagar för särskilda provinser, måste man därför ge frihandelsvännerna rätt, även om man i princip ogillade frihandels teorier. Blomberg preciserade: »Hvad nu Norrland beträffar är det alldeles gifvet, att dess representanter måste motsätta sig de föreslagna skyddstullarna på spannmål. Särskilt de båda städer, jag representerar, eller rättare landsbygden omkring dem, stå i afseende på införsel af lifsförnödenheter i närmsta förbindelse med utlandet. Hernösand lefver hufvudsakligen på Finland; Östersund har en del af sin tillförsel från Norge; och hvad särskildt trakten omkring Hernösand beträffar, skulle det genera den mindre, om man lade tull på till exempel uppländsk spannmål än på den finska. Lägg således gärna tull på uppländsk spannmål, men låt oss tullfritt få erhålla finsk, ty den behöfva vi.» Under debatten hade från ett par håll gjorts gällande, att det övriga Sverige hade gjort en speciell uppoffring för Norrlands skull genom att ingå på handelstraktaten med Frankrike. Men då hade det gällt ett helt annat, delvis t.o.m. rakt motsatt, intresse, nämligen trävaruindustrins. Och Blomberg ville inte »ingå på, att man slår ihop dessa olika intressen med den gemensamma benämningen Norrland och på sådant sätt fordrar betalning af det ena af dessa för möjliga uppoffringar för det andra».¹⁸⁰

Året därpå, 1886, debatterades återigen införande av tullar. Och på nytt yrkade Blomberg avslag. Statsverket var överhuvud taget inte enligt hans åsikt i behov av en så stor skatteökning som den här ifrågavarande. Och han hade inte alls av den förda debatten blivit övertygad om, att de proponerade tullarna skulle kunna bli jordbrukarna till »någon verklig nytta» utan att därvid på orättvist sätt betunga en stor del av landets befolkning. Särskilt komme tullarna att bli »synnerligen tryckande» för de norrländska provinsernas inbyggare. Och det var ju framför allt dessas talan — så kan man säkert säga sammanfattningsvis — som han kände sig uppfordrad att föra under sina sju riksdagsår, även om han här liksom i de språkvetenskapliga sammanhangen alltid ville tänka och tala vidsynt och »komparativt».¹⁸¹

Vid Blombergs frånfälle skrev tidningen *Hernösands-Posten* om hans insats såsom riksdagsman: »Utan att lifligare deltaga i själva

debatterna, underlät han dock ej att någon gång, då det så syntes honom behöfligt, göra sina inlägg som alltid tilldrogo sig kammarens uppmärksamhet, och följde städse samvetsgrant ärendenas gång. Vi hafva dock anledning antaga, att denna verksamhet, der de som ej tillhörde den allsmäktiga majoriteten städse omsorgsfullt afstängdes från allt deltagande i utskottsarbetena, föreföll honom temligen dådlös och föga tilltalande.»¹⁸²

Personlighet

En teckning av C.J. Blombergs personlighet hör givetvis nära samman med hans förut skisserade lärareprofil.

Det drag i hans intellektuella utrustning, som föll i ögonen allra snabbast, måste ha varit *mångsidigheten*, bredden, den väldiga spännvidden.

Primatet innehades givetvis av filologin. Det var den som fick lejonparten av både tid och kostnader redan vid de akademiska studiernas början. Det var språkbegåvningen som under konditionstiden födde planerna på en eventuell framtid som översättare och bibliotekarie. Det tog överraskande lång tid att fixera själva ämnet för gradualavhandlingen, men att det skulle bli ett ämne inom lingvistik var axiomatiskt. Det var i språk som han fick sina första lärarvikariat i Uppsala, Hudiksvall och Härnösand, och den första ordinarie tjänsten omfattade formellt bl.a. grekiska och i sak dessutom bl.a. modersmålet, tyska, engelska och franska. Det första lektorat, som han sökte — visserligen utan att få det — var utlyst i främmande levande språk, och i det lektorat, som han omsider verkligen fick, låg huvudvikten på modersmålet. Och slutligen är att nämna, att det ju framför allt var i ett flertal studier av lingvistisk art — fullbordade eller ofullbordade — som han för sin del tillämpade devisen »en gång studiosus — alltid studiosus».

Men även om således språkstudierna — och då främst de komparativa — framstod såsom hans »kallelse» och såsom »älsklingsstudiet» framför andra, låg hans håg samtidigt också åt matematiken, ett förhållande som väl inte kan kallas unikt men som torde ha varit mindre vanligt då som nu. Redan matematikläraren i Gävle förklarade ju, att han gärna skulle ha givit Blomberg ett ännu högre betyg i matematik än laudatur, bara ett sådant högre vitsord hade funnits på betygsskalan. Och en professorlig rekommendation till telegrafisttjänst skymtade för ett ögonblick vid framtidshorisonten. I ett brev till modern från studenttiden framskymtar ibland intresset för vissa speciella matematiska problem av hög dignitet. Vi erinrar oss också, att det var lusten att få undervisa i matematik på högstadiet, som kom

honom att dröja sig kvar i Härnösand, dit han dock egentligen kommit såsom vikarie i främmande språk. Förmodligen väckte det en viss förvåning vid både engelska, franska och tyska skolor, när Blomberg visserligen presenterade sig som språkman av facket men ändå begärde att få följa också den högre matematikundervisningen på resp. gymnasier, därför att han helt nyligen blivit utnämnd till adjunkt med den ovanliga kombinationen grekiska, matematik och fysik. Det var ju i samband med den utnämningen som rektor saluterade »en mer än vanligt grundlig och mångsidig lärdom».

Ändå är ju att tillägga, att sluttjänsten vid gymnasiet i Härnösand blev ett lektorat i modersmålet och — filosofi. Också filosofiundervisningen skötte han ju enligt sin siste rektor inte bara »samvetsgrant» utan också »med öfverlägsen lätthet». Och kransen vid hans bår från forna elever inom Norrlands nation apostroferade hans alltifrån de egna ungdomsåren observerade och uppmärksammade dialektiska förmåga: »Underbar visdom dig aningen yppat. Nu har du sett det sanna.» Till detta sanningssökandets sammanhang hör också vad som i avsnittet om ledamotskapet i domkapitlet blivit sagt om Blombergs religiösa livsåskådning.

Som bevis på Blombergs mångsidiga begåvning kan också — låt vara på ett långt enklare och lägre plan — nämnas hans intresse för musik och för teckning. Själv spelade han piano både i hemmet, på nationslokalen i Uppsala och hos familjer, som han besökte i främmande land. För operor kunde han inte uppbåda något livligare intresse, men annan musik från estraderna lyssnade han gärna till. Förmågan att teckna — t.ex. människokranier av skilda raser — hade han fått i arv av sin mor, med tiden lärarinna i teckning, och han kunde diskutera sakkunnigt med henne om rät- och krokliniga figurer o.d. Hans hobby framför andra var schackspel och detta tydligen alltifrån mycket unga år och sedan livet ut, något som väl hängde samman med såväl det matematiska som det logiska intresset. Det satte också tydliga spår i hans bokinköp.

Till den mångsidiga intellektuella utrustningen kom sedan en helt enkelt enorm *arbetskaperitet*. Vi erinrar oss de mäktiga dagsprogram, som unge Blomberg gjorde upp under uppsalaliden från tidig otta till sen kväll och som nästan skrämde hans mor. Säkert skulle hon gått i ständigt bekymmer för hans fysiska och psykiska krafter, om han inte gång på gång försäkrat, att han hade en hälsa av järn. Och vi minns

rektorsorden vid hans frånfälle: »Få personer torde hafva varit i allmänna värf mera använda än B., och ännu färre torde såsom han hafva räckt till för allt.»

Som en mycket viktig faktor i sammanhanget måste man räkna Blombergs utpräglat *systematiska läggning*, en vilja och förmåga att organisera såväl de föreliggande arbetsuppgifterna som arbetsresultatet. Också här går tankarna till studietidens noggranna dagsschemata med klart fixerade klockslag för vaktombytet mellan ensamläsning, gemensamläsning, renskrivning omedelbart efter just åhörda föreläsningar o.s.v. Hit hör också den planering av tentamensläsningar och tentamina för flera år framöver, som han visserligen inte sedan lyckades följa i allt men som vittnade om ordning och reda — i varje fall om målmedveten vilja till ordning och reda — i studiegången, sedan »älsklingsstudiernas» positiva men ändå farliga hot blivit satt på plats. Om systematisk läggning vittnade omsider den utrikes studieresans preliminära notifikationer i museer o.s.v. samt de utförliga och detaljerade dagsboksbreven en och annan dag i efterhand med ledning av kavajfickans notesbok. Detsamma gäller de senare levnadsårens ögonblicksnoteringar från konferenser, stadsfullmäktigesammanträden o.s.v. Som ett mönster av systematik må slutligen nämnas Blombergs redan beskrivna, utomordentligt noggranna katalog över det egna privata biblioteket m.m.

Som den allra främsta bland C.J. Blombergs rent personliga egenskaper nämner J. Ax. Carlsson-Carlbo hans »*älskvärdhet*». Och sagesmannen betonar, att Blomberg ådagalade denna fina attityd gentemot »alla, icke bara hans elever utan vem som helst» — och omvänt: inte bara mot »vem som helst i samhället», de speciellt inflytelserika t.ex., utan också de ouppmärksamma och bångstyriga eleverna. »Den älskvärdaste bland lärare, som någonsin trampat lärarstigen i ett par skor utan strumpor» gjorde sig också känd som »en älskvärd kommunalman, stadsfullmäktig och riksdagsman». Ryktet om hans vänlighet och hjälpsamhet spred sig även utanför den egentliga bekantskapskretsen: »Mer eller mindre bekant folk, som kom till honom för att få hans namn på en växel, tog han emot med samma älskvärdhet och rent av tackade, att de kommit.»¹⁸³

Vi erinrar oss, att Blomberg t.o.m själv »föll i verklig förvåning», då han märkte, hur hans förmåga att lätt finna kontakt med människor av skilda stånd och villkor växte helt hastigt under den första student-

konditionen, den hos konstmästare Husberg: »Det är verkligen eget hvad vana och omständigheter förmå uträtta.» Och framför allt påminner vi oss, hurusom han på ett rent av fantastiskt sätt bekantade sig med kreti och pleti och öppnade flödande »konversationer» till både höger och vänster under den stora utrikes studieresan — i familjer, på konserter, i kyrkor, på värdshus, på gator och stigar. En konciliant umgängesförmåga av dylika dimensioner berikade helt visst livet både för honom själv och för många, många andra. Han var verkligen — för att använda ett modernt honnörsord — medmänsklig.

Frånfälle

Säkert räknade Carl Johan Blomberg med att få leva ett långt liv, när han i förlitande på sin »hälsa av järn» vågade satsa sina krafter så oförtrutet och så oförbehållsamt i yrket och i legio av allmänna värv. Men det blev inte så. Han nådde upp till livets middagshöjd men inte längre. Hälsan började påtagligt vackla under de senare åren, och efter en dryg veckas sjukdom avled han den 15 mars 1890. Han var då endast 51 år gammal. Dödsorsaken var nervfeber.

I en redan citerad dikt i Härnösands-Posten — en av tre dikter som publicerades där med anledning av frånfallet — skildrade inledningen den bestörtning, som dödsbudet vållade i Härnösand.¹⁸⁴

»I den lilla lugna staden allt sin jämna bana skred,
Då en ljungeld ifrån döden slog i arbetslägret ned.
Ej en man ur hopen var det, som låg fallen vid dess slag,
Nej en storman igenkändes i de bleka anletsdrag.
Helig tystnad drage slöjan öfver barns och makas sorg;¹⁸⁵
Bøj ditt hufvud blott i vördnad, du som går på livets torg.
Häpen, stum stod lärarkåren, doft i brödrakretsen ljud:
Han, som ädlast var ibland oss, Blomberg, vår kamrat, är död.
Och den ungdom som han älskat och för hvilken han var kär,
Knapt kan fatta att han borta, kunskapsstore lärarn, är.
Lik en vindstöt, hård och kulen, dödens dystra ilbud flög;
Tyngd beklämde hvarje sinne, tår i mången blick sig smög.»

Så följde de förut citerade orden om hur den bortgångne sörjdes av »stiftet, skolan, staden, länet, samfund för den ringes väl». Och dikten fortsatte och avslutades med en hyllning, som delvis citerades redan i inledningen till vår studie:

»Själuppoffring var hans väsen, ej på sitt den ädle såg:
Att i vida kretsar gagna var hans rika andes håg.
Sällan har en inre skönhet tagit blygare gestalt
Och mer anspråkslöst en ande vördnad för sin makt befallt.
Större klarhet, högre lärdom såg väl sällan Sveriges land
På en lärostol än Blombergs i det ringa Härnösand.
Det offentliga begråter sin förlust och hyllning ger;

I det tysta hjertan klaga, att den gode är ej mer.
Men vårt hjerta äfven känner, att hans ande icke dör,
Att han lefver här i minnet, lefver där, dit anden hör.»

Att de mer än vanligt högstämnda diktarorden inte var bara efemära fraser utan gav uttryck för vad man verkligen kände i staden vid budskapet om Blombergs bortgång framgick nogsammt vid den högtidliga jordfästningen i domkyrkan, utförligt skildrad i hans »egen tidning».

Läroverkets hela elevkår bildade häck utmed gången i kyrkans mittskepp. Kistan bars av rektor Jacobsson, lektorerna Wåhlander, Malmberg och Rödström, adjunkterna Berlin och Hedrén samt två gymnastier. I den följande processionen såg man bl.a. biskop Martin Johansson och andra ledamöter av domkapitlet, läroverkets lärarekår, stadsfullmäktiges ledamöter samt medlemmarna av S:t Petri-orden. Vid båren paraderade Gymnasieförbundets och S:t Petri-ordens fanor, som sänktes vid mullpåkastningen. En blandad kör av skolorungdom sjöng bl. a. hymnen Integer vitae.

Jordfästningen förrättades av domkyrkovicepastorn Anton Lundström, förordnad att tills vidare uppehålla den genom Blombergs frånfälle lediga lektorstjänsten. Griftetalet utgick från några ord i Psaltarens 25:e psalm: »Herre, visa mig dina vägar och lär mig dina stigar. Led mig i din sanning och lär mig, ty du är den Gud som mig hjälper. Dagligen förbidar jag dig.» Talaren ansåg sig inte behöva orda mycket om den bortgångnes »alltför korta men verksamma lif», eftersom dennes många insatser redan stod så levande för de närvarande i templet. Men han berättade, att, då man för kort tid sedan varit samlad i domkyrkan kring en annan för tidigt hädankallad mans stoft, hade Blomberg stått vid en av främsta bänkarna med tårar strömmande från hans ögon: »Kanske sade honom möjligen en inre aning: du kommer snart efter. Kanske höll han den stunden ransakning med sitt eget hjerta och frågade sig om han var redo, därest budskap skulle nå hans öra: du skall dö.» Griftetalaren vände sig så med tröstens ord till den sörjande änkan och fogade därtill en särskild hälsning till »den aflidnes åldrige moder, att hon bidar i tro på den Gud som äfven vill vara hennes Gud». Även den avlidnes många vänner och kamrater fick sin maning: »Denna vår afhållne broders död är ett heligt gif akt för oss alla. En hel lärarekår står i dag sörjande kring båren. Kamratens och vännens bortgång är en maning från Gud

att vara redo.» Ynglingaskaran, som nu följde »en älskad lärare» till graven, uppmanades »att emottaga den sista lärdomen, nämligen den: tiden är kort, lek den ej, dröm den ej bort! Kunde den afsomnade läraren i dag tala till ungdomen, skulle han säga: sätten målet högt i eder sträfvan, sträfven upp till himlen, till den glädje, som bjudes eder där.» Bland de många kransar, som sänktes till båren, såg man sådana från biskopen och dennes maka, från stadsfullmäktige, från S:t Petri-orden, från Tekniska skolan och från Härnösands-Posten. Av inskriptionerna fäste man sig nog ändå mest vid de bägge, som apostroferats redan tidigare, Gymnasieförbundets och kransen från forna lärjungar inom Norrlands nation i Uppsala. På den förre var präntat: präntat:

»Nu förstämning råder i våra hjertan,
Kärlekstårar falla på dödens kransar,
vittna tyst, att anden som hädanfor,
var kärlekens ande.»

Norrlandsstudenterna i Uppsala hälsade sin gamle lärare:
»Underbar visdom dig aningen yppat
Nu har du sett det sanna.»

Dikten »I den lilla lugna staden» delades ut i särtryck till alla som deltog i sorgehögtiden. Säkert bevarades den länge av många.

Härnösandsbyggnader i mängd flaggade på halv stång. En hel stad hyllade en »storman» på hans sista färd...

Noter

- 1 Blombergsakterna finns i UUB under signa H 55; R 23, 29 a-g, i, 135 a, 168 a-n, 224 c, 338 a, 515 a-b, 650 a; X 252 b.
- 2 Gift med förvaltaren Ivar Hedberg, Björna.
- 3 Se kapitlet En gymnastiballad.
- 4 Ljusdals äldre kyrkoarkiv förvaras i Härnösands landsarkiv.
- 5 Stadgar för Gefle Kongl. Gymnasium. (Uppsala universitetsbibliotek. Signum U 794 a.)
- 6 Protocoller hållna vid Concilia Gymnastica i Gefle 1844-1857. (Uppsala universitetsbibliotek. Signum U 794 b.)
- 7 Kamraten hade gjort sig skyldig till ungefär samma förseelse.
- 8 Man får ta för givet, att Blomberg ryckte upp sig i hygieniskt avseende åtminstone någon tid framöver. I varje fall ådrog han sig ingen mer bestraffning av konciliet vare sig i detta hänseende eller i något annat. Men svedan efter de tre rappen gick snart över och med den också varje mera positivt intresse för t.ex. den personliga klädvården. Man anar en viss oro bakom moderns ofta återkommande förfrågningar under Uppsalaåren, hur han hade det med sina smutsiga kläder. Det är inte utan vidare säkert, att hon kände sig lugnad av hans rapporter, att han just ingenting hade att lämna till tvätterskan. Ännu sedan »Calle» blivit en man i staten menade mer än en i hans omgivning, att han borde borsta både skor och kläder åtskilligt omsorgsfullare, när han var ute på egen hand, t.ex. då han vistades vid riksdagen i Stockholm: »För Stockholm var hans klädsel och toilett i öfrigt ngt egendomlig ... Vid hans besök hos oss, passade min hustru på att — obemärkt naturligtvis — låta putsa hans hatt och öfverrock.» (Häradshövding Wilh. Uppström till Herman Geijer den 19 februari 1917. Dialekt- och Folkminnesarkivet, Uppsala.) I det föregående har allaredan citerats J.Ax. Carlsson-Carlbos skildring av »Calle» som den älskvärdaste bland lärare »i ett par skor utan strumpor».
- 9 Dikten har, såsom allaredan antytts, ägts av Blombergs i förordet omnämnda äldre dotter, framlidna fru Mimmi Hedberg f. Blomberg och kommer att överlämnas till Uppsala universitetsbibliotek tillsammans med de förutnämnda breven från C.J. Blomberg till hans mor.
- 10 Några få ändringar och därtill några utsatta frågetecken här och var i manuskriptet är inte samtida med detta utan härrör — att döma av handstilen — från en genomläsning av Blomberg själv långt senare i tiden. — Litterära förebilder är givetvis tänkbara, exempelvis *J. van Boom*: Necken, eller Elfspelet. Romantisk opera i tre akter. Denna operatext utkom i Stockholm 1844. I en inledande presentation redogöres för en sydsvensk tradition om Necken — »en Gud, som bor i eller vid floder» — och för makten i Neckens polska, om denna spelades på en fiol, som spelmannen förvärvat sig från Necken själv. Där är rollerna dock ombytta så till vida, att Necken vill äkta Thyra, som förblir trogen sin Gamm. Här möter den kända texten: »Djupt i havet på demantehällen.»
- 11 Faktiskt står i brevet »otreflig», inte »treflig». Men ett senare brev ger vid handen, att Blomberg kände sig mycket tilltalad av nationslokalen.
- 12 Uppsala universitetsbibliotek (F. A IV c:3).
- 13 *Bernhard Wadström*: Gustaf Beskow och Denis Borg. (Frideborg 1900 s. 23 ff.)

- 14 *J. Hedengren* och *Emma Beskow*: Elsa Borg. Lefnadsminnen.
- 15 De i katalogen upptagna arbetena ur schacklitteraturen är daterade 1859, 1862 och 1865.
- 16 Prosten fil. dr Anders Törnblom, 1795, hade varit kyrkoherde i Björksta sedan 1847. Förmodligen hade han tillvunnit sig samma uppskattning här som i Sala, där han förut verkat i sammanlagt 23 år, i tur och ordning som pastorsadjunkt, komminister och vice pastor och där man förärat honom »en dyrbar snusdosa af guld» vid avskedet, som »liknade en sorgfest». (*P.A. Ljungberg*: Vesterås stifts herdaminne. Ny följd 1800-1880. S. 215.) — Den förutnämnde sonen Carl Anders Tobias var född 1836 och alltså två år äldre än Blomberg.
- 17 *Vera Wigfors*: Cecilia Fryxell. En märkeskvinna inom pedagogik och missionsarbete i 1800-talets Sverige.
- 18 UUB, R 135 a.
- 19 Ny svensk släktbok (Karl A K:son Leijonhufvud), Sthlm 1906.
- 20 Bergsrådet Jacob Gustaf Geijer var född 1775 och hans maka 1784. (Ibd.)
- 21 Akten förvaras numera i Uppsala universitetsbibliotek (R 23). Den är försedd med tillägg av räkneorden dels på El Curdo, dels på Hawai.
- 22 *Uppström, A.*: Codex argenteus sive sacrorum evangeliorum versionis gothicae fragmenta. Utgåvan var daterad 1854.
- 23 Redan i ett brev av den 9 januari 1857 uppmanades Uppström av bibliotekets föreståndare, professor H. Schröder, att avfatta en »koncis och ändå tillfyllestgörande» berättelse om vad som timat, detta för att förekomma oriktiga tidningsspekulationer. (UUB, R 512.) Och den 13 januari innehöll Post- och Inrikes Tidningar en den 11 i samma månad daterad notis av Uppström, vari denne meddelade om fyndet i all korthet utan alla sensationer.
- 24 UUB, R 512.
- 25 Uppströms avskedsord vid sista besöket hos den sjuke lydde: »Ådieu, W! Wi träffas kanske ej mer i detta lifvet, men vi träffas väl i det tillkommande. Farväl, farväl!»
- 26 Sista samtalet mellan vaktmästaren och Uppström ägde som nämnt rum den 21 januari 1857. Vaktmästaren avled den 21 mars.
- 27 *Åke Ohlmarks*: Goternas bibel s. 27.
- 28 *Otto v. Friesen - Anders Grape*: Om Codex Argenteus, dess tid, hem och öden (tr. 1928) s. 176. — Samma återhållsamhet möter i artikeln om Uppström i *Herman Hofbergs* Svenskt Biografiskt Handlexikon. Ny uppl.
- 29 Det var med besvikelse som Blomberg i september 1859 underrättade modern om, att Uppström gått miste om befordran till Uppsalaprofessuren i nordiska språk. Denna hade tilldelats docent Carl Säve. Uppström hade visserligen i sammanhanget erhållit titel av »e.o. professor i Mesogötiska litteraturen och dermed beslägtade språk». Men, förklarade brevskrivaren, detta var »en tom titel, som ej inbringar Uppström en enda skilling mer i inkomst».
- 30 A. a. s. 4.
- 31 Redogörelser för Hudiksvalls Högre Elementarläroverk under läsåret 1860-1861 t.o.m. läsåret 1869-1870.
- 32 Jakob Lundgren född 1835, stud. i Uppsala 1855, prom. Phil. Mag. 1860, prästvigd s.å., avled 1863 som vice pastor i Heide. (*O.W. Lemke*: Visby stifts herdaminne s. 446.) — Avhandlingens titel lydde: Skeireins Aivaggejlous þairh Jóhannan eller förklaring öfver Jóhannis Evangelium, från Mösögötskan öfversatt med anmärkningar.

- 33 I sin helhet lydde titeln: Om den babyloniska förbistringen. Ett försök i vår tids språkforskning.
- 34 Ulf hade avtackat både Uppström och Säve i sitt förord.
- 35 Herman Wilhelm Ulf kom igen i dubbel betydelse: till Sverige och till forskningen. Han blev teologie kandidat 1865, docent i praktisk teologi 1867 samt teologie doktor 1877. Han prästvigdes 1867 och slutade sitt verksamma liv som kyrkoherde och prost i Stora Skedvi efter att ha givit ut många skrifter i skilda ämnen och ha förelagit sällsynt många utländska resor. (P.A. Ljungberg: Vesterås stifts herdaminne. Ny följd 1800–1880. II s. 112.)
- 36 W. Uppström till H. Geijer den 19 februari 1917. — Anmärkas bör, att Blomberg trots allt fick cum laude approbatur även i latin.
- 37 I det nyss citerade brevet till Herman Geijer skrev W. Uppström, att Blomberg inte var musikalisk men att han trots detta gärna dansade: »s.a.s. med lif och själ, utan att vara alltför noga om takten». Uppström fortsätter: »Hans balkonversation var emellertid ej af det vanl. slaget. Han förutsatte äfven hos flickorna samma universella intressen som han själf hade. När han så frågade en sin dam (jag tror det var en som hette Sander och som han eljest ansåg mycket lämplig), hvad hon tyckte om det nya representationsförslaget, och fick till svar 'hvad är det för förslag?', så gaf han en ordentlig föreläsning i ämnet, börjande med en utredning om begreppet representation, ståndrepresentation, tvåkammerssystem m.m. Emellertid betecknade han sedan hennes ståndpunkt ss. 'teoretiskt låttsinne'.» — Denejst så välinformerade Wilhelm Uppström måste nog ändå sägas ha misstagit sig i sin uppfattning att Blomberg inte skulle ha varit musikalisk. Vi har ju redan funnit, att han lärt sig att spela piano hemma och att han omsider begärde att få sina noter sig tillsända i Uppsala för att kunna utnyttja nationalsokalens instrument regelbundet en gång i veckan. Vi kommer senare att höra honom berätta från en resa till England, Frankrike och Tyskland, att han ibland bidrog till sällskapstrevnaden genom att slå sig ner vid pianot för att underhålla med musik. Avdelningen »Musik» i hans efterlämnade biblioteksförteckning upptog mellan 40 och 50 samlingsverk m.m. med kompositioner av Beethoven, Mozart, Haydn, Schubert, Schumann, Chopin och Mendelssohn m.fl. (UUB, U 310 m.)
- 38 Den runsten, som här avses, torde ha varit den i Fjuckby. Denna hade avhandlats av Säve i studien »Runstenen vid Fjuckby i Upland», tryckt 1858. Den omnämnes visserligen inte av George Stephens i dennes skrift »Some Runic Stones in Northern Sweden from the Papers of the late Prof. Dr Carl Säve». Men detta torde bero på, att skriften tog sikte enbart på runstenarna i Hälsingland. Blomberg anger i brevet, att avståndet från Uppsala till den ifrågavarande stenen var »omkring 2 mil». Säve (a.a.s. 6) uppskattade det till »en och en fjärdedels mil». Avståndsuppgifterna kan inte sägas motsäga varandra.
- 39 Den fullständiga titeln lydde: Svensk Rättskrifningslära, stödd på vettenskaplig grund. (Arbetet var tryckt i Lund 1862.)
- 40 Tankarna går här till Lidforss' av Blomberg gillade opposition mot Jakob Lundgren, som »efter Säves manér» ville stava efter härledning: tola, moste, trode o.s.v.
- 41 I en helt annan språkfråga — låt vara inte en vetenskaplig utan rent praktisk sådan — sökte Blomberg få debatt till stånd några år senare, dock utan att lyckas. I sitt sista nummer för året 1866 uttalade sig tidningen Upsala-Posten till förmån för den s.k. fröken-reformen, och i det följande årets första nummer meddelade redaktionen, att man med anledning därav erhållit en skrivelse, vari den uppmanades att »gifva frökentiteln på båten och i dess ställe upptaga och beifra jungfrutiteln, som skulle 'ställa Swerges alla ogifla qvinnor lika från backstugan ända upp till hofsalen'. Men tidningen vägrade bestämt. Den sympatiserade i likhet med insändaren för »denna rent svenska benämning», men ordet jungfru hade allredan i praktiken förlorat sin betydelse i vårt land liksom i Danmark. — Red. nämnde inte Blombergs namn. Men av ett brev från denne till modern framgår det, att det var han som stod bakom insändaren.
- 42 Kungl. biblioteket, Ep E 5 b:1. Odat. Blomberg till C. Eichhorn.
- 43 *Sten Lindroth*: Uppsala universitet 1477–1977 s. 151: »Ett sista uppflammande av de gamla lidelserna vid riksdagen 1862–63 betecknade ett slags slutspel. Alla de gamla argumenten och några nya vädrades; för Uppsala och mot huvudstaden slogs nu anmärkningsvärt nog den unge liberale stridstuppen Adolf Hedin, vilken omöjligt kunde finna att en förflyttning av det ryktesvis försumpade Uppsaluniversitetet till Stockholm mirakulöst skulle förvandla det. Därefter bredde lugnet ut sig. Ingen ville längre kasta Uppsala universitet över ända — allra minst sedan den nya högskolan i Stockholm på 1870-talet börjat sin verksamhet och Karolinska institutet 1873 fått rätt att meddela även medicine kandidatexamen.»
- 44 Examens-Protocoll hos Philosophiska Faculteten i Upsala från och med den 9 Februari 1861 till och med den 14 Dec. 1876. (UUB, F. A IV a:3.)
- 45 Sammanslutningens arkiv förvaras i Uppsala universitetsbiblioteks handskriftsavdelning. De i vårt sammanhang relevanta akterna bär signa U 2070 a, 2070 b, 2071, 2072 a, 2072 b, 2083.
- 46 Fr.o.m. vårterminen 1864 använde man den lättsammare benämningen »Linguistiska föreningen» och behöll denna benämning fram till höstterminen 1865, då man i stället talade om »Föreningen för Ny-Europeisk Linguistik». På vårterminen 1866 anslöt man sig till »Philologiska föreningen» och ändrade då beteckningen till »Afdelningen för Ny-Europeisk Linguistik af Philologiska Föreningen i Upsala».
- 47 En dylik registrering förekom dock aldrig i verkligheten.
- 48 Vid sammanträde den 21 oktober 1861 sanktionerades »Supplément et changemens» beträffande biblioteket, arkivet och kassaförvaltningen.
- 49 UUB, R 23 och R 29 b. — Herman Geijer, som har observerat de båda anteckningsböckerna men däremot inte har uppmärksammat Lingvistiska föreningens akter, har misstagit sig beträffande såväl tid som plats för denna dubbelföreläsning. I sin kunniga presentation av Blomberg i Svenskt biografiskt lexikon (Band 5) uttalar han sin förmodan, att föredraget är hållet »i något vetenskapligt samfund i Tyskland» (a. a. s. 29). Såsom kommer att framgå av ett senare kapitel, medverkade Blomberg visserligen med ett föredrag hos gymnasialpedagogiska föreningen i Dresden under sin resa till England, Frankrike och Tyskland under första halvåret 1870. Men det föredraget var inte av språkvetenskaplig art. Det var en historiskt-pedagogisk framställning »Ueber die Beziehungen zwischen Schule und Kirche in Schweden». Geijers misstag har väl ingen större betydelse. Men det finns anledning att observera, att det lingvistiska föredragets principuttalanden härrör allredan från tiden före Blombergs kandidatexamen.
- 50 Föreningens protokoll förvaras i Uppsala universitetsbiblioteks handskriftsavdelning under signum U 2069 a.
- 51 Ibid under signum R 338 a.
- 52 Protokoll vid den nya topporganisationens sammanträde samt dennas stadgar finns i Uppsala universitetsbiblioteks handskriftssamling. (U 2068 a)
- 53 Vi erinrar oss debatten mellan signaturerna »rn» och »rg» i Upsala-Posten 1863.
- 54 Föreningens för Nordiska Språk och Fornkunskap Protocoll 1865–1871. (Uppsala universitetsbiblioteks handskriftsavdelning. Signum 2069 c.)
- 55 Philologiska Föreningens Protokollsbok i Uppsala universitetsbiblioteks handskrifts-

- avdelning. Signum U 2068 f.
- 56 Föreningens för Nordiska Språk och Fornkunskap Protocoll 1865-1871. (Uppsala universitetsbiblioteks handskriftssamling. Signum 2069 c.)
- 57 Ibd signum 2069 b. (Matrikeln gäller åren 1865-1884.) — Ibd signum 2069 f. utgöres av en kassabok, som hänför sig till inte mindre än tre av de ifrågavarande språkföreningarna: Språkvetenskapliga Föreningen (1865), Philologiska Föreningens avdelning för Nordiska Språk och Fornkunskap (1866) samt Föreningen för Nordisk Språk- och Fornkunskap (1870-1892), den sistnämnda verksam såsom en fristående förening fr.o.m. den 11 maj 1870 t.o.m. året 1892.
- 58 Nationens arkiv förvaras numera i Uppsala universitetsbibliotek. För det följande utnyttjas volymerna Landskapsprotokoll 1826-1857 (UUB, U 722 a), d:o 1858-1882 (UUB, U 722 b), Konventsprotokoller 1838-1869 (UUB, U 724 a), Nations-Betygs-Kommittens Protokoller 1847-1891 (UUB, U 708).
- 59 *J.Ax. Carlsson-Carlbo*: Minnen från det gamla Härnösand. II s. 23.
- 60 Ibd.
- 61 W. Uppström till H. Geijer den 19 februari 1917.
- 62 Ibd.
- 63 Ibd.
- 64 UUB, F A I a:33.
- 65 Hernösands-Posten den 15 mars 1890. — Se också Anna Blomberg till Herman Geijer den 26 april 1925: »Häradshövding Uppström betvivlar Pappas kallande till docent; det var dock något som jag aldeles bestämt hört.» Att Uppström — Blombergs kamrat alltifrån unga år — var bättre underrättad än dennes dotter Anna framstår såsom sannolikt framför allt om man vet om, att den sistnämnda var endast 6 år gammal vid faderns frånfälle och därför näppeligen fått uppgiften om docenturerbjudande från fadern själv.
- 66 Man bör väl också rent realistiskt räkna med, att Säve för att kunna och vilja föreslå Blomberg till docent önskade avvakta ytterligare konkreta nedslag av dennes i och för sig vittfamnande kunnande än en avhandling, som — enligt vad han måste ha känt till — kommit till stånd på halvannan månad.
- 67 A.F. Wimmercranz.
- 68 Biblioteket i Hudiksvall grundades genom donationer 1815 och 1824. (Handlingar vid den Sekular-fest, hvarmed Hudiksvalls högre lärdoms-skolas grundläggande år 1650 firades i Hudiksvall den 1 Maj 1850. S. 15.)
- 69 *Wilhelm Lilljeborg*: Inbjudningsskrift till Philosophiae Doctors-Promotion 1866. Uppsala 1866.
- 70 UUB, R 29 e.
- 71 UUB, R 168 m.
- 72 Det är anteckningarna angående Egypten, som tyder på, att volymen är påbörjad under de bråda slutveckorna av höstterminen 1856. (Jfr ett citerat brev till modern om det skyndsamma upprottet till konditionen på Tengrenstorp.)
- 73 UUB, R 29 i.
- 74 I ett brev till modern talar Blomberg om »ett högst snillrikt och intressant verk av Wieselgren, hvarti han vänder upp och ned på hela vår äldre historia». Han har väl också haft i tankarna Wieselgrens »Ny Smålands Beskrifning inskränkt till Wexjö Stift», vars första del är citerad av honom i en annan bevarad akt av hans hand, UUB, X 252 b.
- 75 UUB, R 29 g.
- 76 Meyers bok utkom först 1863 och måste fördens skull ha varit en av de senaste böcker, som Blomberg förskaffade sig tillgång till före kandidatexamen. Varken i den nu ifrågavarande volymen eller i de tre förut nämnda kan man utgå ifrån att de olika momenten är införda i strängt kronologisk ordning.
- 77 Härtill kommer ett rätt stort antal av mindre notifikationer, som alla gäller komparativ språkforskning.
- 78 UUB, H 55.
- 79 UUB, R 168 e. — I ett tillägg från långt senare tid finner man några lapidariska anteckningar från ett nykterhetsföredrag.
- 80 UUB, R 29 a.
- 81 UUB, R 29 d.
- 82 UUB, R 29 f.
- 83 UUB, R 168 l.
- 84 UUB, R 515 b.
- 85 UUB, R 29 b.
- 86 UUB, R 338 a.
- 87 UUB, R 23.
- 88 UUB, R 23.
- 89 UUB, R 135 a.
- 90 UUB, R 135 a.
- 91 UUB, R 224 c.
- 92 UUB, R 515 a.
- 93 UUB, R 23.
- 94 UUB, R 168 f.
- 95 KB, Vp 255. — Förteckning öfver Lärjungarne vid Hudiksvalls H. Lärdoms-Skola. Vårterminen 1851. — Lars Berg född 1838, död 1920.
- 96 Däremot innehåller Uppsalaexemplaret början av fjärde akten, nämligen dels en försцен och dels en scen nr 1, dock utan kommentarer härtill.
- 97 Född i Amsterdam, död vid Arnheim 1868.
- 98 Tryckt 1866 i 'S Gravenhage, Leiden, Arnhem.
- 99 Tryckt i Amsterdam 1836.
- 100 Årsberättelse om Elementar-läroverken i Hernösand, Sundsvall och Örnköldsvik för läse-året 1865-1866 jemte Inbjudning till bivistande af årsexamen den 31 Maj och 1 Juni 1866. Af A.F. Wimmercranz. Rector vid Hernösands Högre Elementar-läroverk. S. 14.
- 101 Se motsvarande årsberättelse för 1866-1867. (Blomberg hade nu visserligen att rätta de svenska uppsatserna på reallinjen av 6:e klassens nedre avdelning. Men under sammanlagt 28 veckotimmar svarade han för undervisningen i matematik med reallinjen av 7:e, 6:e och 3:e klasserna samt med båda linjerna av 5:e och 4:e klasserna.)
- 102 Anders Uppström, den andre av Blombergs speciella gynnare vid akademien, hade avlidit

- den 21 januari 1865.
- 103 Årsberättelsen 1868–1869 s. 14 f. — För undervisningsprovet inför konsistoriet hade han erhållit ett enhälligt laudatur.
- 104 Mot slutet av Englandsvistelsen uppsökte Blomberg mr Snel allt oftare, ett tydligt bevis på hans intresse för och uppskattning av dennes egenartade begåvning. Han sökte visserligen undvika de metafysiska frågorna men inlät sig så mycket hellre på den aktuella politiska debatten om ny s.k. naturaliseringslag, om Englands nya politik i avseende på sina kolonier, om undervisningstvång m.m.
- 105 I Uppsala universitetsbibliotek förvaras under signum R 168 n en annotationsbok, som innehåller noggranna anteckningar från de första besöken i British Museum: Konyunjik Gallery (Round the walls, In the middle of the room), Nimroud Central Saloon, Nimroud Gallerie, Assyrian Side-Room. — Från samma tillfällen härrör sig förmodligen anteckningar i samma bok om Assyriens dynastier, en namntabell över årets månader på assyriska, hebreiska och engelska, en transkription av assyriska bokstäver m.m.
- 106 UUB, U 3 a.
- 107 Blombergs lärare Anders Uppström hade inte delat hans uppskattning av Schleicher enligt vad sonen Wilhelm Uppström meddelade Herman Geijer i ett tidigare citerat brev. (Wilh. Uppström till Geijer den 19 februari 1917. Dialekt- och Folkminnesarkivet i Uppsala.)
- 108 Biblioteksförteckningen förvaras i UUB, signum U 310 m.
- 109 Skildringarna från England och Frankrike omarbetades inte.
- 110 Exempelvis den 17 juni: »Straxt på morgonen kom mig ett brev tillhanda, afsändt af min mor d. 2 juni samt returneradt öfver Tours.» — Det vill förefalla, som om Blomberg haft funderingar på en komplett publicering i tryck av Tysklandsskildringen.
- 111 Tio år senare, d.v.s. 1880, gjorde Blomberg ett nytt besök i Tyskland. Varken han själv eller någon annan har berättat närmare därom. Men vissa slutsatser kan dragas av några anteckningar i den förteckning över sitt bibliotek, som Blomberg upprättade med tiden och som skall kommenteras i ett senare sammanhang. (UUB, U 310 m.) Där finns en rubrik, »Reseminnen 1870, 1880», och under denna finner man dels utländska böcker, kataloger och prospekt, som uppenbarligen hör samman med den nu skildrade resan till England, Frankrike och Tyskland 1869–70, dels också några tyska alster som häntyder på besök i Berlin och i Hamburg. Och framför allt är att nämna, att man både under rubriken »Naturvetenskap» och under överskriften »De bildande konsterna» träffar på turisthandledningar, som är tryckta först något av åren 1879 och 1880 och som alltså inte har kunnat nyttjas av Blomberg redan under den stora resan tio år tidigare: »Führer durch das Berliner Aquarium» av G.A. Knopf (tr. 1879), »Führer durch den zoologischen Garten zu Hamburg» av Heinrich Bolau (tr. 1879), »Beschreibende Katalog des K. grünen Gewölbdes zu Dresden» av J.G.Th. Graesse (tr. 1879) samt »Führer durch das Dresdener Panopticum» (tr. 1880). Man kan således tryggt utgå ifrån, att 1880 års resa har gått till Hamburg, Dresden och Berlin. Någon längre resa torde det inte ha varit fråga om, eftersom den inte syns ha avsatt några spår i brevkontakt med modern. När man vet, att Carl Johan Blomberg den 5 juli 1880 — alltså under sommarlov — ingick äktenskap med provinsialläkaren Erik August Hallströms dotter Maria Amalia Karolina (född 1853 och alltså femton år yngre än han själv), gör man säkert rätt i att räkna med, att Tysklandsfärden 1880 var en bröllopsresa och inte en studiefärd.
- 112 *Henrik Schück*: Svenska akademiens historia. Sjunde delen, s. 267.
- 113 Ibd s. 276 ff.
- 114 Ibd s. 279 f.
- 115 Ibd s. 280 f.
- 116 Denna studie avhandlas i ett senare kapitel.
- 117 I Blombergs efterlämnade akter finns en handling (R 650) med inte mindre än sju begynnelse till en studie om svenska språkets rytmik.
- 118 Född i Multrå 1853. Mogenhetsexamen i Härnösand 1875. Fil. Kand. i Uppsala 1880. Adjunkt i kristendom, modersmålet, historia och geografi vid Södra latinläroverket i Stockholm. Död 1934.
- 119 Domkapitlets protokoll den 3 oktober 1877 utvisar, att ledamoten lektor Wilhelm Carlgren egentligen föreslagit, att de ingivna avhandlingarna skulle underställas »mera kompetenta domares pröfning», närmare bestämt en granskning av professorerna i nordiska språk och filosofi vid Uppsala universitet, men att man med biskopens utslagsröst förkastat detta förslag och beslutat om tillsättningsprocedur i sedvanlig ordning.
- 120 Svenskt biografiskt lexikon. 5 s. 28. (*Herman Geijers* biografi över Blomberg.)
- 121 Landstingets föredragningslista nr 30 år 1879. Motionen daterad den 30 augusti.
- 122 *Sten Berglund*: Västernorrlands läns landsting — en krönika s. 213.
- 123 Ibd. — Utgivningen ombesörjdes av Landsmålsarkivet i Uppsala året före Johan Nordlanders frånfälle.
- 124 Denna uppfattning kan dock knappast betecknas såsom fullt korrekt. Överraskande nog har Geijer och Zetterholm förbisett t.ex. *Karl Sidenbladhs* akademiska avhandling »Allmogemålet i Norra Ångermanland», som publicerades redan 1867 och som alltså var klart äldre än Multrå-undersökningen både såsom material och såsom tryckalster. T.o.m. landskapet är detsamma som det som Nordlander och Blomberg gemensamt penetrerade ur språklig aspekt, alltså Ångermanland, även om de bägge undersökningarna hänföra sig till olika delar av detta. Medan Blomberg och Nordlander tog sikte på södra Ångermanland, sköt Sidenbladhs in sig på den del av norra Ångermanland, som ligger »mellan Malinge- och Skuleskogen», d.v.s. på socknarna Anundsjö, Skorped, Sidsensjö, Nätra, Själevad, Björna, Arnäs, Gideå och Grundsunda. Sidenbladhs avhandling innehåller en ordbok från och med bokstaven A till och med bokstaven Ö, vari förf. har upptagit alla de ord, som han under tio somrars studier av målet i norra Ångermanland funnit skilja sig »något väsendtligare» från skriftspråket. För avvikande ord har han sökt jämförelser i besläktade skriftspråk, främst då fornsvenska och gotiska, i viss mån även det norska allmogemålet. I en inledande »Mållära» avhandlas Ljudlära, Vokaler, Konsonanter, Kvantitet och accent, Ordbildning samt Formlära. — F.ö. är att tillägga, att inte bara Sidenbladhs nu nämnda avhandling utan också ett flertal andra dialektstudier av betydligt äldre datum än 1877 finns upptagna i Blombergs efterlämnade privata bibliotekskatalog, som redan har apostroferats i det föregående och som skall presenteras närmare i det följande. Måhända var det på dessa arbeten, som Blomberg tänkte, då han i förordet jämförde Nordlanders studie med studier av liknande art och berömde Nordlanders framställning. I katalogen finner man Fr. Widmark: Om Västerbottens landskapsmål (1863), Lars Landgrens anonymt utgivna Upprättning till en grammatik öfver Delsbomålet (1862) samt studier över Östgötadialekten (1846), över Upplandsdialekten (1848), över dalska och gotländska dialekterna (1854 av Säve) samt över Närkedialekten (1861 av Herman Hofberg). — Blombergs katalog finns i UUB, signum U 310 m.
- 125 När Blomberg år 1877 publicerade sitt lektorsspecimen nr 2 — om de ångermanländska allmogemålens ljudlära — fann Noreen i detta »samma anda» som i hans egen Frykdals-

- studie. (*Adolf Noreen*: Vårt språk, I s. 284 f.) — Också Noreen förbisåg Karl Sidenbladhs pionjärinsats. Detsamma gäller presentationen av Noreen själv i *Herman Hofbergs* Svenska Biografiskt Handlexikon (ny uppl., II, s. 213), där två arbeten, som Noreen publicerade 1877 och 1878, betecknas som »de första, i hvilka ett svenskt folkhäl behandlas med tillgodogörande af den nyare språkvetenskapens historiska och fonetiska hjälpmedel».
- 126 Samtliga akter i besvärsärendet förvaras i Riksarkivet. (Ecklesiastikdepartementet 1878. E I i 620. Den 24 maj 1878 nr 12.) — *J. Axel Carlsson-Carlbo* berättar i sina »Minnen från det gamla Härnösand» (del II s. 22), att pojarna vid läroverket visade sin uppskattning av Blomberg såsom lärare genom att stödja hans kandidatur till lektoratet, dock utan att ange på vad sätt elevopinionen tog sig uttryck.
- 127 A. a. Femte bandet.
- 128 Anna Blomberg till Herman Geijer den 26 april 1925. (Dialekt- och Folkminnesarkivet i Uppsala.)
- 129 Allmänna läroverkets i Hernösand redogörelse för läsåret 1889–1890.
- 130 Hernösands-Posten den 19 mars 1890.
- 131 Ibid.
- 132 Hernösands-Posten den 15 mars 1890.
- 133 A. a., häft. II, s. 22 ff.
- 134 Här återger Carlbo det förut antydda exemplet på, att Blomberg var föremål för kamraternas godmodiga skämt redan under studentåren: år efter år uppvaktade man honom på Menlösa barns dag i slutet av december. (F.ö. apostroferar Carlbo också Blombergs älskvärdhet och hjälpsamhet även mot andra människor än eleverna: »Mer eller mindre bekant folk, som kom till honom för att få hans namn på en växel, tog han emot med samma älskvärdhet och rent av tackade, att de kommit.»)
- 135 Denna Blombergs förkärlek till föreläsning framför läxförhör kom ju att spela en viss roll i den senare konkurrensen om lektoratet.
- 136 *Carlsson-Carlbo* a. a., häft. II, s. 16.
- 137 UUB, R 650 a.
- 138 UUB, R 338 a. — Blombergs tryckta studie recenserades av Å. Belfrage i Pedagogisk tidskrift 1873, närmare bestämt i en översikt över »Svenska skolprogram 1872». Recensenten anmälde vissa önskemål beträffande studiens formella uppbyggnad men var i stort sett mycket erkännansam: »Man kan icke annat än på det högsta önska, att det måtte beredas författaren tillfälle att utgifva hela sin materialsamling efter den här framställda planen. Härigenom skulle en god grund blifva lagd för framtida arbeten i samma väg.» (A. a. s. 180 f.)
- 139 Svenskt biografiskt lexikon. Femte bandet.
- 140 Hithörande anteckningar finns spridda här och var i materialet, men särskilt bör uppmärksammas följande akter i Blombergs samlingar på UUB: R 168 a och b (Rg-Veda. Theil 1–2. Transcr. text m. tysk övers. Grassmans.); R 168 c (Aus dem Rg-Veda); R 168 d (Varjehanda Vedaanteckningar); R 168 e (Vedavokabler etc.); R 168 f (den förutnämnda översättningen av Urvasi); R 168 g (Veda-geografien); R 168 h (Ordbok till Dhammapadam); R 168 i (Prakrit-glossar t. Urvasi); R 168 k (Prakrit-grammatik, början, m. m.); R 168 l (Div. anteckningar i bl. a. sanskrit); R 23 (bl. a. lösa blad med register över Rigveda-ställen ur Max Müller: Religionens ursprung och utveckling); R 135 a (Aus dem Rg-Veda; Palica & Pracritica; Pracritica; Pracrit, Pali, glossar m. m.).
- 141 UUB, R 23 och R 135 a. — Härads hövding Wilh. Uppström skrev i sitt flera gånger förut citerade brev till Herman Geijer: »Jag återsåg ej sedan Bl. förr än på 80-talet i Sthlm, då han representerade sin valkrets i II Kam., trol. endast t. o. m. första riksdagen 1887. Han sysslade då emellanåt både med sanskrit och integralkalkyler.» (W. Uppström till H. Geijer den 19 februari 1917. Dialekt- och Folkminnesarkivet i Uppsala.)
- 142 UUB, U 310 m.
- 143 Åtminstone i viss mån torde detsamma ha gällt hans inlåning av böcker och tidskrifter från vetenskapliga institutioner inom- och utomlands.
- 144 Exempelvis angående det indiska dramat, sanskrithandskrifter i Nepal och i Japan, Rigvedas betydelse i nutida hinduism, sanskrit som ett levande språk.
- 145 Se *N. P. Ödman*: Aftonunderhållningar och annat mera. — Den s. k. Aftonunderhållningskommittén i Härnösand bildades 1874 av de tre lektorema Pelle Ödman, C. J. Blomberg och Wilh. Carlgren för att motverka utelivet bland höga och låga i Härnösand genom att bereda tillfällen till väckande och förädlande förströelse. När den kyrkliga ungdomsgården Ädelhem blev till halvannat årtionde in på 1900-talet på initiativ av biskop Ernst Lönegren, överlämnade Wilh. Carlgren — den ende kvarlevande av de tre — kommitténs besparingar, 800 kronor, såsom bidrag till anskaffandet av ett musikinstrument, en flygel. Carlgren förklarade sig viss om att härvidlag handla i överensstämmelse med de tre stiftarnas intentioner med aftonunderhållningarna. (*Gunnar Wikmark*: Ett blad ur den kyrkliga ungdomsrörelsens historia s. 125.)
- 146 UUB, R 168 g.
- 147 Se också UUB, R 168 i (som bl. a. innehåller en framställning om »Indien under Veda-perioden»; underrubriken Geografi är försedd med en romersk I a, men någon II a följer inte sedan; de geografiska uppgifterna är hämtade bl. a. ur Veda-texter med tysk översättning och textkritisk kommentar.)
- 148 UUB, 135 a och 168 d.
- 149 Tidningens officiella namn var vid denna tidpunkt Nyaste Hernösands-Posten, från 1884 Hernösands-Posten.
- 150 Albom redigerade de tre första numren av tidningen 1890. Fr. o. m. fjärde numret stod Blomberg angiven såsom »Red. och ansvarig utgivare».
- 151 Hernösands-Posten den 15 mars 1890.
- 152 Ibid den 10 januari 1890.
- 153 *Gunnar Wikmark*: Kyrkligt och frikyrkligt vid Sundsvallsstrejken 1879. (Från ådalar och fjäll 1979.)
- 154 *Henrik Schück*: Svenska akademiens historia. Sjunde delen, s. 424. — Blombergs ansökan genom brev till akademins sekreterare greve H. L. H. Hamilton var daterad den 29 mars 1877. Han presenterade sig i underskriften såsom »Fil. Dr. Adjunkt vid Hernösands h. elementar-läroverk, Redaktör af tidningen Nyaste Hernösandsposten».
- 155 I kyrkobokföringshänseende överfördes Blomberg från Hudiksvall till Härnösand i augusti 1869. (På sommaren 1872 flyttade modern efter.)
- 156 Se landstingets protokoll och utskottsbetänkanden 1879–1890. Svenskt biografiskt lexikon uppger felaktigt, att det första invalet skedde först 1885.
- 157 *Gunnar Wikmark*: Den prästbiografiska forskningen i Härnösands stift s. 54 ff.
- 158 Konsist. prot. sagda dag § 1. — Vid tiden för allmänna prästmötet i Härnösand 1871 tillhörde han domkapitlets expedition i egenskap av t. f. konsistorieamanuens. Vid prästmötet i

Härnösand 1883 var han närvarande såsom ledamot av konsistoriet. (Handlingar rörande Prestmötet i Härnösand den 15, 16 och 17 Augusti 1871 s. 113. Handlingar rörande Prestmötet i Härnösand den 14, 15 och 16 Augusti 1883 s. 105)

- 159 Härnösands-Posten 1890 den 31 januari och den 1 februari.
160 1882, AK, IV:40:12 ff.
161 1883, AK, II:22:22 f.
162 1884, AK, III:33:3.
163 1886, AK, III:43:10 ff. och 32 f.
164 1882, AK, III:32:22.
165 1884, AK, III:40:20 ff.
166 1885, motion nr 125.
167 1885, AK, III:48:15 f.
168 1882, AK, I:13:24 ff.
169 1885, AK, III:42:13,21.
170 1885, AK, II:30:11 f., 17.
171 1885, AK, III:39:24 f.
172 1885, AK, I:10:40 f.
173 1885, AK, III:39:4 f.
174 1883, AK, I:14:29.
175 1885, AK, I:19:25 ff.
176 1883, AK, I:17:7 f.
177 1882, AK, III:30:20 f.
178 1883, AK, II:27:26 f.
179 1884, AK, III:29:43.
180 1885, AK, II:28:32 ff.
181 1886, AK, II:16:39.
182 Härnösands-Posten 1890 nr 41 (den 15 mars).
183 *J. Axel Carlsson-Carlbo*: Minnen från det gamla Härnösand. II s. 22 f.
184 Dikten utgavs också i särtryck.
185 Den 5 juli 1880 hade Blomberg, såsom redan omnämnts, ingått äktenskap med Maria Amalia Karolina Hallström, född 1853, dotter till provinsialläkaren Erik August Hallström och Maria Kristina Haeggström. Hon överlevde honom — 15 år yngre än han — och avled först 1918. Makarna hade tre barn, av vilka sonen Karl August både föddes och avled 1882. Av de båda förut nämnda döttrarna var Maria (Mimmi) Mathilda född 1881 och Anna Helena Margareta född 1883. Den äldre av dem avled 1939, den yngre 1947. — Såsom redan förut nämnts överlevde honom också hans åldriga mor, vårdaren av de många breven från hans hand.

Personregister

- Afzelius A A 32
Agrell Elvira 77
Agrell Ida 77
Albom Alexander 243
Alexander I 145
Andersen H C 221
Andersson Charles J 145
Anjou Carl Gustaf 43
Anjou L A 43
Annerstedt Rudolf 57 f
Aristoteles 130, 183, 211, 215
Arnoldsson K P 258
Aspling 63
Asplund J G 264
Atterbom P D A 54, 59, 150
Augustinus 240 f
Aulin L A A 27, 54, 57
Aurivillius W E 24
- Bach J S 203
van Beethoven Ludvig 276
Belfrage Å 282
Bellan 176
Bellman C M 170
Berg C 42
Berg Lars 28, 149, 279
Berglund Sten 281
Bergman B G 42, 44
Berlin C H 272
Berndtsson C I B 27
Beskow Emma 275
Beskow Gustaf 274
Biberg J F 246 f
Björck Ernst 192
Björclin Gustaf 244
Björnson Björnstjerne 162, 192
Blanche August 172
Blanrier 191
Blomberg Anna 15 f, 227, 278, 282, 284
Blomberg Carl Ludvig 17 f, 25 f, 29, 46, 63, 86, 91-93
Blomberg Fredrik 56, 59 f
Blomberg Janne 56, 60, 67 f
- Blomberg Karl August 284
Blomberg f Hallström Maria Amalia Karolina 280, 284
Blomberg f Caspolin Mathilda 13, 16-18, 25-27, 47-50, 52 f, 56, 60, 63 f, 68-73, 75, 77, 80, 85-93, 96-99, 102 f, 110, 113, 120, 137 - 139, 142 f, 149, 159, 162, 178, 188, 209, 216, 268, 274 f, 278, 280, 284
Bocaccio 113
Boetlicher P 145
Bolau Heinrich 280
Bonifacius 202
van Boom J 274
Bopp Franz 123
Borg Denis 61-63, 68, 274
Borg Elsa 61-63, 275
Borgnier 198
Boström Chr. Jac. 43 f, 106
Brandt J A 29
Brenner Ulrik 145
Broddon 176
Brun Eric 58
Brunnberg 109
Bunsen C C J 145
Butler 191
Bäckström Edvard 244
Böttiger C W 44, 101 f, 112, 116, 121, 217
- Cannon 191
Carl XIV Johan 42
Carl XV 110 f
Carlgren Wilhelm 224, 281, 283
Carlsson 49 f, 98
Carlsson-Carlbo J.Ax. 14 f, 229, 269, 274, 278, 282, 284
Carlstén E A 27 f, 57
Cartesius 188, 196
Caspolin 47, 56, 72, 107
Cervantes 91
Chapais 147
Charpentier J T 75
Chevallier 174 f
Chopin Frédéric 276

- Cicero 49, 80, 102, 107
 Conway N D 177 f
 Corssén 123
 Cranach Lucas 216
 Curtius Georg 207
- Dante 90, 101, 238
 Deraignes Marie 184
 Deslongchamps A L 127
 Dickens Charles 170, 176
 Dorange 188 f, 190–193, 196 f
 Duroc 173
 Dürer Albrecht 206
 van Dyck A 216
- Eggertz C M 224
 Eichhorn C 113–116, 277
 Ekman E J 260
 Eneroth 217
 Englund Petrus 249
 Ericsson John 196
 Everard 191
- Fabricius 111
 Falk 109
 Faust Johann 202
 Felix 186
 Fjellstedt Peter 107
 Forsell C A 27
 Franzén F M 159
 v. Friesen Otto 86, 275
 Frigell Anders 51
 Fryxell Cecilia 64 f, 275
 Förstemann 207
- de la Gardie M G 53, 85
 Geijer f Wästfeldt Carolina 74, 77, 95
 Geijer Erik Gustaf 80, 98, 159, 162
 Geijer Eva 75, 77, 80, 93, 119
 Geijer Helena 75, 79 f, 119
 Geijer Herman 15, 108, 139, 222 f, 227, 234,
 274, 276 f, 280–283
 Geijer Hjalmar s:r 69 f, 74–76, 80, 93–96, 100,
 107, 133, 143
 Geijer Hjalmar j:r 75, 79 f, 119
 Geijer Jacob Gustaf 74, 77, 95, 275, 278
 Geijer K R 224
 Goethe J W 150, 202 f, 206
 Golar 191
 Goldschmidt Oliver 176
- Graesse J G Th. Wallentin 280
 Grafström A A 59
 Grag 191
 Grape Anders 86, 275
 Grass C A 102, 108
 Grassman 282
 Grimm J 140
 Grönvall 190
 Gustaf, prins 41
 Gustaf I 42
 Gustaf II Adolf 209, 215
 Gutenberg Johann 202
 Gutzkow K F 207
 Götz 214 f
 Gödecke P A 217
- Haeggström Maria Kristina 284
 Haffner Carl 203
 Hallbäck 217
 Hallgren Adolfina 75, 79 f, 95 f
 Hallström E A 280, 284
 Hamilton H L H 283
 Hammarstrand S F 98, 101
 Hartman C 27
 Hasselblad F V 160
 Hasselblad j:r 160, 163–167, 170–174
 Haydn J 276
 Hedberg Ivar 274
 Hedberg f Blomberg Mimmi 16, 274, 284
 Hedengren J 160, 275
 Hedin Adolf 277
 Hedrén L M 272
 Hellstén Axel 91
 Henrik III 185
 Henriksson Anders 73
 Herder J G 203
 Herlén 157
 Herodotos 50, 54, 130
 Hesse J F 112
 Hildebrand H 129
 Hillström A A 22
 Hjort F W 263
 Hofberg Herman 275, 281
 Hoffmann 203
 Holbein H 216
 Holmstedt 26
 Holmström Hans Olof 52
 Homeros 50, 54, 108, 128, 240
 Horatius 107
 Hugo Victor 162, 176, 182, 184
 Hultman H G 43
- Hultsch 214
 v. Humboldt A 215
 v. Humboldt W 147
 Husberg C G 58–68, 72 f, 270
 Hütter 26
- Iggbom Edvard 27
- Jacobsson Gustaf 77, 148
 Jacobsson Henrik 227, 249
 Jakobsson C H 224
 Jeanne d'Arc 181, 198
 Johannes XXII 145
 Johansson Martin 249, 272
 Jonsson C A 24
- Kalidasas 149–151
 Karl den store 197, 202
 Kaufmann 205
 Kellgren 146
 Kempe P J A 24
 Kempff Hjalmar 127–129
 King 191
 Kjelldahl Magnus 57
 Klercker Helena 75
 Knopf G A 280
 von Knorring O 244
 Kraszewski 203
 Krook Jenny 61, 64
 Krumbiegel 214
 Kullander Adolf Fredrik 264
 Kullberg 277
 Köhler 207, 214
- Laboulaye 185
 Lagergren J.P. 229
 Landgren Lars 224–226, 281
 Lange Max 147
 Laya Léon 183 f
 Leman 161
 Lemke O W 275
 van Lennep J 152 f, 207
 Leonardo da Vinci 216
 Lessing G E 215
 Lichtenstein 145, 147
 Lidforss 104 f, 111 f, 276
 Liljedahl P A 24
 Liljeborg K 278
 Lind Jenny 168, 171
 Lindblad 217
- Lindroth Sten 277
 von Linné Carl 73
 Ljungberg P A 275 f
 Ljunggren 217
 Lloyd 77
 Lobedenz 150
 Longfellow H 176
 Loose 206 f, 215
 Louise, prinsessa 176
 Ludvig XI 188
 Ludvig XIV 215
 Lund 244
 Lundgren Jakob 104 f, 275 f
 Lundström Anton 272 f
 Luther Martin 146, 203, 206
 Lönegren Ernst 283
 Lönnbom Hedvig 65 f
- Malm C 77
 Malmberg Th. 272
 Malmström Bernhard Elis 54, 59
 Malmström C G 98
 Maury 185
 Melancton Ph. 206
 Mendelssohn Felix 276
 Meyer Leo 146, 279
 Michel 195
 Minckvitz 146
 Molén P R 27
 Molière J P 172, 184
 Mouchon 196 f
 Mouroutzy Basil 190 f, 193
 Mozart W A 276
 Muralto 204
 Mühlbach Louise 199
 Müller Fr. 130
 Müller Max 140, 282
- Nakwaski 192, 201, 203 f
 Neruda-Norman Wilma 168
 Neuman-Strela Karl 153
 Nilsson Christina 168, 186
 Nilsson Nils 73 f
 Nordencreutz G V 61
 Nordendahl A F 27
 Nordendahl J V 27
 Nordlander Johan 219, 221–223, 246, 281
 Nordlinder 48, 52, 68
 Nordström F B R 24
 Noreen Adolf 219–221, 223, 281 f

Nyblom 217

Ohlmarks Åke 86, 275
Ovidius 209

Pearce 178 f
Peterson P J 101, 113
Petrarca 238
Pettersson A M 154
Pettersson Pehr Johan 66 f
Pietsch 213 f
Pira J W 26
Platon M M 145
Plinius 211
Polhem Chr. 76
Pott A F 207
Pythagoras 178

Quintilianus 128

Rafael 216
Rask 127
Raynouard F 183
Rembrandt 216
Renan Ernest 184
Reuterdahl Henrik 55, 60
Ribbing Sigurd 43, 111, 113, 116
Roberts 173
Robson 173 f
Rosell Anton 112
Rubens 216
Rudenschöld 53
Runeberg J L 32, 206
Rydin H L 51
Rådström P 272

Sahlén T G 27
Sand George 183
Sander 276
Sandler 110 f
Scharf 77
Schelling Friedrich 173 f
Schiller Friedrich 202 f, 206, 215, 239
Schleicher August 123, 207, 213, 280
Schröder H 275
Schröder J H 43
Schubert Franz 276
Schumann Robert 276
Schwartz E 142, 224-226

Schwenk 146
Schück Henrik 280, 283
Schöffler Peter 202
Sehlstedt 217
Selander Sven Fredrik 87 f
Selmgren Jonas 27
Shakespeare William 149, 163, 176
Sidenbladh Karl 281
Sillén 60
Smith 160
Smittlerlöf 77
Snel 173, 280
Sokrates 73, 107, 215
Sophocles 91, 215
Spilhammar J R 24, 108
Spongberg Johan 68, 72, 106 f, 112, 139
Stagnelius E J 32
Stedingk C A 57
Stedingk Victor 57
Steinthal 156
Steinmetz D 29
Stephens 112, 276
Stimpflin 181, 188 f
Strandberg C W A 244
Strandberg P 244
Sundberg E G 27 f
Sundvall C 63 f
Svedelius W E 55, 162
Svedenborg Emanuel 199
von Sydow 79, 83-85, 87
Säve Carl 98, 101 f, 104 f, 112, 115 f, 118, 137,
142, 154, 275 f, 278, 281
Söderlund O P 24

Tacitus 49
Tardieu N 185
de Tassy Garein 184
Tegnér Elof 244
Tegnér Esaias 32, 206
Tengström 146
Tersmeden Benjamin 64, 73
Thomé 146
Thucydides 54
Tigerstedt 146
Tizian 216
Tjerneld C 27 f
Toll Barba 68
Tullberg H K 113-115
Törnblom Anders 62, 73, 275
Törnblom Carl A T 61 f, 66 f, 73, 275

Ulf H W 103, 105 f, 108, 275
Uphila 85
Uppström Anders 50, 69, 72, 81, 83-86, 98,
101-108, 142, 147, 197, 231, 275 f, 279 f
Uppström Wilhelm 108, 139, 141, 274, 276,
278, 280, 282 f

Wadström Bernhard 274
Waldenström PP 259 f
Vallberg 26
Wallin J O 49, 52, 86, 248
Way Johan 110
Vegetius 215
Weller 204 f, 208
Wennberg Fredrik 58, 60
Wennerberg Gunnar 32
Westermarck Ottilia 61-63
Westman Ida 77
Westman Sophia 77
Viberg C F 27
Victoria 43
Widén Johan 221, 224 f
Widmark Fredrik 143, 219, 281
Widmark P 44
Wieland Martin 203
Wieselgren Peter 145, 161 f, 248, 278
Wigforss Vera 275
Wikmark Gunnar 283
Wild 205
Willem IV 153
Wimmercranz A F 221, 224, 278 f
Voltaire 167 f, 177
Wyatt 165-170
Wählander H 224, 272

Zetterberg C 27
Zetterholm D O 222 f, 281
Ziegler Clara 216

Åkerberg P O 27
Ångström Anders 43

Ödman N P 158, 238, 283
Öhrn J F 23, 27 f
Öman 217
Östling C J 225